

IV KONGRES SAVEZA STUDENATA JUGOSLAVIJE

Četvrti kongres Saveza studenata Jugoslavije održan je od 29 do 31 januara 1959 u Sarajevu.

Dnevni red Kongresa bio je sledeći: izveštaj o radu Saveza studenata Jugoslavije između III i IV Kongresa; uloga i osnovni zadaci Saveza studenata Jugoslavije u socijalističkom vaspitanju i brzom stručnom osposobljavanju studenata; izmene i dopune Statuta Saveza studenata; usvajanje zaključaka i rezolucija IV Kongresa i izbor Centralnog odbora i Centralne nadzorne komisije.

Učesnici Kongresa. — Na Kongresu je učestvovalo 237 delegata, izabranih na univerzitetskim konferencijama Saveza studenata u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Skopju, Sarajevu, Novom Sadu i Rijeci. Kongresu su prisustvovali kao posmatrači i 70 aktivista iz organizacija Saveza studenata.

Strani delegati. — Kongresu su prisustvovali predstavnici studentskih organizacija iz 6 zemalja, jednog međunarodnog studentskog tela i predstavnici stranih studenata koji studiraju u Jugoslaviji (ukupno 17 stranih delegata). Na Kongresu su bile zastupljene sledeće nacionalne studentske organizacije: Nacionalna unija studenata Tunisa (UGET), Nacionalna unija studenata Francuske (UNEF), Nacionalna unija studenata Zapadne Nemačke (VDS), Nacionalna unija studenata Grčke (NUGS), Federacija studenata Crne Afrike u Francuskoj (FEANF), Savez austrijskih studenata socijalista i Koordinacioni sekretarijat nacionalne unije studenata.

Kongres je radio u plenarnim sednicama i komisijama (za vaspitnopolitički rad, za organizaciona pitanja i rad samostalnih organizacija, za stručni rad studenata i probleme studija, za materijalna pitanja studenata i Međunarodna komisija). U diskusijama na plenarnim sednicama i u komisijama učestvovao je 181 delegat i gost.

IV Kongres doneo je sledeće dokumente: Zaključke IV Kongresa o međunarodnoj aktivnosti studenata, Statut sa izmenama i dopunama, Pismo studentima Jugoslavije, Pismo CK SKJ i pretsedniku Titu i Pismo Saveznom izvršnom veću.

U Poruci pretsednika Republike Josipa Broza Tita, koju je uputio IV Kongresu Saveza studenata Jugoslavije, između ostalog, govori se o uspesima koje je organizacija Saveza studenata Jugoslavije postigla u socijalističkom vaspitanju studenata i ističe da ona »mora kroz politički rad još više uticati da se studenti formiraju u svesne socijalističke stvaraocce, da razvija osećaj dužnosti i odgovornosti svakog pojedinca«. Pridajući posebnu ulogu učesju studenata na radnim akcijama, pretsednik Tito je izrazio zadovoljstvo što je na Autoputu video tesan kontakt intelektualne omladine sa radničkom i seoskom i istakao da u tom pravcu treba i dalje razvijati delatnost Saveza studenata.

Govoreći o potrebi prilagodavanja univerziteta društvenoj praksi i savremenom razviku nauke kod nas, pretsednik Tito je rekao: »Izvršenju tog važnog zadatka može mnogo doprinijeti i vaša organizacija, koja je i dosada bila aktivna u rješavanju niza problema reforme univerzitetske nastave i čija je angažovanost bila vrlo konstruktivna.«

Pretsednik Tito je posebno istakao potrebu daljeg rada na razvijanju radnih navika kod studenata i poboljšanju njihovog učenja i ličnog zalaganja.

U ime Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije Kongres je pozdravio član IK CK SKJ i pretsednik Narodne skupštine Bosne i Hercegovine Đuro Pucar.

U izlaganju pretsednika Pucara posebno se ističe povezanost narodne inteligencije s borbom radničke klase i naše Partije u nedavnoj prošlosti, značaj koji SKJ pridaje organizaciji studenata i potreba daljeg razvijanja društveno-političke aktivnosti studentske omladine.

Na kraju se Đuro Pucar osvrnuo na najnovije napade pretsednika vlade SSSR-a N. Hruščova i kampanju protiv Jugoslavije i SKJ koju vode istočnoevropske zemlje. Ističući jedinstvo naroda Jugoslavije i rukovodstva, kao i dosadašnju uspešnu borbu protiv pritiska i pokušaja mešanja u naše unutrašnje stvari od strane nekih zemalja, pretsednik Pucar je izrazio uverenje u pobedu sadašnje politike koju vodi Jugoslavija.

AKTIVNOST OD III DO IV KONGRESA

U izveštaju Centralnog odbora o radu Saveza studenata Jugoslavije između III i IV Kongresa govori se o političko-vaspitanom radu Saveza studenata, o opštekulturnom i umetničkom vaspitanju, o aktivnosti kroz samostalne organizacije, o stručnom radu i problemima vezanim za studije, o ekonomskom i zdravstvenom obezbeđenju studenata, o međunarodnoj aktivnosti i organizacionim pitanjima.

U političko-vaspitanom radu postignuti su značajni rezultati u pogledu tematike, raznovrsnosti oblika i širem obuhvatanju studenata. Održano je 2.740 predavanja, diskusija, političkih informacija, sastanaka debata klubova i studentskih katedri, na kojima je učestvovalo oko 180 hiljada studenata.

Glavna pitanja koja su se izučavala u organizacijama Saveza studenata bila su: izgradnja socijalizma i socijalističkih odnosa u Jugoslaviji, unutrašnji politički događaji, spoljna politika zemlje i problemi međunarodnog radničkog pokreta i razvika socijalizma u svetu. Posle VII Kongresa SKJ prišlo se sistematskom proučavanju Programa i drugih kongresnih materijala.

Rad na socijalističkom vaspitanju studenata odvijao se i putem učesja studenata u celokupnom društveno-političkom životu zemlje — izborima i izbornim kampanjama, radnim akcijama, saradnjom sa ostalim slojevima omladine i širokom vanuniverzitetskom aktivnošću. Od 13 hiljada prijavljenih studenata, na radnim akcijama je, prema planu, učestvovalo 4.809 studenata, od kojih 4.497 u 40 studentskih radnih brigada, a 312 kao sanitetski i tehnički instruktori u brigadama seoske i srednjoškolske omladine. Odlikovano je 15 brigada, a 317 studenata proglašeno udarnicima. Najveći deo vanuniverzitetske aktivnosti odvijao se preko zavičajnih klubova studenata u unutrašnjosti, kojih je bilo 193 sa oko 15 hiljada članova. Klubovi su u letnjim mesecima saradivali sa ostalom omladinom putem zajedničke aktivnosti političkog, kulturno-prosvetnog i sportskog karaktera i učestvovali u političkom životu svojih komun. Na nekim fakultetima (poljoprivrednom, medicinskom, pravnom i veterinarskom) postoje ustaljene forme saradnje sa seoskom i radničkom omladinom.

Međuniverzitetska saradnja studenata odvijala se putem kulturno-umetničkih festivala, smotri naučnih radova studenata, sportskih susreta, izdavanja časopisa, organizovanj zajedničkih radnih brigada i međusobnih poseta. U školskoj 1957/58, 2.500 studenata posetilo je druge univerzitete.

U proteklom periodu izlazilo je 5 studentskih listova, od kojih je »Student« (Beograd) izlazio nedeljno, dok su »Studentski list« (Zagreb), »Tribuna« (Ljubljana), »Naši dani« (Sarajevo) i »Studentski zbor« (Skopje) izlazili petnaestodnevno. Listovi su svoju aktivnost koordinirali preko konferencije studentske štampe.

Organizacije Saveza studenata razvile su obimnu delatnost na opštekulturnom i umetničkom vaspitanju studenata. Na svim fakultetima postoje klubovi koji organizuju književne, muzičke i filmske večeri, priredbe i diskusije. Samo na Beogradskom univerzitetu održane su 1.473 priredbe sa 15.000 učesnika. U 9 kulturno-umetničkih društava i 30 samostalnih sekcija radilo je oko 3.000 studenata. Kulturno-umetnička društva su dala 476 priredbi, od kojih veći deo u unutrašnjosti ili za studente na Univerzitetu. Društva su učestvovala na festivalima i gostovanjima u 9 stranih zemalja. U Beogradu, Zagrebu i Sarajevu rade studentske javne tribine, od kojih je najstarija zagrebačka tribina »Pet minuta poslije osam«, koja je organizovala 45 predavanja i diskusija sa 8.600 posetilaca. Zabavni život odvijao se na fakultetima ili u specijalizovanim organizacijama. Osnovani su servisi za nabavku ulaznica za pozorišta i koncerte, kojima se koristilo oko 70.000 studenata.

U studentskoj sportskoj organizaciji radilo je 10.370 studenata, 3.700 studenata nalazi se u kvalitetnim sportskim društvima, a takmičenjima unutar fakulteta i ostalim vidovima sportske delatnosti obuhvaćeno je još 12.900 studenata. Za sportsku aktivnost studenata u proteklom periodu utrošeno je 18 miliona din.

Ferijalni savez Jugoslavije na univerzitetima ima 57 družina sa 11.800 članova. On je organizovao letovanje 7.700 studenata, veći broj je učestvovao u putovanjima, pohodima i ekskurzijama.

Savez za tehničko vaspitanje ima 43 društva i kluba sa 4.432 studenta. Pored ostalih aktivnosti, Savez je organizovao 68 tečajeva za 3.100 studenata.

Na univerzitetima radi 21 planinarsko društvo sa 4.077 članova, koji su učestvovali u 506 pohoda i izleta.

Aktivnost Saveza studenata od III do IV Kongresa u stručnom radu i problemima vezanim za studije odvijala se u uslovima posebne zainteresovanosti zajednice za rešavanje prosvetnih pitanja uopšte, a posebno na univerzitetima. Veće zalaganje studenata odrazilo se u boljem uspehu, naročito na prvim godinama studija, čemu je doprinelo i poboljšanje materijalne baze i promene u organizaciji i izvođenju nastave.

Najveći problem u stručnom radu studenata i radu povezanom sa studijama je veliko osipanje studenata u toku studija (do 50%) i produžavanje studija (do 60%) iznad propisanog vremena. Osnovni uzrok leži u nedovoljno savremenoj nastavi neusklađenoj s mogućnostima i potrebama prakse i našeg razvika, kao ni s mogućnostima studenata da u propisanom roku savladaju nastavnu materiju. U cilju rešenja ovog problema preduziman je niz mera od strane državnih organa i društvenih organizacija. Savez studenata se zalagao za poboljšanje radnih navika studenata i za bolje učenje. U tome su postignuti dobri rezultati tako da je i uz sadašnje nesređene uslove nastave poboljšanje uspeha studenata (naprimer, u junskom ispitnom roku 1957 prijavljeno je 41% ispita, a u istom roku 1958 — 56%). Poraslo je interesovanje studenata za konkurse za izradu naučnih radova. Na mnogim fakultetima rade stručni i naučni klubovi.

¹Vidi: »J. P.«, 1957, str. 355—356 (13—14).

U proteklom periodu Savez studenata saradivao je sa 70 nacionalnih studentskih organizacija iz svih krajeva sveta i sa 12 međunarodnih studentskih organizacija. U tom razdoblju je 8.510 naših studenata boravilo u inostranstvu, a Jugoslaviju je posetilo 7.000 stranih studenata iz 55 zemalja. U našoj zemlji je održano više manifestacija međunarodnog karaktera, od kojih su najznačajnije: seminari u Dubrovniku i Ljubljani o problemima univerziteta, zatim seminari Medicinskog fakulteta u Beogradu, Svetske univerzitetske službe u Kotoru, Unije studenata veterine u Zagrebu, učešće stranih studenata na izgradnji Autoputa.

U vreme održavanja IV Kongresa, Savez studenata je imao 65.766 članova ili 82,3% svih studenata koji su vezani za redovan boravak na univerzitetu. Savez studenata ima 368 udruženja u 114 fakultetskih i školskih organizacija. U odborima udruženja i fakultetskim odborima nalazi se 3.611 članova, a u 6 univerzitetskih odbora 184 člana.

U referatu »Uloga i osnovni zadaci Saveza studenata Jugoslavije u socijalističkom vaspitanju i bržem stručnom osposobljavanju studenata«, koji je podneo predsednik Centralnog odbora Saveza studenata Jugoslavije Vukašin Stambolić, razrađena su sledeća pitanja: dalje razvijanje vaspitno-političke uloge Saveza studenata Jugoslavije; neki zadaci Saveza studenata u socijalističkom vaspitanju studenata; osnovni zadaci Saveza studenata u oblasti studija i dalje reforme univerzitetske nastave; neki naši zadaci u materijalnom obezbeđenju studenata; o međunarodnoj aktivnosti Saveza studenata.

DOKUMENTI KONGRESA

U Zaključcima IV Kongresa određuju se sledeći zadaci Saveza studenata: uključivanje studenata u rešavanje društvenih problema na univerzitetima i u školama; angažovanje studenata u društvenom životu van univerziteta, u životu komuna i raznim oblicima društvenog upravljanja; pomoć studentima da dublje i temeljitije razumeju savremene političke i ekonomske probleme. Osnovu ideološkog rada u Savezu studenata predstavlja Program Saveza komunista Jugoslavije i potrebno je postići viši nivo ideološko-političkog rada. Univerziteti treba da preuzmu deo posla na teoretsko-društvenom obrazovanju studenata i zbog toga Savez studenata zahteva uvođenje predmeta »Osnovi društvenih nauka« na svim fakultetima. Savez studenata će razviti intenzivan rad na opštekulturnom, tehničkom i fizičkom vaspitanju studenata, sa ciljem da studenti postanu svestrano obrazovani intelektualci.

Kongres je potvrdio orijentaciju da težište aktivnosti Saveza studenata i dalje treba da bude na svestranijem preduzimanju raznovrsnih mera među samim studentima, koje bi doprinele boljem i bržem završavanju studija, kao što su stalno praćenje stručnog rada, uredno posećivanje predavanja i svih ostalih vidova nastave i stvaranje atmosfere u kojoj je stručni rad merilo svesti i društvene odgovornosti svakog studenta.

Kongres je ukazao na neke nedoslednosti u sprovođenju Preporuke Savezne narodne skupštine o stvaranju boljih uslova za brže osposobljavanje visokokvalifikovanih stručnjaka na univerzitetima, visokim i višim školama i postavio kao osnovni zadatak organizacije borbu za suštinsku i radikalnu reformu sadržine i načina izvođenja nastave u današnjim uslovima. Kongres je zahtevao od organa upravljanja školama da obavežu sve nastavnike na u određenom vremenskom roku obezbede odgovarajuće udžbenike ili skripta; prihvatio stroži režim studija, ističući da će on odgovoriti nameni samo ako se sprovedu radikalne promene i u univerzitetskoj nastavi; tražio povećanje broja predstavnika studenata u univerzitetskim savetima i savetima fakulteta i davanje istih prava kao i svim ostalim članovima. Na svakoj godini studija biće oformljena »veća godina« sa ciljem da prate rad i rezultate studenata i nastavnika i predlažu organima upravljanja potrebne mere.

Kongres je istakao da su se osetno poboljšali materijalni uslovi života i rada studenata. Međutim, stalan porast broja redovnih studenata, a naročito pooštren režim studija, koji pred studente postavlja sve veće obaveze u pogledu kvaliteta i blagovremenog završavanja, nalaže čitav niz zadataka na polju opštematerijalne i zdravstvene zaštite studenata. Potrebno je u svim univerzitetskim centrima formirati organe sastavljene od nastavnika, studenata i stručnjaka van univerziteta koji treba da rukovode materijalnim i zdravstvenim obezbeđenjem studenata.

Osnovni zakon o stipendijama je doprineo sređivanju stanja u sistemu stipendiranja, ali su zapažene i neke slabosti koje je potrebno otkloniti. Kongres je predložio formiranje jedinstvenog organa koji bi određivao i vodio opštu politiku stipendiranja u skladu s perspektivnim potrebama kadrova.

Konstatujući da su kapaciteti studentskih domova i restorana veoma opterećeni i da ne zadovoljavaju postojeće potrebe smeštaja i ishrane studenata, Kongres je istakao potrebu da se i dalje nastavi izgradnja studentskih domova i restorana, vodeći pri tome računa o mogućnosti rešavanja ovog pitanja u okviru komuna, a boljom organizacijom rada u postojećim domovima i restoranima smanjiti cenu koštanja i poboljšati uslove stanovanja i ishrane. Kongres je istakao potrebu donošenja jedinstvenih zakonskih propisa kojima bi se obezbedila opšta obavezna i jedinstvena zdravstvena zaštita za sve studente.

Kongres je konstatovao da je organizacija u svoj rad uključila veći broj članova, zahvaljujući prvenstveno većoj orijentaciji na rad udruženja, i da je potrebno postići uključivanje većeg broja studenata u rad organizacije, naročito s obzirom na nove uslove studiranja.

Kongres je istakao značaj rada koji organizacije Saveza studenata, u zajednici sa ostalim faktorima, treba da obave na polju fizičkog vaspitanja studenata. Potrebno je pri svim univerzitetskim upravama formirati komisije za fizički odgoj studenata, koje treba da se staraju o izgradnji i održavanju sportskih terena i objekata, o obezbeđenju i raspodeli sredstava i vode brigu o stručnom kadru za izvođenje fizičkog vaspitanja studenata.

Rezolucija o međunarodnoj aktivnosti Saveza studenata. IV Kongres Saveza studenata Jugoslavije je u prvi plan postavio borbu protiv svih opasnosti rata, za miroljubivu koegzistenciju, aktivnu podršku i solidarnost sa studentima koji se bore za nacionalno oslobođenje i protiv kolonijalizma, kao osnove za međunarodnu aktivnost Saveza studenata Jugoslavije. Kongres je istakao potrebu razvijanja univerzalne studentske saradnje, čija je suština ravnopravna saradnja sa svim demokratskim i naprednim studentskim organizacijama, bez obzira na razlike u karakteru, strukturi i članstvu u međunarodnim organizacijama. Savez studenata smatra današnju podeljenost studentskog pokreta štetnom, te će ubuduće doprinositi stvaranju takvih odnosa koji bi omogućili različite oblike saradnje putem zajedničkih akcija. I pored slabosti kojima su opterećene postojeće međunarodne studentske organizacije, Savez studenata će nastaviti saradnju sa njima o pitanjima koja budu od zajedničkog interesa za studente svih zemalja. Kao političko-vaspitna organizacija koja prihvata program izgradnje socijalizma, Savez studenata će i dalje ulagati napore za ravnopravnu saradnju sa ovim organizacijama, kao i sa organizacijama studenata komunista i socijalista. Savez studenata će i dalje nastaviti saradnju sa nacionalnim studentskim organizacijama Azije i Afrike, koje se bore protiv kolonijalizma a za nacionalno oslobođenje, kao i sa organizacijama novonastalih nezavisnih država koje se bore protiv ostataka kolonijalizma i intervencija sa strane.

Izmene i dopune u Statutu Saveza studenata Jugoslavije izvršene su na IV Kongresu Saveza studenata Jugoslavije u smislu preciziranja prava i dužnosti članova, obaveza i međusobnih odnosa rukovodstava. Ove su izmene prilagođene sadašnjem stepenu razvika organizacije i potrebama daljeg širenja društvene delatnosti studenata.

U pismu upućenom studentima Jugoslavije IV Kongres Saveza studenata Jugoslavije pozvao je sve studente da se maksimalno založe u savlađivanju i usvajanju odgovarajućih znanja i time doprinesu opštim naporima za dobijanje što većeg broja stručnjaka. U uslovima sve veće orijentacije na stručni rad, posebni značaj dobija društvena aktivnost koju razvija Savez studenata u cilju stvaranja stručnjaka koji će odgovoriti potrebama našeg društvenog i privrednog razvika. Obaveštavajući studente Jugoslavije o tome da će i ove godine studenti zajedno sa ostalom omladinom učestvovati na izgradnji autoputa »Bratstvo—Jedinstvo«, Kongres je izrazio uverenje da će 5.500 studenata prihvatiti sa entuzijazmom izvršenje ovog zadatka.

U novi Centralni odbor izabrano je 39 članova. Na sastanku Centralnog odbora izabrano je Predsedništvo u sastavu: Vukašin Stambolić (predsednik), Franjo Sever (potpredsednik), Miloš Beljić i Dragan Vučićević (sekretari), Života Perišić, Muharem Perić, Boško Divja, Janez Čemažar, Ivan Ginovski i Jovo Vranić (članovi).

U Centralnu nadzornu komisiju izabrano je 7 članova.

IZVORI:

Vidi: »Jugoslovenski pregled« 1957, »Savez studenata Jugoslavije«, str. 321—323 (21—23); »Studentski sport«, str. 355—356 (13—14).

M. Z.

SAVEZ BORACA NARODNO-OSLOBODILAČKOG RATA JUGOSLAVIJE

ORGANIZACIJA

Savez boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije (SB NORJ) je opštejugoslovenska boračka organizacija koja sa oko 1,200.000 članova spada među najmasovnije organizacije u zemlji. To je organizacija neposrednih učesnika u antifašističkoj, Narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji i onih koji su aktivno pomagali Narodnooslobodilački pokret (NOP). Posle rata članovi Saveza boraca su u prvim redovima boraca za socijalistički društveni preobražaj i opšti razvoj socijalističke Jugoslavije. Njegovi članovi su, prema tome, aktivni borci u Revoluciji i socijalističkoj izgradnji.

Savez je osnovan u Beogradu 30 septembra 1947 godine. Sedište Saveza boraca je u Beogradu.

Savez boraca Narodnooslobodilačkog rata je kolektivni član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Na Trećem kongresu Saveza boraca, održanom u Ljubljani 27 i 28 aprila 1955, doneta je odluka da se 4 jul proglasi za *Dan borca* kao uspomena na 4 jul 1941 kada je Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije (CK KPJ) doneo odluku da pozove narode Jugoslavije na opšti oružani ustanak. Na inicijativu Saveza boraca taj dan je posebnim zakonom proglašen za državni praznik.

Od Trećeg kongresa Savez boraca ima svoju *zastavu*. Na sredini jugoslovenske državne zastave na belom polju je amblem Saveza boraca i oko njega natpisi: s jedne strane — »Smrt fašizmu — Sloboda narodu«, a s druge — »Za slobodnu socijalističku domovinu«. Savez boraca ima i svoj amblem.

CILJ Saveza je, prema Pravilima usvojenim na Drugom i Trećem kongresu Saveza boraca, da u svoje redove okupi sve borce Narodnooslobodilačkog rata, da razvija njihovu aktivnost u borbi za izgradnju socijalizma i da se svim svojim snagama zalaže za jačanje odbranbene moći Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

ZADACI Saveza su da se bori za očuvanje i dalje razvijanje tekovina Narodnooslobodilačke borbe; da mobilise sve članove za najaktivnije učešće u borbi za izgradnju socijalizma i razvijanje socijalističke demokratije u našoj zemlji; da čuva i gaji bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije, da jača duh socijalističkog patriotizma i moralno-političkog jedinstva naroda, da na primeru herojske Oslobođilačke borbe naših naroda i iskustava iz Narodne revolucije vaspitava i priprema narod za odbranu slobode i nezavisnosti naše domovine; da sa ostalim masovnim organizacijama sarađuje na vanarmiskom vojnom vaspitanju naroda; da se bori za očuvanje mira u svetu i ravnopravne odnose među narodima; da podržava veze i razvija saradnju sa onim organizacijama u inostranstvu koje se bore za očuvanje mira i jačanje demokratskih i naprednih snaga u svetu; da radi na idejnom, političkom i kulturno-prosvetnom uzdizanju svojih članova; da prikuplja materijal i predmete koji su od značaja za svestrano upoznavanje Narodnooslobodilačke borbe, da podiže spomen-ploče i spomenike borcima i žrtvama palim u Narodnooslobodilačkom ratu; da vodi brigu o pravilnom rešavanju materijalnih, zdravstvenih i drugih pitanja svojih članova, a naročito o porodicama i deci palih boraca, da se stara o vaspitanju, školovanju i stručnom osposobljavanju dece palih boraca.

ČLANSTVO. Član Saveza boraca može biti svaki građanin Jugoslavije koji je: učestvovao u Narodnooslobodilačkom pokretu; bio u zatvoru, internaciji ili na prinudnom radu zbog pomaganja Narodnooslobodilačkog pokreta ili zarobljen, a u zarobljeništvu se opredelio za Narodnooslobodi-

lački pokret i svojim držanjem i radom zalagao za ostvarenje ciljeva Narodnooslobodilačkog pokreta; svaki građanin Jugoslavije koji se izvan zemlje sa oružjem u ruci borio protiv fašizma (bivši učesnici Građanskog rata u Španiji, Pokreta otpora u Francuskoj i dr.). Članstvo u Savezu boraca je dobrovoljno i pojedinačno. Osnovna organizacija donosi sve odluke o članskim pravima, izuzev onih po žalbama na njen rad, a formira se na teritorijalnom principu (naselje, selo, grad) po odluci opštinske skupštine, odnosno opštinskog odbora.

Svaki član Saveza boraca ima sva prava u organizaciji i može biti biran u sve rukovodeće organe Saveza. O prijemu u organizaciju odlučuje odbor osnovne organizacije, a član kao što je dobrovoljno ušao u organizaciju može dobrovoljno i istupiti iz nje. Član ima pravo žalbe svim organima Saveza.

Ukupan broj članova Saveza kreće se oko 1,200.000. Osnovnih organizacija ima oko 10.000. One su povezane u 1.193 opštinske organizacije. Opštinske organizacije su povezane u 95 sreskih. Na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine postoji jedna pokrajinska, a na teritoriji Autonomne Kosovsko-Metohiske Oblasti jedna oblasna organizacija. Sve sreske organizacije na teritorijama narodnih republika (u Crnoj Gori opštinske) povezane su u 6 republičkih organizacija Saveza boraca (Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore).

ORGANI I TELA. Najviši rukovodeći organi Saveza boraca, počev od osnovne organizacije pa do Saveza, jesu *skupštine* osnovnih, opštinskih i sreskih organizacija i oblasne odnosno pokrajinske organizacije, *kongresi* republičkih organizacija i *kongres* Saveza boraca Jugoslavije. Između skupština odnosno kongresa *rukovodeći organi* su *odbori* osnovne, opštinske, sreske (gradske) organizacije, *oblasni* odnosno *pokrajinski* odbor, *glavni odbori* Saveza boraca u narodnoj republici i *centralni odbor* Saveza boraca Jugoslavije. Svoje *izvršne odbore* imaju sreski, oblasni, pokrajinski, glavni i Centralni odbor Saveza boraca. Za razvijanje aktivnosti i ispunjavanje zadataka, odbori mogu obrazovati pomoćna tela, povremene ili stalne komisije ili sekcije, što omogućuje angažovanje širokog aktiva članstva u okviru delatnosti samog odbora.

Pri Centralnom odboru Saveza boraca, juna 1952 osnovan je poseban *Odbor za obeležavanje i uređivanje istorijskih mesta*. Njegovim programom rada obuhvaćeno je obeležavanje onih mesta iz kojih je u toku NOB rukovodio Centralni komitet KPJ i Vrhovni štab NOV i POJ ili u kojima su donete najznačajnije odluke CK KPJ i Vrhovnog štaba odnosno Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ-a).

Centralni odbor je 31 marta 1958 doneo poseban Pravilnik o zadacima, organizaciji i radu *Sekcije bivših političkih zatvorenika, interniraca i deportiraca*, koju u Savezu boraca NORJ sačinjavaju oni članovi Saveza boraca koji su u toku rata bili u zatvorima, internaciji, logorima u zemlji i inostranstvu ili deportovani.

Sekcija ima zadatak da se stara da jugoslovenska javnost bude upoznata sa iskustvima raznovrsnih formi borbe protiv neprijatelja u logorima i zatvorima i pod najtežim uslovima, sa strahovitim režimom i formama koje je neprijatelj primenjivao u uništavanju i gušenju otpora ljudi u zatvorima i logorima, i da u tom cilju vodi brigu o prikupljanju, pisanju i objavljivanju materijala i predmeta koji se odnose na raznolike oblike borbe, života i rada u zatvorima i logorima, kao i o prikupljanju i srediavanju materijala za muzeje o životu i borbi u logorima i zatvorima. Sekcija vodi brigu i o uređivanju i održavanju grobova, podizanju spomenika umrlim i poginulim političkim zatvoreniciima, interniracima i deportiracima. Stara se o ostvarivanju prava bivših političkih zatvorenika, interniraca i deportiraca i njihovih porodica koja su regulisana pozitivnim zakonskim propisima, sarađuje sa sličnim nacionalnim organizacijama u inostranstvu i odgovarajućim međunarodnim organizacijama na zadacima bivših poli-

tičkih zatvorenika, interniraca i deportiraca i u borbi za očuvanje mira, za jačanje demokratskih naprednih snaga u svetu i razvijanje međunarodne saradnje.

Organi Sekcije su opštinske, sreske, oblasna odnosno pokrajinska, republička i savezna konferencija, a između njih opštinski, sreski, oblasni odnosno pokrajinski, republički i Savezni odbor.

Pravilnik o zadacima, organizaciji i radu *Sekcije bivših ratnih zarobljenika* donet je 31 marta 1958. Sekciju sačinjavaju oni članovi Saveza boraca koji su u toku rata bili u zarobljeništvu. Sekcija ima iste zadatke i iste organe kao i Sekcija bivših političkih zatvorenika, interniraca i deportiraca.

Centralni odbor Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata doneo je 31 marta 1958 i Pravilnik o organizaciji i poslovanju *Službe pravne pomoći* pri odborima Saveza boraca koja pruža pravnu pomoć članovima Saveza boraca i njihovim porodicama, a po sporazumu i članovima drugih organizacija koje okupljaju borce i porodice palih boraca (Savez ratnih vojnih invalida, Udruženje španskih boraca, Udruženje rezervnih oficira). Ona pruža pravnu pomoć i porodicama palih boraca i porodicama žrtava fašističkog terora u ostvarivanju onih prava koja proističu iz svojstva borca (invalidnina, penzija, dodatak na decu, invalidski dodatak, stipendije i sl.), a naročito pruža pomoć davanjem pravnih saveta, pisanjem molbi, žalbi, pretaštavi i drugih zahteva. Pravna služba može da, ako na to stranka pristane i ako želi, pokrene upravni postupak i upravni spor i da je zastupa pred sudovima i drugim organima.

RAZVOJ

OSNIVAČKI (PRVI) KONGRES Saveza boraca održan je u Beogradu 30 septembra 1947. Pripremio ga je Inicijativni odbor, a otvorio Aleksandar Ranković. U referatu Ivana Gošnjaka »Zadaci i značaj Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata« ističe se »da nam je najpreča stvar i briga očuvanje i proširenje tekovina Narodnooslobodilačkog rata, borba protiv fašizma i očuvanje mira u svetu, briga za jačanje ekonomske i odbranbene moći naše zemlje i dalji razvoj istinske narodne demokratije«.

Osnivački kongres je Savezu boraca, pored drugih, odredio i ove zadatke: »da okupi u jednu organizaciju sve učesnike Narodnooslobodilačkog rata; da radi na očuvanju i učvršćivanju tekovina izvojevanih u Narodnooslobodilačkom ratu; da radi na učvršćenju mira među narodima i da vodi borbu protiv potpaljivača rata i protiv fašizma; da čuva i razvija velike tradicije Narodnooslobodilačke borbe, da oživljuje uspomene na slavne borbe i heroje Narodnooslobodilačkog rata; da vodi brigu o demobilisanim borcima, podoficirima, oficirima i drugim učesnicima Narodnooslobodilačkog rata u pogledu zaposlenja i rešavanja njihovog materijalnog zbrinjavanja«.

Ovi zadaci predviđeni su Pravilima Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata usvojenim na ovom Kongresu, na osnovu kojih je utvrđena i organizacija Saveza, struktura članova, njihova prava i dužnosti; pečat i društvena značka Saveza. Kongres je izabrao Glavni (od Drugog kongresa se naziva Centralni) odbor Saveza boraca (62 člana) i svoj Nadzorni odbor (5 članova). Glavni odbor je izabrao Izvršni odbor od 15 članova. Za predsednika je izabran Josip Broz Tito, a za sekretara Aleksandar Ranković.

U završnom govoru na Kongresu, predsednik Tito je naglasio: »... Mi se ne organizujemo ni za kakav napad, mi se organizujemo da štitimo sebe, organizujemo se da se nikad više ne dogodi ono što se nekad dogodilo — kad je narod, goloruk, napušten i sam, pao u ruke njemačko-talijanskih osvajača. Mi nećemo više takvu sudbinu. Naš narod uzeo je svoju sudbinu u svoje ruke i zato ćemo raditi onako kako smatramo da je najcelishodnije i najpovoljnije za naš mirni razvitak, za naš opstanak i za naš život«. Predsednik Tito je preko delegata poručio borcima da je njihov zadatak da budu u prvim redovima, da tu pokažu i unesu u sve slojeve radnog naroda onaj isti entuzijazam i heroizam koji su pokazali u borbi za oslobođenje zemlje.

NA DRUGOM KONGRESU, održanom u Beogradu 10 i 11 marta 1951, Aleksandar Ranković podneo je referat o radu i dlijm zadacima Saveza boraca. Kongres je doneo nova Pravila Saveza u kojima su još jasnije precizirani cilj Saveza i njegovi zadaci, oslanjajući se na iskustvo u proteklom radu. Na Trećem kongresu pravila su pretrpela samo manje izmene.

Kongres je doneo Rezoluciju o borbi za očuvanje mira, Rezoluciju o solidarnosti sa antifašistima Španije i Rezoluciju o narednim zadacima Saveza boraca.

Na Kongresu je izabran za počasnog predsednika Saveza boraca — Josip Broz Tito. Za predsednika Saveza boraca izabran je Aleksandar Ranković, a za generalnog sekretara Velimir Stojnić. U Centralni odbor Saveza boraca izabrano je 117 članova. Centralni odbor je izabrao Izvršni odbor od 32 člana. U Nadzorni odbor birano je 5 članova.

Kongresu je prisustvovalo 1.136 delegata, majke narodnih heroja, predstavnici organizacija pokreta otpora iz inostranstva i kao gosti kulturni i javni radnici iz zemlje.

Kongres je, posle pozdravnog govora Josipa Broza Tita, pozdravio u ime Narodnog fronta Jugoslavije Vlada Simić, a u ime Jugoslovenske narodne armije general-pukovnik Peko Dapčević. U ime Pokreta otpora Francuske Kongres je pozdravio Žorž Britel, u ime bivših italijanskih partizana, koji su se borili u redovima Jugoslovenske armije, Đuzepe Maras, u ime boraca Španske republikanske armije bivši član CK KP Španije Feliks Montiel, u ime norveškog Pokreta otpora Trond Hegni, zatim član CK KP STT i član Glavnog odbora Saveza boraca Trsta Laurenti Eugen i u ime bivših partizana Slovenačke Koruske Karel Prušnik.

TREĆI KONGRES Saveza boraca je održan u Ljubljani 27 i 28 aprila 1955. Na njemu je bilo prisutno 728 delegata i članova Centralnog odbora kojima su po odluci Kongresa priznata sva prava delegata. Raspravljali se o Izveštaju Centralnog odbora o radu Saveza boraca između Drugog i Trećeg kongresa, o izveštaju Nadzornog odbora i o referatu predsednika Saveza, Aleksandra Rankovića, o radu i zadacima Saveza boraca. Kongres je doneo izmene Pravila Saveza boraca i izabrao Centralni odbor od 124 člana i Nadzorni odbor od 11 članova. Centralni odbor je izabrao svoj Izvršni odbor od 22 člana. Za predsednika Saveza boraca izabran je Aleksandar Ranković, a za generalnog sekretara Velimir Stojnić. Kongres je usvojio Povelju o izboru Josipa Broza Tita za doživotnog počasnog predsednika Saveza boraca.

Kongres je usvojio zaključke Komisije za probleme dece palih boraca i žrtava fašističkog terora, porodica palih boraca i članova Saveza boraca; zaključke Komisije za obeležavanje istorijskih mesta i aktivnost na oživljavanju istorijskih događaja iz NOB; zaključke Komisije za vanarmisko vojno vaspitanje. Odluku o proglašenju 4 jula za Dan borca; zaključke Komisije za međunarodne veze; Rezoluciju o borbi za mir i miroljubivu saradnju među narodima i Protest povodom zabrane prikazivanja filma »Krvavi put« na Festivalu u Kanu.

Kongresu su prisustvovali i predstavnici: Saveza ratnih vojnih invalida, Udruženja rezervnih oficira Jugoslavije, Saveza za vaspitanje i brigu o deci; Jugoslovenskog crvenog krsta, Saveza za telesno vaspitanje »Partizan«, Planinarskog saveza Jugoslavije, Saveza za tehničko vaspitanje naroda, Vazduhoplovnog saveza, Streljačkog saveza Jugoslavije i Vatrogasnog saveza. Kongresu je prisustvovalo oko 200 gostiju — predstavnika narodne vlasti, Socijalističkog saveza radnog naroda i drugih društvenih organizacija iz Ljubljane i ostalih krajeva.

Kongresu su prisustvovali i pozdravili ga počasni predsednik Svetske federacije bivših boraca, Vensan Oriol i generalni sekretar Svetske federacije bivših boraca Kurtis Kampen. Takođe je prisustvovao delegat Svetske federacije bivših boraca Koščuško Morise.

Prema pravilima Saveza boraca redovno su održavani kongresi Saveza boraca po republikama (po 3) i skupštine (po 3) u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini i Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti. Na njima su pretresani izveštaji o radu glavnih odnosno Pokrajinskog i Oblasnog odbora, referati o radu i zadacima, i birani glavni, pokrajinski, oblasni i nadzorni odbori.

VRSTE I REZULTATI DELATNOSTI

Osnovne delatnosti Saveza boraca su: organizaciono sređivanje i aktivnost organizacije; briga o članovima organizacije i porodicama palih boraca i žrtava fašističkog terora; negovanje borbenih tradicija NOB i međunarodne veze.

Stalna de'atno-t Saveza boraca obuhvata brigu o članovima organizacije i porodicama palih boraca i žrtava fašističkog terora. To se odnosi na sva pitanja školovanja, ostvarivanja prava koja proističu iz svojstva borca ili člana porodice palog borca ili žrtve fašističkog terora, zapošljavanje, prekvalifikacije, rehabilitacije, stručno usavršavanje itd. Savez održava kontakte sa odgovarajućim organima državne uprave i ustanovama koje se bave prosvetnim, socijalnim, zdravstvenim i drugim problemima.

ZAKONSKI PROPISI O REGULISANJU BORAČKIH PRAVA. Još u toku rata, novembra 1944, Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije (koji je imao sva svojstva prve privremene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije) doneo je prve odluke o invalidninama ratnih vojnih invalida. Maja 1946 Narodna skupština FNRJ je donela Zakon o ratnim vojnim invalidima. Organi vlasti u novoj Jugoslaviji odmah po završetku rata bavili su se krupnim problemima: sprovođenjem agrarne reforme, podizanjem u toku rata popaljenih i porušenih kuća, otvaranjem domova za decu palih boraca i žrtava fašističkog terora, koloniziranjem boračkih porodica na plodna agrarna područja, davanjem potrebne

socijalne pomoći, regulisanjem invalidnina i invalidskih dodataka. Neki od tih problema su rešavani delimično i u toku rata na oslobođenoj teritoriji. Od svoga osnivanja Savez boraca Narodnooslobodilačkog rata i Savez ratnih vojnih invalida bili su inicijatori, oslonac i pomoć narodnim vlastima za rešavanje tog kompleksa problema.

Pored toga, na inicijativu Saveza boraca i Saveza ratnih vojnih invalida doneti su Zakon o ratnim vojnim invalidima, Uredba o zdravstvenoj zaštiti invalida, Pravilnik o banjskom i klimatskom lečenju, Pravilnik o ortopedisanju, Uredba o penzionisanju vojnih lica, Uredba o sprovođenju rehabilitacije invalida, Uredba o invalidskim dodacima. Kao rezultat te inicijative i konstruktivne saradnje boračkih organizacija sa organima narodne vlasti unete su u odgovarajuće zakonske propise potrebne odredbe o regulisanju radnog staža učesnicima NOB, o njihovom prvenstvu pri zapošljavanju i sl. Donet je i Zakon o nosiocima Spomenice 1941. Boračke organizacije su veoma aktivno i konstruktivno učestvovala u pripremanju i izradi Zakona o penzijskom osiguranju, Zakona o invalidima rada itd. i pomagale u rešavanju invalidskih penzijskih prava za preko 310 hiljada ratnih vojnih i porodičnih invalida.

I pored toga što u Sekretarijatu za socijalna i komunalna pitanja Saveznog izvršnog veća postoji Uprava za boračka i invalidska pitanja, ima još takvih slučajeva u kojima naše boračke organizacije, a posebno Savez boraca, moraju pomagati svojim članovima, bivšim boricima i boračkim porodicama, bivšim ratnim zarobljenicima, političkim zatvorenicima, internircima i deportircima, invalidima itd. Na taj način oni lakše i brže ostvaruju svoja zakonska prava u pogledu zaposlenja, imovinskih odnosa, zdravstvene zaštite, radnog staža, readaptacije, prekvalifikacije, rehabilitacije, trenutnih pomoći i dr. Ta aktivnost obuhvata desetine hiljada slučajeva po raznim pitanjima u okviru čitave organizacije, a naročito njene Službe pravne i socijalne pomoći.

BRIGA O DECI PALIH BORACA I ŽRTAVA FAŠISTIČKOG TERORA. Popisom izvršenim u Jugoslaviji 1945 utvrđeno je da postoji oko 280.000 dece palih boraca i žrtava fašističkog terora mlade od 18 godina a bez jednoga ili oba roditelja. Zakon o starateljstvu, pored ostalog, obuhvata pitanja zaštite dece palih boraca što se tiče njihove imovine i brige o vaspitanju. Zakonom o ratnim vojnim invalidima priznato je deci palih boraca pravo na invalidninu, a Uredbom o dodacima na decu i pravo na dečiji dodatak za svu decu koja su stekla pravo na invalidninu a ispunjavaju i druge uslove za primanje tog dodatka. Posebnim republičkim propisima obezbeđena je mesečna pomoć deci žrtava fašističkog terora. Na osnovu Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji velikom broju dece palih boraca i žrtava fašističkog terora dodeljena je zemlja i kuća. Još u toku rata, a naročito po njegovom završetku, otvarani su po čitavoj zemlji domovi i škole za zbrinjavanje i vaspitanje dece palih boraca i žrtava fašističkog terora. Zajednica je omogućila da preko dve trećine dece palih boraca i žrtava fašističkog terora ide u srednje škole ili se uključi u privredu, pohađa škole učenika u privredi, ide na zanate, kurseve itd.

Od decembra 1952 Centralni odbor Saveza boraca i Centralni odbor Saveza ratnih vojnih invalida vode zajedničku i sistematsku akciju da se ova pitanja u celini i blagovremeno reše. Veoma je razvijena široka inicijativa i aktivnost svih boračkih organizacija da se obezbedi organizovanje školovanja dece palih boraca i žrtava fašističkog terora s njihovih teritorija. Sve do 1958 godine tim putem se nastojalo da se obezbede dopunska sredstva preko budžeta narodnih odbora za izdržavanje ove dece, a potom je zakonskim propisima utvrđena obaveza narodnih odbora da obezbede materijalna sredstva za školovanje dece palih boraca. Sredstva koja je zajednica stavila na raspolaganje boračkim organizacijama služe kao dopunska za rešavanje ovog problema i danas su namenjena školovanju dece žrtava fašističkog terora.

Pored toga, boračke organizacije se staraju o uspehu dece u školama, pružaju im pomoć, organizuju sa odgovarajućim ustanovama posebne tečajeve za prerastu decu da bi im se omogućilo polaganje potrebnih ispita. Staraju se i o iznalaženju metoda i oblika saradnje sa starateljima u cilju što potpunije zaštite prava dece. Razvijaju široku saradnju sa organizacijama i ustanovama koje se bave ovim pitanjima. Pored toga, Savez boraca i Savez ratnih vojnih invalida, u saradnji sa organima vlasti, staraju se o otvaranju i organizovanju oporavišta za decu palih boraca i žrtava fašističkog terora, o lečenju te dece itd.

Već u toku 1957 godine, kao rezultat staranja boračkih organizacija i organa vlasti, zajednica je odvojila oko dve i po milijarde din. za školovanje i stručno osposobljavanje oko 100.000 dece palih boraca i žrtava fašističkog terora. Samo srezovi su u ove svrhe dali iz svojih sredstava gotovo milijardu i po din.

Organizacija Saveza boraca stalno se bavi pitanjima i oblicima *negovanja borbenih tradicija Narodnooslobodilačke borbe* i vanarmiskim vojnim vaspitanjem. Potsticala je i organizovala rad na prikupljanju muzealija i istoriske građe, na evidenciji istorijskih spomenika, obeležavanju istorijskih mesta, podizanju arhitektonskih i umetničkih (likovnih) spomenika, otvaranju muzeja, odeljenja i zbirki iz NOB, saradujući sa istoriskim ustanovama, arhivima, zavodima za zaštitu spomenika kulture, izdavačkim preduzećima, preduzećima za proizvodnju filmova, radio-difuzijom itd. Naročita pažnja posvećivana je pitanjima vanarmiskog vojnog vaspitanja i koordinaciji rada s drugim društvenim organizacijama na tome.

VANARMISKO VOJNO VASPITANJE. Po čitavoj Jugoslaviji, pod rukovodstvom koordinacionih tela koja postoje pri Centralnom, glavnim, pokrajinskom, oblasnom i sreskim odborima i preko centara za vanarmisko vojno vaspitanje, koji, priređujući izložbe ratnih oružja i oruđa, predavanja i dr., stalno deluju, organizacije Saveza za telesno vaspitanje »Partizan«, Narodna tehnika (Auto-moto savez, Vazduhoplovni savez, Brodarski savez i dr.), Planinarski savez, Streljački savez, Crveni krst, Protivavionska zaštita, dobrovoljna vatrogasna društva i druge stručne, tehničke i sportske organizacije iz godine u godinu vaspitavaju hiljade omladinaca budućih branilaca domovine na primerima, iskustvima i viteškom duhu iz Narodnooslobodilačke borbe i Revolucije. Savez boraca Jugoslavije to postiže u koordinaciji i tesnoj saradnji sa svima drugim društvenim organizacijama a posebno sa Udruženjem rezervnih oficira Jugoslavije. Time boračke organizacije prenose duh Narodnooslobodilačke borbe i Revolucije na mladu generaciju, razvijaju njihov jugoslovenski patriotizam i jačaju odbranbenu sposobnost zemlje.

Takvom saradnjom i organizacijom izvedene su mnoge velike združene vežbe (Zagreb, Skopje, Zrenjanin, Pula, Sarajevo, Beograd, Pančevo itd.), brojni partizanski marševi s raznim vojnim zadacima. Organizovane su takođe mnoga patrolna takmičenja (biciklista, Konjičkog saveza i dr.). Veoma su razvijena orijentaciona takmičenja kod planinara i ferijalaca. Organizovane su mnoge kombinovane vežbe s partizanskim marševima, marševima tragom ratnih brigada i čizizija, Marš uz žicu okupirane Ljubljane, od mesta formiranja brigada ili dizanja ustanka do Tjentišta za proslavu Bitke na Sutjesci. Česta su i takmičenja organizacija koje rade na vanarmiskom vojnom vaspitanju, povezana s logorovanjima na istoriskim područjima, marševima putevima za koje su vezane razne epopeje (Igmanski marš, Marš XIV divizije) i tako dalje, padobranska takmičenja, pomorske desantne vežbe, jedrilicarstvo i sl. Ovo je često povezano s proslavama godišnjice mnogih značajnih događaja. Jedna od najvećih takvih proslava i manifestacija povezana sa svim oblicima delatnosti na vanarmiskom vojnom vaspitanju bila je proslava petnaestogodišnjice Bitke na Sutjesci, održane širom zemlje, i centralna proslava na Sutjesci 1958. Takvih velikih proslava bilo je naročito 1952, 1953 i 1954 u Srbiji — proslava Vojvodanskih brigada u Rumi, Južno-moravskih

jedinica u Leskovcu, Šumadiskih brigada u Mladenovcu, Kosovsko-metohiskih brigada u Prištini, u Sloveniji proslave u Dolenjskim Toplicama, Okroglici i Ostrožnom, proslava Makedonskih brigada u Skopju, proslava Krajiških brigada, proslava na Kozari 1957 i dr.

PIJETET PREMA PALIMA, ISTORISKI I UMETNIČKI SPOMENICI. Čitava Jugoslavija je bila poprište borbe u minulom ratu i zasejana je spomenicima Oslobođilačke borbe i Revolucije, grobovima palih boraca i žrtava fašističkog terora koje treba uređivati i održavati, bivšim koncentracionim logorima i mučilištima, a ispresecana mnogostruko ukrštenim stazama kojima su se kretala najviša vojna i politička rukovodstva, što treba obeležiti.

Naporedno s naporima koji su činjeni za socijalistički preobražaj zemlje, koji nije neometano tekao, inicijativom Saveza boraca rešavano je i pitanje konzerviranja i zaštite spomenika, obeležavanje i uređivanje istoriskih mesta, uređivanje i održavanje grobova palih boraca, podizanje umetničkih spomenika. Pri tome je postignuta široka saradnja s drugim organizacijama i ustanovama. Rezultat toga je i Zakon o zaštiti grobova palih boraca i žrtava fašističkog terora, kojim su organi vlasti obavezani da uređuju i održavaju groblja palih boraca.

Do III Kongresa Saveza boraca bilo je uređeno 810 groblja, 14.690 grobova, izvršen prenos 20.000 posmrtnih ostataka i podignuto 316 spomen-kosturnica, a do kraja 1957 bila su ukupno uređena 1.052 groblja, 18.000 grobova i podignuto 319 spomen-kosturnica. Do III Kongresa su podignuta 1.322 spomenika, 3.521 spomen-ploča i 150 spomen-česmi. Podignut je 1958 spomenik jugoslovenskim žrtvama u Mauthausenu. Republički kongresi Saveza boraca održani u toku 1956 i 1957 pokazuju da su u čast narodnih praznika, dana ustanka pojedinih republika i posebno Dana borca postignuti još veći rezultati, ali je aktivnost još u toku. Uglavnom se teži da se ostvare kvaliteta rešenja.

Pored ovoga, od ukupno 211 muzeja i zbirki u Jugoslaviji otvoreno je 107 muzeja, odeljenja ili zbirki NOB, od čega u Srbiji — 31, Hrvatskoj — 32, Sloveniji — 13, Bosni i Hercegovini — 14, Crnoj Gori — 6 i Makedoniji — 11, inicijativom i saradnjom Saveza boraca. Aktivnošću Odbora za obeležavanje i uređivanje istoriskih mesta dosad je otvoren Spomen-muzej u Jajcu, u čast II Zasedanja AVNOJ-a, Spomen-muzej u Bihaću — u čast I Zasedanja AVNOJ-a, Spomen-muzej u Stolicama — u čast prvog vojno-političkog savetovanja održanog u septembru 1941, Spomen-muzej 25 maja 1944 u Drvaru. Priprema se otvaranje Spomen-muzeja ustanka naroda Jugoslavije u Titovom Užicu.

IZDAVAČKA DELATNOST S TEMATIKOM IZ NOB. Savez boraca ima svoj redovni nedeljni organ »Crvena zvezda« i svoju povremenu izdavačku delatnost. Časopis »Borec«, organ Glavnog odbora Saveza boraca u Sloveniji, izlazi mesečno, a izdaje i dela s tematikom iz NOB. Ostali glavni odbori Saveza boraca, Oblasni odbor Autonomne Kosovsko-Metohiske Oblasti i Pokrajinski odbor Saveza boraca Autonomne Pokrajine Vojvodine takođe povremeno izdaju dela s temama iz NOB.

Pod uticajem organizacije, članova Saveza boraca i na inicijativu izdavačkih preduzeća veoma je razvijena izdavačka delatnost s tematikom iz NOB. Prema podacima iz Bibliografije Jugoslavije, do kraja 1958 bilo je objavljeno preko 70 dnevnika, memoara, reportaža, putopisa i hronika. Publikovano je oko 60 biografija istaknutih učesnika NOB. Takođe je objavljeno 370 literarnih proznih sastava (romana, pripovedaka, novela i sl.) i oko 245 zbirki stihova. Objavljeno je i izvedeno preko 80 dramskih dela (od jednočinki do komada s više činova). Bibliografija notira i mape grafika, albume fotografija, muzička ostvarenja itd. Književnih i naučnih dela, mapa, albuma i kompozicija, bez značajnih članaka, ima više od 1.750.

Kao rezultat rada istoriskih odeljenja CK SK i drugih ustanova, uz pomoć organizacija Saveza boraca, razvijena

je aktivnost na obradi hronika sela, gradova, srezova i pojedinih područja. Ta aktivnost nejednaka je u pojedinim republikama, a najorganizovanija je u Srbiji (piše se oko 788 hronika) i u Sloveniji (gde se sistematski obrađuju hronike istoriskih područja). Takođe se rad na ovome organizuje u Bosni i Hercegovini (gde ima oko 140 hronika). Metod rada je — rekonstruisanje događaja na pojedinim područjima uz pomoć izvornih dokumenata i stenografskih kazivanja učesnika NOB. Obrada ide od sela ka srezu i dalje. Na sakupljanju saradnju komiteti Saveza komunista i organizacije Saveza boraca, a organizatori su istoriski arhivi CK SK. Kao stručni saradnici koriste se prosvetni radnici sa odgovarajućeg područja. Na savetovanjima održanim u vezi s tim nastojalo se da se prikupljanje i obrada građe vrši uporedo na celoj teritoriji Jugoslavije i da se što je moguće više koriste isti metodi rada, o čemu su data i pismena uputstva.

Pojedinci, grupe i čitave ratne jedinice pripremaju spomenice brigada (krajiških, vojvodanskih, Četvrtke proleterske, Trinaeste proleterske itd.). Izdavanja biografskog i memoarskog karaktera objavljuju preduzeća »27 srpanj« u Zagrebu (objavilo preko 50 svezaka) i »Kočo Racin« u Makedoniji. Najviše uspeha u pogledu raznolikosti, sa orijentacijom opštejugoslovenskog karaktera, postigla je biblioteka »Svedočanstva« — izdanje »Prosvete« u Beogradu (objavila dosad 51, u štampi 6 svezaka). Takođe je objavljen veliki broj članaka i priloga druge vrste u »Borbi«, »Politici«, »Vjesniku« i ostaloj dnevnoj štampi; »Crvenoj zvezdi« i drugoj nedeljnoj i periodičnoj štampi Najorganizovanije je radio Vojno-istoriski institut i Vojno-izdavački zavod »Vojno delo« na edicijama o NOB dokumentarnog i prvenstveno vojno-istoriskog karaktera, a takođe i istoriski arhivi CK SK ukoliko su obuhvatili ovaj vremenski period s partisko-političkog aspekta. Rezultati ovog rada su oko 80 svezaka Zbornika dokumenata i studija i monografije u izdanju »Vojnog dela«. Isto tako i dva vojno-istoriska dela: »Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941 do 1945« i »Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944—1945«, u izdanju Vojno-istoriskog instituta.

Inicijativom članova Saveza boraca Savez istoriskih društava održao je tečaj i štampao predavanja za nastavnike istorije s tematikom iz najnovije istorije zaključno do proglašenja Republike Jugoslavije 1945. 1958 održan je i tečaj savremene istorije — od pobede 1945 do današnjeg dana.

SARADNJA S MEĐUNARODNIM I NACIONALNIM ORGANIZACIJAMA BIVŠIH BORACA. Održavajući međunarodne veze, Savez boraca je razvijao i saradnju s međunarodnim i nacionalnim boračkim organizacijama učesnika u anti-fašističkoj borbi, a naročito sa Svetskom federacijom bivših boraca (FMAC), čiji je član i Međunarodnom konfederacijom bivših ratnih zarobljenika (CIAPG). Do 1950 Savez boraca je bio član Međunarodne federacije pokreta otpora (FIR), koja se razvila iz ranijeg FIAPP-a, ali je njegovu dalje članstvo prekinuto na nedemokratski i protivstatutarn način od strane rukovodstva FIR. Od 1953 Savez boraca saraduje u međunarodnim komitetima bivših interniranih i sl. logora i s pojedinim nacionalnim organizacijama pokreta otpora: Nacionalnim savezom partizana Italije (ANPI), Savezom boraca za slobodu i demokratiju Poljske (ZBOWID), Komitetom ratnih veterana SSSR i dr.

Razvijajući saradnju s međunarodnim i nacionalnim boračkim organizacijama u svetu, Savez boraca se 1951 učlanio u Svetsku federaciju bivših boraca (FMAC), sa sedištem u Parizu, gde je i osnovana krajem novembra 1950 na inicijativu bivših boraca i invalida Francuske, SAD, Turske, Belgije, Italije i Saveza ratnih vojnih invalida Jugoslavije. Do danas je Svetska federacija obuhvatila preko 22 miliona boraca iz 29 zemalja i uživa status A nevladine organizacije u OUN. Savez boraca, počev od II Generalne skupštine FMAC-a (Svetske federacije bivših boraca), održane krajem novembra 1951 u Beogradu,

aktivno je učestvovao na svim generalnim skupštinama (održano dosad 8) i u radu njenog Generalnog saveta i podneo zajedno sa Savezom RVIJ čitav niz rezolucija o boračkim problemima, međunarodnoj saradnji, razoružanju, borbi za mir i sl. Naše boračke delegacije su učestvovala i u Hagu u diskusiji o pravnoj i socijalnoj zaštiti bivših boraca, održanoj 1958. Sekcija bivših političkih zatvorenika, interniraca i deportiraca učlanjena je novembra 1951 u Međunarodnu federaciju bivših interniraca i deportiraca (FILDIR), a Sekcija Saveza boraca bivših ratnih zarobljenika pristupila je 1951 kao posmatrač Međunarodnoj konfederaciji bivših ratnih zarobljenika (CIAPG), sa sedištem u Parizu, i učestvovala na više njenih skupova.

Savez boraca i Savez RVIJ su zajedno učestvovali u svim akcijama solidarnosti koje je pokrenula Svetska federacija. Vršena je razmena dece sa organizacijama bivših boraca drugih zemalja (Belgija — železničari, Engleska — Emfild i dr.). 1955 Jugoslavija je prihvatila decu bivših boraca Velike Britanije, koja su bila gosti pretsednika Republike Josipa Broza Tita, organizovala logor u Selcu, u kome su ta deca boravila. 1956 u Jugoslaviji je opet organizovan dečji međunarodni logor u Selcu, u kome su boravila deca iz 15 zemalja odnosno 30 nacionalnosti. 1958 deca naših interniraca u Norveškoj bila su gosti Crvenog krsta Norveške itd.

Savez boraca NOR, sam ili u zajednici sa Savezom RVIJ, razmenio je brojne delegacije sa inostranim boračkim organizacijama. Oktobra 1951 našu zemlju posetila je veća grupa boraca Republikanske španske armije, koju je predvodio bivši generalni komesar Hesus Hernandez. U nažoj zemlji je održan Kongres španskih boraca, na kome su učestvovala delegacije iz mnogih zemalja. 1956 organizovana je proslava dvadesetogodišnjice formiranja Internacionalnih brigada uz učešće delegacija iz inostranstva. Pretstavnici međunarodnih i nacionalnih boračkih organizacija učestvovali su na proslavi petnaestogodišnjice Bitke

na Sutjesci. 1957 Savez boraca je bio organizator hodočašća bivših boraca iz Prvog svetskog rata na Solunskom frontu Poali d'Orian (Poilus d'Orient), a 1958 — proslave 40-godišnjice proboja Solunskog fronta.

1953 našu zemlju su posetili pretstavnici boračkih organizacija Grčke i Turske, a naša delegacija išla je u posetu boračkim organizacijama Grčke, Turske, Izraela, a 1954 organizacijama bivših boraca Holandije. 1956 naša delegacija je učestvovala na kongresu ANPI u Milanu, 1957 na Kongresu mađarskih partizana itd. U toku 1957 i 1958 vršena je razmena naših delegacija sa Komitetom ratnih veterana SSSR, Savezom boraca za slobodu i demokratiju Poljske (ZBOWID), Nacionalnim Savezom partizana Italije (ANPI) i dr. 1958 vođeni su razgovori u Beogradu sa delegacijom Međunarodne federacije pokreta otpora, sa sedištem u Beču (FIR), o zajedničkim pitanjima pripadnika pokreta otpora itd. Pored pretstavnika organizacija bivših boraca iz Evrope, našu zemlju su 1958 posetili pretstavnici boračkih organizacija Indonezije, Burme, Pakistana, Siera Leone, Australije, SAD, a ranije Kanade i Izraela.

IZVOR:

»Osnivački kongres Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata«, izdanje Glavnog odbora Saveza boraca NOR, 1947; »Drugi kongres Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije«, izdanje »Crvene zvezde«, 1951; Treći kongres Saveza boraca NOR, izdanje »Crvene zvezde«, 1955; Pravila i pravilnici Saveza boraca, izdanje Centralnog odbora Saveza boraca NOR, 1958; »Dve hronike«, izdanje »Svedočanstva«, »Prosveta«, 1957; dokumentacija Centralnog odbora Saveza boraca, Bibliografija Jugoslavije, izdanje Bibliografskog instituta Jugoslavije; »Službeni list FNRJ«, 1946, 1947, 1954, 1957, 1958.

Vidi: »Jugoslovenski pregled« 1958, »Prošireni plenum Centralnog odbora Saveza boraca Jugoslavije«, str. 108 (18); Proslava Bitke na Sutjesci«, str. 347—348 (35—36); »Zaštita dece palih boraca i žrtava fašističkog terora«, str. 407—409 (35—37).

D. M.

UDRUŽENJE BIVŠIH JUGOSLOVENSKIH DOBROVOLJACA ŠPANSKE REPUBLIKANSKE VOJSKE

Udruženje bivših jugoslovenskih dobrovoljaca Španske republikanske vojske okuplja Jugoslovane koji su aktivno učestvovali u oslobodilačkoj borbi naroda Španije od 1936 do 1939 godine.

UČEŠĆE JUGOSLOVENA U ŠPANSKOM GRAĐANSKOM RATU.¹ KPJ pritekla je u pomoć španskom narodu kad je 18 jula 1936 izbila pobuna protiv vlade Narodnog fronta u Španiji. U telegramu CK KPJ upućenom 31 jula 1936 CK KP Španije bile su i ove reči: »Radnička klasa zemalja Jugoslavije pridružuje se međunarodnoj akciji solidarnosti proletarijata i prijatelja slobode celog sveta koja će pomoći vašu borbu...«

Avgusta 1936 CK KPJ poziva na pružanje pomoći španskom narodu. U Španiju je stiglo preko 1.200 dobrovoljaca iz svih krajeva zemlje, i to: iz Hrvatske 528, Slovenije 254, Srbije 199, Crne Gore 35, Makedonije 16, iz Bosne i Hercegovine oko 20, kao i više pretstavnika svih nacionalnih manjina. Među dobrovoljcima bilo je najviše radnika: rudara 234, metalaca 216, građevinskih radnika 180, mornara 16. Intelektualaca je bilo 164, od toga: studenata 86, lekara 15, inženjera 17, učitelja 11, novinara 10 i službenika 25. U poređenju s drugim nacionalnostima i procentualno i brojno najviše je bilo jugoslovenskih intelektualaca u Španiji.

Jugoslovenski dobrovoljci borili su se u Španiji u jedinicama svih internacionalnih brigada. Međutim, najviše ih je bilo u 129 internacionalnoj brigadi (Ciento veinte nueve), i to u bataljonima »Đuro Đaković«, »Dimitrov«, »Masarik« i »Divizionario«.

¹ U redovima Španske republikanske narodne armije borilo se oko 30.000 dobrovoljaca iz 53 zemlje.

Veliki broj jugoslovenskih boraca nalazio se u artiljeriskim baterijama (»Lipkneht«, »Gotvald«, »Stjepan Radić«, »Kolarov«, »Roza Luksemburg«) i drugim rodovima vojske (avijaciji, mornarici i sl.).

Jugoslovenski španski dobrovoljci borili su se na svim frontovima Španije (Madrid, Harama, Gvadalahar, Bruneta, Kinto i Belčito, Estramadura, Levante, Ebar i Katalonija). Bilo ih je i u neprijateljskoj pozadini u udarnim grupama i partizanskim jedinicama.

Na bojnim poljima Španije palo je oko 670 dobrovoljaca iz Jugoslavije. Među njima je bio i član CK KPJ, politički komesar 13 internacionalne brigade, Blagoje Parović »Šmit«. Ranjeno je oko 300 dobrovoljaca.

Za stečene zasluge u Španiji oko 280 Jugoslovena bilo je unapređeno u razne oficirske činove i rukovalo raznim jedinicama Španske republikanske vojske i to: dva potpukovnika, 8 majora, 35 kapetana, 105 poručnika, 39 političkih komesara itd.

Posle poraza Druge Španske Republike oko 520 jugoslovenskih dobrovoljaca, s mnogim drugim interbrigadistima i španskim borcima, bilo je zatvoreno u koncentracionim logorima Francuske (St. Cyprien, Argeles S/M, Gurs, Vernet i Fort Collioure).

Na poziv KPJ preko 300.000 građana slalo je protestna pisma bivšoj kraljevskoj vladi zahtevajući da se dobrovoljcima omogući povratak u zemlju. Istovremeno je KPJ povelu akciju za slanje paketa sa hranom u logore. U toj akciji učestvovalo je preko milion Jugoslovena.

Uz pomoć KPJ u zemlju se ilegalno vratilo oko 250 španskih dobrovoljaca. Oni su učestvovali u pripremama i dizanju ustanka u Jugoslaviji protiv fašističkog okupatora i njegovih slugu.

U Narodnooslobodilačkom ratu u Jugoslaviji poginulo je oko 130 španskih dobrovoljaca. U koncentracionim logorima Francuske umrlo je oko 30 španskih dobrovoljaca. U Pokretu otpora u Francuskoj poginulo je 7 dobrovoljaca, a u redovima Crvene armije 4.

Iz redova španskih boraca bilo je u Narodnooslobodilačkom ratu u Jugoslaviji: 17 komandanata i političkih komesara odreda,

15 komandanata i političkih komesara grupe odreda, 7 komandanata i političkih komesara brigada, 14 komandanata i političkih komesara divizija i 8 komandanata i političkih komesara korpusa. U završnim operacijama Jugoslovenske armije sva četiri komandanta armija bili su učesnici u Španskom građanskom ratu. Do kraja rata 29 bivših španskih dobrovoljaca unapređeno je u čin generala. Dosada su 54 bivša španska borca proglašena za narodne heroje.

Mnogi španski borci nalaze se na najodgovornijim položajima u državnom aparatu i društvenim organizacijama u Jugoslaviji. Tako krajem 1956 među bivšim španskim dobrovoljcima bilo je: 14 članova CK SKJ, 5 članova SIV-a, 2 državna sekretara, 15 saveznih narodnih poslanika, 4 člana republičkih izvršnih veća, 10 ambasadora, 24 generala i viša oficira, itd.

UDRUŽENJE BIVŠIH JUGOSLOVENSKIH DOBROVOLJACA ŠPANSKE REPUBLIKANSKE VOJSKE osnovano je 19 marta 1946 godine u Beogradu. Udruženje ima 355 članova (od toga 8 drugarica).

Udruženje je tesno povezano s drugim boračkim organizacijama, naročito sa Savezom boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije. Udruženje je kolektivni član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije. Sedište Udruženja je u Beogradu.

ZADACI. Udruženje podržava borbu španskog naroda za demokratsku republiku, radi na razvijanju prijateljskih odnosa naroda Jugoslavije i Španije, upoznaje narode Jugoslavije sa oslobodilačkom borbom i nacionalnom kulturom naroda Španije i održava veze sa sličnim organizacijama u inostranstvu (Član 3 Statuta).

Udruženje pomaže svojim članovima u slučaju bolesti i prilikom regulisanja radnog staža, penzije i invalidnine. To je znatno olakšano pogodnostima koje pružaju propisi o penziskom i invalidskom osiguranju kojima su bivši pripadnici Španske republikanske vojske izjednačeni sa borcima Narodnooslobodilačkog rata od 1941 godine.

ORGANIZACIJA. Udruženje deluje na čitavoj teritoriji Jugoslavije i nema osnovnu ili republičku organizaciju. Radi uspešnijeg rada osnovane su sekcije u Ljubljani, Rijeci i Puli. Priprema se osnivanje sekcije u Zagrebu. Te sekcije rade pri organizacijama Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije.

Najviši organ Udruženja je skupština koju čine svi članovi. Skupština donosi odluke većinom glasova prisutnih članova, a sprovodi ih uprava Udruženja. Udruženje takođe rukovodi radom organizacije. Predsednik Udruženja je Božidar Maslarić, a sekretar Otmar Kreačić.

Pored redovnih članova, Udruženje može imati i počasne članove koji se mogu birati iz redova državljana FNRJ ili državljana drugih zemalja koji su imali naročite zasluge u pomaganju oslobodilačke borbe naroda Španije.

PRVA SKUPŠTINA UDRUŽENJA, poznata kao Osnivački kongres, održana je 18 i 19 marta 1946 u Beogradu. Skupština je počela mitingom solidarnosti. Učesnici mitinga solidarizovali su se s borbom španskog naroda protiv Frankovog fašističkog režima.

Pored predstavnika Republikanske Španije, skupštini su prisustvovali i delegacije španskih dobrovoljaca iz Poljske, Čehoslovačke, Mađarske, Rumunije i Bugarske. Najbrojnija je bila delegacija španskih dobrovoljaca iz Poljske, koju je predvodio poznati španski borac, general-pukovnik Karol Svjerčevski (general »Valter«).

PROSLAVE I MANIFESTACIJE. Petnaestog septembra 1949 održana je vanredna konferencija Udruženja na kojoj su

bivši španski borci protestovali protiv kleveta i neistina koje su o Jugoslaviji, njenom rukovodstvu i o učesnicima Španskog građanskog rata iznesene u optužnici protiv Lasla Rajka.

Povodom 20-godišnjice formiranja Internacionalnih brigada u Španiji u Beogradu je održana svečana proslava 27 i 28 oktobra 1956. Proslavi su prisustvovali delegacije bivših španskih boraca iz 16 zemalja (predstavnici španske republikanske vlade i KP Španije, zatim Austrije, Belgije, Bugarske, Čehoslovačke, Danske, Demokratske Republike Nemačke, Demokratske Republike Vijetnama, Finske, Francuske, Holandije, Italije, Norveške, Rumunije, Švedske i Velike Britanije). Delegati KP Španije bili su Enriko Lister i Huan Modesto, bivši generali Republikanske Španske vojske.

ODLIKOVANJA, SPOMENICI, IZLOŽBE, IZDAVAČKA DELATNOST. U toku Narodnooslobodilačkog rata, i kasnije, do 28 oktobra 1956, bilo je dodeljeno 500 odlikovanja bivšim jugoslovenskim dobrovoljcima Španske republikanske armije za stečene zasluge u NOB i izgradnji zemlje. Predsednik FNRJ, Josip Broz Tito, odlikovao je povodom proslave 20-godišnjice još 230 bivših španskih dobrovoljaca.

Centralni odbor Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije dodelio je članovima Udruženja jubilarnu spomen-medalju, a porodicama palih Jugoslovena u Španiji »Spomenicu«.

Centralni odbor Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije dodelio je Udruženju i zastavu Saveza boraca NORJ u znak priznanja za očuvanje borbenih tradicija, za nesebičnu antifašističku borbu i visoku internacionalističku svest i solidarnost njegovih članova.

Prilikom proslave 20-godišnjice formiranja Internacionalnih brigada u Španiji otkrivena je 28 oktobra 1956 spomen-ploča na početku ulice Internacionalnih brigada u Beogradu. Spomen-ploču podigao je Centralni odbor Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije.

Centralni odbor Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije doneo je i odluku o podizanju spomenika bivšim dobrovoljcima Internacionalnih brigada Španske republikanske vojske. Spomenik će se podići radi očuvanja borbenih tradicija, u znak pijeteta prema palim jugoslovenskim dobrovoljcima-pripadnicima Internacionalnih brigada i u znak priznanja svim bivšim jugoslovenskim dobrovoljcima za njihovu antifašističku borbu u Španiji, koja je bila primer međunarodne solidarnosti i proleterskog internacionalizma.

U okviru proslave u Beogradu je otvorena izložba »Jugoslovenski dobrovoljci u Španskoj republikanskoj narodnoj vojsci«. Zbog velikog interesovanja izložba je obišla i nekoliko većih gradova Jugoslavije.

Povodom Osnivačke skupštine Udruženja objavljena je knjiga »Heroji iz dva oslobodilačka rata« u kojoj su prikazani likovi trinaest učesnika iz NOR i u borbama u Španiji, a takođe i mapa od 12 drvoreza iz Španije »Za slobodu« Đorđa Andrejevića-Kuna.

IZVOR:

Zakon o penziskom osiguranju, »Službeni list FNRJ«, br. 51/57; Zakon o invalidskom osiguranju, »Službeni list FNRJ«, br. 49/48.

»Proleter«, organ CK KPJ, broj 4—5 1936 — Proglas »Centralnom komitetu Komunističke partije Španije«, avgust 1936 — »U pomoć španskom narodu«, april—maj 1939 »Za povratak naših španskih dobrovoljaca«, maj 1939, »Za pomoć našim španskim junacima«, jun 1940 »U borbu za povratak naših španjolskih dobrovoljaca iz pakla francuske reakcije«

O. S.

OPŠTINE U GRADOVIMA I GRADSKA VEĆA

Sistem komunalnog uređenja u Jugoslaviji zasniva se na jedinstvenim načelima o organizaciji i nadležnosti narodnih odbora. Sve opštine u Jugoslaviji imaju isti pravni status i njihova je organizacija postavljena na jedinstvenim principima. Izuzetak donekle predstavljaju opštine na jedinstvenom gradskom području. Narodni odbor sreza, u kome postoji jedinstveno gradsko područje podeljeno na više opština, zadržava za sebe, radi usklađivanja delatnosti narodnih odbora opština, u pitanjima od interesa za čitav grad, izvesne poslove koji inače dolaze u nadležnost opština. Time je, u poređenju s drugim opštinama, opšti status gradskih opština nešto izmenjen. Međutim, ovim se bitno ne menjaju jedinstveni status i organizacija opštinske i sreske samouprave u zemlji, već to pretstavlja samo prilagodavanje principa komunalnog uređenja osobenostima koje proizlaze iz jedinstva gradskog područja.

POSTANAK I RAZVOJ. Do uvođenja novog komunalnog uređenja u organizaciji lokalne samouprave postojale su razlike između gradova i srezova. Gradovi su bili izdvojeni iz sastava srezova: veliki i veći gradovi bili su potpuno izdvojeni iz sastava srezova, dok su neki gradovi, naročito oni koji su imali status »gradske opštine sa posebnim pravima«, bili izdvojeni samo do određenog stepena. Ovakvim izdvajanjem i razlikovanjem t. zv. ruralne i gradske samouprave u posleratnom periodu bilo je omogućeno brže podizanje ratom oštećenih gradova, koji su se istovremeno usled industrijalizacije naglo povećavali. Ali ovakvo izdvajanje je imalo i negativnih posledica kako za gradove koji su bili izdvojeni od svoje okoline i time lišeni izvesnih uslova neophodnih za njihov ekonomski i drugi razvitak tako i za okolinu koja je ekonomski, socijalno i kulturno gravitirala prema gradu.

Posle uvođenja novog komunalnog sistema 1955 na području gradova nije bilo, van opština i srezova, posebne lokalne gradske samouprave. U zavisnosti od svoje veličine, razvijenosti i od toga da li se dele na opštine gradovi imaju status opštine, ili zajedno sa prigradskim područjem sačinjavaju srez i u tom slučaju imaju status sreza.¹ Gradovi sa statusom opštine imaju ista prava i ovlašćenja kao i svaka druga opština, dok su oni koji imaju status sreza postali zajednica opština. Gradovima sa statusom sreza omogućeno je da zadrže za sebe određene poslove iz nadležnosti opština radi usklađivanja delatnosti opštinskih narodnih odbora u komunalnim, urbanističkim i drugim pitanjima od zajedničkog interesa za sve opštine u gradu. Pored toga, u srezovima gradskog tipa omogućeno je obrazovanje gradskog veća, kao posebnog organa koji koordinira rad na poslovima od zajedničkog interesa za sve opštine u gradu. Gradsko veće ne pretstavlja posebnu instituciju samoupravljanja u gradu i ono nije organ vlasti, već predstavnički međuorgan koji ima izvesna prava i dužnosti opštinske i sreske samouprave. U tome se sastoji i izvesna razlika između srezova gradskog tipa i ostalih srezova.

PRAVA I DUŽNOSTI. Odstupanja u pogledu prava i dužnosti opština na jedinstvenom području grada proizlaze iz smanjenja obima poslova opštinskih narodnih odbora i njihovog prenošenja na sreske narodne odbore odnosno na gradska veća. Prema tome, opštinski narodni odbori na jedinstvenom području grada imaju užu nadležnost nego odbori ostalih opština. Poseban tretman gradskih opština proizlazi iz činjenice što grad, iako podeljen na opštine, čini u komunalnom, urbanističkom i drugom pogledu jedinstvenu celinu. Sreski narodni odbor usklađuje delatnost narodnih odbora opština samo u onim poslovima u kojima

postoji objektivna neophodnost takvog usklađivanja. Srezovi su regulisali ovo pitanje prema potrebama i uslovima pojedinih gradova. Jedinstveno se obavljaju oni poslovi kod kojih je organizaciono jedino moguće jedinstveno rešavanje (naprimer, javni gradski saobraćaj, vodovod i kanalizacija, distribucija električne energije) i kojima se obezbeđuje jedinstveno usmeravanje razvitka grada u celini (generalni urbanistički plan, krupniji potezi na području razvoja industrije, trgovinske mreže, stanbeno-komunalne izgradnje, školske mreže). Pored toga, ovi srezovi gradskog tipa obavljaju poslove kojima se obezbeđuju jedinstveni tretman i prava građana i samoupravnih organizacija (okvirna normativna delatnost), brinu se o ustanovama koje zadovoljavaju potrebe grada u celini (pozorišta, muzeji i druge gradske kulturne ustanove, veće specijalizovane socijalne i zdravstvene ustanove i sl.) i vrše one poslove kojima se obezbeđuje efikasnije i ekonomičnije poslovanje određenih službi (registar stanovnika, javno pravobranioštvo, služba posredovanja rada i slično).

Pravna sredstva kojima sreski narodni odbor ostvaruje ta prava jesu: propisi, generalni urbanistički i regulacioni plan grada, utvrđivanje perspektivnog plana i godišnjeg programa izgradnje komunalnih objekata, osnivanje pojedinih ustanova i određivanje učešća opština u osiguravanju sredstava za izvršenje poslova koje je sreski narodni odbor ovlašćen da određuje za čitavo jedinstveno područje grada.

BROJ, VELIČINA I OPŠTA RAZVIJENOST. Srezovi gradskog tipa podeljeni na opštine su Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skopje, Rijeka, Maribor i Subotica.²

Poslove od zajedničkog interesa za opštine na području srezova Beograd, Zagreb i Subotica obavljaju sami sreski narodni odbori. Gradska veća obrazovana su u Ljubljani, Sarajevu, Skopju, Rijeci i Mariboru.

U osam gradova podeljenih na opštine postoji 46 gradskih opština, koje obuhvataju 1,789,562 stanovnika. Ove opštine se međusobno znatno razlikuju kako u pogledu veličine tako i po broju stanovnika i opštoj razvijenosti.

Postoje opštine čija teritorija iznosi 2,93 km² (Beograd — opština Vračar) ili 4,41 km² (Ljubljana — opština Center) kao i opštine sa 215,45 km² (Rijeka — opština Sušak) odnosno 176,08 km² (Sarajevo — opština Ilidža). U neke opštine uključen je znatan broj seoskog stanovništva; naprimer, opština Čukarica u Beogradu od ukupno 35.712 stanovnika ima 18.464 ili preko 50% stanovnika na seoskom delu područja. Među gradskim opštinama postoje takođe velike razlike u pogledu broja stanovnika; naprimer, opština Vogošća u Sarajevu ima 9.300 stanovnika, a opština Stari Grad u Beogradu 87.000 stanovnika. Postoje velike razlike i u broju zaposlenih na područjima pojedinih opština.

Na podelu gradova na opštine uticali su različiti momenti i konkretne prilike. Optimalna veličina opština dosad nije utvrđena. Na osnovu dosadašnjih iskustava pokazalo se da je za uspešno funkcionisanje opština u gradovima potrebno da one predstavljaju veće i zaokružene celine. Zbog toga neki gradovi već pristupaju reorganizaciji postojećih opština u tom pravcu. Međutim, s obzirom na raniji stihiski i neravnomeran razvitak gradova i na njihov, u osnovi, jedinstven karakter, nije moguće izvršiti takvu podelu koja bi ove uslove u potpunosti zadovoljila.

Podatke o površini, broju stanovnika i broju zaposlenih u srezovima i opštinama na jedinstvenom području grada sadrži tabela 1.

Jedinstvo gradskog područja u privrednom, komunalnom i socijalnom pogledu dolazi naročito do izražaja u razmeštaju privrednih organizacija. Tako je trgovina obično koncentrisana u jednom delu grada, industrija u drugom itd. Stanovnici grada najčešće stanuju u jednoj opštini, a rade u drugoj. Zato opštine u gradovima ne mogu biti potpuno zaokružene ekonomsko-društvene celine.

¹ U novom komunalnom uređenju ne postoje više gradovi sa posebnim statusom, već gradovi koji obuhvataju i prigradsko područje i dele se na opštine i imaju u svemu položaj sreza.

² Još četiri sresa su imala opštine na jedinstvenom gradskom području ali su one kasnije ukinute. To su: Split, Niš, Novi Sad i Osijek. Pretstoji ukidanje opština u Subotici, a razmatra se i pitanje daljeg postojanja opština u Mariboru i Rijeci.

TABELA 1 — POVRŠINA, BROJ STANOVNIKA, BROJ ZAPOSLENIH

Srez Opština	Površina u km ²	Broj stanovnika	Broj zaposlenih
Beograd — srez	2.089,77	680.628	228.000
Gradske opštine	524,97	565.736 (60.638)*	...
Stari Grad	6,86	87.157	...
Palilula	40,08	49.418	...
Vračar	2,93	79.412	...
Voždovac	77,00	61.980	...
Zvezdara	58,43	75.895	...
Savski Venac	13,35	64.569	...
Zemun	154,13	58.527	...
Novi Beograd	37,22	26.243	...
Rakovica	46,52	16.733	...
Čukarica	98,45	35.712	...
Zagreb — srez	1.933,56	576.000	167.428
Gradske opštine	494,96	456.012	156.435
Črnomerec	22,03	51.806	14.527
Donji Grad	1,59	53.364	42.807
Gornji Grad	12,08	25.708	6.261
Maksimir	52,66	53.581	6.977
Medveščak	17,79	65.439	25.875
Peščenica	25,45	17.561	11.847
Remetinec	231,60	23.095	2.934
Susedgrad	57,92	32.070	5.105
Trešnjevka	12,38	70.806	16.806
Trnje	6,67	45.011	21.809
Dubrava	54,79	17.571	1.487
Sarajevo — srez	5.495,11	456.012	156.435
Gradske opštine	495,63 (469,09)	177.600 (24.972)	70.458
Stari Grad	136,51	56.100	11.150
Centar	16,87	58.400	39.408
Novo Sarajevo	77,93	35.300	11.886
Ilidža	176,08	18.500	3.876
Vogošća	88,24	9.300	5.240
Skopje — srez	1.838,17	213.586	...
Gradske opštine	145,14	156.400	43.630
Idadija	27,47	51.923	19.565
Kale	8,20	35.172	5.233
Kisela Voda	25,75	35.873	10.945
Saat Kula	82,72	33.462	7.887
Ljubljana — srez	4.161,04	391.146	...
Gradske opštine	277,72 (164)	144.517 (7.939)	66.608
Bežigrad	16,26	19.931	8.834
Center	4,41	44.334	37.158
Moste	17,33	15.393	5.586
Rudnik	168,01	12.117	1.442
Šiška	10,97	24.217	8.432
Vič	57,74	28.528	5.156
Subotica — srez	915,44	124.802	26.758
Gradske opštine	293,44 (280)	78.996	23.980
Donji Grad	156,89	33.100	9.687
Novi Grad	58,52	12.880	5.007
Stari Grad	78,03	33.016	9.286
Rijeka — srez	3.978,40	232.034	69.282
Gradske opštine	277,56 (221)	94.520 (11.727)	48.042
Stari Grad	17,88	43.522	29.756
Sušak	215,45	30.022	7.756
Zamet	44,23	20.976	10.530
Maribor — srez	3.208,28	341.575	73.859
Gradske opštine	360,63 (272)	115.781 (31.995)	42.378
Center	83,13	40.236	22.171
Košaki	95,80	11.284	1.203
Tabor	39,70	31.430	9.600
Tezno	142,00	32.831	8.404

* Podaci u zagradi odnose se na seoski deo područja gradskih opština.

Materijalna baza opština u gradu zavisi od razmeštaja privrednih organizacija. Tako, naprimer, opština Stari Grad u Beogradu imala je u 1957 ukupan nacionalni dohodak u visini od 36 milijardi din. sa 418.000 din. po stanovniku, opština Center u Ljubljani 16 milijardi din. sa 368.000 din. po stanovniku, opština Zamet u Rijeci 17 milijardi sa 760.518 din. po stanovniku, a ukupan nacionalni dohodak opštine Kale u Skopju u istoj godini iznosio je 975 miliona ili 27.000 din. po stanovniku, opštine Voždovac u Beogradu 3 milijarde ili 50.000 din. po stanovniku i opštine Dubrava u Zagrebu 443 miliona ili 26.000 din. po stanovniku. Podatke o razmeštaju privrednih organizacija u opštinama na području gradova prikazuje tabela 2.

TABELA 2 — BROJ I RAZMEŠTAJ PRIVREDNIH ORGANIZACIJA

Srez Opština	Industrija	Gradivinarstvo	Sao-obraćaj	Trgovina	Komunalne	Ugostiteljstvo	Zanatstvo
Beograd							
Gradske opštine	128	84	24	300	17	131	257
Stari Grad	29	44	4	152	2	60	75
Palilula	16	7	2	5	3	6	27
Vračar	4	10	—	56	2	13	29
Voždovac	6	4	—	4	—	7	16
Zvezdara	17	2	1	9	6	6	22
Savski Venac	9	10	13	51	2	24	31
Zemun	25	4	3	17	2	9	34
Novi Beograd	7	3	2	3	—	2	10
Rakovica	5	—	—	3	—	1	4
Čukarica	10	—	—	4	—	3	9
Zagreb							
Gradske opštine	137	74	22	454	13	250	321
Črnomerec	15	1	2	39	—	16	45
Donji Grad	22	40	12	182	2	81	101
Gornji Grad	2	2	—	54	1	18	15
Maksimir	8	5	—	34	—	20	31
Medveščak	16	9	3	85	3	34	43
Peščenica	20	1	—	7	2	2	10
Remetinec	6	1	—	2	3	9	1
Susedgrad	8	1	—	11	—	16	11
Trešnjevka	15	3	3	20	1	31	35
Trnje	22	10	2	18	1	17	26
Dubrava	3	1	—	2	—	1	3
Sarajevo							
Gradske opštine	32	27	16	272	17	95	73
Stari Grad	7	5	1	145	6	21	44
Centar	11	17	7	99	6	50	28
Novo Sarajevo	17	4	6	19	3	18	9
Ilidža	6	1	1	5	1	3	8
Vogošća	1	—	1	4	1	3	4
Skopje							
Gradske opštine	38	20	11	191	13	29	50
Idadija	7	11	7	68	4	13	17
Kale	5	3	1	74	6	9	14
Kisela Voda	8	5	1	46	2	6	13
Saat Kula	18	1	2	3	1	1	6
Ljubljana							
Gradske opštine	91	28	23	776	18	163	2.259*
Bežigrad	14	11	4	64	1	24	258
Center	31	13	11	505	15	55	1.139
Moste	14	1	2	32	1	19	210
Rudnik	5	—	1	31	—	23	144
Šiška	19	—	15	81	—	13	379
Vič	8	3	—	63	1	29	409
Subotica							
Gradske opštine	32	3	8	128	4	—**	37
Donji Grad	12	1	1	44	2	—	17
Novi Grad	10	1	2	8	1	—	3
Stari Grad	10	1	5	76	1	—	17
Rijeka							
Gradske opštine	28	10	11	211***	3	96	99
Stari Grad	14	7	10	167	6	33	58
Sušak	10	2	1	30	1	39	27
Zamet	4	1	—	14	1	24	14
Maribor							
Gradske opštine	41	10	15	82	8	36	74
Center	17	8	8	74	5	25	60
Košaki	7	—	1	—	—	—	—
Tabor	9	2	6	6	2	10	10
Tezno	8	—	—	2	1	1	4

* Podaci o zanatskim privrednim organizacijama u Ljubljani obuhvataju i privatne zanatske radnje.

** Podaci o trgovinskim privrednim organizacijama u Subotici obuhvataju i podatke o ugostiteljskim privrednim organizacijama.

*** U ukupan broj trgovinskih privrednih organizacija u Rijeci uključene su i samostalne trgovinske radnje.

Neravnomernosti postoje i pri razmeštaju različitih ustanova. Najveći broj prosvetnih i drugih ustanova imaju one opštine koje zahvataju centralno i staro područje grada. Tako opština Centar u Sarajevu ima 52 prosvetne ustanove, dok opština Vogošća ima samo 4 takve ustanove. Opština Stari Grad u Beogradu ima 66 prosvetnih i 126 naučno-kulturnih ustanova, dok opština Novi Beograd i Rakovica imaju samo po jednu ustanovu u oblasti nauke i kulture. Centralne opštine u Zagrebu, Donji Grad i Gornji Grad, takođe imaju na svom području najveći broj pro-

svetnih i kulturno-naučnih ustanova. Na broj i vrstu ustanova uticala je i činjenica što su ovi gradovi uglavnom republički centri, a Beograd i glavni grad FNRJ, zbog čega imaju na svom području niz ustanova značajnih za republike odnosno Federaciju.

Kod ustanova, naročito onih koje su neposrednije vezane za potrebe stanovnika opštine ili još užeg područja (kao što su osmogodišnje škole, dečja obdaništa, ambulante, apoteke, pošta itd.), opštine mogu u mnogo većoj meri nego kod privrednih organizacija da utiču na njihov ravnomerniji razmeštaj. U izvesnim gradovima (Ljubljani, Zagrebu) može se zapaziti stvaranje i uobličavanje opštinskih centara sa osnovnim objektima društvenog standarda (školom tržnicom, domom kulture, sportskim objektom, prodavnicama za maloprodaju prehrambenih proizvoda, poštom, bioskopom, apotekom i sl.). Time opštine znatno utiču na otklanjanje razlika između pojedinih delova grada, naročito između centra i periferije.

Razmeštaj prosvetnih, zdravstvenih, socijalnih, kulturnih i komunalnih ustanova u opštinama na jedinstvenom području grada prikazuje tabela 3.

TABELA 3 — BROJ I VRSTE USTANOVA

Srez Opština	Školsko-prosvetne	Zdravstvene	Socijalne	Kulturno-naučne	Komunalne
Beograd					
Gradske opštine	332	169	107	257	43
Stari Grad	66	21	15	126	15
Paliuła	25	15	6	11	4
Vračar	39	19	12	44	3
Voždovac	30	12	5	2	1
Zvezdara	33	11	12	5	1
Savski Venac	48	53	23	45	9
Zemun	46	16	22	7	6
Novi Beograd	9	7	5	1	1
Rakovica	11	5	2	1	1
Čukarica	25	10	5	15	2
Zagreb					
Gradske opštine	206	62	109	79	14
Črnomerec	21	8	18	3	1
Donji Grad	43	16	20	31	1
Gornji Grad	20	4	17	13	2
Maksimir	16	6	8	1	1
Medveščak	25	12	16	15	2
Peščenica	7	—	1	2	2
Remetinec	17	2	11	—	1
Susedgrad	12	5	2	4	1
Trešnjevka	25	4	13	5	1
Trnje	12	4	11	3	2
Dubrava	8	1	2	1	1
Sarajevo					
Gradske opštine	101	24	31	26	17
Stari Grad	24	2	11	6	6
Centar	52	14	15	17	6
Novo Sarajevo	13	1	5	2	33
Ilidža	8	5	—	1	1
Vogošća	4	2	—	—	1
Skopje					
Gradske opštine	77	20	21	30	5
Idadija	27	11	7	7	3
Kale	6	3	3	15	—
Kisela Voda	25	3	8	6	1
Saat Kula	19	3	3	2	1
Ljubljana					
Gradske opštine	80	38	53	70	—
Bežigrad	11	5	6	5	—
Center	38	24	26	57	—
Moste	7	2	3	1	—
Rudnik	15	1	2	—	—
Šiška	4	3	7	3	—
Vič	15	3	9	15	—
Subotica					
Gradske opštine	45	21	9	6	—
Donji Grad	24	13	3	4	—
Novi Grad	4	1	1	—	—
Stari Grad	17	7	5	2	—
Rijeka					
Gradske opštine	75	45	26	27	—
Stari Grad	34	31	12	10	—
Sušak	22	7	9	5	—
Zamet	19	7	5	12	—
Maribor					
Gradske opštine	71	24	11	11	5
Center	41	13	6	10	4
Košaki	2	1	—	—	—
Tabor	15	7	3	1	—
Tezno	13	3	2	—	1

POLOŽAJ, FUNKCIJE I MATERIJALNA OSNOVA. I pored toga što su opštine na jedinstvenom gradskom području lišene izvesnih prava radi jedinstvenog regulisanja pitanja od zajedničkog interesa, one predstavljaju samostalne samoupravne jedinice koje se po svojim funkcijama i delatnosti načelno ne razlikuju od ostalih opština. S obzirom da se mnogi problemi, zajednički za sve jugoslovenske lokalne zajednice, javljaju u velikim gradskim aglomeracijama u posebno izraženom vidu, opštine u gradovima rešavaju niz krupnih problema razvijajući pri tome široku i raznoliku aktivnost. One su uspele da prošire bazu društvenog samoupravljanja (u organima samoupravljanja samo u Beogradu ima 70.000 građana), približe vlast građanima i prošire svakodnevni kontakt građana sa organima vlasti (kroz narodni odbor jedne gradske opštine prođe prosečno dnevno 1.000 do 1.200 stranaka).

Opštine u gradovima su naročito mnogo učinile u pravcu razvijanja takozvane sitne gradske privrede, unapređenja, širenja i pravilnog razmeštaja trgovinske mreže i uslužnog zanatstva, podizanja manjih zdravstvenih, socijalnih, kulturnih i prosvetnih ustanova i rešavanja osnovnih pitanja povezanih s podizanjem životnog standarda građana. One su doprinele ravnomernijem razviku gradova, smanjenju razlike između centara i periferije, razvoju svojih seoskih područja putem pomoći u komunalnoj izgradnji sela kao i izgradnjom saobraćajnica kojima ih povezuju s gradom i raznovrsnim političkim, zdravstvenim i prosvetnim uticajem, čime se omogućava brže otklanjanje razlike između grada i sela. U vezi s tim na opštine su prenošene mnoge druge nadležnosti i jačana je njihova materijalna samostalnost.

Odnos između budžetskih sredstava srezova i zbira budžetskih sredstava gradskih opština menja se postepeno u korist opštinskih budžeta, odnosno dinamika porasta budžetskih sredstava gradskih opština je brža od tempa porasta sreskih budžeta (tabela 4).

TABELA 4 — UKUPNA BUDŽETSKA SREDSTVA

Srez Opština	1956	1957	1958	Indeks	
				1957 1956	1958 1956
Beograd — grad	3,479.576	4,525.185	6,295.792	130	181
Gradske opštine	2,286.136	4,518.013	4,911.245	198	215
Zagreb — grad	2,841.266	3,740.861	3,950.977	132	139
Gradske opštine	2,150.045	2,465.209	4,261.082	115	198
Sarajevo — srez	...	1,354.029	1,945.996		
Gradske opštine	953.616	1,642.882	1,855.738	172	195
Skopje — srez	706.660	927.208	945.245	131	134
Gradske opštine	450.177	659.698	764.991	147	170
Ljubljana — srez	1,920.558	2,294.226	2,643.406	119	175
Gradske opštine	829.010	1,140.306	1,790.985	138	216
Subotica — srez	...	539.975	564.000		
Gradske opštine	...	360.699	435.562		
Rijeka — srez	...	2,590.000	1,082.992		
Gradske opštine	659.184	959.062	989.696	144	150
Maribor — srez	1,035.353	1,354.312	1,590.062	131	154
Gradske opštine	553.606	989.685	1,099.126	179	199

U budžetima nekih srezova, osim Beograda i Zagreba, gde se finansiranje potreba od značaja za grad vrši neposredno iz sreskog budžeta, posebno se izdvajaju određena sredstva koja se koriste za rešavanje zajedničkih problema čitavog grada.

Značajan izvor budžetskih prihoda opština u gradovima predstavljaju fakultativni prihodi koji se formiraju pretežno od lokalnih opštinskih dažbina (opštinskog poreza na promet robe na malo, opštinskih taksa itd.). Zbog nedovoljnih sredstava za pokriće redovnih budžetskih rashoda, mnogi sreski narodni odbori uveli su maksimalne stope fakultativnih prihoda da bi pokrili rashode za redovnu budžetsku potrošnju.

Pored podmirenja redovnih budžetskih rashoda opština, fakultativni prihodi koriste se za stanbenu izgradnju, za dotacije komunalnim privrednim organizacijama i kulturnim ustanovama i slično.

U poslednje vreme gradovi nastoje da ojačaju materijalnu samostalnost opština decentralizacijom pojedinih jedinstvenih fondova ili omogućavanjem većeg učešća opština u politici trošenja ovih fondova.

U Ljubljani, a delom u Zagrebu i Beogradu, decentralizovan je fond za kreditiranje stanbene izgradnje, a u svim gradovima podeljenim na opštine, sem Maribora i Subotice, opštine imaju sopstvene investicione fondove. U Beogradu, Zagrebu, Ljubljani i Skopju opštine imaju i svoje putne fondove.

ZAJEDNIČKE SLUŽBE. Za obavljanje pojedinih delatnosti koje su od značaja za celo jedinstveno područje grada postoje u svim gradovima podeljenim na opštine zajedničke službe. To su službe kod kojih organizacija, tehnološki proces, oprema i mogućnosti u pogledu kadrova zahtevaju da se jedinstveno obavljaju za grad kao celinu. Takve su službe vodovod i kanalizacija, javni gradski saobraćaj, distribucija električne energije, registar stanovništva, služba posredovanja rada, katastarska služba, urbanistička služba i dr. Međutim, pojedine službe odnosno poslovi koje vrše zajedničke službe (kao što su razrada i sprovođenje urbanističkog plana, javna čistoća itd.), gde može doći do boljeg izražaja inicijativa opštine i šire učešće građana, postepeno se u nekim gradovima prenose na opštinske odbore. Organizacija i funkcionisanje ovih službi u prvom redu zavise od prilika u pojedinim gradovima.

Pregled po gradovima pokazuje da su izvesne službe gotovo svuda zajedničke (naprimer, komunalne), a da kod ostalih postoje prilične razlike.

U Beogradu kao zajedničke službe postoje: registar stanovnika, katastar, izrada biračkih spiskova, javno pravobranioštvo, urbanistička služba, gradski javni saobraćaj, vodovod i kanalizacija, poliklinike i dispanzeri, zavod za zdravlje, poresko knjigovodstvo.

U Zagrebu pojedini organi (naprimer, sanitarni inspektorat, sekretarijat za socijalnu zaštitu i dr.) obavljaju izvesne poslove odnosno veći deo poslova koji dolaze u nadležnost opština. Zajedničke su i komunalne službe organizovane kao preduzeća (vodovod, kanalizacija, gradski saobraćaj, javna čistoća, plinare, gradska groblja i kupališta), mada su i neke opštine obrazovale opštinska komunalna preduzeća. Zajednički su organizovane služba posredovanja rada i urbanistička služba.

U Sarajevu su zajedničke službe: registar stanovnika, komunalne službe koje obavljaju komunalna preduzeća, urbanistička služba, biro za posredovanje rada, katastar i javno pravobranioštvo.

U Ljubljani su zajedničke službe: matična služba, registar stanovnika, biro za posredovanje rada, javno pravobranioštvo, gradski putnički saobraćaj i komunalne službe (vodovod, plinara, kanalizacija itd.). Karakteristično je da u Ljubljani opštine vode brigu o održavanju i funkcionisanju zajedničkih službi razmeštenih na njihovom području. Isto tako, opštine se prema gradskim komunalnim preduzećima, koja se nalaze na njihovom području, pojavljuju kao osnivači.

U Subotici opštine na jedinstvenom području grada nemaju zajedničkih službi, osim matične službe, koju opština Stari Grad obavlja i za područje opštine Novi Grad.

Zajedničke službe na području Rijeke jesu: matična služba (za dve opštine), sanitarna inspekcija, biro za posredovanje rada i sudija za prekršaje.

U Mariboru postoje sledeće zajedničke službe: matična služba, uprava za građenje i regulaciju, prijavna služba, biro za posredovanje rada i katastarska služba (koja je organizovana kao upravna ustanova Sreskog narodnog odbora).

GRADSKA VEĆA

Funkcije i poslove od zajedničkog interesa za opštine na jedinstvenom području grada vrši po zakonu sreski narodni odbor. Opštim zakonom o uređenju opština i srezova predviđena je, međutim, mogućnost da se za vršenje tih funkcija i poslova obrazuje gradsko veće. Gradsko veće obrazuje se, po pravilu, u onim gradovima u kojima na jedinstvenom području grada živi manje od polovine ukupnog broja stanovništva sreza, kako bi se izbeglo da o pitanjima od zajedničkog interesa za opštine u gradu odlučuje u

sreskom narodnom odboru većina odbornika koji su izabrani kao pretstavnici seoskog područja sreza.

Gradska veća se obrazuju radi usklađivanja delatnosti narodnih odbora opština na jedinstvenom području grada u komunalnim i drugim poslovima od zajedničkog interesa za opštine. Ona donose propise, generalni urbanistički i regulacioni plan grada, utvrđuju perspektivni plan i godišnji program izgradnje komunalnih objekata, osnivaju pojedine ustanove u gradu i određuju učešće opština u obezbeđenju sredstava za izvršenje poslova od zajedničkog interesa.

Nadležnost gradskih veća, sastav i broj članova, način izbora i rada regulisani su statutima srezova, u skladu sa specifičnostima pojedinog gradskog područja.

Odluke i zaključci gradskih veća su, po pravilu, obavezni za opštine na jedinstvenom gradskom području. Nadzor u pogledu zakonitosti njihovog rada vrši narodni odbor sreza. Gradska veća ne mogu donositi rešenja u upravnom postupku.

Gradska veća se obrazuju po delegatskom sistemu od odbornika sreskog i narodnih odbora opština odnosno od odbornika sreskog narodnog odbora izabranih na područjima opština.³

Gradska veća rade kao pretstavnička tela samo na sednicama. Ona nemaju saveta, ni posebnih upravnih organa, ali mogu za pripremanje odluka obrazovati posebne komisije. Ove komisije, najčešće za propise, komunalna pitanja i urbanistički plan imaju sva gradska veća, osim ljubljanskog. Gradska veća Sarajeva, Rijeke i Maribora imaju stalne službenike.

Gradsko veće u Sarajevu ima četiri stalne odborničke komisije, i to: za propise, za komunalna pitanja, mandatno-imunitetsku, za urbanistički i regulacioni plan.

Gradsko veće u Skopju ima sledeće komisije: za komunalna pitanja, za propise i organizaciona pitanja, za stanbena pitanja, za kulturu, školstvo i prosvetu, za socijalno-zdravstvena pitanja i za izbor i imenovanja.

Gradsko veće u Rijeci ima pet stalnih komisija: mandatno-imunitetsku, za propise, za komunalne poslove i stanbenu izgradnju, za izradu nacrt generalnog urbanističkog i regulacionog plana grada i za privredu.

Gradsko veće u Mariboru ima sledeće komisije: za urbanizam i regulacioni plan, za promet robom, i za izradu društvenog plana privrednog razvoja Maribora.

Gradsko veće u Ljubljani nema stalne organe ni poseban aparat. Poslove u vezi s pripremom sednica izvršavaju službenici Narodnog odbora Sreza.

Gradska veća imaju svoj predračun prihoda i rashoda u sastavu budžeta sreza. U statutima pojedinih srezova predviđeno je da gradska veća određuju namenu sredstava koja narodni odbori srezova odrede za zadovoljenje potreba grada i mogu obavezivati opštine na području grada na snošenje troškova odnosno na davanje uдела.

Različit broj i karakter akata koje donose gradska veća umnogome je rezultat različitih uslova i potreba gradova gde ona dejstvuju. Negde je gradsko veće po svojim pravima i dužnostima veoma slično sreskom narodnom odboru (Sarajevo), a negde je ono samo telo opštinskih narodnih odbora koje objedinjava izvesne njihove funkcije (Ljubljana). Ovlašćenja Gradskog veća Ljubljane svedena su na razmatranje pitanja i donošenje preporuka o pitanjima koja su od zajedničkog interesa za grad, dok se opštinama prepušta da ta pitanja regulišu svojim propisima. Veće donosi odluke i zaključke samo u poslovima koji su im stavljeni u nadležnost posebnim propisima.

³ Gradsko veće Sarajeva sastoji se od 50 članova, koje biraju veća narodnih odbora opština na jedinstvenom području grada iz redova svojih odbornika. Opštinska veća biraju ukupno 30 članova (srazmerno broju stanovnika opštine), a veća proizvođača ukupno 20 članova, srazmerno broju proizvođača zaposlenih na području svake opštine. Na području grada Skopja Gradsko veće broji 40 članova, a izbori se vrše na zajedničkim sednicama opštinskog veća i opštinskog veća proizvođača. Gradsko veće u Rijeci broji 50 odbornika, a izbor se vrši iz redova odbornika opštinskih veća, i to srazmerno broju stanovnika opština. Ljubljana ima 68 odbornika. Gradsko veće čine svi odbornici Narodnog odbora Sreza izabrani u opštinama na području grada Ljubljane. U Mariboru ono je sastavljeno od 25 članova. Svaka opština pretstavljena je u Gradskom veću srazmerno broju stanovnika. Sresko veće Narodnog odbora utvrđuje broj članova Gradskog veća koje biraju pojedine opštine.

Najveći broj propisa gradskih veća donet je iz komunalne i stambene oblasti i sa ekonomsko-finaniskog područja.

Gradsko veće Sarajeva je od 22 decembra 1955 do oktobra 1958 održalo 25 sednica i na njima donelo 83 odluke i 38 drugih pravnih akata. Najveći broj odluka (28) donesen je iz stambene oblasti, zatim o opštinskim taksama i porezu na promet robe na malo i o fondovima.

Od osnivanja 1955 do septembra 1958 Gradsko veće u Ljubljani održalo je 20 sednica i na njima donelo 4 odluke i 41 preporuku. Veće je donelo odluke o uvođenju opštinskog prireza od poljoprivrede i samostalnih zanimanja i imovine, o usmeravanju stambene izgradnje na području grada, o opštinskom porezu na maloprodajni promet u opštinama na području grada i o organizaciji partizanskog spomen-marša »Duž žice okupirane Ljubljane«. Veće je donelo preporuke iz svih oblasti života grada i gradskih opština. Na osnovu ovih preporuka opštine su donosile svoje propise.

Od formiranja do avgusta 1958 Gradsko veće u Mariboru održalo je 26 sednica i na njima donelo 47 odluka i drugih propisa. Veće je donelo 8 propisa koji su se odnosili na organizaciju zajedničkih službi u gradu, na organizovanje upravnih ustanova i drugih institucija koje su od zajedničkog interesa za grad i sl. Najveći broj propisa (ukupno 22) odnosi se na komunalno-stambena pitanja. Na drugo mesto dolaze pitanja iz ekonomsko-finaniskog oblasti, iz koje je doneseno 15 odluka i drugih pravnih akata.

Gradsko veće u Skopju je od osnivanja 1957 do avgusta 1958 održalo 8 sednica i na njima donelo 29 odluka i drugih akata. Najveći broj propisa donesen je iz stambeno-komunalne oblasti (ukupno 12).

Gradsko veće u Rijeci je od početka 1957 do avgusta 1958 donelo 30 akata, od kojih 21 odluku, 5 rešenja, 2 preporuke i 2 pravilnika. Komunalno-stambena problematika grada regulisana je najvećim brojem akata Gradskog veća. Gradsko veće je po ovim pitanjima donelo 20 odluka i drugih propisa.

*

Stalna konferencija gradova organizovala je 16 i 17 januara 1959 u Ljubljani savetovanje o problemima postojanja i funkcionisanja opština na jedinstvenom području i o radu gradskih veća.

Na savetovanju su izneta različita iskustva gradova podeljenih na opštine i stavovi u pogledu daljeg postojanja i funkcionisanja opština i gradskih veća. Zaključci i materijali o radu savetovanja upućeni su Saveznom izvršnom veću kako bi bili uzeti u obzir pri razmatranju ovih pitanja.

*

PREPORUKA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA.
Analizirajući dosadašnji rad i iskustva, kao i perspektive budućeg razvoja, Savezno izvršno veće uputilo je izvršnim većima narodnih republika i narodnim odborima preporuku u kojoj su izneta jedinstvena načela kojima se treba rukovoditi prilikom obrazovanja opština u gradovima i u organizaciji i funkcionisanju gradskih veća.

Opštine na jedinstvenom području grada, ističe se u preporuci, treba zadržati bez obzira na broj stanovnika i sadašnje teškoće u funkcionisanju u onim gradovima gde postoje mogućnosti da se područja sadašnjih opština izgrade u posebna gradska područja, odnosno u delove grada s dovoljnim brojem stanovnika, kao i u onim gradovima koji će se u bližjoj perspektivi izgraditi u jedno povezano gradsko područje s nizom okolnih naselja.

U gradovima koji po broju stanovnika, veličini i dr. čine jedinstvenu urbanističku i komunalnu celinu, gde

još nisu izgrađene osnovne komunalne, kulturne i druge institucije, usled čega je potrebno jedinstveno rešavati pitanja u vezi s razvojem grada, ne bi trebalo na gradskom području obrazovati opštine, a ukoliko su već obrazovane, trebalo bi ih ukinuti (Subotica).

U pogledu broja stanovnika, opštine na jedinstvenom području grada treba da budu što približnije ostalim opštinama, jer manje opštine, kao što je to pokazalo dosadašnje iskustvo, nemaju dovoljno ekonomskih i kadrovskih uslova, poskupljuju administraciju, a inicijativa građana i organa društvenog samoupravljanja ne dolazi u njima do punog izražaja, tako da to dovodi do proširenja ovlašćenja sreskog narodnog odbora odnosno gradskog veća. Zato se u preporuci kaže da opštine na jedinstvenom području grada treba obrazovati tako da svaka čini jednu gradsku odnosno komunalnu celinu. One treba da obuhvata područja pojedinih delova grada koji su se već oformili ili se mogu oformiti kao posebni delovi grada.

S obzirom na ove principe, Savezno izvršno veće preporučuje republičkim izvršnim većima da razmotre opravdanost podele gradova Rijeke i Maribora na unutrašnje opštine, odnosno da ispituju sadašnju teritorijalnu formaciju srezova Sarajeva i Skopja, kao i teritorijalnu podelu jedinstvenog gradskog područja tih gradova na opštine.

Gradska veća, kaže se u preporuci, treba, po pravilu, obrazovati samo u onim gradovima čiji broj stanovnika čini manje od polovine ukupnog broja stanovnika sreza. U gradovima u kojima gradsko stanovništvo po broju prelazi polovinu ukupnog broja stanovništva sreza treba, po pravilu, da sreski narodni odbor ostvaruje koordinaciju između opština i da ima, pored ostalih, i prava gradskog veća.

U gradovima gde se obrazuju gradska veća ona bi uglavnom donosila samo normativne akte.

Minimalni delokrug gradskog veća utvrdiće se zakonom, a opštine mogu sporazumno, odnosno statutom sreskog narodnog odbora preneti u delokrug gradskog veća i druge poslove koji su zajednički za sve opštine na području grada.

U preporuci se dalje ističe da bi trebalo preciznije odrediti nadležnost gradskog veća i njegova prava u odnosu na opštine. Gradsko veće bi trebalo da ima ovlašćenja ne samo za donošenje odgovarajućih propisa i mera utvrđenih u zakonu i statutu, nego i pravo da interveniše u svim onim slučajevima kad se aktima i merama pojedinog opštinskog narodnog odbora narušava jedinstvena politika grada kao celine ili kad se građani, privredne organizacije i ustanove dovode u nejednak položaj u pogledu svojih obaveza ili drugih odnosa. Gradska veća mogu donositi i preporuke radi usklađivanja rada opštinskih narodnih odbora. Ako pojedini opštinski narodni odbor ne ostvari takvu preporuku, svaki opštinski narodni odbor može predložiti da gradsko veće donese odgovarajući propis. Ukoliko opštinski narodni odbor nije zadovoljan ovim propisom, može tražiti da sreski narodni odbor odluči o daljem važenju ovog propisa.

Gradska veća treba da budu jednodomna i da se obrazuju od odbornika opštinskog veća i veća proizvođača, koje ova veća biraju po određenom ključu. Gradska veća ne mogu imati svoje upravne organe.

IZVOR: Zakoni o uređenju i nadležnosti opština i srezova; Zbirka tekstova s komentarom, izdanje »Službeni list FNRJ«, 1955; Statuti srezova doneti 1956; Statistički godišnjak Jugoslavije za 1958 godinu; Stenografske beleške sa savetovanja Stalne konferencije gradova održanih 1 i 2 februara 1956 u Novom Sadu i 16 i 17 januara 1959 u Ljubljani; Stalna konferencija gradova Jugoslavije: Opštine na jedinstvenom području grada i gradska veća; Informativni materijal, 1959.

Ž. K.

PRIVREDNI SUDOVI

Sudsku funkciju u privrednim stvarima u Jugoslaviji obavljaju privredni sudovi kao redovni sudovi, koji čine deo odnosno granu opšteg sudskog sistema.¹ Oni su osnovani 1954 saveznim Zakonom o privrednim sudovima.

Međutim, privredno sudstvo postoji još od 1947. Zakonom o rešavanju imovinskih sporova putem državne arbitraže iz 1946, rešavanje svih međusobnih imovinskih sporova privrednih organizacija i političko-teritorijalnih jedinica stavljeno je u nadležnost Državnoj arbitraži, pa su na taj način izuzeti iz nadležnosti redovnih sudova. Državna arbitraža je pri rešavanju imovinskih sporova usvojila načelo zakonitosti a ne celishodnosti. Docnije je to načelo postalo isključivo u rešavanju sporova. Ova okolnost, kao i to da preduzećima odgovara rešavanje sporova putem nezavisnog suda, doprinelo je da je Državna arbitraža, prilikom prelaska na novi privredni sistem, pretvorena u sud.

Zakonski propisi o Državnoj arbitraži predviđali su organizaciju t. zv. unutrašnjih arbitražnih veća, tj. resornih arbitraža. Međutim, faktično one nisu nikad oformljene, ili ukoliko su oformljene nisu funkcionisale. Izuzetak predstavlja Unutrašnja arbitraža resora narodne odbrane. Opravdanje za njeno postojanje je više u prirodi sporova, te je i sada Vojna arbitraža jedina arbitraža te vrste. Otuda je celokupno pravosuđe u ovoj oblasti bilo koncentrisano kod državnih arbitraža. Državna uprava nije mogla da menja niti da ukida odluke Državne arbitraže. To je bilo isključivo pravo Glavne državne arbitraže, što pokazuje da je suđenje bilo odvojeno od uprave.

ORGANIZACIJA PRIVREDNIH SUDOVA. — Privredni sudovi su: okružni privredni sudovi, viši privredni sudovi i Vrhovni privredni sud. Teritorijalna nadležnost okružnih privrednih sudova ne poklapa se sa nadležnošću političko-teritorijalnih jedinica, jer su okružni privredni sudovi osnovani u važnijim ekonomskim centrima, te područje jednog okružnog privrednog suda obuhvata područja više srezova. Usled toga područje okružnih privrednih sudova zavisi od broja stanovnika, saobraćajnih veza i ekonomskih momenata.

Na dan 31 decembra 1958 broj okružnih privrednih sudova u FNRJ bio je 31 i to: u Srbiji bez AP Vojvodine 7 (Beograd, Niš, Kragujevac, Titovo Užice, Zaječar, Priština, Požarevac), u Hrvatskoj 6 (Zagreb, Bjelovar, Karlovac, Osijek, Rijeka, Split), u Sloveniji 4 (Ljubljana, Maribor, Celje, Koper), u Bosni i Hercegovini 4 (Sarajevo, Tuzla, Banja Luka, Mostar), u Makedoniji 3 (Skopje, Bitola, Štip), u Crnoj Gori 3 (Titograd, Bijelo Polje, Kotor) i u Vojvodini 4 (Novi Sad, Subotica, Zrenjanin, Pančevo).

U svakoj narodnoj republici i Autonomnoj Pokrajini Vojvodini postoji viši privredni sud.

Vrhovni privredni sud je najviši privredni sud u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

NADLEŽNOST. — Privredni sudovi su nadležni da sude u međusobnim privrednim sporovima i sporovima za naknadu štete u kojima se kao stranke pojavljuju privredne organizacije i njihova udruženja, zadružne organizacije, ustanove koje imaju svojstvo pravnog lica, kao i Federacija, narodne republike, autonomne jedinice, srezovi, opštine i organizacije društvenog upravljanja kojima je priznato svojstvo stranke u postupku. Oni sude u svim sporovima koji se tiču brodova i plovidbe na moru i u sporovima na koje se primenjuje pomorsko pravo (pomorski sporovi), osim sporova o prevozu putnika, i da obavljaju i druge poslove koji su im zakonom stavljeni u nadležnost.

Kao privredni sporovi smatraju se sporovi iz kupovine i prodaje robe i drugih pokretnih stvari, zamene robe i pokretnih stvari, komisionog posla, posredništva, zastupništva,

otpremnštva, uskladištenja, osiguranja imovine, ugovora o delu i uslugama, ugovora o građenju, izdavačkih poslova, autorskog prava, zajma, posluge, menično-pravnih i čekovno-pravnih zahteva, prevoza stvari u železničkom, drumskom, vazdušnom i rečnom saobraćaju na unutrašnjim vodama, sporovi iz prava na upotrebu firme, iz zaštite i upotrebe pronalazaka, uzoraka, modela i žigova, iz nelojalne utakmice, iz upravljanja osnovnim sredstvima, kao i drugi slični sporovi od značaja za privredu.

Privredni sudovi su nadležni da sude za privredne presteupe privrednim organizacijama i odgovornim licima u tim organizacijama.

Privredni sudovi vode po posebnim propisima registre privrednih organizacija u koje se upisuju postanak i prestanak privredne organizacije, kao i druge važnije promene. Privredna organizacija stiče svojstvo pravnog lica upisom u registar, koji vode okružni privredni sudovi, a prestaje da postoji brisanjem iz registra.

Privredni sudovi su nadležni za postupak prinudne likvidacije privrednih organizacija.

U pogledu pomorskih sporova Vrhovni privredni sud je koristio zakonsko ovlašćenje iz Zakona o privrednim sudovima i odredio da Okružni privredni sud u Rijeci i Viši privredni sud u Zagrebu rešavaju pomorske sporove i u onim slučajevima kad bi po zakonu bili nadležni okružni privredni sudovi na teritoriji Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije. Okružni privredni sud u Kopru i Viši privredni sud u Ljubljani rešavaju pomorske sporove za područje Slovenije, a Okružni privredni sud u Kotoru i Viši privredni sud u Titogradu rešavaju pomorske sporove za područje Crne Gore.

NAČELA ORGANIZACIJE I POSTUPKA PRIVREDNIH SUDOVA. — Organizacija privrednih sudova zasniva se na istim principima kao i organizacija redovnih sudova opšte nadležnosti.²

Postupak pred privrednim sudovima, za razliku od redovnih sudova opšte nadležnosti, uvek je dvostepen. Okružni privredni sudovi su nadležni za sporove do milion dinara, a viši privredni sudovi za sporove preko milion dinara. U drugom stepenu su, prema tome, nadležni viši privredni sudovi u odnosu na okružne privredne sudove, a Vrhovni privredni sud u odnosu na više privredne sudove.

Pored toga, postoji vanredno pravno sredstvo — zahtev za zaštitu zakonitosti. Taj zahtev može podneti predsednik Vrhovnog privrednog suda protiv pravosnažne presude okružnog privrednog suda, kao i protiv pravosnažne presude višeg privrednog suda u slučaju da Vrhovni privredni sud nije raspravljao povodom redovnog pravnog leka. O zahtevu za zaštitu zakonitosti rešava Vrhovni privredni sud.

Radi ujednačenja sudske prakse, Savezni vrhovni sud je nadležan za rešavanje o zahtevu za zaštitu zakonitosti, koji savezni javni tužilac ulaže protiv presuda Vrhovnog privrednog suda. U tom slučaju sudsko veće Saveznog vrhovnog suda sastoji se od tri člana Saveznog vrhovnog suda i dva člana Vrhovnog privrednog suda.

Sudsko veće prvostepenih sudova sačinjavaju stalni sudija kao predsednik veća i dve povremene sudije, a kod višeg privrednog suda kao drugostepenog dve stalne sudije i jedan povremeni sudija. Veće Vrhovnog privrednog suda sačinjavaju dve stalne sudije i tri povremene sudije.

Na dan 31 decembra 1958 bilo je u svim privrednim sudovima 236 sudija, od kojih 14 žena. Po narodnim republikama broj sudija iznosio je: Srbija 62 (3 žene), Hrvatska 41 (3 žene), Slovenija 35, Bosna i Hercegovina 30 (6 žena), Makedonija 16 (1 žena), Crna Gora 11 i Vojvodina 34 (1 žena).

Broj povremenih sudija iznosio je na dan 31 decembra 1958 5.165, od kojih 334 žene. Po narodnim republikama broj povremenih sudija iznosio je: Srbija 1.614 (87 žena), Hrvatska 1.294 (133 žene), Slovenija 500 (20 žena), Bosna i

¹ O organizaciji sudova vidi: »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 117—120 (35—38).

² Vidi: »J. P.«, mart 1957, str. 117—120 (135—38).

Hercegovina 503 (15 žena), Makedonija 391 (13 žena), Crna Gora 201 (17 žena) i Vojvodina 723 (49 žena).

Sudije okružnih privrednih sudova i povremene sudije tih sudova, kao i sudije viših privrednih sudova i povremene sudije tih sudova, biraju republičke narodne skupštine, odnosno u Vojvodini Narodna skupština AP Vojvodine.

Sudije i povremene sudije Vrhovnog privrednog suda bira Savezna narodna skupština na zajedničkoj sednici oba doma.

Izbor stalnih sudija ne vrši se za određeno vreme. Sudija koji je jedanput izabran ostaje na dužnosti doživotno odnosno dok iz zakonskih razloga ne bude razrešen ili mu ne prestane služba po sili zakona.

Povremene sudije svih privrednih sudova biraju se na dve godine i obavljaju svoju dužnost dok ne budu razrešeni.

Sudije privrednih sudova potpuno su izjednačeni sa sudijama redovnih sudova i mogu biti razrešeni samo iz razloga određenih u zakonu i po postupku koji je propisan zakonom. Sudija privrednog suda može biti razrešen samo u slučaju kad sam zatraži da bude razrešen, kad po svom pristanku bude izabran u drugi sud ili postavljen na drugu dužnost, ili kad se zakonom predviđenim postupkom utvrdi da nije u mogućnosti da obavlja sudisku dužnost.

Povremeni sudija može biti razrešen kad to sam zatraži, kad se utvrdi da nije u mogućnosti da obavlja sudisku dužnost ili kad se utvrdi da neuredno vrši svoju dužnost.

Stalne i povremene sudije razrešavaju ista predstavnička tela koja su ih izabrala.

Sudiji privrednog suda prestaje služba po sili zakona kad se utvrdi da nema uslova da bude biran za sudiju (naprimen, gubitak državljanstva), kad bude osuđen zbog krivičnog dela koje ga čini moralno nepodobnim za obavljanje dužnosti, kad bude pozvan na otsluženje obaveznog vojnog roka ili kad navršši sedamdeset godina života. U poslednjem slučaju sudija se penzionise.

IZBRANI SUDOVI. — U privrednim stvarima nije dozvoljeno rešavanje sporova putem izbranih sudova. Izuzetno za sporove u kojima se stranke mogu poravnati, osim sporova za koje je nadležan jugoslovenski sud na osnovu odredaba zakona o isključivoj mesnoj nadležnosti, može se ugovoriti nadležnost izbranog suda samo ako je bar jedna stranka inostrano fizičko ili pravno lice. Ovakav ugovor može se zaključiti kako u pogledu određenog spora tako i u pogledu budućih sporova koji mogu proizaći iz određenog pravnog odnosa.

Jedini stalni izbrani sud u Jugoslaviji je Spoljnotrgovinska arbitražna u Beogradu, koja je nadležna za rešavanje privrednih i pomorskih sporova koji nastanu iz spoljnotrgovinskih odnosa domaćih privrednih preduzeća, ustanova i organizacija sa inostranim fizičkim ili pravnim licima.

OBIM POSLOVA. — U 1957 privredni sudovi su imali na rešavanju 299.619 sporova, a u 1958 — 395.761 spor. Pored toga, u 1957 privredni sudovi su imali na rešavanju 152.321 predmet prinudnih izvršenja sudskih odluka, a 1958 broj tih predmeta iznosio je 200.488.

U 1957 imali su svi prvostepeni privredni sudovi na presuđivanju 6.203 privredna prestupa, a u 1958 — 7.635.

Broj prinudnih likvidacija iznosio je u 1957 — 437, a u 1958 — 489.

SUDSKI VEŠTACI. — Radi davanja mišljenja o kvalitetu i kvantitetu robe u sudskom postupku, kao i pre pokretanja postupka, kad su po ugovoru ili pravnim propisima stranke obavezne da radi očuvanja svog prava na verodostojan način utvrde neku činjenicu, predsednici viših privrednih sudova postavljaju sudske veštace na godinu dana.

Služba ovih veštaka postoji od 1951.

Za 1959 postavljen je 8.861 veštak i to: u Srbiji 2.262, Hrvatskoj 2.021, Sloveniji 1.035, Bosni i Hercegovini 1.068, Makedoniji 1.133, Crnoj Gori 513 i Vojvodini 829.

UZANSE. — Vrhovni privredni sud nadležan je da donosi opšte uzanse. Sada se primenjuju opšte uzanse za promet robom koje je donela Glavna državna arbitražna 18. januara 1954.³

Opšte uzanse za promet robom važe za kupovinu i prodaju robe. Uzanse koje se izrično ne odnose samo na kupovinu i prodaju robe važe i za ostale poslove prometa robom. Kao poslovi prometa robom u smislu opštih uzansa smatraju se, pored kupovine i prodaje robe, zamena robe, kao i poslovi posredništva, zastupništva, komisiona, prevoza, otpremništva, uskladištenja i osiguranja.

Opšte uzanse za promet robom su jedinstvene za celu zemlju, one su opšte, jer ne obuhvataju materiju specijalnih uzansa, već se ograničavaju na ono što je zajedničko za sve grane prometa robom. One su potpune, jer važe za poslove prometa robom, a ne samo za kupovinu i prodaju robe.

PUBLIKACIJE. — Vrhovni privredni sud zajedno sa Saveznim vrhovnim sudom izdaje zajedničku Zbirku sudskih odluka počev od 1. januara 1956. Zbirka izlazi tri puta godišnje i predstavlja službeno izdanje.

IZVOR: Zakon o privrednim sudovima, »Službeni list FNRJ«, br. 31/54; Zakon o parničnom postupku, »Službeni list FNRJ«, br. 4/57; Uredba o osnivanju preduzeća i radnji, »Službeni list FNRJ«, br. 51/53; Uredba o prestanku preduzeća i radnji, »Službeni list FNRJ«, br. 51/53; Uredba o upravljanju osnovnim sredstvima privrednih organizacija, »Službeni list FNRJ«, br. 52/53; Uputstvo o postavljanju i radu veštaka, »Službeni list FNRJ«, br. 42/51 i 43/51; Opšte uzanse za promet robom, »Službeni list FNRJ«, br. 15/54.

A. G.

³ »Službeni list FNRJ«, br. 15/54.

VATROGASNA SLUŽBA

Vatrogasna služba, kao javna služba, preduzima mere za sprečavanje i gašenje požara i ukazuje pomoć pri otklanjanju posledica elementarnih nesreća.¹

Gašenje požara i ukazivanje pomoći pri otklanjanju posledica elementarnih nesreća vrše profesionalne vatrogasne jedinice, vatrogasne jedinice dobrovoljnih vatrogasnih društava i građani. Pri otklanjanju posledica elementarnih nesreća učestvuju i društvene i privredne organizacije.

Profesionalne vatrogasne jedinice, vatrogasne jedinice dobrovoljnih vatrogasnih društava i vatrogasne jedinice privrednih preduzeća međusobno sarađuju u gašenju požara, obuci, vežbama, dežurstvu i slično.

Krajem 1958 u zemlji su bile 154 profesionalne vatrogasne jedinice sa 2.929 vatrogasaca i 5.769 dobrovoljnih vatrogasnih društava sa 292.105 članova, od kojih 168.755 vatrogasaca.

Zaštitu od požara organizuju i njome rukovode narodni odbori opština odnosno srezova.²

Upravne poslove u vezi sa zaštitom od požara ili drugih elementarnih nesreća obavljaju odgovarajući upravni organi narodnih odbora opština i srezova.

PROFESIONALNE VATROGASNE JEDINICE osnovane su u većim mestima i značajnim privrednim preduzećima i ustanovama, gde postoje veće opasnosti za nastajanje požara.

Profesionalne vatrogasne jedinice osnivaju se, po pravilu, u naseljima sa više od 15.000 stanovnika, ako u njima ne postoji vatrogasna jedinica dobrovoljnog vatrogasnog društva sposobna za gašenje požara. Međutim, takve jedinice mogu se osnivati (ako se to odredi republičkim propisima) i u mestima sa manje od 15.000 stanovnika. Dve ili više opština mogu organizovati zajedničku vatrogasnu jedinicu odnosno narodni odbor sreza može obrazovati vatrogasnu jedinicu za ceo srez ili samo za određen broj opština.

U profesionalnu vatrogasnu jedinicu primaju se lica fizički sposobna za poslove oko gašenja požara i za ukazivanje pomoći pri otklanjanju posledica elementarnih nesreća, a prvenstveno ona koja su stručno obučena za te poslove.

Vatrogasni kadrovi se osposobljavaju kroz praktičnu obuku u jedinicama kao i na raznim kursevima i školama.³

Formacija profesionalne vatrogasne jedinice zavisi od različitih uslova i može da bude brigada, četa, vod ili odeljenje. U Beogradu, Zagrebu i Ljubljani vatrogasnu službu obavljaju vatrogasne brigade, u drugim većim mestima čete, a u manjim vodovi i odeljenja.⁴

¹ Vatrogasna služba organizovana je prema odredbama Osnovnog zakona o zaštiti od požara od 25.IV.1956 i odredbama republičkih zakona.

² Profesionalna vatrogasna služba prešla je krajem 1952 u nadležnost narodnih odbora opština kao jedna od komunalnih službi. Dotad je, na osnovu Zakona o Narodnoj miliciji od 1946, Vatrogasna milicija delovala kao posebna grana Narodne milicije.

³ U nekim opštinama postoji referent za poslove civilne zaštite i vatrogasne službe. U sreskim narodnim odborima postoje referade za poslove civilne zaštite i vatrogasne službe. U većim gradovima (Beogradu, Zagrebu, Ljubljani) postoje odeljenja za poslove civilne zaštite i vatrogasne službe, a u okviru odeljenja posebni otseci za vatrogasnu službu. Na isti način je postavljena organizacija i u republikama. Ova služba je pod neposrednim nadzorom organa unutrašnjih poslova.

⁴ Za stručno osposobljavanje profesionalnih vatrogasnih kadrova pri Državnom sekretarijatu za unutrašnje poslove Narodne Republike Hrvatske postoji vatrogasna škola. Vatrogasni savez Srbije, Gasilska zveza Slovenije, Protivpožaren savez na Makedonija, Vatrogasni savez Bosne i Hercegovine i Vatrogasni savez Vojvodine imaju takođe svoje škole za obrazovanje dobrovoljnih vatrogasaca.

⁵ Osnovne propise o unutrašnjoj organizaciji vatrogasne jedinice i o stručnoj spremi profesionalnih vatrogasaca i starišna jedinica donosi, po pribavljenom mišljenju Vatrogasnog saveza Jugoslavije, savezni državni sekretar za unutrašnje poslove. Bliže propise donosi narodni odbor sreza.

Profesionalni vatrogasci vatrogasnih jedinica u mestima su službenici narodnog odbora.

Profesionalne vatrogasne jedinice postoje takođe u privrednim preduzećima i ustanovama koje proizvode ili u većim količinama smeštaju zapaljivi materijal, eksploziv ili materije koje razvijaju otrovne gasove. Više takvih preduzeća ili ustanova može organizovati i zajedničku vatrogasnu jedinicu. Saveti za unutrašnje poslove srezova utvrđuju gde treba da se organizuju posebne vatrogasne jedinice.

Profesionalna vatrogasna jedinica u privrednim preduzećima ili ustanovama sastoji se od određenog broja profesionalnih vatrogasaca i od lica zaposlenih u preduzeću odnosno ustanovi koja su izvežbana za gašenje požara.

U preduzećima i ustanovama u kojima postoje profesionalne vatrogasne jedinice, kao i na mestima gde postoji potreba za tim, organizuju se vatrogasne straže.

Profesionalni vatrogasci u preduzećima raspoređuju se prema tarifnom pravilniku preduzeća.

Profesionalno vatrogastvo organizovano je u svim narodnim republikama (tabela 1).

TABELA 1 — PROFESIONALNE VATROGASNE JEDINICE U MESTIMA I PREDUZEĆIMA (31.XII.1958)

Narodna republika	Profesionalne vatrogasne jedinice u mestima		Profesionalne vatrogasne jedinice u preduzećima		Ukupno	
	jedinice	vatrogasci	jedinice	vatrogasci	jedinice	vatrogasci
Jugoslavija	61	1.530	93	1.399	154	2.929
Srbija	32	617	36	413	68	1.130
Hrvatska	10	351	32	556	42	907
Slovenija	4	132	3	60	7	192
Bosna i Hercegovina	5	208	22	370	27	578
Makedonija	8	200	—	—	8	200
Crna Gora	2	22	—	—	2	22

DOBROVOLJNA VATROGASNA DRUŠTVA⁵ osnivaju građani u mestima, preduzećima i ustanovama. Dobrovoljna vatrogasna društva obrazuju vatrogasnu jedinicu u kojoj članovi društva vrše besplatno dužnosti. Pojedini stručnim članovima tih jedinica (šoferima, spremistima) neki narodni odbori dodeljuju plate ili nagrade iz svojih sredstava. Jedinice dobrovoljnih vatrogasnih društava uspešno obavljaju vatrogasnu službu i u nekim mestima sa preko 15.000 stanovnika (Zemun, Varaždin, Karlovac itd.).

Dobrovoljni vatrogasci imaju pravo na zdravstvenu zaštitu i druge pomoći i naknade kao i sva druga lica poverena na javnim radovima. U slučaju da zbog povrede ili bolesti zadobije usled vršenja službe postanu preko 75% nesposobni za privredivanje oni imaju pravo i na invalidsku penziju.

Za višegodišnji rad u vatrogasnoj službi dobrovoljni vatrogasci dobijaju »spomenice« sa oznakom godina provedenih u obavljanju vatrogasne službe. Pored toga, dobrovoljnim vatrogascima za zasluge u službi Vatrogasni savez Jugoslavije dodeljuje posebne znake priznanja: Vatrogasnu zvezdu I, II i III reda. I vatrogasni savezi republika imaju svoje posebne znake priznanja.

Dobrovoljna vatrogasna društva imaju aktivne, rezervne, pomažuće i počasne članove.

Aktivni članovi rade u vatrogasnoj jedinici ili obavljaju organizacione poslove u društvu. Rezervni članovi su vatrogasci koji imaju vatrogasni staž od 20 godina ili su bolešću sprečeni da učestvuju u gašenju požara. Pomažući članovi daju materijalnu pomoć društvu. Počasne članove društvo bira zbog naročitih zasluga za vatrogastvo.

⁵ Dobrovoljno vatrogastvo u nekim krajevima zemlje ima jake tradicije. Prvo društvo za borbu protiv požara osnovano je 1864 u Varaždinu, pod nazivom Prvi hrvatski vatrogasni zbor. Deset godina kasnije na području današnje Jugoslavije bilo je organizovano 70 dobrovoljnih vatrogasnih organizacija.

Sedamdesetih godina prošlog veka osnovana su vatrogasna udruženja: Slavonska hrvatska zajednica, Gasilska zveza Štajerske, Gasilska zveza Kranjske, Vatrogasni savez za Bosnu i Hercegovinu, Vatrogasni savez za Banat, Bačku i Baranju i Vatrogasna zajednica za Srbiju. Dobrovoljna vatrogasna društva razvijala su vrlo živ kulturni rad.

Dobrovoljno vatrogasno društvo može imati podmladak od 14 do 18 godina) i pionire (od 7 do 14 godina). Pioniri podmladak ne učestvuju u službi gašenja požara, već se pripremaju za buduće vatrogasce.

Organi upravljanja društva su skupština, upravni odbor i nadzorni odbor.

Dobrovoljno vatrogastvo u Jugoslaviji je veoma razvijeno (tabela 2).

TABELA 2 — DOBROVOLJNE VATROGASNE JEDINICE I ČLANSTVO (31.XII.1958)

Narodna republika	Dobrovoljna vatrogasna društva u mestima				Dobrovoljna vatrogasna društva u preduzećima i ustanovama				Svega dobrovoljnih vatrogasnih društava			
	jedinice	aktivni članovi	pomažući članovi	svega	jedinice	aktivni članovi	pomažući članovi	svega	jedinice	aktivni članovi	pomažući članovi	svega
Jugoslavija	4.434	129.850	113.100	242.950	1.335	38.905	10.250	49.155	5.769	168.755	123.350	292.105
Srbija	609	19.500	4.350	23.850	338	11.230	750	12.000	997	30.730	5.100	35.830
Hrvatska	1.785	53.000	78.500	131.500	389	10.800	4.600	15.400	2.174	63.800	83.100	146.400
Slovenija	1.179	31.500	21.600	53.100	233	6.500	1.250	7.750	1.412	38.000	22.850	60.850
Bosna i Hercegovina	167	4.500	5.400	10.000	166	4.750	3.600	8.350	333	9.250	9.000	18.250
Makedonija	664	20.500	3.000	23.500	147	5.250	50	5.300	811	25.750	3.050	29.250
Crna Gora	30	850	250	1.100	12	375	—	375	42	1.225	250	1.475

VATROGASNI SAVEZI. Dobrovoljna vatrogasna društva i profesionalne vatrogasne jedinice opštine udruženi su u opštinski vatrogasni savez, dok opštinski savezi na području sreza sačinjavaju sreski vatrogasni savez. Pored toga, postoje republički vatrogasni savezi (u Srbiji i vatrogasni savezi autonomnih jedinica) i Vatrogasni savez Jugoslavije.

Vatrogasni savez Jugoslavije stara se o unapređenju rada dobrovoljnih vatrogasnih društava i njihovih saveza, koordinira njihov rad, daje mišljenja i predloge državnim organima za unapređenje vatrogastva, stara se o stručnoj i jednoobraznoj obuci članova dobrovoljnih vatrogasnih jedinica i predstavlja dobrovoljne vatrogasne organizacije Jugoslavije u međunarodnim organizacijama.⁶ Vatrogasni savez Jugoslavije osnovan je 1951 i sedište mu je u Beogradu.

Vatrogasni savez Jugoslavije i republički savezi izdaju stručne listove, biltene, udžbenike i stručnu literaturu.

VATROGASNU OPREMU obezbeđuju opštinski narodni odbori profesionalnim vatrogasnim jedinicama koje su oni osnovali kao i vatrogasnim jedinicama dobrovoljnih vatrogasnih društava u mestima sa preko 15.000 stanovnika u kojima ne postoji profesionalna vatrogasna jedinica. Ostala dobrovoljna vatrogasna društva dobijaju za nabavku uređaja i opreme i za razvijanje društvenog rada pomoć iz budžetskih sredstava političko-teritorijalnih jedinica i iz vatrogasnih fondova.⁷

Privredne organizacije i ustanove obezbeđuju opremu za vatrogasne jedinice koje su one osnovala. Troškovi oko nabavke vatrogasne opreme izjednačeni su sa materijalnim troškovima preduzeća. Međutim, mnoge vatrogasne jedinice još uvek nisu dovoljno opremljene savremenim tehničkim sredstvima za gašenje požara, u prvom redu zbog nedostatka novčanih sredstava za nabavku opreme koja se mora uvoziti.

Proizvodnjom vatrogasne opreme bavi se 14 preduzeća koja proizvode: ručne aparate, vatrogasne armature, vatrogasna vozila, vatrogasne kudeljne cevi, cisterne za vatrogasna vozila, sredstva za proizvodnju vazdušne pene, motorne pumpe, vatrogasne lestve, vatrogasne opasake, i vatrogasna vozila. Ostala vatrogasna oprema uvozi se iz inostranstva.

Vatrogasni uređaji, oprema i sredstva za gašenje požara, koji se proizvode u zemlji ili se uvoze moraju odgovarati određenim standardima.

SLUŽBU OSIGURANJA OD POŽARA kao i drugog osiguranja, sem socijalnog, vrši Državni osiguravajući zavod (DOZ). Sva državna imovina i sredstva privrednih organizacija moraju biti osigurana.⁸ Osiguranje privatne imovine je fakultativno.

ZAŠTITI OD POŽARA, koji još uvek zajednici pričinjavaju znatne štete, posvećuje se posebna pažnja. Preduzima se niz mera da se broj požara i šteta od njih smanji. Naročita pažnja je posvećena protivpožarnoj preventivi, i tu su postignuti značajni rezultati.

U vezi s tim, Osnovnim zakonom o zaštiti od požara propisano je da se pri izgradnji građevinskih objekata vodi računa o pravilnom postavljanju i obezbeđenju električnih uređaja, gasnih vodova, kanalizacije, dimnjaka i dimovoda, gromobrana i sl., što bi moglo prouzrokovati požar. Pored toga, Zakonom su predviđene i druge preventivne mere. Tako objekat u kome može lako doći do požara može se graditi samo na mestu i na način kojim se ne stvara opasnost za druge objekte. Veća skladišta zapaljivog i eksplozivnog materijala, kao i materijala koji stvara zagušljive gasove ne smeju se graditi u blizini zgrada u kojima stanuje ili se skuplja veći broj lica. Građevinski objekti u kojima se skuplja veći broj lica ili u kojima se obavlja posao koji može izazvati požar, eksploziju ili stvaranje otrovnih gasova moraju biti sagrađeni tako da objekat mogu brzo napustiti sva lica koja se u njemu nalaze.

U slučaju požara ili teške elementarne nesreće tako velikih razmera da se požar ne može ugasiti ili sprečiti njegovo širenje, odnosno ukazati dovoljna pomoć za spasavanje pozivanjem profesionalnih ili dobrovoljnih vatrogasnih jedinica sa širem područja, mogu se pozvati svi sposobni stanovnici sreza stariji od 16 godina da učestvuju u gašenju požara odnosno u spasavanju, kao i da stave na raspolaganje alate i prevozna sredstva potrebna za gašenje odnosno za spasavanje. Može se takođe naložiti privrednim i društvenim organizacijama da stave na raspolaganje svoja prevozna sredstva i alat koji su potrebni za gašenje požara odnosno spasavanje.

Zbog nedovoljnog poštovanja propisa i nepreduzimanja predviđenih mera za zaštitu od požara, dolazi često do požara i velikih materijalnih šteta. U vremenu od 1949 do 1958 godine bilo je ukupno 67.405 požara, u kojima su poginula 24 vatrogasca i 519 ostalih građana, a povređeno 898 vatrogasaca i 2.262 ostala građanina. Procenjena šteta iznosila je 17.481.820.000 din.⁹

U 1958 bilo je 7.712 požara, u kojima je poginuo 1 vatrogasac i 86 građana, a povređeno 103 vatrogasaca i 390 građana. Šteta je procenjena na 2.355.000.000 din. U toj godini došlo je do smanjenja šteta pričinjenih požarom za oko 900 miliona din, prema 1957, prvenstveno zbog preduzimanja raznih zaštitnih mera.

T. J.

⁶ Naredba ministra industrije vlade FNRJ o obaveznom osiguranju protiv požara državnih industrijskih preduzeća kao i preduzeća pod sekvestrom i pod prinudnom upravom (»Službeni list FNRJ«, br. 42/46), Uredba o organizaciji i poslovanju DOZ-a (»Službeni list FNRJ«, br. 24/47), član 33 Zakona o sredstvima privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 54/57).

⁷ Do 1952 šteta je procenjena u t. zv. nižim jedinstvenim cenama, a kasnije prema cenama koje se slobodno formiraju.

⁶ Vatrogasni savez Jugoslavije član je Internacionalnog tehničkog komiteta za sprečavanje i gašenje požara (CTIF). U toj organizaciji, čije je sedište u Parizu, zastupljene su vatrogasne službe 23 države. Pretstavnici Vatrogasnog saveza Jugoslavije učestvuju u radu tri specijalizovane stalne međunarodne komisije (CTIF-a) i bili su na kongresima te međunarodne organizacije u Bernu (1952), Esenu (1953), Ruanu (1954), Zagrebu (1955), Rimu (1956), Varšavi (1957) i Beču (1958).

⁷ Iskustvo je pokazalo da dotacije iz budžeta političko-teritorijalnih jedinica nisu dovoljne da bi se obezbedilo pravilno funkcionisanje vatrogasne službe. Zbog toga su Osnovnim zakonom o zaštiti od požara osnovani sreski vatrogasni fondovi, a data je mogućnost da narodne republike svojim propisima osnuju i opštinske vatrogasne fondove. Prihod ovih fondova čini 4% od premija DOZ-a na ime osiguranja od požara i 2% od poreza na dohodak ubranog na području sreza. Na ovaj način obezbeđen je automatizam u prikupljanju finansijskih sredstava za potrebe vatrogasne službe, uz dotacije koje i dalje čine jedan od izvora sredstava za održavanje i razvijanje vatrogasne službe, i pored budžetskih sredstava kojima se pokrivaju rashodi profesionalnih vatrogasnih jedinica.

REPUBLIČKE NARODNE SKUPŠTINE

SEDNICE SABORA NR HRVATSKE

12 I 13 MARTA 1959

Na 7 zajedničkoj sednici oba doma, 12 marta 1959, Sabor NR Hrvatske saslušao je ekspozice pretstavnik Izvršnog veća o »Analizi turizma, ugostiteljstva i društvene prehrane u NR Hrvatskoj za 1958 i o prijedlozima za 1959 godinu«. Posle diskusije, u kojoj je učestvovalo 5 narodnih poslanika, Sabor je doneo *Preporuku o unapređenju turizma, ugostiteljstva i društvene ishrane*, kojom se upućuju narodni odbori da preduzmu odgovarajuće mere radi unapređenja turizma, ugostiteljstva i društvene ishrane.

Sabor je zatim usvojio izveštaj Administrativnog odbora Sabora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Sabora u IV tromesečju 1958 i izabrao članove Odbora za društvena sredstva.

U Odbor za društvena sredstva izabrani su sledeći narodni poslanici: Barka Benić, Martin Berta, Nikola Bosanac, Antun Brodarić, Ksenija Cvetković, Ema Derossi, Vojko Flego, ing. Vinko Guberina, Vilim Kralj, Štefica Mađarić, dr Ivica Marinić, Ivan Marinković, Franjo Novosel, Branko Periša, Slavko Sabljčić, Ico Simčić, Rudi Simić, Franjo Širola, Anka Špiljak, ing. Marinko Vučinić i Dragutin Žanić.

Republičko veće Sabora, kao isključivo nadležno, usvojilo je na 7 sednici, 13 marta 1959, Zakon o privatnoj zdravstvenoj delatnosti, Zakon o zabrani obavljanja privatne zdravstvene delatnosti zdravstvenim službenicima u javnoj službi, Zakon o nadzoru nad stručnim radom zdravstvenih ustanova, Zakon o socijalnim ustanovama za odrasle osobe, Zakon o pomoći žrtvama fašizma i izvršio izbor članova Fakultetskog savjeta Medicinskog fakulteta u Rijeci.

Zakon o privatnoj zdravstvenoj delatnosti određuje ko može obavljati privatnu zdravstvenu delatnost, na kakav način i kakvim sredstvima. Dalje određuje ko vrši nadzor nad radom zdravstvenih radnika koji obavljaju privatnu zdravstvenu delatnost, ko daje odobrenje za obavljanje privatne zdravstvene delatnosti i uz koje uslove. Zakon propisuje, kao jedan od osnovnih uslova za obavljanje privatne zdravstvene delatnosti, da zdravstveni radnik nije u radnom odnosu. Zakon takođe propisuje u kojim se slučajevima može oduzeti zdravstvenom radniku odobrenje za obavljanje privatne zdravstvene delatnosti, zatim koja su prava i dužnosti zdravstvenog radnika koji obavlja privatnu zdravstvenu delatnost i na kraju propisuje kaznene sankcije za prekršitelje odredaba ovog zakona.

Zakon o zabrani obavljanja privatne zdravstvene delatnosti zdravstvenim službenicima u javnoj službi propisuje da zdravstveni službenici u javnoj službi ne mogu obavljati privatnu zdravstvenu delatnost. Zdravstveni službenici u javnoj službi, koji sada obavljaju privatnu zdravstvenu delatnost, dužni su prestati s obavljanjem te delatnosti u roku od 6 meseci od objavljivanja ovog zakona. Izuzetno stomatolozi, zubari i zubni tehničari u javnoj službi mogu obavljati privatnu zdravstvenu delatnost do kraja 1961 godine. Ovaj rok može biti skraćen u pojedinim opštinama ili srezovima, ukoliko zubarska delatnost javne zdravstvene službe zadovoljava potrebe stanovništva. Zakonom se ovlašćuju zdravstvene ustanove da mogu otkupiti medicinsku opremu od zdravstvenih službenika koji su prestali s obavljanjem privatne zdravstvene delatnosti.

Zakon o nadzoru nad stručnim radom zdravstvenih ustanova određuje da se za pravilno sprovođenje nadzora nad stručnim radom zdravstvenih ustanova brinu Savjet za narodno zdravlje NR Hrvatske i saveti narodnih odbora. Nadzor nad stručnim radom u pojedinoj zdravstvenoj ustanovi određuje upravni organ narodnog odbora nadležan za poslove narodnog zdravlja,

odnosno Sekretarijat Savjeta za narodno zdravlje NR Hrvatske za one ustanove čiji je osnivač Izvršno vijeće Sabora. Zakonom je predviđeno da se obavljanje nadzora izvan bolničkih zdravstvenih ustanova na području sreza može poveriti »određenoj zdravstvenoj ustanovi«, pri čemu se mislilo na zdravstveni centar ili dom narodnog zdravlja, a može biti i zdravstvena stanica. Ta »određena zdravstvena ustanova« treba da pruža područnim zdravstvenim ustanovama stručnu pomoć. Nadzor nad stručnim radom svih ostalih zdravstvenih ustanova obavljaju stručnjaci izvršeni u popis stručnjaka. Popis stručnjaka utvrđuje i objavljuje Savjet za narodno zdravlje NR Hrvatske. Dalje zakon određuje kako se obavlja nadzor i ko daje sredstva za obavljanje nadzora, kao i to da stručnjaci koji obavljaju nadzor imaju za taj svoj rad pravo na posebnu nagradu. Prema odredbama zakona nadzor nad zdravstvenim ustanovama u okviru medicinskih fakulteta vršiće se po posebnim propisima koje donosi Izvršno vijeće Sabora.

Zakon o socijalnim ustanovama za odrasle osobe utvrđuje se da su socijalne ustanove za odrasle osobe samostalne ustanove organizovane na načelima društvenog upravljanja, koje pružaju društvenu zaštitu i usluge odraslim osobama. Zakonom se određuje zadatak takvih ustanova, način njihovog osnivanja i poslovanja, način vršenja nadzora nad zakonitošću njihovog rada i finansisko-materijalnog poslovanja. Pravila socijalne ustanove za odrasle donosi upravni odbor ustanove, a potvrđuje ih savet nadležan za poslove socijalne zaštite u saglasnosti sa savetom za poslove finansija i za poslove opšte uprave. Zakon donosi detaljne odredbe o upravnom odboru, o njegovom sastavu, pravima i dužnostima; određuje ko postavlja upravnika ustanove i koja su njegova prava i dužnosti. Zatim donosi odredbe o službenicima ustanove, o načinu finansiranja i o načinu ukidanja socijalne ustanove za odrasle.

Zakonom o pomoći žrtvama fašističkog terora određuje se ko ima pravo na pomoć, ko se smatra žrtvom fašističkog terora, pod kojim se uslovima ostvaruje pravo na pomoć, ko se smatra članom porodice u smislu ovog zakona. Kao oblike pomoći žrtvama fašističkog terora zakon utvrđuje novčanu pomoć, dodatak na članove porodice, dodatak na decu, novčanu pomoć za školovanje odnosno osposobljavanje dece žrtava fašističkog terora za samostalan život i rad, besplatnu zdravstvenu zaštitu. Zakon određuje kome pripada pravo na pojedinu vrstu pomoći i kako se ostvaruje, kao i kako se to pravo gubi. Rešenja kojima se priznaju prava po ovom zakonu u prvom stepenu donosi opštinski organ uprave nadležan za poslove socijalne zaštite prema mestu prebivališta podnosioca zahteva. Zakon zatim određuje ko osigurava finansiska sredstva za isplatu pomoći po ovom zakonu. Zakon na kraju određuje da rešenja donesena u prvom stepenu, kojima se priznaje pravo deci na posebnu novčanu pomoć u svrhu školovanja, odnosno osposobljavanja za samostalan život i rad, podleže oceni zakonitosti koju vrši sreski organ uprave nadležan za poslove socijalne zaštite.

Odlukom Republičkog veća Sabora o izboru članova u Fakultetski savjet Medicinskog fakulteta u Rijeci izabrani su: Marijo Badurina, dr Kajetan Blečić, Miloš Grbac, Sonja Hodanić, Olga Mahnovski, Milko Miletić, Nikola Pavletić i Zorica Vučetić.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim odvojenim 7 sednicama, 13 marta 1959, usvojili su Zakon o raspisivanju zajma za izgradnju fakulteta, visokih škola i studentskih domova.

Zakonom o raspisivanju zajma za izgradnju fakulteta, visokih škola i studentskih domova raspisuje se zajam od sedam stotina miliona dinara. Zajam se ostvaruje putem dobrovoljnog upisa, a mogu ga upisati privredne organizacije u NR Hrvatskoj. Zajam će se otplatiti u roku od 5 godina sa 6% kamate.

Veće proizvođača Sabora, kao isključivo nadležno, odobrilo je na 7 sednici, 13 marta 1959, Statut stručnog udruženja komunalnih privrednih organizacija Hrvatske, koji je udruženje donelo na svojoj osnivačkoj skupštini, 21 i 22 novembra 1958.

E. K.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SLOVENIJE 19 I 20 FEBRUARA

Na šestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača Narodne skupštine NR Slovenije, 19 i 20 februara 1959, razmotreni su i usvojeni:

Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije za 1958 godinu. Pismeni izveštaj o radu Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije za 1958 godinu, ranije je dostavljen poslanicima. Na početku sednice 5 članova Izvršnog veća podnelo je detaljne ekspozee; zatim su učestvovala u diskusiji još 22 poslanika oba veća o pojedinim glavama izveštaja Izvršnog veća, o brojnim aktuelnim problemima, naročito iz oblasti industrijske i poljoprivredne proizvodnje, robnog prometa, turizma, dalje izgradnje komunalnog sistema, kao i školstva i zdravstva. Predsednik Izvršnog veća Boris Krajer je u završnoj reči ukazao na perspektivna rešenja gorućih pitanja. Skupština je jednoglasno odobrila izveštaj Izvršnog veća;

Odluka o osnivanju i delokrugu rada stalnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije za društvena sredstva. Ovom Odlukom obrazovan je stalni odbor za društvena sredstva i određen njegov delokrug rada;

Odluka o obrazovanju i delokrugu rada stalnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije za pretstavke i žalbe. Umesto dosadašnja dva odbora za predloge i žalbe, koji su radili u okviru pojedinog veća, obrazovan je zajednički stalni skupštinski odbor za pretstavke i žalbe, kome se, pored toga, ovom Odlukom određuje delokrug rada;

Rešenje o izboru članova stalnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije za društvena sredstva. U odbor su izabrana 22 poslanika i to iz Republičkog veća 11 i iz Veća proizvođača takođe 11. U Odbor su izabrani narodni poslanici: Štefan Antalčić, Milan Apih, Angela Boštjančič, ing. Jože Dernovšek, Maks Dimnik, Stanislav Dolenc, Davorin Ferligoj, Rudolf Ganziti, Riko Jerman, ing. Ivo Klemenčič, Slava Križanič-Faletič, Tone Kropušek, ing. Štefka Lorbec, Franc Naglič, ing. Boris Pipan, Mirko Remec, Jože Slavič, Peter Tomazin, Viktor Zupančič. Za predsednika je izabran Franc Leskošek, za potpredsednika Miha Berčič i za sekretara Julij Beltram.

Rešenje o izboru članova stalnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije za pretstavke i žalbe. U odbor je izabrano 7 poslanika i to 4 iz Republičkog veća i 3 iz Veća proizvođača. U Odbor su izabrani narodni poslanici: Franc Fale, Albin Jensterle, dr Sonja Kukovec, Stanko Rebernik. Za predsednika je izabran Jože Kladivar, za potpredsednika Rudolf Ganziti i za sekretara Mica Marinko.

Rešenje o oslobodenju dužnosti člana Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije. Zbog izbora u stalni odbor za društvena sredstva i preuzimanja stalne funkcije u tom odboru, razrešen je svoje dužnosti član Izvršnog veća Julij Beltram;

Rešenje o oslobodenju dužnosti i izboru člana Administrativnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije. Zbog izbora u stalne skupštinske odbore za društvena sredstva i za pretstavke i žalbe razrešen je dužnosti dosadašnji član Administrativnog odbora Rudolf Ganziti i izabran Polde Maček;

Izveštaj Administrativnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije. Administrativni odbor je podneo izveštaj o svom radu u 1958 i konstatovao da se izvršenje budžeta odvijalo u redu;

Rešenje o razrešenju sudija okružnih sudova. Zbog preuzimanja drugih dužnosti i zaposlenja van poziva sudije, oslobođeni su dužnosti na sopstvenu molbu jedan sudija Okružnog suda u Celju i dve sudije Okružnog suda u Mariboru.

Na šestoj sednici Republičkog veća Narodne skupštine NR Slovenije, 20 februara 1959 razmotreni su i usvojeni:

Zakon o veterinarskoj službi u Narodnoj Republici Sloveniji. Određeni su detaljni zadaci veterinarske službe na području NR Slovenije i njena organizacija. Veterinarsku inspekciju u NR Sloveniji vrše: opštinski veterinarski inspektorati; sreski veterinarski inspektorati i Veterinarski inspektorat NR Slovenije preko svojih stručno kvalifikovanih inspektora.

Stručno-operativne zadatke iz oblasti veterinarstva u NR Sloveniji vrše: veterinarske stanice (kao osnovni veterinarski zavodi); veterinarske pokretne ambulante, veterinarske bolnice, veterinarski zavodi i stočarsko-veterinarski zavodi.

Veterinarski zavodi su finansijski samostalni. Njima rukovode upravni odbori i upravnici. Detaljne odredbe o organizaciji sadržane su u pravilima. Svi ovi zavodi za veterinarske odnosno stočarske usluge, finansiraju se iz sopstvenih prihoda, iz budžetskih dotacija i iz dotacija iz fonda za unapređenje poljoprivrede.

Zakon određuje detaljnije kvalifikacije veterinarskog osoblja i njegove zadatke. Veterinari i veterinarski tehničari, koji su zaposleni u javnoj veterinarskoj službi, ne smeju vršiti privatnu veterinarsku praksu. Za privatnu veterinarsku praksu je potrebna posebna dozvola nadležnog veća sreskog narodnog odbora. Dozvola se može izdati samo diplomiranom veterinaru i veterinarskom tehničaru, koji su položili stručni ispit, pod uslovima koje propisuje Sekretarijat Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije za poljoprivredu i šumarstvo;

Zakon o narodnim parkovima propisuje da se narodnim parkovima mogu, posebnom odlukom Narodne skupštine NR Slovenije, proglasiti veći predeli, koji su zbog svojih prirodnih lepota i brojnih prirodnih znamenitosti, zbog naučnog ili drugog kulturnog značaja pod naročitom društvenom zaštitom. Za svaku izgradnju i rekonstrukciju puteva, mostova, stalnih uspinjača, prostora za parkiranje vozila, fabrika, energetskih uređaja, dalekovoda, nameštanja zvučnika i reklamnih uređaja, sportskih i turističkih objekata, za regulacije i melioracije, kao i za rušenje postojećih objekata i uređaja na području na rodnom parku, potrebna je posebna dozvola organa koji upravlja narodnim parkom. U narodnom parku takođe nije dozvoljena privredna eksploatacija šuma, lov, ribolov, ispaša stoke, branje bilja, itd. Za pojedine izuzetne slučajeve izdaje dozvole organ koji upravlja narodnim parkom.

Narodnim parkom upravlja upravni organ sreskog narodnog odbora nadležan za kulturu, na čijoj teritoriji se nalazi narodni park. Sreski narodni odbor može za upravljanje narodnim parkom obrazovati posebnu komisiju ili zavod. Kao republički upravni organ obrazuje se takođe *Komisija NR Slovenije za narodne parkove* koju imenuje Izvršno veće i koja vrši vrhovni nadzor nad narodnim parkovima;

Zakon o izmenama Zakona o Univerzitetu u Ljubljani. Menja se dosadašnja odredba Zakona koja određuje da Narodna skupština NR Slovenije, pored statuta Univerziteta, potvrđuje i statute njegovih fakulteta. Ubuduće će Narodna skupština NR Slovenije potvrđivati samo statut Univerziteta u Ljubljani, dok statuti pojedinih fakulteta podležu potvrdi Izvršnog veća;

Izveštaj odbora Republičkog veća za pretstavke i žalbe. S obzirom na to da je obrazovan novi zajednički odbor oba veća za pretstavke i žalbe — Odbor je podneo Veću svoj završni izveštaj, koji obuhvata razdoblje od izbora Odbora 11 aprila 1958 do 17 februara 1959. Za ovo vreme Odbor je razmotrio 160 predloga i žalbi;

Odluka o ukidanju odbora Republičkog veća za pretstavke i žalbe. Zbog obrazovanja stalnog odbora Narodne skupštine NR Slovenije za pretstavke i žalbe, ukida se Odbor Republičkog veća Narodne skupštine NR Slovenije za pretstavke i žalbe;

Na šestoj sednici Veća proizvođača Narodne skupštine NR Slovenije, 20 februara 1959, razmotreni su i usvojeni: *Odluka o potvrdi Statuta Trgovinske komore za NR Sloveniju; Odluka o potvrdi Statuta Komore za poljoprivredu i šumarstvo NR Slovenije; Odluka o potvrdi Statuta ugostiteljskih komora za NR Sloveniju; Odluka o potvrdi Statuta Zanatske komore NR Slovenije;*

Izveštaj Odbora Veća proizvođača za pretstavke i žalbe. S obzirom na to da je obrazovan novi zajednički stalni skupštinski odbor za pretstavke i žalbe, dosadašnji Odbor Veća proizvođača za pretstavke i žalbe je podneo završni izveštaj. Izveštaj se odnosi na razdoblje od izbora Odbora 11. IV. 1958 do 19. II. 1959. Za to vreme Odbor je održao samo jednu sednicu, na kojoj je razmotrio zadatke i delokrug rada novoobrazovanog zajedničkog stalnog odbora za pretstavke i žalbe;

Odluka o ukidanju Odbora Veća proizvođača za pretstavke i žalbe. Odbor Veća proizvođača Narodne skupštine NR Slovenije za pretstavke i žalbe ukida se zbog obrazovanja novog zajedničkog stalnog odbora oba veća Narodne skupštine NR Slovenije za pretstavke i žalbe.

Dr M. P.

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

SEDNICA 25 FEBRUARA 1959

Na sednici Saveznog izvršnog veća 25 februara 1959 usvojeni su Nacrt opšteg zakona o zaštiti spomenika kulture, Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije Saveznom budžetu za 1959. Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za davanje regresa na utvrđene zalihe pamučnih i celuloznih tkanina i tkanina od veštačke svile, Predlog odluke o dopuni Odluke o posebnom učešću u dohotku i o zajedničkim rezervnim fondovima privrednih organizacija, Predlog odluke o dopuni Saveznog društvenog plana za 1959 i Predlog odluke o dopunama Odluke o ograničenju korišćenja sredstava amortizacije i o nižim stopama amortizacije za privredne organizacije određene delatnosti.

Pored toga, usvojene su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o zajedničkim rezervnim fondovima privrednih organizacija (Uredbom je predviđeno formiranje jedinstvenog zajedničkog rezervnog fonda za privredne organizacije iz oblasti industrije, rudarstva i građevinarstva, kao i zajedničkih rezervnih fondova po republikama za poljoprivredna dobra; sredstva ovih fondova obrazovane se uplatama privrednih organizacija; društveni nadzor nad poslovanjem zajedničkog rezervnog fonda vršice Veće proizvođača Savezne narodne skupštine, a nad fondovima za poljoprivredu veća proizvođača republičkih narodnih skupština; fondom će upravljati upravni odbor koji će razmatrati zahteve privrednih organizacija za dodeljivanje sredstava iz zajedničkog fonda, sastavljati predračune prihoda i rashoda fonda, donositi završne račune i pravila fonda; iz zajedničkog fonda dodeljivace se sredstva onim privrednim organizacijama koje, usled nedovoljne tehničke opremljenosti, zastarelosti ili istrošenosti opreme, opštih uslova poslovanja i drugih objektivnih razloga, i pored zalaganja radnog kolektiva, ne ostvare dovoljan dohodak ni posebno učešće u dohotku, predviđeno čl. 49 Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija);

Odluka o minimalnim ličnim dohocima članova seljačkih radnih zadruga (prema Odluci minimalni lični dohoci članova seljačkih radnih zadruga utvrđivace se na način koji je određen za utvrđivanje minimalnih dohodaka radnika poljoprivrednih proizvođačkih organizacija u visini koja odgovara minimalnim ličnim dohocima radnika na odgovarajućim poslovima u tim organizacijama; odredbe Odluke primenjivace se i na završne račune za 1958);

Odluka o davanju dotacija za poboljšanje uslova korišćenja godišnjih i drugih odmora (Odlukom se za poboljšanje uslova korišćenja godišnjih i drugih odmora i sredstava predviđenih Saveznim budžetom dodeljuje 300 miliona dinara i to: Srbiji 100, Hrvatskoj 80, Sloveniji 42, Bosni i Hercegovini 45, Makedoniji 22 i Crnoj Gori 11 miliona dinara pod uslovom da i republike dodele u ove svrhe sume u istim iznosima);

Odluka o prihodima društvenih investicionih fondova republika i opština za finansiranje investicija za unapređenje turizma (prema Odluci u društvene investicione fondove republika i opština unosice se posebna sredstva u visini od 50% od protivrečnosti stranih sredstava plaćanja ostvarenih od inostranih turista na njihovom području; 80% ovih sredstava pripadace investicionim fondovima opština, a 20% investicionim fondovima republika; ova sredstva trošice se za unapređenje turizma sa inostranstvom i za rekonstrukciju, adaptaciju i izgradnju ugostiteljskih i komunalnih objekata u turističkim mestima, objekata za razonodu turista i za nabavku prevoznih sredstava; učešće u raspodeli ovih sredstava određivace se prema broju noćivanja inostranih turista na području opštine; odredbe Odluke primenjivace se i za raspodelu sredstava ostvarenih u 1958);

Odluka o finansiranju izgradnje hidroelektrana Bajina Bašta, Senj i Globočica (Odlukom je predviđeno da Investiciona banka odobri zajmove za izgradnju hidrocentrala u ovoj godini od po 250 miliona din. za Bajinu Baštu i Senj, a od 500 miliona din. za Globočicu);

Rešenje o rasporedu sredstava opšteg investicionog fonda predviđenih za davanje investicionih zajmova u oblasti saobraćaja 1959 godine (prema Rešenju iznos od 12 milijardi i 800 miliona din., predviđen Opštim investicionim fondom za 1959 za saobraćaj, raspoređen je na sledeći način: za nabavku železničkih vozila i druge opreme 2 milijarde i 800 miliona din. za podmirenje obaveza po odobrenim zajmovima za izgradnju pomorskih brodova 8 milijardi i 780 miliona din., a za podmirenje obaveza za odobrene zajmove za izgradnju plovinih sredstava za rečni teretni saobraćaj i tehnički plovni park milijardu i 220 miliona din.);

Rešenje o rasporedu sredstava opšteg investicionog fonda predviđenog za 1959 za finansiranje bez obaveze vraćanja investicija u oblasti saobraćaja (prema Rešenju, od iznosa od 23 milijarde i 200 miliona din. predviđenog Opštim investicionim fondom za 1959 za finansiranje investicija u saobraćaju bez obaveze vraćanja, Generalnoj direkciji Jugoslovenskih železnica dodeljuje se 6 milijardi i 300 miliona din. za gradnju pruga Resnik — Lajkovac, Titograd — Bar, Knin — Zadar, Metohija — Prizren, Sarajevo — Konjic — Jablanica, za izgradnju beogradskog železničkog čvora itd., preduzeću u izgradnji luke Bar 900 miliona din., Upravi pomorskog i rečnog saobraćaja 910 miliona din., Upravi civilnog vazduhoplovstva 800 miliona din., republičkim direkcijama za puteve 13 milijardi i 950 miliona din.);

Rešenje o davanju saglasnosti na raspored korišćenja sredstava predviđenih Saveznim društvenim planom i Saveznim budžetom za 1959 za investicije na teritoriji NR Makedonije; Rešenje o davanju saglasnosti na raspored korišćenja sredstava predviđenih Saveznim društvenim planom za 1959 za investicije na teritoriji NR Crne Gore; Rešenje o davanju saglasnosti na raspored korišćenja sredstava predviđenih Saveznim društvenim planom i Saveznim budžetom za 1959 na području Autonome Kosovsko-Metohiske Oblasti; Uredba o prihodu Federacije koji se uplaćuje prilikom izgradnje administrativnih i upravnih zgrada; Odluka o izmenama i dopunama Odluke o davanju premija sezonskim pansionskim ugostiteljskim preduzećima i radnjama; Odluka o davanju regresa fabrikama skroba za prodate količine glikoze i dekstroze; Odluka o izdavanju kartografskih publikacija; Uredba o osnivanju i radu stručnih škola za unutrašnje poslove; Uredba o organizaciji Savezne komisije za nuklearnu energiju.

Savezno izvršno veće je takođe razmotrilo stanje i postignute rezultate u razvoju privrede u 1958 i neke probleme iz oblasti lične potrošnje. Konstatovano je da se razvoj privrede u 1958 kretao u skladu sa osnovnim ciljevima ekonomske politike i da su u tom pravcu postignuti veoma zadovoljavajući rezultati. Uspesno su završeni gotovo svi zadaci postavljeni Društvenim planom za 1958 i izvršene su, a na nekim sektorima i premašene, osnovne postavke Perspektivnog plana.¹ U vezi s tim konstatovano je da su postignuti zadovoljavajući rezultati u pogledu povećanja životnog standarda stanovništva, naročito radnika i službenika. Zaključeno je da se u toku 1959 u cilju davanja daljeg potstreka povećanju proizvodnje i produktivnosti rada preduzimaju odgovarajuće mere, prvenstveno u oblasti tarifne politike, kojima će se otklanjati uočene slabosti i nedostaci i obezbediti brzi porast životnog standarda stanovništva.

Savezno izvršno veće je takođe razmotrilo predlog perspektivnih potreba u kapacitetima tekstilne industrije i industrije celuloze i papira i predlog o visini učešća Federacije u finansiranje izgradnje poljoprivrednih, šumarskih, veterinarskih i tehničkih fakulteta.

Savezno izvršno veće imenovalo je članove Savezne komisije za nuklearnu energiju u sledećem sastavu: pretsednik Aleksandar Ranković, potpretsednik Saveznog izvršnog veća, potpretsednik Pavle Savić, akademik, sekretar Slobodan Nakićenović, državni potsekretar, članovi: Ivan Gošnjak, državni sekretar za poslove narodne odbrane, Milentije Popović, član Saveznog izvršnog veća i pretsednik Naučnog saveta Jugoslavije, Sergej Kraigher, član Saveznog izvršnog veća i sekretar Saveznog izvršnog veća za industriju, dr Herbert Kraus, sekretar Saveznog izvršnog veća za narodno zdravlje, dr Anton Molik, profesor Univerziteta u Ljubljani, Miladin Radulović, direktor Direkcije za nuklearne sirovine Savezne komisije za nuklearnu energiju, ing. Milorad Ristić, saradnik Instituta »Boris Kidrič« u Vincu, i dr Ivan Supek, profesor Univerziteta u Zagrebu.

Savezno izvršno veće je takođe donelo Odluku o podizanju poslanstva FNRJ na Cejlonu na stepen ambasade i ratifikovalo više međunarodnih sporazuma.

R.-M. M.

¹ Vidi: »J. P.«, januar 1959, str. 11—14 (1—4).

III KONGRES SAVEZA KOMUNISTA BOSNE I HERCEGOVINE

III Kongres Saveza komunista Bosne i Hercegovine održan je u Sarajevu od 26 do 28 marta 1959.

Kongresu su prisustvovala 644 delegata izabrana na fabričkim i opštinskim konferencijama januara, februara i početkom marta 1959. Oni su predstavljali 96.737 članova Saveza komunista Bosne i Hercegovine (jedan delegat na 150 članova).

Odlukom Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine, za delegate III Kongresa birani su i članovi Centralnog komiteta i Revizione komisije jednako kao i ostali delegati.

Od ukupno 644 delegata na III Kongresu, bilo je: 219 radnika, 41 seljak, 123 inženjera, tehničara, prosvetna i kulturna radnika, 248 ostalih intelektualaca, 9 oficira JNA i Narodne milicije i 4 ostala.

Žena delegata na Kongresu bilo je 86 ili 13,3%.

Kongresu su prisustvovali u ime CK SKJ član Izvršnog komiteta CK SKJ Petar Stambolić kao i delegacije centralnih komiteta Saveza komunista Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije i Crne Gore.

Pored delegata, Kongresu je bio prisutan i veći broj gostiju — društvenih i javnih radnika iz Republike.

Kongres je 26 marta otvorio sekretar CK SK Bosne i Hercegovine Đuro Pucar.

Kongres je odao poštu preminulim članovima CK SKJ Moši Pijade i Đuri Salaju, članu Centralne revizione komisije Dimitriju Georgijeviću i članovima Saveza komunista Bosne i Hercegovine koji su preminuli od II do III Kongresa.

Kongres je u ime generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita i Izvršnog komiteta CK SKJ pozdravio Petar Stambolić.

Izveštaj Centralnog komiteta o radu Saveza komunista Bosne i Hercegovine od II do III Kongresa nije čitan jer je ranije dostavljen delegatima.

Prema podacima iz Izveštaja, u periodu između II i III Kongresa Saveza komunista Bosne i Hercegovine ukupan broj članova Saveza komunista povećao se sa 74.031 na 96.737 članova (tj. za 22.706 članova).

U istom periodu primljeno je u Savez komunista 17.514 radnika i 11.093 seljaka. Od ukupnog broja novoprimljenih članova 68,8% je omladina.

Referat o aktuelnim političkim problemima i zadacima Saveza komunista Bosne i Hercegovine podneo je sekretar CK SK Bosne i Hercegovine Đuro Pucar.

Kongres je radio u plenarnim sednicama 26 i 28 marta i u komisijama 27 marta, i to: za organizaciono-politička pitanja (uvodni referat: Uglješa Danilović); za ideološki rad (uvodni referat: Džemal Bijedić); za pitanja privrede, standarda i društvenog upravljanja (uvodni referat: Šefket Maglajlić); za pitanja poljoprivrede (uvodni referat: Blažo Đuričić).

Kongres je 28 marta usvojio izveštaje kongresnih komisija, izabrao novi Centralni komitet Saveza komunista Bosne i Hercegovine i Revizionu komisiju.

Od 644 izabrana delegata Kongresu je prisustvovalo i glasalo 637 delegata.

Prema odluci Kongresa u Centralni komitet Saveza komunista Bosne i Hercegovine izabrana su 83 člana, a u Revizionu komisiju 25 članova. U Centralni komitet izabrano je 36 novih članova, a u Revizionu komisiju 24 nova člana. Prosečan partijski staž članova CK SK Bosne i Hercegovine iznosi 19 godina i 8 meseci, a članova Revizione komisije preko 16 godina i 10 meseci. 80 članova novog Centralnog komiteta SK Bosne i Hercegovine i 16 članova Revizione komisije učestvovalo je u Narodno-oslobodilačkoj borbi od 1941 godine.

Na prvoj sednici novoizabranog Centralnog komiteta izabran je Izvršni komitet Centralnog komiteta od 12 članova. Za sekretara Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine izabran je ponovo Đuro Pucar.

Dosadašnji član Izvršnog komiteta Centralnog komiteta Ilija Došen otišao je na novu dužnost.

U Kontrolnu komisiju Centralnog komiteta izabrano je 7 članova. Za predsednika izabran je Vaso Trikić.

Na svojoj prvoj sednici Revizionu komisija izabrala je za predsednika Voju Savića.

Kongres je usvojio izveštaj Komisije za molbe i žalbe, Zaključke III Kongresa Saveza komunista Bosne i Hercegovine i uputio pismo Centralnom komitetu Saveza komunista Jugoslavije i generalnom sekretaru SKJ Josipu Brozu Titu.

CENTRALNI KOMITET SK BOSNE I HERCEGOVINE

Đuro Pucar
Nisim Albahari
Nikola Andrić
Novak Anđelić
Simo Babić
Ratko Baljić
Jozo Bakrač
Rade Bašić
Muhidin Begić
Džemal Bijedić
Stipo Biljan
Danilo Bilanović
Stojan Bjelajac
Vaso Butozan
Nikola Cvijetić
Salim Čević
Mladen Caldarević
Edhem Čamo
Jovanka Colić
Uglješa Danilović
Milutin Đurašković
Blažo Đuričić
Slobodan Erceg
Safet Filipović
Rajko Gagović
Rade Galeb
Dušan Grk

Nedo Ilić
Adem Hercegovac
Rade Jakšić
Pero Jelčić
Ivo Jerkić
Niko Jurinčić
Hajro Kapetanović
Čedo Kapor
Momir Kapor
Osman Karabegović
Milan Knežević
Dragutin Kosovac
Desa Koštan
Nikola Kotle
Dušanka Kovačević
Željko Krešić
Šefket Kunosić
Danica Kurtović
Todo Kurtović
Šefket Maglajlić
Pašaga Mandžić
Nada Manojlović
Olga Marasović
Joco Marjanović
Slobodan Marjanović
Ilija Materić
Drago Mažar

Savo Medan
Halid Mesihović
Niko Mihaljević
Miloš Milaković
Radomir Mitrić
Asim Mujkić
Franc Novak
Grujo Novaković
Dane Olbina
Milan Pantić
Lepa Perović
Miloš Polić
Borivoje Popović
Vaso Radić
Mićo Rakić
Mustafa Sefo
Radovan Stijačić
Dušanka Stojković
Ibrahim Sator
Vlado Šegrt
Danilo Štaka
Simo Tadić
Vaso Trikić
Milan Trninić
Zaga Umičević
Milan Uzelac
Vilko Vinterhalter
Nemanja Vlatković
Milan Vrhovac

IZVRŠNI KOMITET

Đuro Pucar
Uglješa Danilović
Osman Karabegović
Šefket Maglajlić
Pašaga Mandžić
Vlado Šegrt
Niko Jurinčić
Grujo Novaković
Nisim Albahari
Džemal Bijedić
Hajro Kapetanović
Blažo Đuričić

KONTROLNA KOMISIJA

Novak Anđelić
Dane Olbina
Miloš Polić
Boro Popović
Ibrahim Sator
Vaso Trikić
Zaga Umičević

REVIZIONA KOMISIJA

Dara Četković
Vaso Gačić
Jovo Grkovac
Kemal Halilović
Cviko Jovanović
Boško Kecman
Jovo Kecman
Ljubo Kovačević
Nedo Kovačević
Slavica Kujundžić
Sreten Lopandić
Lazo Materić
Branko Mikulić
Zehra Mujdović
Panto Nikolić
Mirko Ostojić
Bogdan Pećanac
Boro Princip
Božo Raković
Enver Redžić
Vojo Savić
Borislav Stančić
Mustafa Šabić
Mehmedalija Tufegđić
Mica Vrhovac

ZAKLJUČCI TREĆEG KONGRESA SK BOSNE I HERCEGOVINE

Na osnovu izveštaja Centralnog komiteta, referata sekretara Centralnog komiteta druga Đure Pucara, diskusije na plenumu Kongresa i u kongresnim komisijama, III Kongres Saveza komunista Bosne i Hercegovine konstatuje da su u periodu između II i III Kongresa postignuti kupni rezultati u privrednom razviku, u porastu nacionalnog dohotka, u podizanju društvenog standarda i u razviku društvenog samoupravljanja. Snažno su se razvili socijalistički društveni odnosi, dalje se učvrstilo bratstvo i jedinstvo naših naroda i porasle svesne socijalističke snage.

Organizacije Saveza komunista dosledno su se borile za sprovođenje u život odluka VI i VII Kongresa Saveza komunista Jugoslavije i II Kongresa Saveza komunista Bosne i Hercegovine.

Polazeći od zadataka koje je pred Savez komunista postavio VII Kongres Saveza komunista Jugoslavije, a nakon svestrane analize uspeha i problema u našem razviku i ocene rada između II i III Kongresa Saveza komunista Bosne i Hercegovine, III Kongres Saveza komunista Bosne i Hercegovine donosi sledeće zaključke:

I

Kongres ističe da naročitu pažnju treba pokloniti daljem razvoju sistem društvenog samoupravljanja u svim oblastima društvenog života, naročito jačanju komunite i svih njenih organa. U tom cilju treba stalno poboljšavati rad narodnih odbora, njihovih saveta i komisija. Rad narodnih odbora, a posebno veća proizvođača, treba tešnje povezivati s radom i aktivnošću radničkih saveta.

Treba posvetiti još više brige radu zborova birača i mesnih odbora.

Složeni zadaci u našem daljem društvenom i privrednom razvoju, a posebno borba za povećanje produktivnosti rada i za racionalnije poslovanje, za brže podizanje stručnih kadrova, briga za poboljšanje životnih uslova radnika, nameću kao neophodan zadatak dalje razvijanje i jačanje radničkih saveta.

Potrebno je posvetiti veću pažnju razvijanju i jačanju društvenog upravljanja u oblasti prosvete, kulture, zdravstva i socijalnog osiguranja.

U narodne odbore, radničke savete i druge organe društvenog upravljanja treba birati veći broj žena i omladine.

Treba se odlučno boriti protiv pojave birokratizma u radu narodnih odbora i drugih samoupravnih organa i ustanova i razvijati odgovoran odnos svih organa prema pravima građana.

Radi još uspešnijeg rešavanja zadataka, potrebno je dalje razvijati i izgrađivati demokratski metod u radu narodnih odbora, samoupravnih organa, radničkih saveta i drugih organa društvenog upravljanja. Ovi organi moraju se s više odgovornosti odnositi prema predlozima zborova birača, radnih kolektiva, političkih i društvenih organizacija i građana. To će doprinosti daljem razvijanju svesti građana i o njihovim pravima i dužnostima i o njihovom još aktivnijem učešću u radu organa društvenog upravljanja.

II

U oblasti privrede neophodno je obezbediti dalji porast proizvodnih snaga. U skladu sa ekonomskom politikom i razvojem Jugoslavije potrebno je odlučnije usmeriti napore na skladniji razvoj privrednih grana, a pri tome posebno voditi računa o brzem razvoju poljoprivrede koja je dosada zaostajala.

Uspešan društveni i privredni razvoj traži da se ubrza razvika proizvodnih snaga u privredno nerazvijenim područjima.

Jedan od odlučujućih faktora uspešnog privrednog razvoja predstavlja potpunije korišćenje izgrađenih kapaciteta, razvijanje specijalizacije i kooperacije i sistematski rad na poboljšanju organizacije rada i oslobađanju preduzeća od svega onog što smeta racionalnijem poslovanju. Ovo će doprineti aktiviranju unutrašnjih rezervi i povećanju dohotka u našoj privredi.

Veću pažnju posvetiti razvoju prerađivačke industrije, a posebno industrije na bazi prerade drveta, hemiske i prehrambene industrije. Razvojem sitne industrije i zanatstva treba omogućiti šire zapošljavanje stanovništva, a naročito žena.

Podržavati i razvijati inicijativu preduzeća u stvaranju poslovnih organizacija sa ciljem efikasnijeg rešavanja problema razvika i unapređenja proizvodnje.

Dosledno sprovođenje sistem nagrađivanja po učinku, što u uslovima socijalističkih odnosa u proizvodnji pruža velike mogućnosti i otvara nove perspektive za širu mobilizaciju kolektiva u naporima za povećanje proizvodnje, za poboljšanje kvaliteta proizvoda, za sniženje troškova i za povećanje produktivnosti rada.

Redovnim i vanškolskim obrazovanjem brže poboljšavati kvalifikaciju strukturu zaposlenih. Izgrađivati odgovarajući sistem obrazovanja neposrednih proizvođača. U tome naročita odgovornost leži na preduzeću i komunite.

Potrebno je uložiti svestrane napore na unapređenju poljoprivrede i razvijanju socijalističkih društvenih odnosa na selu.

U ravničarskim područjima šire primenjivati iskustva postignuta u proizvodnji visokih prinosa ratarskih kultura, povećavati prinose livada i pašnjaka i brže raditi na razvijanju modernog stočarstva na socijalističkim gazdinstvima, a naročito u planinskim rejonima. Brže podizati moderne voćnjake na socijalističkim gazdinstvima i u kooperaciji sa individualnim proizvođačima.

Ulaganja usmeravati prvenstveno u one poljoprivredne organizacije koje će dati najveće rezultate u proizvodnji. U skladu sa razvijanjem proizvodnje treba brže podizati i odgovarajuće objekte prerade i dorade poljoprivrednih proizvoda.

Školovanjem u redovnim školama, raznim kursovima i seminarima obezbediti veći priliv poljoprivrednih kadrova. Stipendiranje treba i dalje usklađivati sa našim perspektivnim potrebama.

Narodni odbori opština, kao i drugi faktori u komunite, treba da se više bave problemom poljoprivrede, da razvijaju razne službe i da konkretnije pomažu poljoprivrednim organizacijama i zadrugama u rešavanju njihovih pitanja.

S obzirom na zaostalog naše poljoprivrede, posebno je važno brže razvijati i jačati krupna socijalistička gazdinstva kao nosioce moderne proizvodnje. U tom smislu potrebno je brže vršiti ulaganja na socijalističkim gazdinstvima, brže raditi na sređivanju zemljišnog fonda, kao i blagovremeno rešavati probleme u vezi sa stručnim kadrom, te poduzimati konkretne organizacione i druge mere za ekonomičnije poslovanje, za bolju unutrašnju organizaciju i sniženja troškova proizvodnje.

Da bi zemljoradničke zadruge bile što sposobnije da brže razvijaju i unapređuju proizvodnju na savremenim osnovama i da postepeno ostvaruju socijalističke odnose, narodni odbori, političke organizacije i zadrugni organi treba da posvete veću pažnju njihovom daljem ekonomskom jačanju i izgrađivanju demokratskih organa upravljanja.

U razvijanju proizvodne saradnje sa individualnim proizvođačima, zavisno od konkretnih uslova u pojedinim rejonima, treba primenjivati sve oblike koji doprinose povećanju proizvodnje, jačanju društvenih fondova i razviku socijalističkih odnosa.

I dalje je potrebno proširivati organizovani otkup poljoprivrednih proizvoda preko zadruga povezujući ih istovremeno sa potrošačkim centrima.

Boljom organizacijom prometa, posebno prometa poljoprivrednih proizvoda i savremenijom opremom trgovinske mreže osigurati potpunije i savremenije snabdevanje stanovništva potrošnim dobrima, što će doprineti stabilizaciji tržišta i porastu životnog standarda.

Sprovođenje mera u cilju podizanja životnog standarda, posebno u pogledu snabdevanja, izgradnje stanova, podizanja školskih i zdravstvenih objekata, treba smatrati osnovnim zadatkom. Uspešnija akcija komunite na ovim zadacima zahteva šire angažovanje i sredstava privrednih organizacija i učešće društvenih organizacija, a posebno sindikata.

I dalje je potrebno preduzimati mere da izgradnja stanova i ostalih objekata društvenog standarda bude što brža i racionalnija.

III

Napore u oblasti socijalne politike, pored zadataka socijalne i zdravstvene zaštite koji su još uvek obimni, treba usmeriti i na opštu brigu za čoveka. U tom pravcu treba usmeravati delatnost organa komunite, društvenog upravljanja, stanbenih zajednica i društveno-političkih organizacija.

Razvijanje mreže socijalnih ustanova i unapređenje njihovog rada olakšaće sprovođenje ovih zadataka.

U oblasti zdravstva i dalje treba usmeravati napore na povećanje kapaciteta zdravstvenih ustanova i na poboljšanje njihove organizacije i stručnog rada.

Neophodno je posvetiti punu pažnju razvijanju preventivne službe i školovanju medicinskih stručnih kadrova, kao što je nužno i povećati aktivnost organa komunite i društvenih organizacija na zdravstvenom prosvetivanju naroda.

U cilju racionalnijeg korišćenja sredstava socijalnog osiguranja i drugih društvenih sredstava koja se izdvajaju za zdravstvenu i socijalnu zaštitu treba jačati organe društvenog upravljanja u ovoj oblasti i društvenu kontrolu nad utroškom sredstava socijalnog osiguranja.

IV

U oblasti prosvete, nauke i kulture dalje razvijati sistem društvenog upravljanja i jačati njegovu ulogu. Poboljšavati materijalne, kadrovske i druge uslove kako bi vaspitno-obrazovne, naučne i kulturne ustanove što uspešnije odgovorile zahtevima i potrebama našeg privrednog i društvenog razvika.

Naročito treba posvetiti pažnju brzom i doslednom sprovođenju školske reforme, izmeni sistema školovanja i obrazovanja i nastavno-vaspitnih programa u školama. Neophodno je organizovati stalan i sistematski rad na stručnom i idejnom uzdizanju prosvetnih kadrova.

U školama treba obezbediti u većoj meri radno i tehničko vaspitanje, sticanje tehničke kulture, radnih navika, smisla za praktične delatnosti i učešće omladine u društvenom životu.

Bržom izgradnjom školskog prostora obezbediti da sva deca budu obuhvaćena četvorogodišnjim osnovnim školovanjem. Postepeno produžavati obavezno osnovno školovanje na pet i šest godina i razvijati razne oblike dopunske nastave za učenike nakon četvorogodišnje osnovne škole. Za dalje školovanje u stručnim i drugim školama radi osposobljavanja dovoljnog broja stručnih kadrova za potrebe privrede i javnih i društvenih službi neophodno je proširivati mrežu osmogodišnjih škola, u prvom redu u gradskim, industriskim i većim naseljima.

Najveću pažnju treba posvetiti školama za stručno obrazovanje radničke omladine, kako stvaranjem boljih materijalnih uslova, izborom nastavničkog kadra, savremenim oblicima nastave, tako i svestranom brigom za uslove života radničke omladine.

Korenitom izmenom karaktera i sistema svih oblika univerzitetske nastave, prilagođavanjem organizacije i delovanja univerziteta i fakulteta potrebama našeg razvika, obezbediti brže školovanje i porast stručnih kadrova. Dužnost je svih zainteresovanih faktora da se staraju o uslovima za ostvarenje prava građana da pod jednakim uslovima stiču univerzitetsko obrazovanje.

Pokloniti više pažnje jačanju naučnih ustanova i unapređenju naučno-istraživačke delatnosti i još više je usmeriti na rešavanje ovih naučnih problema koji izviru iz naše prakse i njenih potreba.

Kongres naglašava potrebu materijalnog i kadrovskog jačanja i unapređivanja radničkih i narodnih univerziteta, biblioteka, bioskopa, domova kulture, kulturno-umetničkih i kulturno-prosvetnih društava, kao i drugih kulturnih ustanova kako bi mogle da služe unapređenju kulturnog života naroda. Posebno pažnju posvetiti razvijanju ovih institucija u industriskim centrima.

Treba se boriti za idejni i viši umetnički nivo u svim oblastima kulturno-umetničke delatnosti.

Potrebno je posvetiti još veću brigu razvijanju bogatijeg i raznovrsnijeg kulturno-zabavnog života građana.

Voditi stalnu brigu za podizanje kvaliteta listova, časopisa, programa radna stanica i za unapređenje izdavačke delatnosti.

Više brige pokloniti fizičkoj kulturi naroda, naročito omladine. U tom cilju stvarati bolje materijalne i druge uslove koji će omogućiti svestranu i masovnu fiskulturnu aktivnost.

V

I pored uspeha komunista u radu i političkom delovanju u masovnim i političkim organizacijama, Kongres smatra da je potrebno ponovno ukazati na značaj Socijalističkog saveza i drugih društvenih organizacija, u kojima prvenstveno treba da se odvija društveno-političko delovanje komunista. Nužno je ostvariti punu stalnost i kontinuitet u tome radu. Treba odlučnije otklanjati dosadašnje pojave zanemarivanja tih organizacija.

Komunisti svojim radom treba da doprinesu da organizacije i rukovodstva Socijalističkog saveza u punoj meri vrše svoju društveno-političku ulogu i da s uspehom ostvaruju svoje najvažnije zadatke, kao što su organizovanje akcija na rešavanju svakodnevnih zadataka u komun, mobilizacija građana u radu organa društvene uprave, ulaganje većih napora za poboljšanje rada organa i institucija komune, u kojima uloga građana još nije došla do punog izražaja.

Nužno je da komunisti na selu daleko više rade na razvijanju aktivnosti Socijalističkog saveza na zadacima unapređenja poljoprivredne proizvodnje, za brže uklanjanje zaostalosti koja smeta kako razvijanju modernije proizvodnje, tako i razviku savremenog života na selu.

Komunisti treba da još više pojačaju svoj rad u cilju da se Sindikati konkretnije i svestranije angažuju na rešavanju bitnih problema radnih kolektiva, na razvijanju demokratske prakse i inicijative radnika i na njihovom aktiviranju u društvenom i političkom životu. Naročito pažnju treba obratiti izgradnji radnih navika i kulture, jačanju discipline i odgovornosti na poslu. Sindikati treba da se založe u radu na stručnom podizanju i usavršavanju radnika.

Jedna od najvažnijih obaveza Saveza komunista i drugih društvenih faktora jeste stalan rad na sve široj i svestranijoj mobilizaciji omladine, na izvršavanju osnovnih zadataka u našem društvenom i političkom životu. Smelje poveravati omladini odgovorne dužnosti i zadatke kako u proizvodnji, tako i u drugim oblastima društvene i političke aktivnosti i u svim organima samoupravljanja. Potrebno je stalno poboljšavati uslove za obrazovanje omladine i njen društveno-zabavni život, vodeći posebnu brigu o uslovima života, rada i školovanja radničke omladine. Na selu treba razvijati one oblike rada, kao što su sekcije mladih zadrugara, školske zadruge i dr., preko kojih se omladina najlakše uključuje u borbu za unapređenje poljoprivrede i razvika socijalističkih odnosa na selu. Punu pažnju treba posvetiti vaspitanju omladine u školama i na univerzitetu, razvijajući radne navike kod omladine i obezbeđujući njeno pravilno vaspitanje.

Za dalje razvijanje omladinskih organizacija treba više učiniti na političkom uzdizanju i osposobljavanju rukovodećeg kadra Narodne omladine, kao i osamostaljivanju omladinskih rukovodstava i organizacija.

Treba poklanjati više pažnje razvijanju raznih organizacija koje okupljaju radne ljude, a pretežno omladinu, kao što su kulturno-umetnička društva, sportske organizacije, Narodna tehnika, »Partizan«, Ferijalni savez i drugi oblici udruživanja radnih ljudi. Članovi Saveza komunista moraju se zalagati za brže i uspešnije rešavanje svih pitanja ovih organizacija, a naročito da se u njima obezbedi pravilan vaspitno-politički uticaj.

VI

U pogledu jačanja Saveza komunista, ostvarivanja njegove rukovodeće idejno-političke uloge i usavršavanja metoda rada rukovodstava i organizacija, Kongres naročito ističe sledeće:

U organima društvene samouprave članovi Saveza komunista, zajedno sa ostalim radnim ljudima, treba da razvijaju široku inicijativu u rešavanju aktuelnih zadataka u pojedinim oblastima društvenog života i da budu nosioci stalne borbe protiv negativnih pojava. Organizacije Saveza komunista treba više pažnje da posvete aktuelnim društvenim i političkim problemima, da neprekidno pružaju pomoć svojim članovima da bi oni mogli samostalnije da deluju i da se uspešnije bore za što bolji rad organa društvene samouprave.

Organizacije Saveza komunista treba još snažnije da usmere svoju aktivnost na rešavanje najaktuelnijih problema privrednih organizacija i ustanova, na rešavanje konkretnih problema naselja, gradova i sela. To će znatno doprineti jačanju društvene odgovornosti komunista za celokupno stanje na području na kome deluju.

Organizacije Saveza komunista treba da svoj metod političkog delovanja više prilagođavaju uslovima, da se bore protiv praktikuma, rutinerstva i površnosti u radu, primenjujući elastičnije forme delovanja, kao što su aktivni, seminari i drugi oblici rada.

Rukovodstva Saveza komunista treba da rade sve više na osamostaljivanju i osposobljavanju osnovnih organizacija, da pravilnije uočavaju i efikasnije rešavaju aktuelne zadatke.

S obzirom na sve značajniju ulogu, političku i društvenu odgovornost opštinskih komiteta, sreski komiteta i Centralni komitet moraju se zalagati za brže osposobljavanje opštinskih komiteta za njihovu krupnu društveno-političku ulogu i odgovornost.

U cilju uspešnijeg rukovođenja, rukovodstva Saveza komunista treba na svojim područjima da stalno prate i temeljito izučavaju razvika u celini, da budu u toku svih zbivanja u ekonomskom, kulturnom i društveno-političkom životu. To zahteva da komiteti više deluju kao celina, da sistematski koriste širi politički aktiv i svoja pomoćna tela, da dosledno razvijaju demokratičnost u radu organizacija i u međusobnim odnosima organizacija i rukovodstava. Posebnu pažnju i brigu organizacije i rukovodstva Saveza komunista treba i dalje da posvećuju biranju u svoje redove mladih kadrova, pomažući im da se brže i bolje osposobe za društveno-političku aktivnost.

Treba stalno i sistematski školovati društvene i političke radnike, članove rukovodstava Saveza komunista i političkih organizacija u postojećim, za to pogodnim školama, kao i na druge načine.

I dalje treba raditi na prijemu proizvođača, prvenstveno radnika i seljaka, u Savez komunista. Stvarati organizacije Saveza komunista u onim selima u kojima ih danas još nema.

Članovi Saveza komunista treba da budu dosledniji kao nosioci pravih shvatanja o ulozi žene i njenom položaju u društvu, da budu inicijatori šire aktivnosti žena u društvenom i političkom životu, da se mnogo odlučnije bore protiv konzervativnih gledanja u odnosu na društvenu ulogu žene. Takva politika i rad treba da se odraze i u širem primanju društveno aktivnih žena u Savez komunista i u zalaganju za njihov izbor u politička rukovodstva i organe samoupravljanja.

Da bi članovi Saveza komunista mogli izvršavati zadatke koji se pred njih postavljaju, organizacije Saveza komunista treba da sistematski rade na idejnom i političkom uzdizanju svojih članova. U tom pogledu ističu se naročito sledeći zadaci:

Najveću pažnju treba posvećivati sistematskom proučavanju Programa Saveza komunista Jugoslavije i uporno se boriti za praktičnu primenu i oživotvorenje principa izloženih u Programu.

Savez komunista treba da bude u centru razvijanja ideološkog rada u redovima radničke klase i radnih ljudi uopšte. Taj rad treba da se odvija u stalnoj i odlučnoj borbi protiv antisocijalističkih shvatanja i tendencija, protiv konkretnih pojava birokratizma i konzervatizma, malograđanske stihije i anarhizma, protiv svega onoga što je zaostalo i istoriski preživelo, a što danas još koči i usporava naš socijalistički razvika.

Na temelju dosadašnjih korisnih iskustava u razvijanju ideološkog rada, već razvijene mreže ustanova i formi toga rada treba šire primeniti. Program ideološkog rada u ovim institucijama treba više prilagoditi našim potrebama i nivou kadrova.

Sprovođenje u život odluka VII Kongresa Saveza komunista Jugoslavije i konkretnih zadataka koji su postavljeni na ovom. Trećem kongresu Saveza komunista Bosne i Hercegovine, još će više ojačati ideološko-političko jedinstvo i rukovodeću društveno-političku ulogu Saveza komunista. Time će Savez komunista Bosne i Hercegovine doprineti daljem socijalističkom razviku naše Republike, a time i daljem jačanju čitave naše socijalističke zajednice.

POVODOM PROSLAVE 40-GODIŠNJICE KPJ

PROGRAMI I PROGRAMSKI DOKUMENTI KPJ (SKJ)

Savez komunista Jugoslavije, odnosno Komunistička partija Jugoslavije, objavili su tokom svoje četrdesetogodišnje istorije tri zvanična programa i izvestan broj deklaracija programskog karaktera. U tim dokumentima, zavisno od istorijskih uslova i okolnosti u kojima su nastali, bili su formulisani osnovni ciljevi, smernice, sredstva i metodi borbe jugoslovenskih komunista.

Prvi dokumenti programskog karaktera bili su usvojeni već na Kongresu ujedinjenja, održanom u Beogradu od 20 do 23 aprila 1919. Najznačajniji od tih dokumenata je Podloga ujedinjenja, koja po svojoj sadržini ustvari predstavlja privremeni program novostvorene Partije. Podloga sadrži šest odeljaka: u prvom je označen zvaničan naziv Partije — Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista); u drugom se usvaja maksimalan program jugoslovenskih socijaldemokratskih partija iz kojih je stvorena KPJ, a koji je uglavnom bio preuzet iz Erfurtskog programa nemačke socijaldemokratije; u trećem odeljku izjašnjava se za pristupanje Partije Trećoj komunističkoj internacionali i ističe potreba za najodlučnijom međunarodnom borbom proletarijata; četvrti odeljak u najkraćim potezima skicira unutrašnju političku situaciju u Jugoslaviji, pledira za grupisanje radničke klase u jedinstveni ekonomsko-politički pokret i ograđuje se od socijalsocijalista i ministrijalista, koji su se stavili otvoreno u službu vladi i buržoaziji; u petom delu se navodi da je učestvovanje masa u klasnoj borbi put kojim proletarijat treba revolucionarnim putem da osvoji političku vlast; u šestom odeljku iznosi se da će Partija prema prilikama učestvovati u izornoj borbi i koristiti ustanove i predstavnička tela buržoaskog režima za socijalističko vaspitanje radnih masa. U ovom odeljku takođe se zahteva ustanovljavanje osnovnih građanskih sloboda u zemlji da bi narod na slobodnim izborima mogao izabrati Ustavotvornu skupštinu.

Na osnovama ovog dokumenta izvršeno je ujedinjenje ranijih samostalnih radničkih partija i socijalističkih grupa u Jugoslaviji.

Pored Podloge ujedinjenja, Kongres je usvojio i Praktični akcioni program, u kome se govori o neposrednim zadacima konkretne partiske politike i Rezoluciju o agrarnom pitanju u kojoj se odlučno ustaje protiv ostataka feudalizma koji usporava ekonomski razvitak. U Rezoluciji se, između ostalog, kaže da »proletarijat ima živoga interesa da se tome razvitku uklone sa puta sve smetnje, kako bi se produktivne snage što brže razvile do krajnjih granica mogućnosti, te se u slobodnoj igri pobunile protiv okvira sadanje proizvodnje i pripreme objektivne uslove za pobedu nove socijalističke forme proizvodnje«. U Rezoluciji se zatim zahteva da se siromašnim seljacima potpuno besplatno podeli zemlja, inventar i sredstva za podizanje kuća s tim da se čitav taj posao poveri seljačkim većima, koja bi obrazovali svi oni koji na tim imanjima rade.

U Rezoluciji o državnom veću, koja je kao poseban dokument takođe donesena na Kongresu ujedinjenja, traži se bojkotovanje i ukidanje Privremenog narodnog predstavništva i »raspisivanje novih izbora za Ustavotvornu skupštinu s opštim, jednakim, neposrednim pravom glasa za oba pola i proporcijom za celu zemlju«.

Programske dokumente Kongresa ujedinjenja zamenio je Program Komunističke partije Jugoslavije donesen na II Kongresu KPJ, održanom u Vukovaru od 20 do 25 juna 1920. Prvi zvanični program KPJ sadrži osam odeljaka. U prvih pet teoretski se obrađuju suprotnosti koje rađa kapitalistički način proizvodnje, iznose osnovna načela borbe proletarijata za svrgavanje buržoaskog sistema, ističu najglavniji problemi međunarodnih odnosa posle Prvog svetskog rata i, kao najznačajnije, podvlači se da

su diktatura proletarijata i sovjetska republika kao oblik države put koji radničkoj klasi omogućuje uvođenje proletera demokratije posle pobeđe socijalističke revolucije. Za ostvarenje ovih osnovnih zadataka sadržanih u prvih pet odeljaka Programa, KPJ u šestom odeljku izjavljuje da će se boriti za: Sovjetsku republiku; Narodnu i crvenu vojsku; Eksproprijaciju i socijalizaciju proizvodnje i trgovine; Zaštitu rada; Rekviziciju zgrada i stanova; Narodno zdravlje; Obavezno i naučno vaspitanje omladine oba pola; Razdvajanje crkve od države, i Ukidanje državnih dugova. Sedmi odeljak Programa sadrži stav da Partija može po odluci partijskog kongresa ili referendumu da koristi buržoaske parlamentarne institucije za propagiranje partijskog programa, raskrinkavanje klasnih suprotnosti, revolucionarno vaspitavanje proletarijata i razvijanje revolucionarne energije, iako je KPJ načelno protiv buržoaskog parlamentarizma uopšte. U poslednjem, osmom odeljku, konstatuje se da se ovim Programom zamenjuje Podloga ujedinjenja donesena na Kongresu ujedinjenja 1919.

Na Vukovarskom kongresu usvojena je takođe i programska rezolucija — Politička situacija i zadaci KPJ, koja razrađuje konkretnu politiku Partije u cilju sprovođenja neposrednih zadataka koji proističu iz Programa. U ovoj Rezoluciji se, pored ostalog, navodi da će se »u borbi za ostvarenje svoga programa KPJ služiti svim revolucionarnim sredstvima, prema prilikama i potrebama«, ne odričući se pri tome ni onih najjačih i najtežih, ali ne zapostavljajući ni ona »koja danas u revolucionarnoj situaciji imaju drugostepeni značaj«, (naprimer, korišćenje izborne borbe, parlamenta i samoupravnih tela buržoaske države).

Međutim, nijedan od ovih programskih dokumenata ne poklanja dovoljnu pažnju ili zauzima nepravilne stavove o nacionalnom i seljačkom pitanju neobično značajnom za jedan revolucionarni pokret. U tim dokumentima ne zapaža se veliki značaj postavljanja i rešavanja nacionalnog pitanja u jednoj mnogonacionalnoj državnoj zajednici kao što je Jugoslavija, već se izjavljuje da je Partija za »jednu nacionalnu državu«. (Praktični akcioni program, na Kongresu ujedinjenja) ili da ostaje »na braniku nacionalnog jedinstva« (na II Kongresu). Seljačkom pitanju takođe se ne pridaje potreban značaj. Seljaštvo se u tim dokumentima još uvek ne vidi dovoljno jasno kao saveznik radničke klase u revolucionarnoj borbi proletarijata.

Prvi značajan prelom u tom pogledu učinjen je tek na III Zemaljskoj konferenciji KPJ, decembra 1923. Na toj Konferenciji donesena je Rezolucija o nacionalnom pitanju, koja je prvi put predstavljala osnov za marksističku politiku radničke klase. Rezolucija je utvrdila da: u Jugoslaviji postoji nacionalno ugnjetavanje; KPJ mora da se bori za pravo svih nacija za samoopredeljenje do otcepljenja; KPJ treba borbu radničke klase da ujedini s borbom ugnjetenih nacija protiv velikosrpske hegemonije i protiv kapitalističke vladavine uopšte; KPJ zauzima pozitivan stav prema zajedničkoj državnoj zajednici Južnih Slovena, na bazi ravnopravnosti i dobrovoljnog udruživanja, što je u interesu svake od jugoslovenskih nacija ponaosob i u skladu s borbom radničke klase za socijalizam; KPJ jasno formuliše svoje zadatke u odnosu prema nacionalnim manjinama, tražeći za njih političku i građansku jednakost, ... pravo upotrebe maternjeg jezika pred vlastima i školovanje dece na maternjem jeziku.

Pored toga, na III Zemaljskoj konferenciji usvojena je i Rezolucija o agrarnom pitanju u Jugoslaviji i o radu na selu, u kojoj se prvi put jasnije sagledava značaj seljačkog pitanja. Te rezolucije prihvatila je Nezavisna radnička partija Jugoslavije, stvorena kao legalni oblik rada KPJ, januara 1923.

Nezavisna radnička partija Jugoslavije takođe je donela svoj program, pripremljen i usvojen na plenarnom sastanku Centralnog komiteta KPJ, koji je sadržavao osnovna programska shvatanja KPJ, iako su pojedine formulacije morale biti prilagođene potrebi da se mogu legalno saopštiti kao programska načela jedne legalne političke partije kakva je bila Nezavisna radnička partija Jugoslavije. Program

Nezavisne radničke partije Jugoslavije imao je samo dva odeljka, alisu u njima ipak bili izneseni stavovi o najvažnijim teoretskim i političkim pitanjima. I ovaj program imao je poseban dodatak — Akcioni program NRPJ, u kome Nezavisna radnička partija Jugoslavije postavlja kao svoje praktične zadatke: borbu protiv socijalne i političke reakcije i borbu za druge interese radničke klase i siromašnog sveta; za politička prava i slobode. U Akcionom programu takođe se zauzimaju stavovi u pogledu: ekonomskog i industrijskog podizanja zemlje i agrarnog pitanja; uređenja vojske, prosvete, prava udruga, finansijske politike, revizije invalidskog pitanja, narodnog zdravlja, spoljne politike i ofanzive kapitala.

Programski dokumenti Nezavisne radničke partije Jugoslavije i, naročito, rezolucije III Zemaljske konferencije KPJ umnogome su zamenili Program donesen na Vukovarskom kongresu.

III Kongres KPJ, održan juna 1926 u Beču, nije doneo novi program. Ali zato su rezolucije usvojene na ovom kongresu razmatrale takođe mnoga programska pitanja. Na taj način bili su upotpunjeni, ispravljani, zamenjeni ili potvrđeni stavovi koje je KPJ pre toga zauzela o nekim teoretskim i praktično-političkim pitanjima. Od naročitog značaja bile su Rezolucija o nacionalnom pitanju i Rezolucija o agrarnom i seljačkom pitanju, prihvaćene na ovom Kongresu. Ovim rezolucijama, usled intervencije Kominterne, najvažniji stavovi o nacionalnom i seljačkom pitanju bili su razrađeni teoretski jednostrano i praktično-politički usko i nepotpuno, i to je značilo korak nazad u postavljanju nacionalnog pitanja, sadržanom u rezolucijama III Zemaljske konferencije KPJ.

Ni IV Kongres KPJ, održan oktobra 1928 u Drezdenu, nije doneo program. Međutim, opsežna Rezolucija o privrednom i političkom položaju Jugoslavije i o zadacima KPJ takođe obuhvata mnoga pitanja programskog karaktera, kao što su, naprimer, nacionalno, seljačko, rad među omladinom i među ženama i dr. Na taj način i ovaj Kongres je doprineo formulisanju rukovodećih programskih načela jugoslovenskih komunista.

IV Zemaljska konferencija KPJ, održana decembra 1934 u Ljubljani, takođe je obradila u svojim odlukama i rezolucijama pojedina važna pitanja programskog karaktera. U Odluci o izveštaju CK i zadacima Partije analizirana je situacija i konstatovano je da kapitalistička privreda srlja u još dublju krizu iz koje pokušava da izađe putem dalje fašizacije i kursom na imperijalistički rat. U Odluci se dalje kaže da na drugoj strani, u taboru izrabljivanih i ugnjetenih masa, sazreva ideja juriša protiv eksploatacije, terora i ugnjetavanja. Da bi mogla ispuniti svoje velike istoriske zadatke Partija, kao najvažnije, treba da radi na pripremama, organizovanju i rukovođenju svakodnevnim borbama masa u preduzećima i selima i pretvaranju tih borbi u političke; da organizuje revolucionarni rad u vojsci i mornarici i stvori širok i moćan antifašistički i antiratni pokret, da likvidira zaostajanje i slabosti partiskog rada na selu i među radnim masama ugnjetenih naroda; da uvlači nove slojeve borbanih radnika, seljaka i radne inteligencije u redove Partije; da ostvaruje rukovodeću ulogu na svim sektorima klasne borbe; da u okviru KPJ osnuje KP Hrvatske i KP Slovenije i u najbližoj budućnosti KP Makedonije; da izgradi i proširi krug partiskih aktivista i podigne njihove partisko-političke kvalifikacije itd.

Posle trogodišnje uporne borbe novog rukovodstva KPJ na čelu sa Josipom Brozom Titom za konsolidaciju Partije, održana je od 19 do 23 oktobra 1940 u Zagrebu V Zemaljska konferencija. Na Konferenciji je, između ostalog, usvojena i Rezolucija o zadacima Partije u narednom periodu.

Istorijski značaj ove Rezolucije je i u tome što su u njoj analizirana mnoga značajna pitanja programskog karaktera i zauzet marksističko-lenjinistički stav o nizu problema, a naročito u pogledu: odbrane zemlje i zadataka Partije u organizovanju masa za suprotstavljanje fašističkoj agresiji; borbe komunista za nacionalnu ravnopravnost i slobode;

rada komunista u sindikatima i nastojanju za ostvarenje jedinstva radničke klase; rada među omladinom; rada među ženama; rada na selu i dr.

Odluke V Zemaljske konferencije bile su značajan putokaz narodima Jugoslavije tokom Narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije.

Posle oslobođenja zemlje i pobedonosnog završetka Narodne revolucije u Jugoslaviji nastavljen je rad na formulisanju programskih načela revolucionarnog radničkog pokreta u našoj zemlji.

V Kongres KPJ, održan od 21 do 27 jula 1948 u Beogradu, doneo je drugi po redu zvanični program KPJ. On je bio sastavljen od četiri dela: u prvom se izlažu osnovne istoriskoteoretske postavke o razvitku kapitalizma, karakteriše opšta kriza kapitalizma i nastanak epohe proleterskih i socijalističkih revolucija; drugi deo programa obuhvata ostvarenja revolucionarnog pokreta u Jugoslaviji tokom Narodnooslobodilačkog rata i neposredno posle rata; u trećem delu su izneseni određeni zadaci Partije u socijalističkoj izgradnji zemlje; u četvrtom delu tretira se pitanje masovnih organizacija i njihovog učešća u izgradnji socijalističkih društvenih odnosa u Jugoslaviji.

Poseban značaj među dokumentima programskog karaktera ima Program Saveza komunista Jugoslavije usvojen na VII Kongresu SKJ, održanom u Ljubljani od 22 do 26 aprila 1958.

To je Program koji daleko potpunije od svih dotadašnjih obuhvata i razrađuje mnoga značajna pitanja iz revolucionarne borbe radničke klase za pobedu socijalističke revolucije i izgradnju socijalističkih društvenih odnosa.

Program SKJ predstavlja proizvod velikog revolucionarnog iskustva jugoslovenskih komunista i međunarodnog radničkog pokreta u dosadašnjoj praksi. Program polazi od uspeha postignutih na tom dugogodišnjem revolucionarnom putu. Program se, kao rezultat idejne zrelosti Saveza komunista Jugoslavije, zasniva na marksističko-lenjinističkoj analizi društvenih kretanja u savremenom svetu, i nastoji da odredi »perspektive daljeg društvenog razvika i da sa te polazne tačke ukaže na nužni pravac praktične društvene akcije komunista, radničke klase i svih socijalističkih snaga Jugoslavije, kao i na odlučujuće probleme u toj borbi i na sredstva i oblike njihovog rešavanja«. (Iz referata E. Kardelja povodom Programa SKJ na VII Kongresu SKJ.)

Program SKJ je sastavljen od deset glava. Prve tri glave posvećene su opštim pitanjima društveno-ekonomskih odnosa u savremenom svetu, borbi za socijalizam u novim uslovima i međunarodnim političkim odnosima i spoljnoj politici Jugoslavije. U tim glavama naročita pažnja se posvećuje društvenim pojavama u svetu karakterističnim za savremeni razvitak kapitalizma, kao što je, naprimer, rastuća uloga državno-kapitalističkih tendencija. Program, pored toga, analizira probleme i zakonitosti prelaznog perioda u socijalističkim zemljama, pojavu birokratizma, probleme saradnje između socijalističkih država. Pitanja međunarodnih odnosa i koegzistencije između zemalja sa različitim društveno-ekonomskim sistemima u interesu očuvanja mira Program SKJ tretira kao jedan od veoma važnih uslova za dalji porast i jačanje socijalističkih snaga u svetu. U četvrtoj glavi Programa daje se istorijski pregled i ocena Narodne revolucije, kako bi se mogli videti uzroci zbog kojih je revolucija u Jugoslaviji bila neminovna, kao i njen karakter i karakter vlasti koja je proizišla iz nje. Sledećih pet glava (V—IX) posvećeno je razmatranju perspektivi i osnovnih smernica socijalističke izgradnje u Jugoslaviji, i to: peta glava tretira pitanja ekonomskih i političkih osnova socijalističke izgradnje u Jugoslaviji; šesta društveno-ekonomsko uređenje zemlje; sedma pitanja političkog sistema vlasti radnog naroda; osma pitanja federacije i odnos među narodima Jugoslavije; a deveta razmatra opšta pitanja privredne, socijalne i prosvetne politike. U ovim glavama Program SKJ ukazuje na o nove materijalne, društvene i idejno-političke faktore i nosioce objektivnog socijalističkog kretanja i razvika; zatim, u čemu je stimulans za dejstvovanje tih pojedinih faktora;

kakvi treba da budu društveni instrumenti i okviri za usmeravanje njihovog dejstvovanja; kakve u mogućnosti i koji su izvori deformacije u tim kretanjima i ko su njihovi nozioci i kakve su društvene posledice takvih pojava; koja su sredstva i metodi kojima socijalističke snage mogu uspešno da se suprotstavljaju dejstvovanju takvih tendencija itd. Poslednja, deseta, glava Programa SKJ određuje društvenu ulogu Saveza komunista i drugih političkih i društvenih organizacija u našoj zemlji. U procesu razvitka socijalističke demokratije Savez komunista Jugoslavije sagledava svoju ulogu pre svega u mobilisanju i daljem razvijanju ogromne stvaralačke inicijative radnih ljudi za

ostvarenje krajnjeg cilja jugoslovenskih komunista — stvaranja komunističkog društva.

Programom koji je doneo VII Kongres SKJ rezimira se dosadašnji obiman rad jugoslovenskih komunista na formisanju bitnih principa borbe radničke klase za pobedu socijalizma.

IZVOR: Istorijski arhiv CK KPJ, tom II (zbirka svih rezolucija, dokumenata, programa za period 1919—1937); Rezolucija V Zemaljske konferencije; Stenografske beleške V Kongresa KPJ; Stenografske beleške VII Kongresa SKJ; časopis »Socijalizam« br. 2, — članak R. Čolakovića »Borba KPJ za rešenje nacionalnog pitanja«.

S. M.

STATUTI KPJ (SKJ)

Komunistička partija Jugoslavije odnosno Savez komunista Jugoslavije doneo je dosad 7 statuta. Različiti istorijski uslovi, različit stepen razvitka iskustva i teoretske misli u Komunističkoj partiji odnosno Savezu komunista odražavali su se i u njegovim statutima.

Prvi, privremeni Statut usvojen je na Kongresu ujedinjenja, od 20 do 23 aprila 1919 u Beogradu, na kome je partija dobila naziv Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista). Tim Statutom je utvrđeno da prestaju da postoje dotadašnje partije: Srpska socijaldemokratska partija, Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine, Socijaldemokratska stranka Dalmacije, socijaldemokratske organizacije iz Hrvatske i Slavonije, koje su se odvojile od desničarskog voćstva, socijaldemokratske organizacije iz Bačke, Banata i Baranje, »grupa Pelagičevaca« iz Vojvodine, socijaldemokratske grupe iz Crne Gore i Makedonije. Tim Statutom stvorena je jedinstvena partija, čije se jedinstvo prema Statutu ogledalo u zajedničkom kongresu i Partiskom veću. Najviša partiska instanca bio je kongres. Centralni organ Partije bilo je Partisko veće, koje se sastojalo od 31 člana, a birao ga kongres. Partisko veće je biralo svoj Centralni izvršni odbor, sa sedištem u Beogradu. Predviđeno je i obrazovanje pokrajinskih izvršnih odbora i to: u Beogradu (za Srbiju i Makedoniju), u Novom Sadu (za Bačku, Banat i Baranju), u Zagrebu (za Hrvatsku i Slavoniju), u Ljubljani (za Sloveniju), u Sarajevu (za Bosnu, Hercegovinu i Crnu Goru) i Splitu (za Dalmaciju). Partija se organizovala po teritorijalnom principu (jedno mesto — jedna mesna partiska organizacija).

Ovaj Statut nije predviđao ko može biti član Partije. Statuti socijaldemokratskih partija, koje su se ujedinile, ostali su u važnosti u onim odredbama koje nisu bile u suprotnosti sa ovim privremenim Statutom.

Drugi statut KPJ usvojen je na II Kongresu Komunističke partije Jugoslavije, od 20 do 25 juna 1920 u Vukovaru.

U ovom Statutu naglašeno je da je Komunistička partija Jugoslavije član Treće komunističke internacionale i da je njen cilj da putem nepomirljive klasne borbe, kroz diktaturu proletarijata, izvrši potpuno oslobođenje radničke klase i radnog naroda zavodenjem komunističkog društva namesto kapitalističkog.

Članovi Partije, prema Statutu, mogu biti samo ona lica koja usvajaju Program, Statut i taktiku Partije i obavezuju se da će u Partiji raditi. Najamni radnici, koji su organizovani u sindikatima u sastavu Centralnog radničkog sindikalnog veća Jugoslavije postaju članovi Partije samom prijavom da stupaju u nju, dok se za ostale radnike, sitne sopstvenike, seljake, intelektualne radnike za prijem u Partiju traži jemstvo dva člana nadležne mesne partiske organizacije.

Najviša instanca u Partiji je kongres. Partiski kongres bira tajnim glasanjem Centralno partisko veće, koje se sastoji od 31 člana. Centralno partisko veće je glavni upravni,

nadzorni i izvršni organ Partije. Centralno partisko veće bira iz svoje sredine Centralni izvršni odbor od 9 članova. Pokrajinski izvršni odbori se likvidiraju preko privremenih likvidacionih odbora, a obrazuju se oblasna veća koja biraju svoje izvršne odbore. Sekretare oblasnih izvršnih odbora postavlja Centralno partisko veće. Oblasno veće daje direktive za rad mesnim partiskim organizacijama i poverenistvima svoje oblasti. Mesne organizacije osnivaju se u mestima u kojima ima najmanje 20 članova Partije, a gde nema toliko članova osnivaju se povereništva.

Ovaj Statut je predviđao i ulazak pretstavnika Centralnog radničkog sindikalnog veća u partiska rukovodstva, kako u najviša tako i u ostala. Naprimera, na Kongresu Partije imaju pravo učešća i članovi Centralnog radničkog sindikalnog veća, a u Centralno partisko veće ulaze i dva člana Centralnog radničkog sindikalnog veća Jugoslavije.

Prvi i drugi statut doneti su u periodu legalnog delovanja Partije. Oni sadrže dosta elemenata iz statuta socijaldemokratskih partija, koje su postojale pre Prvog svetskog rata, kada se jedna od glavnih partiskih aktivnosti sastojala u učešću u izbornim borbama, u osvajanju poslaničkih i odborničkih mandata. U izmenjenim uslovima, u razdoblju zaoštrenih klasnih borbi, postavljanje partiskih organizacija na ove principe nije dovoljno osposobljavalo Partiju za borbu.

Treći statut Partije je Statut Nezavisne radničke partije Jugoslavije usvojen na njenoj Osnivačkoj konferenciji, 13 i 14 januara 1923 u Beogradu. Pošto je KPJ bila zabranjena Zakonom o zaštiti države (1921) ona je osnovala, u cilju uspešnije borbe, Nezavisnu radničku partiju Jugoslavije.

Statut NRPJ uglavnom je prepis Statuta KPJ usvojenog na Vukovarskom kongresu, u kome su reči »Komunistička partija Jugoslavije« zamenjene rečima »Nezavisna radnička partija«, »Centralno partisko veće« »Zemaljskim većem« itd. Izvesni termini, kao »diktatura proletarijata« i sl., takođe su bili iz ovog Statuta ili izbačeni ili zamenjeni drugim, što je bilo neophodno potrebno kako bi se dozvolilo osnivanje ove Partije. Statut je inače bio na istim principima kao i Statut KPJ usvojen na Vukovarskom kongresu.

Četvrti statut KPJ usvojen je na III Kongresu KPJ juna 1926 u Beču. Nacrt ovog Statuta pripremljen je na Aprilskom plenumu CK KPJ 1926 u Zagrebu. Ovaj Statut je prilagođen ilegalnim uslovima rada Partije. Njegovom usvajanju prethodile su rezolucije o organizacionim pitanjima donete na partiskim konferencijama i reorganizacija Partije na proizvodno-teritorijalnom principu, a što je odgovaralo uslovima i potrebama ilegalne borbe.

Po ovom Statutu, član Komunističke partije Jugoslavije, pored priznavanja Programa i Statuta KPJ i Komunističke internacionale, mora aktivno raditi u jednoj od osnovnih organizacija Partije, izvršavati odluke KI i Partije i uredno plaćati članarinu. Statut je usvojio princip izgradnje Partije na bazi demokratskog centralizma, koji se sastoji u izbornosti svih partiskih organa, u polaganju računa partiskih organa pred organizacijama koje su ih birale, u obaveznom priznavanju i sprovođenju odluka viših partiskih organa i Kominterne (jer je KPJ, kao i sve ostale komunističke

partije, bila sekcija Komunističke internacionale). Statut je predviđao da se prilikom izbora svih organa bira i dovoljan broj zamenika članova tih organa, koji bi u slučaju hapšenja pojedinih članova preuzeli njihove dužnosti.

Prema Statutu, Partija je organizovana na proizvodno-teritorijalnom principu. Osnovna partijska organizacija jeste ćelija u preduzeću (fabrici, rudniku, radionici, trgovini itd.). Od članova Partije koji nisu zaposleni u preduzećima obrazuju se ulične ćelije, a u selima seoske ćelije.

Sve ćelije jednog mesta (rejon) sačinjavaju mesnu (rejonsku) organizaciju.

Radom svih organizacija jednog mesta (rejon) rukovodio je mesni (rejonski) komitet sastavljen od 3 do 5 lica, koja se biraju na mesnoj (rejonskoj) skupštini.

Najviša partijska instanca na teritoriji jednog okruga bila je okružna konferencija, koja se saziva svakih šest meseci i koja bira okružni komitet od 5 do 9 članova. Okružni komiteti rukovode celokupnim partijskim radom u okrugu, osnivaju mesne (rejonske) organizacije, potvrđuju novoosnovanu ćeliju.

Najviša partijska instanca na teritoriji jedne pokrajine bila je oblasna (pokrajinska) konferencija, koja se takođe saziva svakih šest meseci. Oblasna (pokrajinska) konferencija bira oblasni (pokrajinski) komitet, koji rukovodi celokupnim radom u pokrajini, bira komisijsku u cilju obavljanja raznih poslova (naprimer, za rad u sindikatima, među seljacima, za propagandu itd.).

Statut predviđa takođe održavanje zemaljskih konferencija jedanput godišnje na kojima treba da učestvuju sve pokrajine preko delegata, koje biraju oblasni (pokrajinski) komiteti.

Najviša instanca u Partiji je kongres. On odlučuje o programskim pitanjima Partije, donosi odluke o svim političkim, taktičkim i organizacionim pitanjima, bira Centralni komitet, Centralnu revizionu i Centralnu kontrolnu komisiju. Centralni komitet je najviši organ Partije za vreme dok partijski kongres ne radi. On zastupa Partiju pred drugim partijama i ustanovama, rukovodi celokupnim političkim i organizacionim radom Partije. Broj članova Centralnog komiteta određuje partijski kongres. Centralni komitet bira iz svoje sredine politički biro od 5 do 9 lica, koji rukovodi političkim radom, za tekuće poslove imenuje komisije za razne grane svog rada (kao: agitacija i propaganda, rad u sindikatima, rad među ženama itd.).

Statut takođe postavlja i zadatak stvaranja komunističkih frakcija u vanpartijskim organizacijama, koje su organi Partije u tim organizacijama i potčinjene su nadležnim partijskim komitetima. U Statutu je posebno istaknuta neophodnost partijske discipline i predviđene su kazne kako za članove Partije tako i za partijske organizacije.

Na V Kongresu KPJ, od 22 do 28 jula 1948 u Beogradu usvojen je peti Statut. Komunistička partija Jugoslavije je, po ovom Statutu, vodeći, organizovani odred radničke klase Federativne Narodne Republike Jugoslavije i najviši oblik njene klasne organizacije. Ona je inicijator, organizator i rukovodilac borbe naroda Jugoslavije za izgradnju socijalizma.

Član Komunističke partije Jugoslavije jeste svako ko priznaje Program Partije, radi u jednoj od njenih organizacija, potčinjava se odlukama Partije i plaća članarinu. Primanje u članstvo Partije vrši se pojedinačno iz redova kandidata na sastanku osnovne partijske organizacije, a na osnovu preporuka dva člana Partije. Kandidatski staž traje od 6 do 18 meseci. Način primanja za kandidate isti je kao za primanje u članstvo Partije.

Partija je organizovana na principu demokratskog centralizma, a izgrađuje se na teritorijalno-produkcionom principu (u fabrici, rudniku i t. sl., u naselju, selu itd.).

Organizaciono ustrojstvo Partije je sledeće:

za teritoriju FNRJ — kongres KPJ, Centralni komitet KPJ, savezna konferencija Komunističke partije Jugoslavije;

za teritoriju narodne republike — kongres komunističke partije narodne republike, centralni komitet komunističke partije narodne republike, zemaljska konferencija republike;

za oblast, pokrajinu — oblasna, pokrajinska konferencija, oblasni, pokrajinski komitet;

za grad, rejon, srez — gradska, rejonska, sreska konferencija, gradski, rejonski, sreski komitet;

za manje gradove i veća sela — mesna konferencija, mesni komitet;

za preduzeće, ustanovu, naselje, selo, jedinicu Jugoslovenske armije — opšti sastanak osnovne partijske organizacije, biro osnovne partijske organizacije.

Najviši organ Komunističke partije Jugoslavije jeste kongres. Na njemu se bira Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije, koji između dva kongresa rukovodi čitavim radom. CK KPJ organizuje: za politički rad — politički biro; za opšte rukovodstvo organizacionim radom — organizacioni biro; za tekući rad organizaciono-izvršnog karaktera — sekretarijat.

Na VI Kongresu Saveza komunista Jugoslavije, od 2 do 7 novembra 1952 u Zagrebu usvojen je šesti Statut.

Savez komunista Jugoslavije definisan je u njemu kao organizovana politička snaga radničke klase Federativne Narodne Republike Jugoslavije, koja se svesno bori za kretanje društva u pravcu socijalizma i komunizma i tu svest unosi u najšire mase radničke klase i radnog naroda. Osnovni zadatak Saveza komunista, kao političke organizacije, jeste da vaspitava mase u duhu socijalizma i da se bori za njihovo političko i kulturno uzdizanje.

Statut određuje osnovne principe izgradnje Partije: dalje razvijanje unutarpartijske demokratije, borba protiv svih pojava birokratizma, borba protiv privilegija, za lik člana Partije. Ciljevi za koje se bori Savez komunista, prema Statutu, su sledeći: izgradnja socijalizma, očuvanje nacionalne nezavisnosti, bratstva, jedinstva i ravnopravnosti naroda Jugoslavije.

Jedan od osnovnih principa ovog Statuta je da je celokupna delatnost Saveza komunista javna. Učešće trudbenika u radu partijskih organizacija i kontrola masa nad njihovim radom jeste jedan od osnovnih metoda u radu Saveza komunista Jugoslavije. Članstvo u Savezu ne povlači nikakve društvene privilegije. Član Saveza komunista Jugoslavije je onaj ko priznaje Program Saveza, iskreno, nesebično i aktivno se zalaže za sprovođenje u život Programa, Statuta i svih odluka Saveza, radi u jednoj od njenih organizacija i plaća mesečnu članarinu. Član Saveza komunista dužan je, pored ostalog, da stalno radi na podizanju svoje komunističke svesti, da se bori za socijalističke odnose među ljudima, da aktivno politički radi u narodu, da učestvuje u donošenju i sprovođenju odluka Saveza.

Prijem u Savez, prema ovom Statutu, znatno je uprošćen. Ukinut je kandidatski staž koji nema svog opravdanja u jednoj legalnoj partiji na vlasti, dok je bio nužan pre rata, u vreme ilegalnog rada Partije, zbog uslova u kojima se nalazila. Statutom je takođe ukinuto i davanje pismenih preporuka radi prijema u Partiju.

Osnovu Saveza komunista sačinjavaju njegove osnovne organizacije, koje se stvaraju u fabrikama, preduzećima, rudnicima, na selu, u naseljima, jedinicama Jugoslovenske narodne armije itd. Glavni zadatak osnovne partijske organizacije je da svakodnevno neumorno radi na idejnom i političkom vaspitavanju svog članstva, na podizanju političko-ideološke svesti trudbenika na nivo svesti Saveza; da u celini i svaki njen član bude u središtu borbe za napredak socijalizma i socijalističke demokratije, a protiv svih ostataka klasnog neprijatelja i pojave birokratizma. Statut predviđa i mogućnost stvaranja aktiva komunista u društvenim organizacijama, udruženjima i slično. Prema ovom Statutu, ne postoje više politički i organizacioni biro. Statut ne predviđa ni kandidate za Centralni komitet Saveza komunista Jugoslavije ni za centralne komitete narodnih republika.

Centralni komitet bira samo svoj Izvršni komitet s generalnim sekretarom Saveza komunista Jugoslavije na čelu. Izvršni komitet bira iz svoje sredine sekretarijat koji obezbeđuje, između sednica Izvršnog komiteta, sprovođenje njegovih odluka i rukovodi svakodnevnim radom.

Na VII Kongresu Saveza komunista Jugoslavije, od 22 do 26 aprila 1958, u Ljubljani usvojen je sedmi Statut. Ovaj Statut postavljen je na osnovnim principima formuliranim u Statutu donesenom na VI Kongresu, i pretstavlja njegovu doslednu razradu u pravcu punijeg razvitka demokratizma.

Savez komunista Jugoslavije, po ovom Statutu, nije samo organizovana politička snaga radničke klase, nego i radnog naroda Jugoslavije. U Statutu je još više istaknuta uloga članova Saveza komunista u borbi za razvitak socijalističkih društvenih odnosa i socijalističke svesti radnog naroda.

Usvojene su i nove odredbe u pogledu borbe mišljenja, koje daju pravo članu Saveza komunista da svoj stav i poglede na sva pitanja društvenog razvitka slobodno iznosi i brani u organizacijama Saveza i da se pre donošenja odluke organizacije zalaže za svoje mišljenje. Po ovom Statutu, predlog za prijem u članstvo Saveza komunista mogu dati, pored članova, i organi Saveza i političke i društvene organizacije i organi društvenog samoupravljanja.

Pored obaveza koje je predviđao i raniji Statut, po ovom Statutu članovi Saveza komunista dužni su da poznaju osnovna pitanja politike Saveza komunista i da prate njegovu štampu i publikacije.

Statutom su predviđena i savetovanja organizacija i rukovodstava o svim pitanjima, što je u skladu s daljim

razvitkom demokratizma u Savezu komunista. Ovim Statutom uneto je više elastičnosti u organizacione forme i metode rada, a izbegnute su krutosti i šabloniziranja. U pogledu organizacionog ustrojstva, Statut pruža mogućnost i za formiranje komiteta za mesto, uže naselje, stanbenu zajednicu, mogućnost formiranja osnovnih organizacija za pojedine ustanove i udruženja, pri čemu se i dalje zadržava teritorijalno-produkcijski princip.

Najviši organ Saveza komunista Jugoslavije jeste kongres, koji se saziva jedanput u 5 godina. Kongres razmatra izveštaj Centralnog komiteta i Centralne revizije komisije i odlučuje o njima, donosi Program i Statut Saveza i vrši izmene u njima, određuje političku liniju Saveza, utvrđuje broj članova i bira Centralni komitet i Centralnu revizionu komisiju.

Centralni komitet je najviši rukovodeći organ Saveza između dva kongresa, pretstavlja Savez u zemlji i u odnosu prema stranim partijama i organizacijama.

Centralni komitet bira svoj izvršni organ — Izvršni komitet, generalnog sekretara Saveza komunista Jugoslavije i sekretare Centralnog komiteta. Izvršni komitet iz svoje sredine bira sekretarijat koji između sednica Izvršnog komiteta obezbeđuje sprovođenje njegovih odluka i rukovodi svakodnevnim radom.

IZVOR: Istoriski arhiv Komunističke partije Jugoslavije, tom II, Beograd, 1949; V Kongres KPJ, stenografske beleške, Beograd, 1948; VI Kongres KPJ (SKJ), Beograd, 1952; VII Kongres Saveza komunista Jugoslavije, stenografske beleške, Beograd, 1958.

M. N.

SAVEZ KOMUNISTA JUGOSLAVIJE

Savez komunista Jugoslavije (SKJ) je predvodnička politička organizacija radničke klase i radnog naroda Jugoslavije, koja se bori za izgradnju socijalističkog društva i njegovo kretanje u pravcu komunizma. U tom cilju Savez komunista deluje na razvijanje socijalističke svesti masa i nastoji da idejno-političkom aktivnošću i organizacionim radom pokreće i aktivizira najšire slojeve radnog naroda u borbi za rešavanje osnovnih problema socijalističkog društvenog razvika, za jačanje materijalnih proizvodnih snaga zemlje, za što punije razvijanje socijalističkih društvenih odnosa i neposredne socijalističke demokratije, za što šire i sadržajnije učešće građana u rešavanju svih problema u privrednom, političkom, društvenom i kulturnom životu zemlje, protiv antisocijalističkih pojava i uticaja. Savez komunista se bori za očuvanje nacionalne nezavisnosti, za dalje jačanje bratstva i jedinstva i ravnopravnosti naroda Jugoslavije.

Kao veran izraz interesa i težnji radničke klase i svih radnih slojeva, svojom svesnom i doslednom aktivnošću u svim oblastima života i doprinosom socijalističkom preobražaju društva — Savez komunista predstavlja avangardnu snagu socijalističkog kretanja u Jugoslaviji. Članovi Saveza komunista bore se za ostvarivanje Programa i političke linije Saveza svojom idejnom i političkom aktivnošću. Osnovni metod u radu je ubeđivanje. Delatnost Saveza komunista je javna.

Savez komunista Jugoslavije je organizovan na principima demokratskog centralizma koji su najadekvatniji organizacioni uslov njegovog ideološkog i akcionog jedinstva.

Naučno-teoretska osnova praktične delatnosti Saveza komunista je marksizam. Savez komunista se zalaže za stvaralački odnos prema marksizmu, za njegovo stalno razvijanje putem stvaralačke primene, uopštavanjem prakse socijalističkog razvika kod nas i u svetu, korišćenjem dostignuća naučne misli čovečanstva.

Savez komunista Jugoslavije se konstituisao i afirmisao kao rukovodeća snaga Jugoslovenskog društva. Razvio se iz Komunističke partije Jugoslavije, oslanjajući se i nadovezujući se na njenu revolucionarnu marksističku tradiciju. Komunistička partija Jugoslavije, kao jedina realna snaga u borbi za društveni napredak, stajala je na čelu borbe radnog naroda i ugnjetenih nacija u predratnoj kapitalističkoj Jugoslaviji. Pod njenim idejnim i političkim rukovodstvom izvršen je i revolucionarni socijalistički preobražaj u toku Oslobođilačkog rata i u posleratnoj socijalističkoj izgradnji. Plod tog istoriskog razvika je društvena stvarnost današnje Jugoslavije, u kojoj je Savez komunista stekao i dalje razvija specifičnu rukovodeću ulogu u svim oblicima socijalističke demokratije i organizacijama radnog naroda.

ULOGA SAVEZA KOMUNISTA U SISTEMU SOCIJALISTIČKE DEMOKRATIJE

U prvim godinama posle rata ekonomski faktori socijalizma bili su slabi, industrija i poljoprivreda nerazvijene, radnička klasa malobrojna, a kapitalistički elementi žilavi i uporni. Na nerazvijenim ekonomskim temeljima nisu se mogli brzo razvijati novi društveni — socijalistički odnosi.

Ekonomski i politički uslovi u Jugoslaviji posle rata stajali su pred Komunističku partiju Jugoslavije i sve ostale socijalističke snage složene i teške zadatke: ukloniti posledice ratnih razaranja, obnoviti privredu, srušiti ekonomske temelje kapitalizma, obezbediti ubrzan razvitak proizvodnih snaga društva na socijalističkim osnovama, pretvoriti socijalističke faktore u vodeću ekonomsku snagu

zemlje, pojačati i povećati društvenu ulogu radničke klase, povezati radne ljude na selu sa socijalističkom privredom, ubrzano podizati politički i kulturni nivo radnog naroda.

Ostvarenje tih zadataka zahtevalo je izvanredno velike napore radnih ljudi, prvenstveno radničke klase, snažnu intervenciju državne vlasti na području ekonomskih odnosa i neposredno rukovođenje Komunističke partije državnom upravom i ostalim područjima društvenog života.

Predviđeni zadaci su u veoma kratkom roku ostvareni. Socijalistička privreda je postala najznačajniji ekonomski faktor u zemlji, radnička klasa je brojno porasla i pojačala svoju društvenu ulogu, izgrađen je politički i stručni aparat vlasti, porasla je socijalistička svest najširih slojeva radnog naroda. Uporedo s daljim učvršćenjem i proširenjem rukovodeće uloge Komunističke partije jačala je i uloga masovnih društvenih organizacija — Narodnog fronta, sindikata, omladinskih i drugih organizacija.

Ostvareni uspesi otvorili su perspektivu kretanja ka višim oblicima socijalističkih odnosa i stvorili preduslove za takve oblike demokratije koji omogućuju radničkoj klasi i ostalim radnim ljudima da neposredno preuzimaju upravljanje društvenim poslovima.

Komunistička partija Jugoslavije pokrenula je odlučnu borbu protiv pojava birokratskih deformacija u razviku socijalističkih odnosa i protiv političkih i idejnih ostataka prošlosti; potsticala je širi demokratski socijalistički razvitak, kao i razvoj društvenih odnosa u kojima se postepeno smanjuju uloga i kompetencije centralnog upravnog aparata države.

Istoriski prelom u razviku socijalističkih odnosa i socijalističke demokratije učinjen je 1950. donošenjem Zakona o radničkom samoupravljanju, čime je otpočeo proces izgrađivanja društvenog samoupravljanja. Time počinje nova faza društvenog razvika u Jugoslaviji. Radni ljudi sve više postaju neposredni upravljači u proizvodnji i u svim ostalim oblastima društvenog života.

VI Kongres KPJ odnosno SKJ, održan novembra 1952, konstatovao je ostvarenje istoriskih promena i dao jasnu orijentaciju razvika socijalističke demokratije. Kongres je naročito istakao da radničko samoupravljanje preduzećima i društveno samoupravljanje radnog naroda uopšte imaju prelomni, odlučujući značaj za dalji razvoj i učvršćenje socijalističke demokratije i socijalizma i da prava neposrednih proizvođača u privredi treba da se neprekidno šire i produbljuju. To je istovremeno bila osnovna smernica za rad Saveza komunista u ovom razdoblju.

Na osnovu dubokih promena u ekonomsko-materijalnoj i političkoj osnovici društva, Kongres je odredio ulogu, mesto i način rada Partije. VI Kongres SKJ pošao je od principa da je u uslovima sve punijeg razvijanja socijalističke demokratije Savez komunista sve manje faktor vlasti, a sve više faktor formiranja i razvijanja socijalističke svesti radnih ljudi; da je u novim uslovima težište rada Saveza komunista na ubeđivanju, razvijanju aktivnosti i inicijative građana i da Savez komunista treba još jasnije da se ispolji kao idejno-politički rukovodilac.

O tom pitanju se u Rezoluciji VI Kongresa SKJ konstatuje:

»Savez komunista nije i ne može biti u svom radu neposredni operativni rukovodilac i naredbodavac ni u privrednom ni u državnom i društvenom životu, nego svojom političkom i idejnom aktivnošću, u prvom redu ubeđivanjem, deluje u svim organizacijama, organima i ustanovama da se usvajaju njegova linija i stavovi, ili stavovi pojedinih njegovih članova.«

VI Kongres SKJ promenio je ime Komunističke partije Jugoslavije u Savez komunista Jugoslavije i tim izrazio nastale promene u ulozi i načinu rada Saveza komunista. O tome je generalni sekretar SKJ, Josip Broz Tito, u referatu na VI Kongresu SKJ, između ostalog, rekao:

»Ime Partija više ne odgovara. Po mom dubokom uvjerenju, bilo bi u svakom slučaju tačnije i odgovaralo bi sadašnjoj etapi i perspektivi daljeg razvika da se ona nazove Savez komunista Jugoslavije.«

Ostvarivanje rukovodeće uloge Saveza komunista u sistemu socijalističke demokratije zahtevalo je: da komunisti snagom primera i argumenata stiču poverenje i uticaj od odlučujućeg značaja u predstavničkim organima i organizacijama radnih ljudi; da se u njima bore za socijalističke odluke i rešenja; da strpljivim i sistematskim radom izgrađuju i osposobljavaju radne ljude i da sami sve više preuzimaju rukovođenje društvom.

O tom pitanju u Programu SKJ, donesenom na VII Kongresu¹ kaže se:

»Osnovni princip kojim se SKJ rukovodi u svome radu — u odnosu na organe vlasti i organe društvenog samoupravljanja — nije komandovanje, već razvijanje aktivnosti i inicijative građana, kao i pružanje ličnog primera članova Saveza komunista u izvršavanju zadatka socijalističke izgradnje, ličnog primera u borbi za zaštitu interesa zajednice, u razvijanju novih socijalističkih odnosa među ljudima.«

Komunisti u velikom broju učestvuju u organima društvenog samoupravljanja, u organima vlasti i rukovodstvima društveno-političkih organizacija.

KOMUNISTI U ORGANIMA DRUŠTVENOG SAMOUPRAVLJANJA

	Članovi organa vlasti i društvenog samoupravljanja	Od toga članova SKJ
NARODNI ODBORI		
Opštinski odbori (oba veća)	68.933	41.223
Sreski odbori (oba veća)	11.966	10.058
Saveti opštinskih odbora	65.994	41.343
Saveti sreskih odbora	10.424	7.980
PRIVREDA		
Radnički saveti	220.656	69.012
Upravni odbori preduzeća	68.836	28.569
Zadružni saveti	147.867	36.966
Upravni odbori zadruga	49.281	19.457*
Privredne komore i udruženja	5.690	3.629
Kućni saveti	140.385	28.514*
Saveti stanbenih zajednica	7.365	3.235*
PROSVETA		
Školski odbori 1957/58	128.996	52.433
Saveti visokih škola 1957/58	1.738	1.145
ZDRAVSTVENO I SOCIJALNO OSIGURANJE		
Upravni odbori zdravstvenih ustanova	15.802	8.344
Upravni odbori socijalnih ustanova	9.090	4.649
Ukupno	953.023	356.557

Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku za 1957 i 1958 godinu objavljenim u »Komunistu«, br. 103/1959.

* Podaci za 1956.

U zemlji ima 953.023 člana organa vlasti i društvenog samoupravljanja od kojih je 356.557 komunista (37%). Veliko učešće komunista u njima pokazuje ogromno poverenje koje uživaju u celokupnom društveno-političkom životu. Odnos komunista i ostalih članova predstavničkih organa je ravnopravan. U sistemu socijalističke demokratije komunisti su u istom položaju kao i ostali radni ljudi. O tom pitanju se u Programu SKJ kaže:

»Društvena uloga komunista Jugoslavije nije uloga superiorne, od naroda odvojene elite, već ravnopravnog dela radnih masa.«

S jačanjem i razvitkom socijalističkih društvenih odnosa zadržavanje starih formi i metoda rada predstavljalo bi prepreku razvitku socijalističke demokratije. Težište rada Saveza komunista je na jačanju samoupravnih organa društva.

¹ Vidi: »VII Kongres Saveza komunista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled« 1958, str. 157—158 (19—20).

U Programu SKJ se konstatuje:

»Svesno prenoseći sa sebe na društvo i njegove organe — u skladu s jačanjem socijalističke društvene baze — niz političkih funkcija koje je po istoriskoj nuždi jedno vreme vršio, odnosno u određenim okvirima još vrši, i usmeravajući razvitak društvenog sistema u pravcu socijalističke demokratije, — Savez komunista Jugoslavije ne samo što stvara uslove za svestraniji razvitak socijalizma, već i štiti sebe od mogućnosti birokratizacije i političke izolacije, od metoda komandovanja, od mogućnosti da od revolucionarne svesne snage društva postane kočnica daljeg napretka. Značajnu ulogu su u tome smislu odigrale konkretne mere kao što su: razvijanje socijalističke demokratije u privrednom i političkom sistemu demokratije, koja maksimalno omogućava samoupravljanje radnih ljudi kroz odgovarajuće samoupravne organe i njihovo pravo na punu kontrolu nad državnim aparatom; organizacione mere koje su dovele do prenošenja težišta rada komunista na predstavničke i samoupravne društvene organe i organizacije; ukidanje partijsko-državnog paralelizma; prilagođavanje organizacionih principa Saveza komunista Jugoslavije novim uslovima i novim zadacima.«

Veliki broj članova Saveza komunista radi u masovnim društvenim organizacijama. Najvidnija aktivnost komunista je u organizacijama Socijalističkog saveza, u Savezu sindikata, omladinskim, ženskim, boračkim i drugim organizacijama, zatim u raznim kulturnim, stručnim i drugim društvima.

Masovne političke i društvene organizacije imaju iste ciljeve kao i Savez komunista. One stalno razvijaju učešće i uticaj građana u svim poslovima društvenog značaja, doprinose razrešavanju raznih društvenih protivrečnosti i stalnom bogaćenju političkog sistema novim oblicima slobodnog udruživanja građana. Političke i društvene organizacije su postale organski, sastavni deo sistema socijalističke demokratije. Tako se u organizacijama Socijalističkog saveza sve više pretresaju politička pitanja socijalističke izgradnje. Organizacije Socijalističkog saveza upoznaju građane s aktuelnim problemima političkog života, organizuju pretresanje društvenih planova i rada narodnih odbora, učestvuju u organizovanju zborova birača, u pripremama za izbore organa vlasti i organa društvenog samoupravljanja, u sprovođenju raznih političkih, prosvetnih, kulturnih, radnih, zdravstvenih i drugih akcija.

Težište političkog rada komunista nalazi se u organizacijama Socijalističkog saveza radnog naroda.

»Aktivnost članova Saveza komunista Jugoslavije neprekidno se podvrgava sudu i oceni radnih ljudi. Članovi Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije prihvataju od komunista snagu socijalističkog ubeđenja, pretvarajući ga u široku socijalističku svest radnog naroda« (Program SKJ).

U 1958 izborne funkcije u društvenim organizacijama imalo je 250.490 članova Saveza komunista. Uloga komunista je od bitnog značaja za jačanje društvenih organizacija, za jačanje njihovog političkog i idejnog uticaja i za porast uticaja i čvršću povezanost komunista sa širokim masama naroda.

Ukazujući na ulogu i zadatke komunista Josip Broz Tito ističe:

»Komunisti, članovi Saveza ne smiju biti oni koji će se utopiti, nego moraju biti oni koji će pretopiti druge, moraju biti nosioci socijalističke misli, moraju biti esencija, srž onog najpozitivnijeg što je dala nauka marksizma-lenjinizma.«²

Savez komunista ne preuzima ulogu ostalih društveno-političkih organizacija i zadatke koji su u delokrugu njihove aktivnosti. On ne gleda na društvene organizacije kao na mehaničke transmisije i automatske izvršioci gotovih odluka Saveza komunista. Odnos SKJ prema društvenim organizacijama formulisan je u materijalima VI i VII Kongresa SKJ. U Programu SKJ se o tome kaže:

»Vodeću ulogu u redovima Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije komunisti ne obezbeđuju nametanjem

² »Komunist«, br. 4/1957.

svojih idejno-političkih stavova, već snagom svog ubeđenja, zasnovanog na naučnom saznanju savremene društvene stvarnosti i njenih osnovnih tendencija; neprestanim povezivanjem revolucionarne teorije s praktičnim radom na preobražavanju društvenih odnosa, pomažući radnim ljudima da u punoj meri ostvaruju svoja demokratska prava; idejnim i moralnim obogaćivanjem lika komunista, kome je komunizam, to konačno oslobođenje čoveka, najviša težnja kako u javnom tako i u ličnom životu.«

OSNOVNI SMER POLITIČKE AKTIVNOSTI SKJ

U pogledu društveno-političke aktivnosti Saveza komunista najvažniji zadaci, prema Programu SKJ, Statutu SKJ i Rezoluciji VII Kongresa SKJ³, su:

— dalje razvijanje socijalističkih društvenih odnosa u zemlji, usavršavanje organizacionog mehanizma neposredne socijalističke demokratije; učvršćivanje i dalji razvitak demokratizma u životu i radu organa društvenog samoupravljanja i uopšte sve šire sudelovanje građana u društveno-političkom životu zemlje;

— dalje jačanje materijalne osnove socijalizma i stalno podizanje proizvodnje, skladniji razvitak svih privrednih grana, osiguranje stabilnijih odnosa u privredi, pružanje stalne pomoći manje razvijenim područjima, stalno podizanje ličnog i opšteg društvenog standarda;

— dalje unapređivanje socijalne i zdravstvene politike; posvećivanje stalne pažnje rešavanju najvažnijih pitanja u oblasti školstva, prosvete i kulture i davanje snažnog potpore masovnoj kulturno-prosvetnoj i umetničkoj aktivnosti itd.;

— stalno unapređivanje rada organizacija Socijalističkog saveza i drugih društvenih organizacija u nastojanju da one što više doprinose rešavanju svakodnevnih životnih problema u gradu i na selu, da se još više osamostale, da nastoje da raznovrsne forme učešća radnih ljudi u upravljanju društveno-političkim životom dobiju što puniji socijalistički sadržaj, da u njima dolaze do izražaja mišljenja radbenika;

— stalna idejna i politička borba protiv svega što ometa ili usporava razvitak socijalističkih društvenih odnosa, protiv birokratskih tendencija, konzervativizma, anarho-malograđanskih uticaja, uskog lokalizma, narušavanja zakonitosti itd.

U cilju ostvarivanja svojih zadataka Savez komunista osposobljava članstvo sistematskim idejno-političkim radom i nastoji da svaki komunista u skladu sa svojim mogućnostima deluje kao društveno-politički radnik. Savez komunista Jugoslavije laže se za što veću elastičnost i usavršavanje svojih metoda i formi delovanja u skladu s potrebama bržeg razvitka sistema socijalističke demokratije.

Dosadašnji rezultati i uspesi u izgradnji socijalizma postignuti su zahvaljujući svesnom zalaganju radnih ljudi. Savez komunista nastojao je da doprinese postizanju što većih i značajnijih rezultata, da njegovi članovi budu u prvim redovima borbe za socijalističke društvene odnose.

Govoreći o zadacima komunista u razvijanju socijalističkih društvenih odnosa, Edvard Kardelj je na plenumu Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, održanom oktobra 1955, rekao:

»Bila bi iluzija misliti da se socijalizam u Jugoslaviji može kretati napred, a da komunisti stoje na mestu, da snage socijalističke misli ne jačaju i u Savezu komunista i uticajem komunista na široke radne mase. Socijalizam nije samo materijalna izgradnja, nego izgradnja nove svesti. Razvitak proizvodnih snaga stvara uslove za ubrzanje socijalističkog razvitka. Ali, ako socijalistička svest bude zaostajala, kretanje će biti usporeno, a nastaću i pojave stagnacije.«

Kao najvažnije zadatke koji stoje pred komunistima, njihovim organizacijama i komitetima Edvard Kardelj je, između ostalog, istakao:

»1. Svakodnevno praćenje, analiza i ocena stanja, gledano kroz prizmu socijalističkih interesa.

2. Principijelno, socijalističko rešenje problema i određivanje pravca razvitka i svesne socijalističke akcije.

3. Određivanje metoda rada komunista i socijalističkih snaga uopšte u borbi za obezbeđenje takvog razvitka stvari.

4. Stalno organizaciono i ideološko osposobljavanje komunista i svih socijalističkih snaga da se svesno i uporno bore u masama za realizaciju postavljenih zadataka.«

Savez komunista deluje u preduzećima, na selu, u komuni, školi, ustanovi itd.

U PREDUZEĆIMA Savez komunista se bori prvenstveno za dalju afirmaciju organa radničkog samoupravljanja. Organizacije Saveza komunista u preduzećima i njihovi članovi doprinose osposobljavanju organa radničkog samoupravljanja za rešavanje najvažnijih pitanja u radu i životu preduzeća: unapređenje proizvodnje, podizanje životnog standarda u skladu s porastom produktivnosti rada i nacionalnim dohotkom, racionalno korišćenje sredstava, stručno uzdržanje radnika, izgrađivanje sistema nagradivanja i odmeravanje ličnog dohotka srazmerno efektu rada svakog pojedinog radnika, poboljšanje radnih uslova itd.

Savez komunista poklanja veliku pažnju radu organizacija Saveza sindikata i njihovom delovanju u sistemu radničkog samoupravljanja.

Savez komunista pruža značajnu pomoć omladinskim organizacijama u preduzećima, naročito u njihovom radu na ekonomskom, političkom, ideološkom i stručnom uzdizanju radničke omladine.

U proteklom razdoblju organizacije Saveza komunista u preduzećima ojačale su brojno (krajem 1958 bilo je 9.467 organizacija) i po svom uticaju. Broj primljenih radnika u Savez komunista (u svim vrstama organizacija Saveza komunista) posle VI Kongresa SKJ iznosi:

Godina	Novoprimljeni članovi SKJ
1953	9.062
1954	7.239
1955	9.057
1956	18.450
1957 i 1958	85.607

Organizacije Saveza komunista u preduzećima nastoje da njihovi članovi i ostali radnici, pored izvršavanja svojih obaveza u preduzeću, što aktivnije učestvuju u životu komune, u radu društveno-političkih organizacija i organa društvenog samoupravljanja na teritoriji gde žive. Tako je krajem 1958 od ukupno 247.845 članova SKJ ovih organizacija sa raznim izbornim funkcijama bilo u organima i rukovodstvima:

narodne vlasti	13.767
društvenog samoupravljanja	61.326
društvenih organizacija	66.893
Saveza komunista Jugoslavije	30.324

Takva aktivnost organizacija Saveza komunista u preduzećima znatno je uticala na proces osposobljavanja radničke klase za ulogu upravljača i za efikasno rešavanje društvenih problema.

Na SELU Savez komunista se bori za unapređenje poljoprivredne proizvodnje, za njenu modernizaciju i stalno jačanje socijalističkih društvenih odnosa.

Organizacije Saveza komunista doprinose rešavanju svih onih problema koje nameće društveni razvitak na selu. Njihova aktivnost usmerena je na rekonstrukciju poljoprivrede u pravcu stvaranja krupnih socijalističkih proizvodnih jedinica sposobnih da organizuju, na bazi savremene tehnike i naučnih dostignuća, društveni proces rada uz

³ Vidi: »Rezolucija Sedmog kongresa Saveza komunista Jugoslavije o narednim zadacima«, »Jugoslovenski pregled« 1958, str. 159—162 (21—24).

postepeno podružljavanje zemlje; različite oblike ekonomske kooperacije zadruga i individualnih seoskih proizvođača; upravljanje u zadrugi i na selu uopšte; usklađivanje privredne aktivnosti zadruga i drugih privrednih organizacija s politikom komunista i društvene zajednice i s interesima radnih kolektiva i radnog seljaštva itd.

Savez komunista razvija vaspitnu i idejno-političku delatnost u uslovima dubokih promena u načinu života i društvenoj aktivnosti na selu. Povećava se broj intelektualaca na selu kao i broj ljudi u raznim organima društvenog samoupravljanja, koji rešavaju svakodnevne probleme od opšteg interesa.

Tako prema Izveštaju o radu Saveza komunista Srbije između III i IV Kongresa, u selima Narodne Republike Srbije ima 1.875 biblioteka sa 1,5 milion knjiga koje je čitalo 741.000 seoskih čitalaca; na narodnim univerzitetima održano je samo u 1957 preko 6.500 predavanja sa oko 1.000.000 slušalaca; kulturno-prosvetna društva imaju 54.000 članova; 56 opštih organizacija Narodne tehnike ima 7.150 a 85 raznih klubova Narodne tehnike oko 11.500 članova; u selima radi 280 društava »Partizan« sa 40.489 aktivnih članova i 1.442 druga sportska društva sa 62.399 aktivnih članova. Slično stanje je i u drugim republikama.

Učešće komunista na selu u narodnoj vlasti, u organima društvenog samoupravljanja i rukovodstvima društvenih organizacija ima poseban značaj za opšte podizanje sela, za šire i uspešnije angažovanje ovih organizacija na konkretnim zadacima u borbi za dalji socijalistički preobražaj sela.

Od ukupnog broja članova seoskih organizacija (256.329), u 1958 bilo je sa raznim izbornim funkcijama u organima i rukovodstvima:

narodne vlasti	25.529
društvenog samoupravljanja	49.286
društvenih organizacija	89.946
Saveza komunista Jugoslavije	36.500

Intenzivna i konkretna aktivnost organizacija Saveza komunista na selu pozitivno se odrazila i na njihovo povećanje i učvršćenje. U Jugoslaviji je 1958 primljeno ukupno u seoskim organizacijama 44.039 članova SKJ (seljaka, radnika, službenika i ostalih).

U KOMUNAMA organizacije Saveza komunista rade na angažovanju što šireg kruga građana na pitanjima za koja su ovi životno zainteresovani, na svestranom razvijanju komune, stanbenih zajednica, društvenih službi, stanbeno-komunalne delatnosti, prosvete i kulture, ideološke i svakodnevne političke aktivnosti.

U izvršavanju tih zadataka veliku ulogu imaju teritorijalne organizacije, koje su osnovane posle VI Kongresa SKJ i okupljaju komuniste iz ustanova, manjih privrednih organizacija i ranijih tzv. naseljskih organizacija.

Veliki broj članova Saveza komunista iz teritorijalnih organizacija uključen je u razne organe društvenog samoupravljanja, u rukovodeća tela Socijalističkog saveza i drugih masovnih organizacija, u pripremanje i rad zborova birača itd.

U 1958 od 167.681 komunista iz teritorijalnih organizacija bilo je sa raznim izbornim funkcijama u organima i rukovodstvima:

narodne vlasti	10.603
društvenog samoupravljanja	33.856
društvenih organizacija	69.271
Saveza komunista Jugoslavije	20.799

Jačanjem društveno-političke uloge teritorijalnih organizacija raste i broj njihovih članova. U 1958 porast iznosi 11.781.

Delatnost Saveza komunista na UNIVERZITETIMA usmerena je naročito na rešavanje pitanja: ideološkog i političkog vaspitanja studenata; pravilnog odnosa studenata

prema svojim obavezama; razvijanja organa društvenog samoupravljanja; unapređenja sadržaja i idejnosti nastave itd. Organizacije Saveza komunista posvećuju značajnu pažnju razvitku masovne studentske organizacije — Saveza studenata.

Od ukupno 70.784 studenata fakulteta, umetničkih akademija i visokih škola (u 1957/58 školskoj godini) u Savez studenata uključeno je 65.766 ili 82,3%.

Veliki deo svoje aktivnosti organizacije Saveza komunista na univerzitetu posvetile su i rešavanju materijalnih i zdravstvenih pitanja studenata. U školskoj 1957/58 od ukupnog broja studenata u 25 studentskih domova smeštena su 15.403, a u 31 restoranu hrani se 29.768 studenata.

Na tavnici-članovi organizacija SKJ, pored svojih obaveza na univerzitetu, uče tuju u radu društveno-političkih organizacija i organa društvenog samoupravljanja na teritoriji gde žive.

Broj osnovnih organizacija SKJ na univerzitetima (studentskih i nastavničkih) i srednjim školama iznosio je krajem 1958 — 1.081 sa 34.747 članova.

Organizacije Saveza komunista u SREDNjim ŠKOLAMA formirane su od učenika završnih razreda. Težište rada ovih organizacija prvenstveno je na ideološko-političkom uzdizanju učenika, na izgrađivanju njihovog pravilnog odnosa prema učenju i drugim obavezama u školi i pravilnih odnosa između učenika i nastavnika, na razvijanju raznovrsne aktivnosti organizacija Narodne omladine, na pružanju podrške radu organa društvenog samoupravljanja u školama.

Organizacije Saveza komunista u USTANOVAMA sa specifičnim zadacima (bolnicama, institutima, pozorištima, redakcijama i sl.) usmeravaju rad uglavnom na probleme svojih ustanova i zalažu se da one što bolje izvršavaju poverene im zadatke.

Članovi SKJ ovih organizacija učestvuju u društveno-političkoj aktivnosti i van svojih ustanova. Od 33.008 članova ovih organizacija bilo je 1958 sa raznim izbornim funkcijama u organima i rukovodstvima:

narodne vlasti	1.643
društvenog samoupravljanja	4.107
društvenih organizacija	7.914
Saveza komunista Jugoslavije	4.791

IDEOLOŠKI RAD SAVEZA KOMUNISTA

Osnovni smisao ideološkog rada u Savezu komunista je podizanje komunističke svesti, usvajanje marksističke teorije i osposobljavanje svakog člana Saveza za svesnu socijalističku akciju. Prema Statutu SKJ, ideološko obrazovanje je obavezno, a svaki član Saveza opredeljuje se za jednu od formi ideološkog rada.

U orijentaciji ideološkog rada značajno mesto imaju sledeća dva momenta:

- rad na usvajanju osnovnih znanja iz marksizma-lenjinizma i formiranje marksističkog pogleda na svet;
- usmeravanje ideološkog rada na savremene probleme razvika socijalizma u Jugoslaviji i u svetu. Rezultati u ideološkoj aktivnosti mere se, pre svega, time koliko su komunisti uspeali da shvate osnovne tendencije savremenog društvenog kretanja, da sagledaju suštinu problema naše socijalističke prakse i razvika međunarodnog radničkog pokreta, da usvoje metod stvaralačke naučne analize — kako bi se osposobili da se kao marksisti što bolje snalaze u svakodnevnoj praktičnoj borbi za socijalizam.

Idejna delatnost Saveza komunista dobila je u svom značaju posle VI Kongresa SKJ. Stav Kongresa da komunisti rukovodeću ulogu treba da ostvaruju ubeđivanjem i svesnom političkom akcijom još više ističe značaj idejnog i političkog rada u Savezu komunista i bitno menja njegove metode delovanja. Uloga Saveza komunista u sistemu socijalističke demokratije, njegova pojačana politička i društvena delatnost, problemi unutrašnjeg razvika zemlje, kao i različita

strujanja, problemi i pojave u razvitku odnosa u međunarodnom radničkom pokretu, uticali su na razvijanje bogatog idejnog života.

Ideološki rad još više se razvio posle VII Kongresa SKJ. Kongresni materijali, a naročito Program SKJ, dali su nov potstrek za još veću ideološku aktivnost i postali osnova široko organizovanog rada na marksističkom obrazovanju komunista.

Program SKJ sadržajno je obogatio rad na ideološkom vaspitanju članova Saveza. Program je dao jasnu tematsku orijentaciju, a ideološki rad je postao redovniji i organizovaniji. Osnovne organizacije SKJ posle VII Kongresa intenzivno rade na proučavanju Programa.

U skladu sa sve većim i složenijim zadacima razvile su se mnogobrojne forme ideološkog rada: predavanja, diskusije, predavački i konsultacioni centri, studijske grupe za izučavanje pojedinih područja društvene delatnosti, seminari, kursevi, večernje političke škole itd.

VEČERNJE POLITIČKE ŠKOLE su centri za uzdizanje političkih kadrova Saveza komunista i drugih društveno-političkih organizacija, i traju od 6 meseci do godinu dana. Od septembra 1958 znatno je porastao broj ovih škola u sreskim i razvijenijim opštinskim centrima. Oko 8.000 slušalaca pohađa 147 večernih političkih škola (od toga u Srbiji 70, Hrvatskoj 33, Bosni i Hercegovini 17, Sloveniji 14, Makedoniji 9, Crnoj Gori 4). Večernje političke škole stalno proširuju obim i oblike ideološkog delovanja i postaju značajan vid sistematskog marksističkog obrazovanja osnovnog političkog kadra. Pretežan broj slušalaca predstavljaju mladi radnici.

POLITIČKE ŠKOLE PRI CENTRALNIM KOMITETIMA SAVEZA KOMUNISTA REPUBLIKA zauzimaju posebno mesto u vaspitanju komunista. Postoje u svim republikama, izuzev Crne Gore, i traju po 5 meseci. Ove škole pohađaju članovi opštinskih i fabričkih komiteta i sekretari osnovnih organizacija Saveza komunista, članovi organa društvenog samoupravljanja i ostali članovi Saveza komunista. Program ovih škola usklađen je sa sadržinom Programa SKJ.

SEMINARI I KURSEVI su forme ideološkog rada koje se široko primenjuju i najčešće traju od jednog do 2 meseca. Tako je samo u Srbiji održano u 17 srezova (u vezi sa izučavanjem Programa) 689 kurseva sa 24.330 slušalaca i 470 seminara sa 30.707 slušalaca. Na ovim seminarima obično se u toku nedelje drže po dva sastanka (predavanje i konsultacija).

Za novoprimljene članove Saveza komunista negde se organizuju posebni seminari ili izučavanje ciklusa tema, čija prethodna obrada treba da im olakša savlađivanje tematike iz Programa SKJ.

INDIVIDUALNI RAD, koji se smatra za osnovni oblik ideološkog obrazovanja članstva Saveza komunista, potpomaže se stvaranjem konsultativnih centara, marksističkih klubova, raznih formi debata karaktera i studijskih grupa.

AKTIVI PREDAVAČA obrazovani su u svim većim opštinskim centrima i pri sreskim i centralnim komitetima. Aktivni obuhvataju veoma širok krug ideološki uzdignutih aktivista (oko 30.000 članova SKJ). Oni pružaju pomoć članstvu Saveza komunista i raznim centrima za ideološki rad i imaju veoma značajnu ulogu i sa stanovišta postepene izgradnje sposobnog kadra za ideološki rad.

Pored Saveza komunista, organizatori ideološke aktivnosti su i druge društveno-političke organizacije, a naročito: Socijalistički savez, Savez sindikata i Narodna omladina. Ove političke organizacije obično imaju planove za proučavanje Programa SKJ, koji su usklađeni s nivoom i posebnim potrebama njihovog članstva. Izvestan broj članova ovih organizacija zajedno s komunistima sistematski radi na proučavanju Programa.

Postojeće institucije za obrazovanje odraslih, a naročito radnički univerziteti (kojih ima 103) i narodni univerziteti (kojih ima 714), razvijaju intenzivnu aktivnost na obradi

tematike iz Programa SKJ i to: preko svojih javnih tribina, katedri za društveno-ekonomsko i marksističko obrazovanje, predavačkih i seminarskih centara koje stvaraju u pojedinim opštinama i preduzećima itd.

Tako je samo u Srbiji u 1958 održano 800 seminara i kurseva iz oblasti društvenog i ekonomskog obrazovanja i prorade Programa SKJ sa 24.722 slušaoca. Na 126 narodnih univerziteta u 1958 organizovano je 208 seminara za opšte i političko obrazovanje sa 10.161 slušaocem i 203 seminara za stručno obrazovanje sa 8.259 slušalaca.

Na inicijativu Glavnog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Srbije i Univerziteta u Beogradu, naprimer, osnovan je pri Pravnom fakultetu i seminar za društveni sistem i međunarodne odnose FNRJ. Seminar je namenjen političkim i društvenim radnicima (članovima sreskih komiteta i odbora SSRN, narodnim poslanicima, rukovodiocima u organima vlasti i privredi i sl.). Na seminaru slušaoci stiču određena znanja i dobijaju teoretsku pomoć u sagledavanju ekonomskog, političkog i društvenog sistema i međunarodnih odnosa.

Ideološku aktivnost Saveza komunista i ostalih društveno-političkih organizacija upotpunjuje sve obimniji naučno-istraživački rad Instituta za društvene nauke, Instituta za izučavanje radničkog pokreta, Instituta za međunarodnu politiku i privredu i dr. i njihova delatnost na teoretskoj razradi postavki Programa SKJ i izučavanju savremenih društvenih problema. Značajnu ulogu u formiranju i razvijanju socijalističke svesti, organizovanju vaspitanja radnih ljudi i komunista imaju i sredstva masovnog kulturnog uticaja (štampa, radio, film), kulturno-prosvetna i kulturno-umetnička društva i organizacije, prosvetne i naučne ustanove itd.

Štampa i publikacije Saveza komunista imaju važnu ulogu u vaspitanju komunista i radnih ljudi.

Organ Saveza komunista Jugoslavije za organizaciona i politička pitanja je »Komunist«, nedeljni list, koji se štampa ćirilicom i latinicom na srpskohrvatskom, slovenačkom i makedonskom jeziku. Ukupan tiraž u proseku je 210 hiljada primeraka.

Časopis »Socijalizam« je organ Centralnog komiteta SKJ za teoretska i politička pitanja i ima tiraž od 30.000 primeraka.

Program SKJ i ostali materijali VII Kongresa SKJ štampani su u više izdanja. Pored izdanja u prilogu »Komunist«, Program je štampan u preko 300.000 primeraka (ne računajući tiraž Nacrta programa od 150.000 primeraka). Kao separati su objavljeni u preko 300.000 primeraka knjiga VII Kongres SKJ, Stenografske beleške, Statut i pojedini materijali.

Program SKJ je, pored toga, preveden na više stranih jezika — na italijanski (Milano), na francuski (Pariz i Brisel), na japanski (dva tokiska izdanja), na engleski (Njujork, Nju Delhi i London), zatim na španski (Čile), flamanski, hebrejski, burmanski i hindu jezik. Integralni tekst Programa (ili u najširim izvodima) izišao je na arapskom, grčkom, skandinavskim i drugim jezicima. U pripremi i štampi su izdanja Programa SKJ na 6 stranih jezika.

Ostali partisko-politički materijali (sa plenarnih sednica Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika itd.) štampaju se u okviru drugih edicija (»Političke dokumentacije«, »Političke biblioteke« itd.). Od oslobođenja preveden je, u izdanjima »Kulture«, »Naprijeda«, »Cankarjeve založbe« i drugih izdavačkih preduzeća, veliki broj dela Marksa, Engelsa i Lenjina na srpskohrvatski, slovenački i makedonski jezik. U toku su pripreme za izdavanje celokupnih dela klasika marksizma-lenjinizma. Pored toga, štampani su ili se nalaze u pripremi radovi istaknutih jugoslovenskih rukovodilaca. Takođe se radi na izdavanju Istorije KPJ.

PRINCIPI MEĐUNARODNE SARADNJE SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE.

Savez komunista Jugoslavije zasniva odnose sa radničkim i drugim progresivnim partijama i pokretima na principima potpune dobrovoljnosti i ravnopravnosti, na nenametanju stavova i nemešanju u unutrašnje odnose drugih partija.

Savez komunista smatra da bilo kakva hegemonija bilo kog pokreta neminovno dovodi do razbijanja saradnje, do cepanja jedinstva socijalističkih i demokratskih snaga, do podređivanja slabijih pokreta jačima. Zbog toga se Savez komunista uporno zalaže: za svaki mogući oblik ravnopravne saradnje, za usklađivanje i povezivanje borbe radničkih, progresivnih i antiimperijalističkih pokreta, za potsticanje i podržavanje svih oblika saradnje koji doprinose društvenom napretku, miru i socijalizmu.

»Međutim, zalažući se, prema svojim mogućnostima, najupornije za jedinstvo i saradnju radničkih i progresivnih pokreta«, — kaže se u Programu SKJ, — »Savez komunista Jugoslavije smatra da takva saradnja ni u kom slučaju ne sme dovesti do napuštanja njegovih principijelnih socijalističkih pozicija niti do ukidanja ideološke i političke diskusije i uzajamne kritike. Savremeni svetski socijalistički pokret dolazi do izražaja u raznim vidovima i strujama, koje se ne mogu ukinuti jer su odraz složenosti današnjih društvenih uslova. Ideološka borba koja nastaje među tim raznim strujama ustvari je borba za afirmaciju najnaprednijih tendencija u konkretnim uslovima. Komunisti bi se odrekli svoje revolucionarne društvene uloge kad bi u tim uslovima napustili ideološku borbu protiv nesocijalističkih, oportunističkih, sektaško-dogmatskih i drugih negativnih tendencija u radničkom pokretu.«

Savez komunista gaji kod svoga članstva ideju proleterskog internacionalizma i u tom duhu vaspitava narode Jugoslavije. Princip proleterskog internacionalizma nalaže komunistima da se pre svega uporno bore za pobjedu socijalizma u svojoj zemlji i daju podršku takvoj istoj borbi u svim drugim zemljama, da rade na obezbeđenju uslova za svestranu saradnju naroda, da rade na ukidanju nacionalnih i rasnih predrasuda i svih oblika neravnopravnosti, šovinizma i hegemonizma, na učvršćivanju ravnopravnosti i nesmetanog razvika svakog naroda, da se bore za mir i opšti progres čovečanstva.

U Rezoluciji VII Kongresa SKJ ukazuje se između ostalog na sledeće:

»Savez komunista će se zalagati za punu afirmaciju i primenu principa aktivne koezistencije među narodima i državama, čime bi se obezbedila ekonomska, kulturna i politička saradnja na bazi ravnopravnosti i uzajamnog poštovanja. Takva politika mira i aktivne međunarodne saradnje koristila bi svim narodima, a u njenom sprovođenju posebnu ulogu i odgovornost imaju socijalističke i progresivne snage. Savez komunista Jugoslavije stoji na stanovištu da razlike u ideološkim gledištima ne treba da utiču na odnose među državama, a posebno među socijalističkim zemljama.«

ČLANSTVO U SKJ

Prema Statutu Saveza komunista Jugoslavije usvojenom na VII Kongresu SKJ, »član Saveza komunista jeste onaj ko usvaja Program i Statut Saveza, nesebično i aktivno se zalaže za sprovođenje u život Programa, Statuta i svih odluka Saveza, radi u jednoj od njegovih organizacija i plaća članarinu«.

Članom 2 i 3 Statuta SKJ preciziraju se dužnosti i prava komunista:

»Član Saveza komunista dužan je: da radi na podizanju svoje komunističke svesti i na usvajanju teorije marksizma-lenjinizma; da poznaje osnovna pitanja politike Saveza komunista i da prati štampu i publikacije Saveza; da radi na razvijanju socijalističke svesti radnih ljudi, da tumači politiku Saveza i da se bori za njeno sprovođenje, da razvija

aktivnost i inicijativu građana u svim oblicima socijalističke demokratije, da svojom aktivnošću doprinosi da odluke društvenih organa i organizacija budu u duhu socijalizma i da se aktivno bori protiv antisocijalističkih shvatanja i postupaka; da se bori za socijalističke odnose među ljudima, za izgradnju socijalističkog morala i da svojim radom i držanjem služi za primer ostalim ljudima i prednjači u izvršavanju svih društvenih obaveza; da aktivno učestvuje u radu svoje organizacije, da se potčinjava odlukama većine i disciplinovano i dosledno sprovodi u život odluke Saveza.

Član Saveza komunista ima pravo:

Da svoj stav i poglede na sva pitanja društvenog razvika slobodno izlaže i brani u organizacijama Saveza; da na sastancima organizacija i u štampi učestvuje u raspravljanju politike Saveza i donošenju njegovih odluka; da se pre donošenja odluke organizacije zalaže za svoje mišljenje; da na sastancima organizacija Saveza kritikuje svakog člana Saveza; da bira i da bude biran u organe Saveza; prilikom biranja organa Saveza svaki član ima pravo da predlaže kandidate i da o svakom predloženom kandidatu iznosi svoje mišljenje; da lično učestvuje kad se pretresa i odlučuje o njegovom radu i postupcima; da se pitanjima ili predlozima obraća ma kojem rukovodstvu ili organu Saveza, uključujući Centralni komitet i Kongres.«

Prijem u članstvo Saveza komunista vrši se pojedinačno, po pravilu sa navršenom 18 godinom. Osnovna organizacija SKJ rešava o prijemu u članstvo na osnovu lične želje, na predlog članova i organa Saveza, aktiva komunista, političkih i društvenih organizacija i organa društvenog samoupravljanja. Izuzetno, prijem u članstvo mogu vršiti i rukovodstva Saveza.

U Statutu SKJ određene su *disciplinske mere* za članove Saveza koji krše Program, Statut i odluke Saveza. Disciplinske mere mogu biti: opomena, ukor, strogi ukor, poslednja opomena i isključenje iz Saveza komunista.

Odluku o kažnjavanju donosi osnovna organizacija, a izuzetno je može doneti i komitet.

U Statutu SKJ posebno je naglašen vaspitni karakter disciplinskih mera, i precizirano da se svaki prekršaj članova Saveza mora najbrižljivije i najsavesnije ispitati i o njemu raspravljati na sastanku organizacije ili sekretarijata.

Svaki kažnjeni član ima pravo žalbe, koju može podneti neposredno višem rukovodstvu najkasnije 6 meseci od dana kažnjavanja. Rukovodstvo je obavezno da donese rešenje u roku od 3 meseca po prijemu žalbe. Kažnjeni član, ukoliko se ne složi s rešenjem, ima pravo žalbe bilo kojem rukovodstvu Saveza komunista Jugoslavije, uključujući i Kongres.

Kazna se može ukinuti na molbu kažnjenog, na inicijativu članova organizacije i rukovodstva koje je kaznu donelo ili organizacije u kojoj se kažnjeni član nalazi.

BROJNO STANJE I SASTAV ČLANSTVA. Razvijanjem neposredne socijalističke demokratije, jačanjem mnogobrojnih organa radničkog i društvenog samoupravljanja i uloge društveno-političkih organizacija stvoreni su uslovi za dalji razvoj i organizaciono učvršćenje Saveza komunista.

Danas pojedine društveno-političke organizacije sve češće predlažu iz svojih redova pojedince koji su se istakli radom i aktivnošću za prijem u Savez komunista.

U 1958 (31 decembra) bila su ukupno 829.953 člana SKJ, što predstavlja najveći broj članova u razviku SKJ. Povećanje iznosi 74.887 članova u odnosu na stanje od 31 decembra 1957.

I pored svoje masovnosti, Savez komunista je pre svega kadrovska partija.

BROJ ČLANOVA SKJ PO REPUBLIKAMA*

Srbija	336.429
Hrvatska	176.017
Slovenija	53.786
Bosna i Hercegovina	96.737
Makedonija	52.077
Crna Gora	26.733

SOCIJALNI SASTAV ČLANOVA SKJ*

Radnici	271.100	32,66%
Seljaci	121.684	14,66%
Službenici	264.629	31,88%
Ostali	172.540	20,79%

NACIONALNI SASTAV ČLANOVA SKJ*

Srbi	451.936
Hrvati	163.463
Slovenci	58.570
Makedonci	52.231
Crnogorci	52.533
Ostali	51.220

* Stanje 31 decembra 1958.

STAŽ ČLANOVA SKJ

Godina prijema	Članovi SKJ
do 1940	2.875
1941 — 1944	68.992
1945 — 1948	217.451
1949 — 1952	212.681
1953 — 1957	225.752
1958	102.202

NEPOSREDNI PROIZVOĐAČI-ČLANOVI SKJ. Jačanje uloge neposrednih proizvođača u celokupnom društveno-političkom životu zemlje imalo je odraza na dalje poboljšanje socijalnog sastava članstva Saveza komunista. Jedna od karakteristika prijema u Savez je sve veći prijem radnika i seljaka-proizvođača.

Radnika-članova Saveza komunista, prema stanju od 31 decembra 1958, bilo je 271.100 (32,66% od ukupnog broja članova SKJ), a seljaka-članova SKJ 121.684 (14,66%). To znači da proizvođača iz industrije i poljoprivrede u Savezu komunista ima 47,4% od ukupnog broja članova SKJ. Naročito veliki prijem u SKJ je iz redova visokokvalifikovanih i kvalifikovanih radnika koji čine 65% od ukupnog broja radnika-članova SKJ.

Tako je u Srbiji u razdoblju između III (1954) i IV Kongresa Saveza komunista Srbije (jun 1959) primljen 50.821 radnik (34,1% od ukupnog broja primljenih), a 20% od ukupnog broja zaposlenih radnika u ovoj Republici su članovi Saveza komunista.

Broj primljenih radnika u Savez komunista u Hrvatskoj takođe je znatno porastao. Tako su u 1954 primljena 1.924 radnika, a u 1958 godini 12.262 (43% od ukupnog broja primljenih).

Broj primljenih radnika i seljaka u Savez komunista Jugoslavije u 1958 iznosio je 66.609 (63,1% od ukupnog broja primljenih).

OMLADINA U SKJ. Povećava se broj primljenih omladinaca i omladinki u Savez komunista, što je rezultat sve većeg učešća i aktivnosti omladine u celokupnom društvenom i političkom životu — u radničkim i drugim organima društvenog samoupravljanja, njenog uključivanja u politički i društveni život komune.

U Savezu komunista ima 196.019 (23,62% od ukupnog broja) članova SKJ do 25 godina, a od 26 do 30 godina 200.181 (24,12%).

U toku 1958 primljeno je u Savez komunista 69.619 (66,03% od ukupnog broja primljenih) članova do 25 godina.

SLUŽBENICI-ČLANOVI SKJ. Broj službenika članova SKJ, prema stanju od 31 decembra 1958, iznosio je 264.629 (31,88% od ukupnog broja članova SKJ). Znatno broj radnika i seljaka, aktivnih učesnika u socijalističkoj revoluciji, promenio je školovanjem i radom u socijalističkoj izgradnji svoje ranije zanimanje, tako da po novoj evidenciji dolazi u kategoriju službenika. U kategoriju službenika se ubrajaju i stručni kadrovi, tehničari, agronomi, kvalifikovani kadrovi stručnih i javnih službi, čiji položaj i mesto u socijalističkoj izgradnji nisu čisto službenički.

ŽENE U SKJ. Položaj žene, njeno mesto i aktivnost u svim oblicima društveno-političkog života zemlje sve više se odražava i na njenu aktivnost u Savezu komunista.

U Savezu komunista ima ukupno 138.146 žena (16,65% od ukupnog broja članova SKJ).

Broj žena-članova SKJ u osnovnim organizacijama preduzeća iznosi 34.371 (13,8%), u seoskim 29.773 (11,61%), u teritorijalnim 58.569 (34,9%), u školama 6.664 (19,18%), i u ustanovama 5.932 (17,97%).

Znatno broj žena nalazi se u sekretarijatima osnovnih organizacija SK, fabričkim, opštinskim i sreskim komitetima i drugim rukovodstvima SKJ. Tako su 1958 za članove sreskih komiteta izabrane ukupno 404 žene (10% od ukupnog broja članova sreskih komiteta), a za članove opštinskih komiteta 2.602 žene (11,4%).

U toku 1958 primljene su 16.684 žene (15,8% od ukupnog broja primljenih) u SKJ.

ORGANIZACIONO USTROJSTVO SKJ

Savez komunista Jugoslavije organizovan je na principima demokratskog centralizma, na jedinstvu volje i jedinstvu akcije svih članova i organizacija SKJ. Dosledno sprovođenje ovih principa obezbeđuje: organizacionu čvrstinu Saveza komunista, tesnu vezu članova SKJ s radnim ljudima; stalno jačanje SKJ primanjem novih članova; razvijanje discipline, borbe mišljenja, kritike i samokritike i drugarskih odnosa u SKJ.

Demokratski centralizam znači: »Svi rukovodeći organi Saveza, od najnižih do najviših jesu izborni; svi organi Saveza su obavezni da polažu računa o svom radu organizacijama i organima koji su ih izabrali; manjina je obavezna da prihvata i sprovodi odluke većine; organizacije i niži organi su obavezni da sprovode odluke viših organa.« (Iz Statuta SKJ.)

Savez komunista Jugoslavije vodi uspešnu borbu za razvijanje socijalističkih društvenih odnosa razvijajući u svojim organizacijama unutarpartisku demokratiju.

O tome je generalni sekretar SKJ Josip Broz Tito rekao⁴:

»Zbog čega je nužna demokratija u jednoj partiskoj organizaciji? Zbog toga da bi se moglo naći najpravičnije rešenje na osnovu svestrane diskusije, na osnovu izmene mišljenja, na osnovu iskazivanja mišljenja svakog pojedinog člana.«

Objašnjavajući načelo demokratskog centralizma, Josip Broz Tito je istakao⁴:

»Borba mišljenja je nužna u jednoj komunističkoj partiji, ali je disciplinirano izvršavanje već primljenih zadataka isto tako nužno i tome svako ima da se pokorava.«

Savez komunista Jugoslavije po pravilu je organizovan na produkcionom i teritorijalnom principu.

Organizaciono ustrojstvo SKJ je sledeće:

Osnovna organizacija Saveza komunista; aktiv Saveza komunista; u preduzeću sa više osnovnih organizacija — konferencija Saveza komunista i komitet preduzeća; u opštini —

⁴ »Komunist«, br. 4/1957.

opštinska konferencija i opštinski komitet; u srezu — sreska konferencija i sreski komitet; u oblasti, pokrajini — oblasna, pokrajinska konferencija i oblasni, pokrajinski komitet; u narodnoj republici — kongres Saveza komunista narodne republike i centralni komitet Saveza komunista narodne republike; za Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju — Kongres Saveza komunista Jugoslavije i Centralni komitet Saveza komunista Jugoslavije.

Izbir rukovodećih organa saveza i delegata za konferencije i kongrese vrši se tajnim glasanjem i pojedinačno za svakog kandidata.

OSNOVNE ORGANIZACIJE SKJ osnivaju se prema odredbama Statuta Saveza u preduzeću, selu, naselju, jedinici i ustanovi Jugoslovenske narodne armije.

Osnovne organizacije mogu se osnivati i u manjim privrednim organizacijama, pojedinim ustanovama, udruženjima i na drugim mestima gde se ukaže potreba za njima, na osnovu uputstva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije. Da bi se mogla osnovati osnovna organizacija Saveza komunista, potrebno je da ima najmanje 3 člana SKJ. Odluku o formiranju osnovne organizacije donosi opštinski komitet Saveza komunista.

Osnovna organizacija SKJ održava jednom godišnje konferenciju na kojoj se podnosi izveštaj i biraju: sekretar i zamenik, odnosno sekretarijat u većim osnovnim organizacijama, koji broji od 5 do 9 članova. Veće osnovne organizacije (u preduzećima i većim ustanovama) mogu se podeliti na odeljenja, koja biraju svog sekretara i zamenika.

Izbir sekretara i sekretarijata osnovne organizacije vrši se tajnim glasanjem, a može i drugačije ukoliko, na predlog jedne trećine prisutnih, konferencija tako odluči.

Sastanci osnovnih organizacija održavaju se prema potrebi, a po pravilu jednom mesečno.

Sastanak osnovne organizacije SKJ priprema sekretarijat organizacije, odnosno sekretar i zamenik sekretara u manjim organizacijama gde nema sekretarijata. Sekretarijat predlaže dnevni red sastanka — pitanja koja treba razmatrati i rešiti, a odluku o tome donosi osnovna organizacija SKJ. Odluke su punovažne ako su donete apsolutnom većinom. Sekretarijat angažuje i veći broj članova organizacije SKJ za analiziranje pojedinih problema i davanje predloga za njihovo rešavanje (rad komunista u organima društvenog samoupravljanja i društvenim organizacijama, unutarorganizaciona i ideološka pitanja itd.).

Organizacije SKJ su samostalne u donošenju odluka u delokrugu svoga rada, a u skladu sa Programom, Statutom i politikom Saveza. Organizacije takođe same odlučuju o prijemu, odnosno kažnjavanju članova, a pismenu odluku o tome dostavljaju opštinskom, odnosno odgovarajućem komitetu Saveza komunista.

Ukupan broj osnovnih organizacija Saveza komunista krajem 1958 iznosio je 33.161.

OSNOVNE ORGANIZACIJE SKJ	ČLANOVI SKJ
U preduzećima	9.467
Seoske	15.097
Teritorijalne	3.549
U ustanovama	1.201
U školama	1.081
	247.845
	256.329
	167.681
	33.008
	34.747

AKTIVI SAVEZA KOMUNISTA. VI Kongres SKJ ukazao je na potrebu osnivanja aktiva Saveza komunista od članova koji rade u pojedinim društvenim organizacijama, udruženjima, ustanovama ili u pojedinim oblastima društvenog života. Zadatak aktiva je da obezbede usmeravanje i izgrađivanje zajedničkog stava komunista prema osnovnim pitanjima i problemima ustanova i udruženja u kojima deluju.

Aktivi komunista biraju sekretara, odnosno sekretarijat od 3 do 9 članova prema broju komunista koje aktiv okuplja.

U 1958 delovalo je ukupno 4.647 aktiva.

USTANOVE I ORGANIZACIJE

AKTIVI SKJ

Prosvetne i kulturne ustanove	945
Trgovinske i druge privredne organizacije (gde nema osnovne organizacije SKJ)	1.341
Državna uprava i administracija	994
Fiskulturne organizacije	
i sportska društva	233
Društvene organizacije	207
Zdravstvene i socijalne ustanove	280

Rukovodstva Saveza komunista koriste povremene aktive koji okupljaju komuniste u naučnim i kulturnim ustanovama, pojedinim oblastima društveno-političkog života i organima društvenog samoupravljanja — ekonomiste, pravnike, prosvetne radnike, komuniste koji rade u školskim odborima, kućnim savetima, savetima narodnih odbora itd. Pri centralnim komitetima takođe se povremeno okupljaju komunisti koji rade u pojedinim oblastima društveno-političkog i naučnog života.

Aktivi se sastaju povremeno i raspravljaju o aktuelnim problemima svoje organizacije ili ustanove. Svojom delatnošću aktivni su doprineli podizanju političke odgovornosti rukovodstava ustanova, stvaranju bolje radne atmosfere, zdravijim odnosima itd. Prema podacima iz izveštaja CK SKJ o radu Saveza komunista između VI i VII Kongresa SKJ, najbolje su rezultate u radu postigli aktivni komunisti u školama i udruženjima prosvetnih radnika. Na njihovim sastancima raspravljalo se o aktuelnim pitanjima i pojavama u vezi sa nastavom i odnosima među nastavnicima, o kulturno-zabavnom životu omladine, radu školskih odbora, omladinskim organizacijama u školi, radu udruženja itd.

OPŠTINSKI I SRESKI KOMITETI. Prema odredbama Statuta SKJ, na opštinskim i sreskim konferencijama Saveza komunista (održavaju se jednom u dve godine) biraju se opštinski odnosno sreski komiteti.

Mesto i uloga opštinskih i sreskih komiteta bitno se izmenila uvođenjem komunalnog sistema, prenošenjem na izmeniti velikog broja funkcija u privredi i drugim oblastima društvenog života i davanjem znatnih materijalnih sredstava, jačanjem organa radničkog i društvenog samoupravljanja i daljim razvitkom socijalističke demokratije uopšte. U novim uslovima komiteti su izrasli u politička rukovodstva koja se bave svim osnovnim političkim, društvenim i privrednim pitanjima na svom području. Polazeći od konkretnih uslova, komiteti se s političkog aspekta sve više bave problemima daljeg razvitka privrede, životnog standarda, jačanja organa radničkog i društvenog samoupravljanja, potstiču i razvijaju borbu protiv birokratizma i deformacija u društvenim odnosima istaknutih u Pismu Izvršnog komiteta CK SKJ od februara 1958. Sreski i opštinski komiteti vode brigu o radu političkih i društvenih organizacija, o razviku i jačanju osnovnih organizacija Saveza komunista i o radu na ideološkom i političkom obrazovanju članova Saveza komunista. Posebnu pažnju komiteti su posvetili sprovođenju u život odluka VII Kongresa SKJ naročito u pogledu brige o ljudima, poboljšanja životnog standarda itd.

U skladu s novim uslovima i zadacima sreski i opštinski komiteti razvijaju i metode svoga rada. Za sprovođenje pojedinih zadataka oni angažuju veliki broj aktivista s različitih područja, što omogućuje studioznije i šire sagledavanje pojedinih problema. Sve je češća praksa da komiteti s komunistima koji rade u privredi, trgovini, prosveti, zdravstvu ili u pojedinim društvenim organizacijama raspravljaju probleme koji su specifični za pojedina područja društvene delatnosti.

Pri opštinskim komitetima su pomoćni organi: komisija za kadrove i komisija za ideološki rad, a pri većim opštinama i organizaciona komisija. Ovi organi pružaju priličnu pomoć opštinskim komitetima u pripremanju raznih materijala i analiza i u praćenju i rešavanju određenih problema.

Poboljšanje metoda rada sreskih komiteta umnogome doprinose: organizaciona, kadrovska i ideološka komisija

koje su formirane kao pomoćni organi sreskih komiteta i u kojima je okupljen veći broj iskusnih političkih aktivista. Pored ovih komisija, pri sreskim komitetima postoji i kontrolna komisija.

Krajem 1957 i početkom 1958 održane su u svim republikama opštinske, odnosno sreske konferencije.

Tom prilikom izabrana su 1.134 opštinska komiteta sa 22.840 članova i 91 sreski komitet sa 3.688 članova.

Broj članova opštinskog komiteta kreće se od 7 do 42 člana, zavisno od razvijenosti organizacija Saveza komunista, a broj članova sreskih komiteta od 27 do 63 člana.

Kadrovski sastav opštinskih i sreskih komiteta se stalno poboljšava. Od 91 sekretara sreskog komiteta 6 su članovi Centralnog komiteta SKJ, a 25 članovi centralnih komiteta SK narodnih republika. Znatno broj članova sreskih i opštinskih komiteta je na rukovodećim dužnostima u organima vlasti, organima samoupravljanja i u društveno-političkim organizacijama.

ČLANOVI OPŠTINSKIH KOMITETA

Savezni narodni poslanici	64
Republički narodni poslanici	303
Odbornici narodnih odbora	
srezova i opština	preko 12.000
Članovi radničkih saveta	preko 5.000

ČLANOVI SRESKIH KOMITETA

Savezni narodni poslanici	213
Republički narodni poslanici	499
Odbornici narodnih odbora sreza	1.997
Odbornici narodnih odbora opština	2.172
Članovi radničkih saveta	preko 1.000

Najveći broj članova opštinskih komiteta primljen je u Savez komunista od 1945 do 1948 (44%); 20% članova opštinskih komiteta je partiski kadar iz predratnog i ratnog perioda.

40% članova sreskih komiteta primljeno je u Savez komunista u periodu od 1941 do 1944, a 12% u periodu od 1948 do 1952. (Najveći procenat primljenih je od 1945 do 1948.) Sekretari sreskih komiteta su uglavnom partiski kadrovi iz predratnog i ratnog perioda (82 od 91).

CENTRALNI KOMITETI SAVEZA KOMUNISTA NARODNIH REPUBLIKA.⁵ Članovi i organizacije Saveza komunista Jugoslavije u narodnoj republici sačinjavaju Savez komunista narodne republike. Odluke Kongresa i Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije obavezne su za Savez komunista narodnih republika.

Najviši organ Saveza komunista narodne republike je Kongres, održava se jednom u 5 godina. Vanredni kongres može se sazvati na inicijativu Centralnog komiteta, na zahtev jedne trećine članova Saveza ili jedne trećine opštinskih organizacija, a njegove odluke punovažne su ako delegati prisutni na njemu predstavljaju najmanje dve trećine ukupnog broja članova Saveza komunista.

Najviši rukovodeći organ između dva kongresa je centralni komitet Saveza komunista narodne republike koji bira izvršni komitet kao svoj izvršni organ, zatim političkog i organizacionog sekretara. Kongres određuje broj članova centralnog komiteta. Broj članova izvršnog komiteta određuje centralni komitet. Kongres bira revizionu komisiju.

Sekretari centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika su:

SRBIJA: politički sekretar CK SKS — Jovan Veselinov, organizacioni sekretar — Dušan Petrović.

HRVATSKA: politički sekretar CK SKH — Vladimir Bakarić, organizacioni sekretar — Zvonko Brkić.

BOSNA I HERCEGOVINA: politički sekretar CK SK BiH — Đuro Pucar, organizacioni sekretar — Uglješa Danilović.

⁵ Vidi: »III Kongres Saveza komunista Bosne i Hercegovine«, »Jugoslovenski pregled« 1959, str. 93—95 (9—11); »IV Kongres Saveza komunista Hrvatske«, str. 147—151 (27—31).

Informacije o kongresima i sastavu CK SK ostalih narodnih republika objaviće »Jugoslovenski pregled« u narednim brojevima.

SLOVENIJA: politički sekretar CK SKS — Miha Marinko, organizacioni sekretar — Ivan Maček.

MAKEDONIJA: politički sekretar CK SKM — Lazar Koliševski, organizacioni sekretar — Vidoje Smilevski.

CRNA GORA: politički sekretar CK SKCG — Blažo Jovanović, organizacioni sekretar — Andrija Mugoša.

Sednice centralnih komiteta održavaju se prema potrebi, a najmanje dva puta godišnje.

Na plenarnim sednicama centralni komitet određuje zadatke komunista narodne republike u sprovođenju konkretne politike Saveza komunista Jugoslavije na svim poljima društveno-političke delatnosti. Tako su centralni komiteti u toku 1958 i 1959 na plenarnim sednicama, između ostalog, razmatrali: aktuelne probleme razvika kooperacije u zemljoradničkim zadrugama i probleme poljoprivrednih socijalističkih gazdinstava, metode i sadržinu rada sreskih i opštinskih komiteta, poboljšanje metoda političkog rukovođenja organizacija SK u rešavanju idejno-političkih i društvenih problema socijalističkog razvika (Makedonija); sprovođenje odluka VII Kongresa o sindikatima (Hrvatska); idejno-političke probleme u Savezu komunista (Slovenija); probleme raspodele dohotka i zadatke sindikata u oblasti politike nagrađivanja, aktuelna pitanja razvika kooperacija u zemljoradničkim zadrugama i probleme socijalističkih gazdinstava, aktuelne probleme sindikata (Srbija); aktuelne zadatke organizacija Saveza komunista u pripremama za Kongres, zadatke Saveza sindikata u razvijanju radničkog samoupravljanja i pitanja životnog standarda (Crna Gora); aktuelna pitanja socijalističkog razvika zemljoradničkih zadruga i poljoprivrednih dobara (Bosna i Hercegovina). Početkom 1958 svi centralni komiteti Saveza komunista narodnih republika održali su plenarne sednice u vezi sa Pismom IK CK SKJ o narednim zadacima Saveza komunista u otklanjanju negativnih pojava u političkom, privrednom i društvenom životu i slabosti u radu Saveza komunista.

Pri centralnim komitetima osnovani su pomoćni organi i to: organizaciono-politički sekretarijat, komisija za ideološki rad, komisija za kadrove, komisija za istoriju KPJ, komisija za nacionalne manjine (izuzev u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori) i kontrolna komisija.

Zadatak ovih organa je da rade na sprovođenju tekućih zadataka i svestranom izučavanju pojedinih pitanja iz rada i razvika organizacija Saveza komunista.

NAJVIŠI ORGANI SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE. Kongres je najviši organ Saveza komunista Jugoslavije i saziva se jednom u 5 godina (na inicijativu CK SKJ). Vanredni kongres može se sazvati na inicijativu Centralnog komiteta, na zahtev jedne trećine članova SKJ ili na zahtev Saveza komunista dve narodne republike.

Odluka o sazivanju kongresa i dnevni red objavljuje se najmanje dva meseca ranije.

Zadatak Kongresa je da: razmatra izveštaj Centralnog komiteta i Centralne revizione komisije i odlučuje o njima; donosi program i statut Saveza i vrši izmene u njima; određuje političku liniju Saveza; bira Centralni komitet i Centralnu revizionu komisiju; rešava o žalbama i molbama članova i organizacija.

Najviši rukovodeći organ Saveza između kongresa je Centralni komitet, koji predstavlja Savez u zemlji i u odnosu prema stranim partijama i organizacijama.

Centralni komitet održava svoje sednice prema potrebi, a najmanje jednom godišnje. (Između VI i VII Kongresa SKJ, CK SKJ održao je 8 plenarnih sednica na kojima je, između ostalog, razmatrao aktuelne idejne i političke probleme u SKJ, ekonomske probleme, organizaciona pitanja, aktuelna spoljnopolička pitanja i rad sa omladinom.)

Centralni komitet bira svoj izvršni organ — Izvršni komitet, generalnog sekretara Saveza komunista Jugoslavije i sekretare Centralnog komiteta. Izvršni komitet iz svoje

sredine bira Sekretarijat, koji između sednica Izvršnog komiteta obezbeđuje sprovođenje njegovih odluka i rukovodi svakodnevnim radom.

Na VII Kongresu Saveza komunista Jugoslavije, održanom aprila 1958 u Ljubljani, izabran je Centralni komitet SKJ⁶ od 135 članova, prema 103, koliko je bilo izabrano na VI Kongresu SKJ, održanom 1952 u Zagrebu.

Takođe je izabrana Centralna reviziona komisija od 23 člana.

Na sednici novoizabranog Centralnog komiteta SKJ, održanoj odmah posle završetka VII Kongresa, izabrani su: Generalni sekretar Saveza komunista Jugoslavije — *Josip Broz Tito*, sekretari Centralnog komiteta SKJ — *Edvard Kardelj* i *Aleksandar Ranković* i Izvršni komitet CK SKJ. Izvršni komitet je na svojoj sednici izabrao Sekretarijat Izvršnog komiteta.

IZVRŠNI KOMITET CK SKJ

Josip Broz Tito	Miha Marinko
Vladimir Bakarić	Đuro Pucar
Ivan Gošnjak	Aleksandar Ranković
Blažo Jovanović	Đuro Salaj*
Edvard Kardelj	Petar Stambolić
Lazar Koliševski	Jovan Veselinov
Franc Leskošek	Veljko Vlahović
	Svetozar Vukmanović

*umro

SEKRETARIJAT IZVRŠNOG KOMITETA SKJ

Josip Broz Tito	Ivan Gošnjak
Edvard Kardelj	Svetozar Vukmanović
Aleksandar Ranković	

POMOĆNI ORGANI CENTRALNOG KOMITETA SKJ⁷. Izvršni komitet CK SKJ osnovao je pomoćne organe Centralnog komiteta SKJ radi sprovođenja u život tekućih zadataka i svestranijeg izučavanja pojedinih pitanja iz rada i razvitka organizacija Saveza komunista. To su:

Organizaciono-politički sekretarijat od 11 članova, od kojih četiri člana Izvršnog komiteta CK SKJ (sekretar Dobrivoje Radosavljević, član CK SKJ); Komisija za ideološki rad od 12 članova (pretsednik Petar Stambolić, član Izvršnog komiteta CK SKJ, sekretar Vukašin Mićunović); Komisija za kadrove od 10 članova (pretsednik Veljko Zeković, član CK SKJ, sekretar Drago Purić); Komisija za istoriju KPJ od 13 članova (pretsednik Rodoljub Čolaković, član CK SKJ, sekretar Pero Morača); Komisija za međunarodne veze od 5 članova (pretsednik Veljko Vlahović, član Izvršnog komiteta CK SKJ, sekretar Aleksandar Šokorac); Komisija za nacionalne manjine od 10 članova (pretsednik Krsto Bulajić, član CK SKJ, sekretar Ljubica Stanimirović).

⁶ Vidi: »Centralni komitet Saveza komunista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled« 1958, str. 158 (20).

⁷ Vidi: »Odluka CK SKJ o zadacima i sastavu pomoćnih organa, Kontrolne komisije i Opunomoćstva CK SKJ za organizaciju Saveza komunista u JNA«, str. 251—252 (27—28). »Jugoslovenski pregled«, 1958,

Za rukovođenje radom Saveza komunista u JNA, Centralni komitet SKJ je imenovao Opunomoćstvo CK SKJ za organizacije Saveza komunista u JNA. Opunomoćstvo ima 23 člana. Politički sekretar je Ivan Gošnjak, član izvršnog komiteta SKJ, a organizacioni sekretar Otmar Kreačić, član CK SKJ.

Na osnovu člana 14 Statuta SKJ, Centralni komitet SKJ je formirao Kontrolnu komisiju Centralnog komiteta SKJ od 9 članova. Pretsednik je Krsto Popivoda, član CK SKJ, a sekretar Velimir Stojnić, član CK SKJ.

MATERIJALNA SREDSTVA SAVEZA KOMUNISTA

Materijalna sredstva Saveza komunista potiču od članarine i ostalih prihoda, a organizacije i rukovodstva raspolažu materijalnim sredstvima na osnovu svojih budžeta koje odobrava viši nadležni organ Saveza komunista.

Svaki član Saveza komunista plaća od svojih mesečnih prihoda članarinu u određenom iznosu.

Prema podacima iz izveštaja Centralne revizije komisije SKJ o finansiskom poslovanju u SKJ u vremenu između VI i VII Kongresa SKJ, prihodi Saveza komunista Jugoslavije iznosili su 5.026,793.184 din. Rashodi u istom periodu iznosili su 4.883,428.706 din.

AMBLEM I ZASTAVA SAVEZA KOMUNISTA

Amblem Saveza komunista Jugoslavije je crvena petokraka zvezda sa srpom i čekićem u sredini; srp i čekić i vice zvezde su zlatne boje. Ispod zvezde, između njena dva kraka, nalaze se početna slova Saveza komunista Jugoslavije — SKJ.

Zastava Saveza komunista Jugoslavije je crvena; odnos dužine prema širini je 2:1; u gornjem levom uglu stoji amblem Saveza komunista Jugoslavije sa natpisom iznad zvezde: »Proleterii svih zemalja, ujedinite se!«

IZVOR:

Program SKJ, »Kultura«, Beograd, 1958; Statut SKJ, »Kultura« Beograd, 1958; Izveštaj Centralnog komiteta o radu Saveza komunista Jugoslavije od VI do VII Kongresa, VII Kongres SKJ, stenografske beleške, »Kultura«, Beograd, 1958; Josip Broz Tito: »Zadaci Saveza komunista Jugoslavije u vezi sa međunarodnom situacijom i unutrašnjim razvojem socijalističke izgradnje Jugoslavije«, referat na VII Kongresu SKJ; Aleksandar Ranković: »O organizaciono-političkim zadacima Saveza komunista Jugoslavije«, referat na VII Kongresu SKJ; Edvard Kardelj: »Povodom novog Programa Saveza komunista Jugoslavije«, referat na VII Kongresu SKJ; Rezolucija VII Kongresa SKJ, VII Kongres SKJ, stenografske beleške; Materijali VI Kongresa SKJ, »Kultura«, Beograd, 1952; Odluka CK SKJ o zadacima i sastavu pomoćnih organa, Kontrolne komisije i Opunomoćstva CK SKJ za organizaciju Saveza komunista u JNA, »Komunist« br. 58 od 5 juna 1958; Izveštaj Centralnog komiteta o radu Saveza komunista Hrvatske od III do IV Kongresa, Zagreb, 1959; Izveštaj Centralnog komiteta o radu Saveza komunista Bosne i Hercegovine od II do III Kongresa, Sarajevo 1959; Izveštaj Centralnog komiteta o radu Saveza komunista Srbije od III do IV Kongresa, Beograd, 1959; Statistička služba CK SKJ; »Komunist«, 1957—1959; »Politička dokumentacija«, 1957—1959; Pismo Izvršnog komiteta CK SKJ od februara 1958.

I. L. — M. G.

IV KONGRES SAVEZA KOMUNISTA HRVATSKE

IV Kongres Saveza komunista Hrvatske¹ održan je u Zagrebu od 7 do 10 aprila 1959.

Dnevni red Kongresa:

1. Izveštaj Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske o radu Saveza komunista Hrvatske od Trećeg do Četvrtog Kongresa SK Hrvatske;
2. Izveštaj Revizione komisije Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske;
3. Referat o unutrašnjem razvoju i zadacima komunista;
4. Rezolucija IV Kongresa Saveza komunista Hrvatske o narednim zadacima Saveza komunista Hrvatske;
5. Izbor Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske i
6. Razno.

Kongresu je prisustvovao 871 delegat koji je predstavljao 176.017 članova Saveza komunista Hrvatske (od toga je na opštinskim konferencijama izabrano 779 delegata, u fabričkim organizacijama 101 delegat). Iz opravdanih razloga Kongresu nije prisustvovalo 9 delegata.

Od 880 izabranih delegata 385 (43,8%) su radnici, 136 (15,5%) seljaci, 142 (16,1%) intelektualci (inženjeri, pravnici, ekonomisti, profesori i dr.), 211 (23,9%) službenici, 6 (0,7%) ostalih.

Na Kongresu je bilo 117 (13,3%) žena delegata.

Prosečan staž delegata u Savezu komunista je 14 godina, 8 meseci i 23 dana.

Od ukupnog broja delegata u Narodnooslobodilačkoj borbi učestvovalo je 661 (75,1%), među kojima je 237 nosilaca »Spomenice 1941«. 58% delegata je prvi put bilo na Kongresu.

Delegati imaju sledeće funkcije u Savezu komunista: članova CK SKH — 60, članova Revizione komisije CK SKH — 14, članova sreskih komiteta — 253, opštinskih — 314, fabričkih 68, sekretara osnovnih organizacija SK — 21.

Kongresu su prisustvovali u ime CK SKJ član Izvršnog komiteta CK SKJ Veljko Vlahović, kao i predstavnici centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika. Kongresu je takođe prisustvovalo 120 gostiju.

Kongres je 7 aprila otvorio sekretar CK SKH Vladimir Bakarić.

U ime Generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita i CK SKJ, Kongres je pozdravio Veljko Vlahović.

Član CK SKH Mile Počuča govorio je o značaju 40-godišnjice KPI.

Izveštaj CK SKH nije čitan na Kongresu pošto je ranije bio podeljen delegatima.

¹ Osnivački kongres Komunističke partije Hrvatske održan je avgusta 1937; II Kongres, novembra 1948; III Kongres, maja 1954.

U referatu »Unutrašnji razvoj i zadaci komunista«, koji je podneo sekretar CK Saveza komunista Hrvatske Vladimir Bakarić, govori se o nekim aspektima ekonomskog zbivanja i napretka u Jugoslaviji. Veći deo referata posvećen je unutrašnjem razvoju sela i poljoprivrednoj politici. U referatu se zatim govori o industrijalizaciji, o položaju žene i porodice, školovanju radnih ljudi i o odnosima sa komunističkim partijama istočnih zemalja.

Kongres je radio u plenarnim sednicama (7 i 10 aprila) i komisijama (7, 8 i 9 aprila) i to: Komisiji za društveno-ekonomski razvoj i ulogu komune (koreferent: Anka Berus); Komisiji za ideološko-politička pitanja (koreferent: Nikola Sekulić); Komisiji za organizaciono-kadrovska pitanja (koreferent: Zvonko Brkić).

U Komisiji za društveno-ekonomski razvoj i ulogu komune radilo je prosečno oko 350 delegata, od kojih je 36 učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za ideološko-politička pitanja radilo je oko 250 delegata od kojih je 27 učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za organizaciono-kadrovska pitanja radilo je oko 250 delegata, od kojih je 30 učestvovalo u diskusiji.

Kongres je usvojio Izveštaj Centralnog komiteta i Referat Vladimira Bakarića i u celini odobrio rad CK SKH u razdoblju od III do IV Kongresa. O Izveštaju Centralnog komiteta, Referatu i o izveštajima komisija diskutovalo se na plenarnoj sednici, posle čega je Kongres usvojio izveštaje kongresnih komisija, izabrao novi Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske i Revizionu komisiju.

Kongres je u CK SKH izabrao 97 članova (među kojima 40 novih), a u Revizionu komisiju 23 člana.

Na prvoj sednici novoizabranog Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske izabran je Izvršni komitet Centralnog komiteta od 15 članova. Za političkog sekretara Centralnog komiteta SKH izabran je ponovo *Vladimir Bakarić*, a za organizacionog sekretara *Zvonko Brkić*.

U Kontrolnu komisiju Centralnog komiteta SKH izabrano je 6 članova, a za predsednika Mile Počuča.

Na prvoj sednici novoizabrane Revizione komisije izabrana je za predsednika Radojka Katić.

Kongres je usvojio rezoluciju IV Kongresa Saveza komunista Hrvatske.

Kongres je primio u toku rada 417 pozdravnih telegrama od raznih društveno-političkih organizacija.

R—T. P.

CENTRALNI KOMITET SAVEZA KOMUNISTA HRVATSKE

Dr Vladimir Bakarić
Lutvo Ahmetović
Petar Alfirević
Ivo Amulić
Stojanka Aralica
Maks Baće
Boris Bakrač
Milutin Baltić
Marko Belinić
Andrija Benussi
Anka Berus
Antun Biber
Srećko Bijelić
Jure Bilić
Jakov Blažević
Čedo Borčić
Zvonko Brkić
Josip Brnčić
Ivan Buković
Pero Car
Josip Cazi
Marin Cetinić
Franjo Culjak
Marijan Cvetković
Dr Dušan Čalić
Tode Čuruvija
Savka Dabčević
Stjepan Debeljak
Perica Dozet

Dušan Dragosavac
Veljko Drakulić
Ivan Družić
Beška Frntić
Drago Gizdić
Bude Grahovac
Čedo Grbić
Ivica Gretić
Maca Gržetić
Joso Gržetić
Većeslav Holjevac
Vjekoslav Ivančić
Dr Mladen Iveković
Jure Ivezic
Stjepan Ivić
Nikola Jakšić
Grga Jankež
Vlado Janjić
Edo Jardas
Stjepan Jureković
Ante Jurjević
Blaž Kalafatić
Duro Kladarin
Franjo Knebl
Josip Kolar
Ivan Krajačić
Soka Krajačić
Antun Krajnović
Miroslav Krleža

Vicko Krstulović
Milka Kufrin
Katica Kušec
Mirko Lacković
Anica Magašić
Božidar Maslarić
Ante Milković
Sonja Mirić
Milan Mišković
Karlo Mrazović
Antun Pavlinić
Kata Pejnović
Milka Planinc
Mile Počuča
Stjepan Puklek
Nikola Rački
Stevo Radanović
Jelica Radojčević
Ante Raos
Ilija Rikanović
Ante Roje
Milan Rukavina
Milivoj Rukavina
Dragutin Saili
Ivo Sarajčić
Nikola Sekulić
Ivo Senjanović
Ico Simčić
Vajo Skendžić
Uroš Slijepčević
Ivan Sibi

Rudolf Šimić
Franjo Širola
Simo Todorović
Mato Ujević
Norbert Veber
Vanja Vranjican
Josip Zmajić
Dr Miloš Zanko

IZVRŠNI KOMITET

Vladimir Bakarić
Marko Belinić
Anka Berus
Antun Biber
Zvonko Brkić
Jakov Blažević
Marijan Cvetković
Stjepan Ivić
Ivan Krajačić
Vicko Krstulović
Božidar Maslarić
Karlo Mrazović
Mile Počuča
Dragutin Saili
Nikola Sekulić.

KONTROLNA KOMISIJA

Mile Počuča
Stjepan Debeljak
Soka Krajačić
Stjepan Puklek
Franjo Culjak
Blaž Kalafatić.

REVIZIONA KOMISIJA

Vinko Bučević
Mirko Bošković
Branko Drezga
Stjepan Iveković
Radojka Katić
Greta Kavaj
Ivan Leko
Milan Majstorović
Ivo Mardešić
Marko Mrkoci
Božidar Novak
Pero Pirker
Ivica Plašć
Nikola Repanić
Nikica Smiljanić
Dragan Stojaković
Dr Marko Šarić
Dušan Štrbac
Slavko Štrbac
Jovo Ugrčić
Zlatko Uzelac
Dane Vuksan
Đuka Zatezalo

REZOLUCIJA ČETVRTOG KONGRESA SK HRVATSKE

Četvrti kongres Saveza komunista Hrvatske usvojivši referate i izvještaj Centralnog komiteta ističe da su u razdoblju od III. Kongresa do danas učinjeni daljnji značajni koraci u socijalističkoj izgradnji, kako ekonomike, tako i socijalističkih društvenih odnosa, da je u ovom periodu ostvaren snažan napredak u razviku proizvodnih snaga, koje su osigurale dinamiku daljnje industrijalizacije i omogućile sve veću, kvalitetniju i raznovrsniju proizvodnju robe široke potrošnje.

Sistem socijalističkih društvenih odnosa s radničkim samoupravljanjem i komunama u svojoj osnovi, sa sve razvijenijom privredom objedinjuje naše društvo u neposrednom rješavanju svojih poslova, što se snažno odrazilo na cjelokupnom našem razviku i što je ideju socijalizma pretvorilo u svakodnevnu praksu i orijentaciju radnih ljudi.

Rezimirajući u širokoj diskusiji dosadašnja iskustva Kongres je našao odlučnost Saveza komunista Hrvatske da se na platformi Programa Saveza komunista Jugoslavije bori za daljnju izgradnju socijalističke Jugoslavije, za njenu politiku međunarodne suradnje i mira.

Iz ocjene stanja i rada organizacija, kao i diskusije delegata proizlazi da u narednom periodu treba naš rad prvenstveno usmjeriti na ostvarivanje slijedećih zadataka:

I

U razdoblju između Trećeg i Četvrtog kongresa privreda u našoj Republici postigla je snažan uspon. Osnovicu tog uspona sačinjava razvitak industrije, čija je proizvodnja porasla u tom periodu za 78%. U povećanju industrijske proizvodnje u navedenom razdoblju najsnažniji uspon su postigle: crna metalurgija, proizvodnja nafte, kemijska industrija i prehrambena industrija. Takav snažan porast industrijske proizvodnje, osim pravilne ekonomske politike i velikog zalaganja radnih ljudi, rezultat je i završavanja i puštanja u pogon većine industrijskih objekata započetih u prethodnom periodu.

Brzi razvitak privrede, posebno industrije, omogućio je značajno povećanje nacionalnog dohotka i stalan porast životnog standarda.

Razmatrajući daljnji razvitak materijalne osnove socijalizma, proizvodnih snaga društva i životnog standarda radnog naroda, Kongres ukazuje na osnovne zadatke u oblasti privrede.

Povećavati proizvodnju sirovina, za koju postoje povoljni prirodni uvjeti u našoj Republici i na toj povećanoj proizvodnji sirovina razvijati odgovarajuće grane privrede.

U poljoprivredi ostvariti veće melioracione zahvate, a posebno na posavskom i neretvanskom području. Odlučnije povećati obradive poljoprivredne površine.

Na novoosvojenim površinama orijentirati se na organiziranje poljoprivredne proizvodnje visokih prinosa. I na ostalim poljoprivrednim površinama treba težiti proširivanju suvremenog procesa proizvodnje kao bitnog uvjeta veće tržišne proizvodnje. U tom pogledu posebno će biti potrebno ulagati sredstva i napore za razvitak stočarstva, voćarstva i povrtljarstva, jer te grane relativno zaostaju u tom procesu.

Dosadašnja praksa je pokazala da je — kako za proizvodnju visokih prinosa, tako i za brzi socijalistički razvitak poljoprivrede — potrebno nastaviti kompletiranjem i osposobljavanjem poljoprivrednih dobara, zadruga i zadrugnih ekonomija za suvremenu proizvodnju.

Dosadašnji rezultati kooperacije zadruga i individualnih seljaka potvrđuju mogućnost povećanja poljoprivredne proizvodnje na široj osnovi, jer se putem raznih oblika takve stvaraju uvjeti za ubrzaniji proces krupne i napredne proizvodnje i proširivanje socijalističkih odnosa na selu. Stoga je potrebno angažirati društvena sredstva, kao i sredstva individualnih gospodarstava, u cilju postizanja još većih ekonomskih i društvenih efekata u ovoj kooperaciji. U vezi s tim potrebno je zadrugu stalno jačati organizaciono i kadrovski, te usavršavati i širiti udruživanje poljoprivrednih organizacija. Poljoprivreda sve više postaje sirovinski izvor za daljnji razvoj prerađivačke industrije, i stoga je potrebno da ova industrija sistematski pomaže podizanju poljoprivredne proizvodnje na suvremeni nivo.

Sumaska bogatstva potrebno je ne samo čuvati, nego i povećavati i odlučnije prići racionalnijem i suvremenijem uzgajanju i iskorištavanju. Otklanjanje nerazmjera između siječe i prirasta šuma, uzgajanje brzorastućih sorti drveća, jače razvijanje industrije viših faza prerade drveta, a posebno celuloze, ploča (iverica, panelploča i šperploča), te kemijske prerade drveta, daljnji je zadatak našeg gospodarstva šumom i razvijanja drve industrije.

Postoje znatne mogućnosti za daljnji razvoj energetike, osobito hidroenergije, nafte i njenih derivata, kemijske industrije, proizvodnje i prerade alumina, pa zato ovim industrijskim granama treba dati poseban značaj.

Pomorska privreda dobiva sve veću važnost kao faktor našeg općeg privrednog razvoja. Već dosada potvrđeni ekonomski značaj našeg pomorskog transporta i brodogradnje zahtijeva da se paralelno s daljnjim porastom privrede u cjelini, a time i vanjske trgovine i tranzita, povećaju prevozni kapaciteti, ubrzaniye osposobljavaju i moderniziraju luke, željeznice i druga sredstva transporta i komunikacije, a u brodogradilištima još više mehanizira proces rada i izgrade odgovarajući kapaciteti dokova. Radi izvršavanja tih zadataka

i uspješnijeg razvoja kao cjeline posvetiti punu pažnju organizaciji pomorstva, a naročito uskladiti djelovanje raznih grana pomorstva i pomorske uprave.

Ribarsku privredu potrebno je razvijati modernizacijom njenih osnovnih sredstava i u ribolovu primjenjivati najnovija dostignuća tehnike.

U našoj Republici postoje izvanredno povoljni prirodni i drugi uvjeti za razvoj turizma. Brzo povećanje turističkog prometa posljednjih godina zahtijeva ubrzaniju izgradnju novih kapaciteta za smještaj turista, komunikacija, odgovarajućih komunalnih objekata, elektrifikaciju, poboljšanje vodoopskrbe itd.

Daljnji razvoj privrede traži rekonstrukcije u industriji. U najmodernije kapacitete imamo ne mali broj zastarjelih, koji koče razvitak privrede u cjelini i zadržavaju porast produktivnosti rada dok je njihova rekonstrukcija, u današnjim uvjetima, u pravilu najrentabilnije ulaganje. Dizanjem privrede u cjelini na suvremeni tehnički nivo moći ćemo u daljnjem privrednom razviku na široj osnovi usvajati moderne tehnološke procese proizvodnje i metode organizacije rada. Primjena takvih procesa predstavlja odlučniju orijentaciju, na specijalizaciju proizvodnje i njome uvjetovanu kooperaciju. Takav razvitak nužno zahtijeva u mnogim privrednim granama stvaranje raznovrsnih oblika poslovnih udruženja i zajednica proizvođača, kao adekvatnog načina postizavanja optimalnih privrednih rezultata i značajnijeg povećanja proizvodnosti rada. U tu svrhu posebnu pažnju posvetiti intenzivnoj suradnji naučnoistraživačkih institucija s privrednim organizacijama, kao i sistematskoj izgradnji kvalificiranih kadrova, potrebnih za odvijanje suvremenih procesa u proizvodnji, prometu, saobraćaju i vršenju usluga. Sistem nagrađivanja na dosadašnjem iskustvu treba usavršavati tako da potiče materialnu zainteresiranost proizvođača povećanjem proizvodnje i produktivnosti rada, potpunijim iskorištavanjem kapaciteta i drugih vrsta rezervi. Organi društvenog samoupravljanja moraju pomoći uspostavljanju, radu i funkcioniranju kadrovske službe privrednih organizacija i javnih službi, da bi uspješnije rješavali zadatke sistematskog uzdizanja kadrova.

U investicionoj politici nastojati da se što racionalnije ulaže, da što brže otpočne proizvodnja i da se objedinjuju investiciona i druga sredstva više poduzeća u sve širim razmjerima radi efikasnijeg iskorištavanja tehničkih kapaciteta privrede i stvaralačke snage naših stručnih kadrova.

Ujedačeni teritorijalni razvitak privrede zahtijeva brzi razvoj nerazvijenih područja u skladu s osnovnim smjernicama privredne politike zemlje. U tu svrhu potrebno je da zajednica pomogne naročito stvaranje općih preduvjeta za njihov privredni razvitak kao što su, osobito, komunikacije i energetska baza. U provođenju tog zadatka posebnu je pažnju potrebno posvetiti osnivanju u tim područjima pojedinih kapaciteta i pogona većih poduzeća, da bi ova mogla provesti veću specijalizaciju svoje proizvodnje, a u ovim područjima zaposliti višak radne snage uz manje investicione troškove.

Intenzivnija stambena izgradnja posljednjih godina treba u narednom periodu dati još veće rezultate, naročito u pravcu brže i jeftinije izgradnje, čemu će posebno pridonijeti tipizirani proizvodi građevinske industrije i veća mehanizacija građevinarstva. Na ovoj bazi razvijati će se i građevinsko zanatstvo da bi u svakom pogledu zadovoljilo sve veće potrebe na ovom polju.

Razvoj ostalih grana zanatstva treba prilagoditi suvremenim potrebama našeg društva, posebno u pogledu podmirivanja sve raznovrsnije potražnje usluga. U tu svrhu posebno treba osposobljavati zanatska poduzeća i radnje društvenog sektora, razvijajući raznovrsne jeftine servise s dovoljnim kapacitetima.

Porast svih vidova potrošnje zahtijeva i odgovarajući razvoj trgovinske mreže i u kvantitativnom i u kvalitativnom pogledu. Za stabilizaciju tržišta i osiguranje postepenog povećanja životnog standarda potrebno je osnivati trgovinske radnje u kojima će potrošač biti brzo i kvalitetno podmiren sve bogatijim asortimanom proizvoda. Posebnu brigu treba posvetiti organizaciji prometa poljoprivrednim proizvodima i postići da sve više tržišnih viškova bude zahvaćeno tim prometom, te najracionalnijim — što znači i najjeftinijim putem — osigurati snabdijevanje potrošača, naročito u većim gradovima i industrijskim centrima. Ovo je jedan od najvažnijih zadataka komuna proizvođačkih područja i potrošačkih centara.

Daljnji uspješan razvitak privrede u cjelini iziskuje usavršavanje privrednog sistema u skladu s potrebama daljnjeg socijalističkog razvoja. Zato bogato iskustvo neposrednih proizvođača i komunata u našem dinamičnom privrednom i društvenom razviku treba da u još većoj mjeri dode do izražaja u inicijativi radnih kolektiva i komunata na uopćavanju stečene prakse, u radu na dograđivanju i usavršavanju našeg privrednog sistema i socijalističkih proizvodnih odnosa.

II

Temeljiti socijalistički preobražaj društvenih odnosa i ekonomske strukture, jačanje materijalne baze i brzi tehnički razvitak naše zemlje, novi položaj i uloga radnog čovjeka kao svjesnog graditelja socijalizma stvorili su nove perspektive razvoju sistematskog odgoja i obrazovanja. Iz perspektive takvog društvenog razvitka proizlazi zahtjev za sve višim nivoom obrazovanja svakog građanina radi lakšeg snalaženja u zadacima i problemima, koji niču u svakodnevnom životu i s kojima se susreće u društvenom upravljanju.

Polazeći od takvih materijalnih i društvenih procesa postepeno se reformom školstva izgrađuje suvremeniji sistem odgoja i obrazovanja. Komunisti će pružati punu podršku društvenoj inicijativi u oblasti prosvjete, rukovodeći se time da je osnovni interes naše zajednice slijedeći:

— osposobiti mladu generaciju da svojim radom, zasnovanim na suvremenim dostignućima nauke i tehnike, pridonosi stalnom razvitku društvenih proizvodnih snaga, porastu materijalnog blagostanja i kulturnom procvatu socijalističke zajednice kao cjeline i individualnom blagostanju radnog čovjeka;

— pripremati i odgajati mladu generaciju za zadatke društvenog upravljanja, da bi kao odrasli građani s poznavanjem stvari i razvijenim osjećajem odgovornosti aktivno sudjelovali u društvenom životu kao svjesni graditelji socijalizma.

Socijalistički društveni razvitak na bazi društvenog samoupravljanja, oslobađajući individualnu volju, stvaralaštvo i interes radnog čovjeka za materijalni i kulturni napredak zajednice, dovodi i do porasta interesa radnog čovjeka za svoje stalno obrazovanje i osposobljavanje. Istovremeno, u uvjetima sve sistematskije primjene nauke i tehnike u privredi i javnim službama, a radi podizanja produktivnosti ljudskog rada, sve se više rada i nameće i kao društveni i lični interes — upoznavanje, usavršavanje i usvajanje novih dostignuća, metoda rada i procesa. Komunisti su dužni da podržavaju takve tendencije i težnje radnih ljudi za proširenje svog općeg i stručnog obrazovanja i da potpomažu sve napore na razvijanju raznovrsnih ustanova i oblika, koji služe općem, ekonomskom i stručnom obrazovanju građana. Naročitu pažnju posveti i općem i stručnom obrazovanju industrijskih i poljoprivrednih proizvođača i u tu svrhu obratiti punu pažnju razvoju radničkih i narodnih sveučilišta, škola za seosku omladinu, centara za izobrazbu kadrova u poduzećima i t. d.

S obzirom na ulogu osnovnih škola, kao škola, koje svakom mladom građaninu daju osnove suvremenog općeg obrazovanja i društvenog odgoja, pružajući mu neophodne temelje za daljnje usavršavanje, život i stvaralački rad, potrebno je ulagati stalne napore za podizanje kvaliteta i nivoa odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama.

Stručno školstvo treba da dođe u centar pažnje, jer je ono, obrazujući radnički podmladak, od odlučnog značenja za privredni napredak i društveni razvitak zemlje. Postepeno, u skladu s perspektivnim potrebama privrede i javnih službi, širiti kapacitete i ravnomjerno razvijati mrežu stručnih škola, posvetiti punu pažnju dobivanju stručno i idejno kvalitetnog nastavnog kadra.

Nastojati da se sistematski proširuje školski prostor i oprema, te da se raspoloživa sredstva koriste racionalno i s više odgovornosti.

S obzirom na potrebe zemlje za visokokvalificiranim stručnjacima odlučnije pristupiti reformi studija na Sveučilištu racionalnijom i suvremenijom organizacijom studija, koja bi otklonila ozbiljne nedostatke; nerazmjerno dugo trajanje studija, zadržavanje zastarjele i nepotrebne materije i nedovoljno uočavanje suvremenih potreba. Isto tako potrebno je proširiti sistem školovanja kadrova iz prakse otvaranjem daljnjih novih srednjih i viših tehničkih škola.

Suradnjom zainteresiranih društvenih snaga u komuni (privredna poduzeća, zadruge, društvene organizacije, stambene zajednice) uspješnije razvijati mrežu ustanova za predškolsku djecu, dječja igrališta i širiti zelene površine.

Unapređivati učeničku samoupravu i zajednice učenika u školi radi razvijanja odgovornosti, inicijative svjesne discipline učenika. Razvijati sistematski rad na stručnom, idejnom i društveno-političkom uzdizanju nastavnog kadra.

Obzirom na značaj tehnike u proizvodnji i suvremenom životu opće potrebno je organizirati i razvijati sistematski rad na tehničkom odgoju ljudi u gradu i u selu, a naročito mlade generacije.

Fizička kultura, s obzirom na svoju ulogu i utjecaj na fizički razvoj, zdravlje, odgoj i kulturnu rasonodu radnih ljudi, zauzima sve značajnije mjesto u životu suvremenog čovjeka. Takva uloga i karakter fizičkog odgoja nameće potrebu odlučnije orijentacije na sistematsko razvijanje fizičkog odgoja u svim školama, kako u školskoj, tako i u vanškolskoj aktivnosti omladine, kao i za razvijanje mreže društvenih organizacija za masovni fizički odgoj i široku sportsku aktivnost u gradu i selu, u tvornici i školi.

U oblasti zdravstva potrebno je i dalje izgrađivati materijalnu bazu zdravstvene zaštite naroda. Što racionalnijom i svrsishodnijom izgradnjom vanbolničkih i bolničkih ustanova još više približiti zdravstvenu službu stanovništvu i postepeno izravnavati disproporcije, koje u tom pogledu postoje između pojedinih krajeva.

Dok se u školovanju i redovnom prilivu novih liječnika postizu zadovoljavajući rezultati, potrebno je ubrzati školovanje stomatologa, zubara, kao i srednjeg medicinskog kadra.

Potrebno je proširivati zdravstveno osiguranje seoskog stanovništva.

Postojeće oblike samoupravljanja fondovima zdravstvenog osiguranja treba više koristiti u pravcu materijalne zainteresiranosti i aktivizacije komunala odnosno osiguranika za što racionalnije korištenje sredstava.

Naše društvo osigurava i troši sve veća sredstva za zdravstvo. Na razvoju mreže zdravstva (dispanzeri, rođilišta, bolnice, klinike, kupališta, apoteke, ambulante i t. d.) i pravilnoj upotrebi

sredstava, komunisti moraju razvijati široku društvenu akciju učvršćujući društveno upravljanje, kojim će se zdravstvena služba sve više prilagođavati potrebama radnih ljudi i osigurati utjecaj na kvalitet služba, usluga i gospodarenje sredstvima.

Zdravstvena služba i zdravstveno osiguranje treba da energičnije usmjeravaju svoju djelatnost na očuvanje i jačanje zdravlja naroda. Sprečavanje tuberkuloze i drugih zaraznih bolesti, pomora dojenčadi, profesionalnih bolesti, povreda na radu i drugih masovnih oboljenja treba da bude zadatak ne samo zdravstvenih, nego i političkih, društvenih i privrednih organizacija. Politika naglašavanja preventivne treba da nađe jačeg odziva u strukturi investicija, modernoj tehničkoj opremi, školovanju stručnjaka, načinu financiranja i u organizaciji zdravstvene službe.

Poboljšavanjem unutrašnje organizacije rada u zdravstvenim ustanovama, uvodenjem sistematske stručne a i šire društvene kontrole, otklanjanjem raznih subjektivnih slabosti, potrebno je do maksimuma iskoristiti sadašnje kapacitete i podići efikasnost njihovog iskoristjenja. Povezivanjem i koordiniranjem rada zdravstvenih ustanova unutar komunala, kotara i Republike prevladati sadašnju rascjepkanost i omogućiti jedinstvenije djelovanje zdravstvene službe na određenim programima cjelokupne zdravstvene zaštite.

Već sada relativno velika sredstva i brigu naše društvo posvećuje socijalno ugroženim osobama izvan socijalnog i zdravstvenog osiguranja. Ta briga mora u prvom redu biti usmjerena na osposobljavanje većine tih osoba, da se stručno i zdravstveno osposobe za samostalno privredijanje.

Specijalnu brigu posvetiti izvršenju obaveza prema ratnim vojnim invalidima, porodicama i djeci palih boraca.

Stvaraju se i novi specifični socijalni problemi, izazvani naglim društvenim preobražajem, a posebno prilivom seoskog stanovništva u gradove i industrijske basene.

Socijalni problemi i društvene posljedice razbijanja starih društvenih okvira i odnosa traže od komunisti i svjesnih socijalističkih snaga, da tim problemima posvete punu pažnju i razvijaju razne oblike uzajamne pomoći, koristeći naročito stambene zajednice i aktivnost odgovarajućih društvenih organizacija.

III

Razvijanje neposredne socijalističke demokracije daljnjim unapređivanjem društvenog samoupravljanja u svim oblastima privrednog, društvenog i državnog života ostaje u narednom razdoblju jedan od glavnih zadataka Saveza komunisti i svih socijalističkih snaga.

U daljnjem razvijanju mehanizma društvenog samoupravljanja dosljedno razvijati takve demokratske odnose, oblike i metode rada, koji će sve više oslobađati inicijativu i stvaralaštvo i u sve većoj mjeri afirmirati osnovne unutrašnje pokretačke snage socijalističkog razvika: proizvođače, radne kolektive, komune i socijalističke društvene organizacije.

Daljnje razvijanje društvenog upravljanja usko povezati sa sve dosljednijom orijentacijom organa društvenog upravljanja na razmatranje i rješavanje aktualnih pitanja materijalnog i kulturnog napretka društvene zajednice i svakodnevnih potreba radnih ljudi.

Razvijati demokratske odnose i metode, široku izmjenu mišljenja i konstruktivnu kritiku u radu organa društvenog upravljanja nastojeći da radni ljudi putem vlastite društvene akcije, usmjerene na rješavanje pitanja od kojih zavisi njihov napredak i blagostanje, usvoje socijalističku perspektivu i u njenom ostvarivanju vide svoj vlastiti interes.

U razvijanju društvenog upravljanja naročitu pažnju obratiti razvijanju radničkih savjeta i komunala.

Mehanizam društvenog upravljanja u komuni razvijati harmonično u svim odnosima i oblastima, polazeći od toga da je svrha društvenog upravljanja i komunalnog uređenja: proširiti ulogu neposrednih proizvođača i izvan oblasti materijalne proizvodnje i omogućiti im da kao potrošači i korisnici socijalnih, zdravstvenih, kulturnih, prosvjetnih i ostalih komunalnih ustanova i službi utječu na njihov razvitak i djelovanje, te postanu zainteresirani ne samo za njihovo bolje funkcioniranje, već i za opći razvitak i porast proizvodnih snaga i materijalne baze komunala i društvene zajednice u cjelini.

Dosljednije i sistematskije koristiti mehanizam društvenog upravljanja — odbore i savjete u ustanovama i javnim službama, zborove birača — da komunalna, prosvjetna, kulturna, zdravstvena, socijalna i privredna problematika postane predmet razmatranja, brige, društvene kontrole, neposredne materijalne i moralne pomoći širokih slojeva u komuni.

Sve dosljednije i sistematskije razvijati društvene organe upravljanja u prikladan oblik društvene kontrole i konstruktivne kritike, umjesto dogovora i konstruktivne suradnje građana i zainteresiranih društvenih snaga oko rješavanja problema unapređenja i boljeg funkcioniranja javnih službi i ustanova u interesu građana.

U tu svrhu osigurati redovno upoznavanje radnih ljudi s radom i problemima organa društvenog upravljanja preko zborova birača, sastanaka radnih kolektiva i društvenih organizacija i razvijati odgovornost ovih organa prema radnim ljudima.

Izbor kandidata za organe društvenog upravljanja postaviti na širu osnovu, orijentirajući se na kandidiranje sve šireg kruga javnih radnika, koje svakodnevna društvena aktivnost iznosi na površinu kao svjesne graditelje socijalizma u raznim oblastima. Odlučnije prekinuti štetnu praksu istovremeno višestrukog zaduživanja istih osoba u raznim organima.

Iz najširih redova neposrednih proizvođača angažirati ne samo kandidate za članove radničkih savjeta već i za članove društvenih organa izvan privrede, kao što su prosvjetni, kulturni, zdravstveni, socijalni itd.

Odlučnije pristupiti formiranju stambenih zajednica u interesu uspješnijeg rješavanja svakodnevnih potreba domaćinstva radnog čovjeka, koje se ne mogu uspješno zadovoljavati samo sredstvom individualne porodice.

Savez komunista mora današnjoj omladini svestrano objasniti pod kojim je uvjetima nastala socijalistička Jugoslavija i izvojevana pobjeda u Oslobođilačkom ratu. Bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije najefikasnije se razvija i učvršćuje preko mladih generacija. Omladina ima ogroman i slavan udio u pobjedi Revolucije i socijalističkoj izgradnji.

Naša je omladina u ratu i poslijeratnoj izgradnji pokazala visoku svijest i nezadrživ radni elan. Ona smjelo slijedi i pretvara u djelo Program Saveza komunista i bez predrasuda odbacuje balast zaostalosti. Na toj revolucionarnoj tradiciji ona i danas uspješno i s voljom izvršava i preuzima zadatke, koji se pred nju postavljaju. Još jačim uključivanjem omladine u sve ustanove komune, u rad radničkog i društvenog samoupravljanja, naročito školstva, fiskulture i drugih aktivnosti, daljnjim organiziranjem radnih akcija, komunisti moraju razbijati predrasude, kojima se često omladini priječi i ne priznaje sposobnost da ravnopravno sudjeluje u izgradnji socijalističkog društva. Organizacija Narodne omladine će baš putem takvih iskustava još više podići svijest omladine o njenoj vlastitoj odgovornosti, politički je i ideološki osposobiti da svlada razne slabosti i odupre se negativnim utjecajima, koji bi slabili njen elan u izgradnji socijalizma.

Upravo radi toga Savez komunista pridaje veliko značenje političkom i organizacionom jačanju Narodne omladine, kao i svih organizacija, koje okupljaju omladinu.

Veću brigu posvetiti stručnom osposobljavanju organa državne uprave, stručnih i upravnih organa i ustanova, da efikasnije, racionalnije i odgovornije rješavaju svoje zadatke. Posebnu pažnju obratiti poštivanju prava građana, zakonitosti i ekspeditivnosti u rješavanju problema za koje im se obraćaju građani, kao i pažljivom ljudskom odnosu prema građanima kao strankama i njihovim životnim problemima.

Usavršavanje i osposobljavanje radničkih savjeta za još uspješnije rješavanje svojih složenih zadataka u podizanju proizvodnosti rada, usavršavanju tehnoloških procesa, ekonomičnom poslovanju, radnim odnosima i sistemu nagrađivanja, u rješavanju pitanja životnog standarda radnika, kao i u razvijanju njihove odgovornosti prema zajednici — predstavlja zadatak od naročite važnosti.

Potrebno je da radnički savjeti uz pomoć vijeća proizvođača sindikalnih organizacija, kao i neposrednim povezivanjem, osiguravaju proširenje svoje uloge i utjecaja na privredno kretanje i racionalno gazdovanje u komun, na rješavanje pitanja društvenog standarda, na funkcioniranje javnih službi i sagledavanje svog položaja i obaveza u cjelini privrednog kretanja i rješavanja komunalnih problema.

Osnovni zadatak kotarskih organa narodne vlasti, uprave i ustanova jest jačanje, osamostalivanje i osposobljavanje komun za rješavanje njihovih zadataka i osiguranje njihove suradnje u pitanjima od zajedničkog interesa. Više razvijati neposrednu suradnju i zajedničko angažiranje komun u rješavanju zajedničkih pitanja i povezivanja, osnivanja i koordiniranja službi i ustanova od zajedničkog interesa u oblasti privrede, prosvjete, zdravstva i komunalnih službi (elektrifikacija, vodovodi itd.).

IV

Sve bogatiji i složeniji oblici života našeg socijalističkog društva traže odgovarajuće i raznovrsnije organizacione oblike i metode rada kao i trajno razvijanje i podizanje nivoa ideološkog znanja i političke čvrstine članova Saveza komunista.

Rad na ideološkom uzdizanju članstva Saveza komunista mora proizlaziti iz potrebe objašnjavanja da se stvarnost i praksa radničkog i društvenog samoupravljanja, našeg komunalnog sistema, širenje prosvjete, zdravstva, nauke i kulture, poboljšanja životnog standarda itd. razvija i prenosi na sve jaču ekonomsku bazu i sve širu samoaktivnost društva koje rješava svoje životne potrebe.

Osjećaj za stvarnost i odgovornost, spontano reagiranje na socijalne i političke probleme mora se stalno razvijati kod članova Saveza komunista. Time će uspješnije djelovati u aktivnim komunista i moći razvijati svoju djelatnost i politički utjecaj u svojoj okolini, poduzeću, ustanovi, u gradu, naselju, selu itd.

Sve aktivnije učestvovanje radnih ljudi u socijalističkoj izgradnji, na bazi razvijanja društvenog samoupravljanja, otvara sve šire izvore prilivu novih članova u Savez komunista.

Iako je, u cjelini gledano, broj novih članova Saveza komunista u porastu, ipak neki općinski i tvornički komiteti zaostaju u primanju novih članova, a naročito žena. To je odraz slabe aktivnosti, nebrige i uskrudnosti tih rukovodstava odnosno organizacija.

Sve više omladine i žena sudjeluje putem raznih aktivnosti u životu suvremenog društva, preuzima na sebe poslove kojima se svakodnevno gradi sistem samoupravljanja. Uzimajući kao kriterij takvu aktivnost omladine i žena, mora im biti omogućen brz ulazak u Savez komunista.

Organizacije Saveza komunista na selu imaju svoje specifične uvjete rada. Politika naše partije prije rata, za vrijeme

rata i dalje, stvorila je kod ogromne većine naših seljaka povjerenje u nju. Ugled i moralno-politička snaga socijalističke Jugoslavije u svijetu, njena dosljedna borba za mir, međunarodnu suradnju itd., pretvaranje naše zemlje u razvijenu industrijsko-agrarnu zemlju odrazili su se raznoliko i duboko na prilike sela. Na svem tom iskustvu uz pravilno objašnjavanje i druge mjere seljaci se sve više uključuju u napore oko organizacije moderne, krupne proizvodnje, u kojoj oni učestvuju na razne načine.

Na krupnim socijalističkim gospodarstvima, zadružnim ekonomijama i organizaciji zadružne kocperacije, pored rada na unapređenju proizvodnje, organizacije Saveza komunista i komiteti moraju naročito paziti kako se razvija i funkcionira radničko samoupravljanje, zadružni savjeti, kako se razvijaju i organiziraju socijalistički društveni odnosi na selu. U tim uvjetima na novoj društveno-ekonomskoj bazi organizacije Saveza komunista imaju uvjete da jačaju brojno i svojim političkim utjecajem. Kotarski i općinski komiteti trebaju nastojati da razvijeni kadrovi iz gradova i industrijskih basena pomažu organizacijama na selu, naročito u ideološkom i političkom radu.

Stalan uspon ideološkog nivoa, svijesti i znanja, te političke sposobnosti našeg kadra moramo zasnivati na njihovom većem obrazovanju. Izgradnju kadrova treba zasnivati na idejno-političkom radu i aktivnosti, kojom će se od članova, neujednačenih po znanju i političkoj svijesti, izgrađivati organizacije Saveza komunista, svijesne i jedinstvene u izgradnji socijalizma. Živ interes članova Saveza komunista i uopće radnih ljudi za svoju opću i stručnu naobrazbu, te političko uzdizanje razvija se sa sve većim mogućnostima i perspektivama. To treba koristiti za široku akciju ideološkog uzdizanja i razvijanja socijalističke svijesti radnih masa, koje putem svog materijalnog i kulturnog napretka izgrađuju socijalizam, socijalističku zajednicu naroda Jugoslavije. Zato treba radničkih i narodnih sveučilišta, večernih političkih škola, raznih seminara i kurseva posvetiti naročitu pažnju. Plan, program i oblike rada podesiti nivou znanja radnih ljudi. Savez komunista posvetiti će posebnu pažnju ideološkom uzdizanju omladine i daljnjem ideološkom obrazovanju kadrova, koji rade u Narodnoj omladini.

Pred CK SKH, kotarske, općinske i tvorničke komitete, kao i pred sve osnovne organizacije Saveza komunista postavlja se kao neodoljan zadatak da još više usklade svoj rad kao i rad svakog člana Saveza komunista sa stupnjem društvenog razvika, te da razvijaju takve metode i oblike rada, koji će stalno jačati i poticati inicijativu i rad svakog radnog čovjeka, svakog člana SK, svake organizacije i komun u izgradnji socijalizma.

Organizacije i komiteti Saveza komunista pravovremeno će zauzimati stavove prema pojavama i problemima iz raznih oblasti života, ako uz ostali rad organiziraju grupe komunista, koje će posebno proučavati, politički i ideološki ocijenjivati uvjete i kurs razvika naše socijalističke izgradnje. Ovakvo proučavanje aktuelnih problema i saglašavanje stavova omogućit će sadržajni rad i osigurati principijelnost raznim savjetovanjima, seminarima, aktivnima komunista itd. Organizacioni rad komiteta Saveza komunista i kadrovska politika moraju biti usmjereni na izvršavanje tih zadataka.

Za daljinje i brže razvijanje komun vrlo važnu ulogu imaju općinski komiteti. Zbog toga njihovo izgrađivanje i osposobljavanje u samostalnu političku rukovodstva ostaje i nadalje jedan od glavnih zadataka kotarskih komiteta.

Dosadašnji rad na proučavanju Programa Saveza komunista Jugoslavije dao je vidne rezultate u aktiviranju i ideološkom uzdizanju komunista. Program Saveza komunista Jugoslavije, materijali i Rezolucija VII Kongresa — uz djela klasika marksizma — osnova su na kojoj treba izgraditi ideološku čvrstinu komunista i sposobnost da se principijelno orijentiraju i inspiriraju za daljnji rad na izgradnji socijalizma, da se snalaze u pitanjima međunarodnih odnosa i političkih zbivanja u kojima socijalistička Jugoslavija vidno i snažno sudjeluje.

V

Radničko i društveno samoupravljanje, sve veća sredstva, kojima raspolažu poduzeća, komun i ustanove i njihova raspodjela na proizvodnju, ličnu i društvenu potrošnju, traže od sindikalnih organizacija sve jaču organizaciju i operativnije unošenje u pravilno postavljanje, tumačenje i rješavanje problema, koji odatle proizlaze. Rukovodstva i organizacije Saveza komunista moraju raditi na jačanju samostalnosti i sposobnosti sindikata, da radni ljudi ostvaruju sve potpunije mogućnosti, koje se sve više ostvaruju u materijalnom i društvenom životu.

Uz brigu sindikata oko materijalnih uvjeta života radnih ljudi treba naročito razvijati brigu za opće, stručno, ekonomsko i ideološko-političko obrazovanje radnika.

Jačanje svijesti radničke klase o njenoj historijskoj ulozi u izgradnji socijalizma znači ujedno i sve određeniju spoznaju da samo na većoj proizvodnji i produktivnosti rada može rasti i životni standard i izgrađivati se adekvatni sistem nagrađivanja. Na toj spoznaji razbijati će se sve pojave i pokušaji da se protiv stvarnih interesa radnika i njihove borbe za socijalističko društvo vrši raspodjela sredstava, vode poslovi u poduzeću i komun bez aktivnog sudjelovanja i odlučivanja neposrednih proizvođača.

Sindikati svojom svestranom akcijom ujedinjuju milijunske mase neposrednih proizvođača i radnih ljudi, koji u novim uvjetima izgrađuju sistem neposredne socijalističke demokracije, u kome radnička klasa dolazi sve više do izražaja kao

osnovna pokretačka snaga novog društva, čvrsta spona i osnovni nosilac jedinstvene ekonomike i izgradnje socijalističkog društvenog poretka.

Stalna i svakodnevna briga sindikata treba da bude podizanje životnog i društvenog standarda radnih ljudi u komuni. Svestrana briga i pomoć sindikata treba da bude posebno na stvaranju raznovrsnih uslužnih servisa za domaćinstvo pri stambenim zajednicama i poduzećima, da bi se ženama-radnicama olakšali poslovi i brige u domaćinstvu i omogućilo njihovo učešće u društvenom životu kao proizvođača i upravljača. Sindikati treba da svojom svakodnevnom aktivnošću utječu na mobilizaciju svih društvenih snaga u rješavanju životnih problema žena-radnica, da stvaraju uvjete za njihovo sve šire uključivanje u privredu i javne službe, kao i za podizanje njihovih stručnih kvalifikacija.

Funkcioniranju zdravstvene i tehničke zaštite rada treba pokloniti naročitu pažnju.

Socijalistički savez radnog naroda sve više utječe i organizira naše ljude na javnim, društvenim poslovima, u političkom životu naše zemlje. Tu živu aktivnost organizacije i članovi Saveza komunista moraju podržavati i omogućiti da ta in-

gerencija radnih masa dođe do izraza u raznim odlukama narodnih odbora i drugih ustanova i organa vlasti.

Komunisti su dužni posvetiti punu pažnju aktivnosti organizacija Socijalističkog saveza na objašnjavanju naše vanjske politike, razvijanju jedinstva socijalističke zajednice naroda Jugoslavije, na objašnjavanju uvjeta, mogućnosti i tempa ekonomskog razvoja i suštine komunalnog sistema. Potsticati inicijativu građana da svojim vlastitim sredstvima i akcijom rješavaju svoje svakodnevne potrebe.

Komunisti moraju biti aktivni i odgovorni u radu raznovrsnih društvenih organizacija, svjesni da one svojim radom rješavaju i zadovoljavaju razne potrebe našeg društva, koje sve bujnije, kulturnije i bogatije živi.

Kongres je uvjeren da će komunisti sa čitavim narodom kao i dosada, izvršavajući ove zadatke, svladati sve poteškoće i naoružani Programom SKJ uspješno izgrađivati svoju socijalističku domovinu.

Zagreb, 10 travnja 1959

IV KONGRES SAVEZA KOMUNISTA HRVATSKE

IV KONGRES SAVEZA SINDIKATA JUGOSLAVIJE¹

IV Kongres Saveza sindikata Jugoslavije (SSJ) održan je od 23 do 26 aprila 1959 u Beogradu.

Na dnevnom redu Kongresa bio je izvještaj o radu Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije u periodu između III² i IV Kongresa; izvještaj Nadzornog odbora; referat predsjednika Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije Svetozara Vukmanovića: »Uloga i zadaci Saveza sindikata Jugoslavije u novim uslovima«; izmena i dopuna Statuta Saveza sindikata Jugoslavije i izbor Centralnog veća i Nadzornog odbora.

Kongres je pozdravio ime Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije Josip Broz Tito.

Kongres su, takođe, pozdravili predstavnici inostranih sindikalnih organizacija.

Kongres je radio na plenarnim sednicama i u komisijama: za životni standard (referent Mika Špiljak: »O nekim problemima životnog standarda radnika«); za organizaciono-politička pitanja (referent Ivan Božićević: »Zadaci u oblasti organizaciono-političke izgradnje sindikata«); za obrazovanje, kulturu i sportski život (referent Miša Pavićević: »Obrazovanje radničke klase«).

Na plenarnim sednicama i sastancima komisija u diskusiji je učestvovalo 88 delegata.

Na osnovu izvještaja, referata, koreferata i diskusije, IV Kongres Saveza sindikata Jugoslavije doneo je Rezoluciju o narednim zadacima Saveza sindikata Jugoslavije. Usvojene su izmene i dopune Statuta Saveza sindikata Jugoslavije koje su zahtevali novi uslovi delovanja i rada sindikalnih organizacija.

IV Kongres je uputio pozdravno pismo drugu Titu.

Kongres je izabrao novo Centralno veće od 183 člana i Nadzorni odbor od 9 članova.

Na predsednika Centralnog veća SSJ izabran je Svetozar Vukmanović.

Kongres je bio jedinstven po svim principijelnim pitanjima, tj. u oceni aktivnosti SSJ u periodu između III i IV Kongresa, određivanju narednih zadataka i izboru novog Centralnog veća. Predloženi kandidati za članove centralnog veća dobili su između 1.307 i 1.311 glasova.

Primljena su 1.204 pozdravna telegrama od pojedinaca, radnih kolektiva i sindikalnih organizacija.

UČESNICI KONGRESA. U radu Kongresa učestvovalo je 1.398 od ukupno 1.424 izabrana delegata. Iz opravdanih razloga 26 delegata bilo je odsutno. Žena delegata bilo je 149. Delegata radnika — 901; inženjera, ekonomista, pravnika, lekara, tehničara, prosvetnih i kulturnih radnika i službenika — 253. Među delegatima bila su 274 člana radničkih saveta; 125 članova upravnih odbora; 197 članova organa društvenog

upravljanja. Poslanika Savezne narodne skupštine — 41; poslanika republičkih narodnih skupština — 102, odbornika narodnih odbora opština — 326, članova komisija i saveta pri sreskim i opštinskim narodnim odborima — 234.

Pored delegata Kongresu je bio prisutan i veći broj gostiju iz zemlje.

STRANI DELEGATI. Kongresu su prisustvovala delegacija 37 sindikalnih organizacija iz raznih zemalja, i to predstavnici 32 sindikalne centrale i 3 strukovna sindikata iz ukupno 29 zemalja, kao i predstavnici dve međunarodne organizacije.

Delegacije su poslali: Međunarodna organizacija rada i Svetska sindikalna federacija, kao i sledeće inostrane nacionalne sindikalne organizacije: Opšti savet radnika Alžira, Generalna konfederacija rada Argentine, Generalna konfederacija rada Belgije, Savez sindikata Bugarske, Kongres tredjuniona Burme, Federacija rada Cijlona, Nacionalna federacija sindikata Cejlona, Savez sindikata Čehoslovačke, Centralni savez radnika Čilea, Generalna konfederacija rada Francuske, Kongres tredjuniona Gane, Generalna konfederacija rada Grčke, Federacija rudara Grčke, Savez sindikata radnika Gvineje, Jedinstvena sindikalna centrala Holandije, Federacija industrije šećera Indije, Sindikat plantaznih radnika Indije (HMS), Sveindiski kongres sindikata (AITUC), Nacionalni kongres sindikata Indije (INTUC), Indonežanska federacija demokratskih radnika, Generalna konfederacija rada Italije (CGIL), Savez rada Italije (UIL), Opšta federacija jevrejskih radnika Izraela (HISTADRUT), Generalni savet sindikata Japana (SOHYO), Liga sindikata radnika i nameštenika Libana, Kongres rada Liberije, Savez sindikata Madarske, Savez rada Maroka, Savez slobodnih sindikata Demokratske Republike Nemačke, Savez sindikata Poljske, Savez sindikata Rumunije, Opšta federacija sirijskih radnika (koja je predstavljala i sindikate Egipta), Centralno veće sindikata SSSR, Kongres britanskih tredjuniona, Konfederacija sindikata Urugvaj. Kao gosti prisustvovali su direktor lista »Lavoro«, organa Generalne konfederacije rada Italije i jedan član Izvršnog komiteta Nacionalnog saveta sindikata Australije.

Od sindikalnih centrala i strukovnih sindikata 11 je učlanjeno u Međunarodnu konfederaciju slobodnih sindikata (MKSS), 11 u Svetsku sindikalnu federaciju (SSF), 9 su autonomni, dva u UGTAN (Afrika) i jedna u Svearapsku federaciju.

To je do sada bio najveći broj inostranih delegacija na jednom sindikalnom skupu u Jugoslaviji.

IZ GOVORA GENERALNOG SEKRETARA SKJ JOSIPA BROZA TITA

Generalni sekretar SKJ Josip Broz Tito, pozdravljajući Kongres, govorio je najpre o delatnosti sindikata u prošlosti i danas, ističući njihovu veliku ulogu i značaj.

Polazeći od toga da se IV Kongres održava na dan³ osnivanja odnosno ujedinjenja revolucionarnih sindikata 1919, Josip Broz Tito je rekao da je ovo jubilara godina za sindikate i radničku klasu Jugoslavije, i dao je pregled razvitka i borbe sindikata, njihovih uspeha i slabosti.

Ocenjujući doprinos sindikalnog pokreta Narodnooslobodilačkoj borbi, Josip Broz Tito je konstatovao: »... da su zajedno sa svim članovima naše Partije baš ljudi koji su vaspitani u sindikatima bili prvi koji su uzeli oružje u ruke i pošli u borbu, stvarali partizanske odrede i bili srž naših prvih proleterskih brigada«. Istovremeno, je ukazao na činjenicu da su revolucionarni, nezavisni sindikati pre, a naročito posle I Svetskog rata »bili škola za komuniste, škola klasnog prosvjećivanja«.

Posle oslobođenja zemlje, kada su sredstva za proizvodnju prešla u ruke društva i kada su fabrike predate na upravljanje radnim kolektivima, kvalitativno se promenila uloga sindikata.

¹ Vidi: »Savez sindikata Jugoslavije«, »Jugoslavenski pregled«, 1957, str. 367—376 (25—34).

² III Kongres SSJ održan je u Sarajevu od 5 do 7 maja 1955.

»U prvim godinama poslije oslobođenja naše zemlje, koja je bila razorena do temelja, sindikati su, kao i čitav naš narod, imali najvažniji zadatak da rade na obnavljanju zemlje...

Mi zaista možemo biti ponositi, — rekao je Generalni sekretar SKJ, — što su naše sindikalne organizacije i naša radnička klasa časno izvršili svoju ulogu u obnovi naše zemlje.

U uslovima društvenog i radničkog upravljanja, prerasla je uloga sindikata. Rad u sindikatima je sada mnogo komplikovaniji nego što je bio u predratnoj Jugoslaviji, kada se vodila borba protiv buržoazije.

»Sindikati imaju dužnost da na terenu, u preduzećima i drugde, izučavaju opšti razvitak i odnose, da uočavaju razne nedostatke i da daju svoje prijedloge državnim organima. Sindikati imaju pravo, takođe, da se bore za te prijedloge, to jest da dokažu da su u pravu, a naša se vlast neće nikada oglušiti o opravdane zahtjeve sindikata, sa kojima oni istupaju u ime radničke klase, i sindikati će tako uvijek vrlo lako postići da se opravdani zahtjevi zadovolje, — izjavio je Josip Broz Tito.

Generalni sekretar SKJ posebno je istakao da »sindikati imaju naročito važnu ulogu u pogledu pravičnog nagrađivanja radnika«. Nagrađivanje radnika mora biti prema zaslugi, a ne prema potrebi, »jer u sadašnjoj fazi nagrađivanje prema sposobnosti i prema onome što se društvu daje predstavlja pogonsku snagu koja razvija inicijativu ljudi«.

Sindikati su važan regulator u odnosima između raznih preduzeća i treba da suzbijaju lokalističke tendencije.

»Naročito je važno da u sistemu komunala sindikati budu taj regulator, jer u komunama, u kojima ne sjede samo radnici već i drugi radni ljudi, postoje i različita gledanja... u sukobima mišljenja i interesa koji tamo nastaju, sindikati treba da uskladjuju težnje i interese, jer različitih interesa ne smije biti. Interesi ljudi koji žive u jednoj zajednici moraju biti jedinstveni. Zato razne anomalije i pogreške do kojih bi dolazilo na štetu proizvođača, sindikati treba da ispravljaju i uz pomoć viših državnih organa, ako je to potrebno.«

AKTIVNOST OD III DO IV KONGRESA⁴

U izveštaju Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije, razmatranom na IV Kongresu, prikazana je aktivnost Saveza sindikata Jugoslavije između III i IV Kongresa.

U izveštaju se ističe da su sindikati nastojali da se stvore uslovi za porast potrošnje i životnog standarda.

Sindikalne organizacije zalagale su se za punije angažovanje i brži razvitak organa radničkog samoupravljanja. One su nastojale da se u radničke savete i upravne odbore preduzeća biraju sposobni radnici i službenici.

Preduzećima neposredno upravljaju preko 220.000 radnika i službenika (u radničke savete preduzeća sa preko 30 zaposlenih izabrano je oko 135 000 proizvođača, a preko 85.000 radnika i službenika iz manjih preduzeća neposredno upravlja svojim preduzećima).

U radničke savete sve se više bira žena i omladine, iako njihov broj još uvek nije dovoljan.

U radničkim savetima preduzeća sa preko 30 zaposlenih bilo je u 1956 — 15,2% žena, u 1957 — 15,5%, a u 1958 — 15,8%, dok je istovremeno u upravnim odborima preduzeća bilo 1958 oko 10% žena. Broj omladinaca u radničkim savetima povećao se u periodu od 1956 do 1958 za gotovo 3.000 članova.

Sindikalne organizacije razvile su i učvrstile praksu redovnog polaganja računa kolektivima od strane radničkih saveta. One su stalno saradivale i pomagale radničkim savetima u vodenju politike preduzeća i od njih zahtevale rešavanje pojedinih predloga i zahteva radnika. Sindikalna rukovodstva su u ovom periodu redovnije i sistematskije izučavala iskustva radničkih saveta. Pri Centralnom veću SSJ i pri republičkim većima formirane su posebne komisije za radničko samoupravljanje, a pri Republičkom veću Srbije stvorene je Centar za izučavanje radničkog samoupravljanja. Slične komisije formirane su i pri drugim sindikalnim rukovodstvima.

Bržem razvitku radničkog samoupravljanja znatno je doprineo i Kongres radničkih saveta⁵, održan juna 1957.

Sindikalne organizacije su se u celini mnogo manje bavile problemima samoupravljanja van privrede. Međutim, pojedini sindikati — kao sindikati zdravstvenih, prosvetnih i kulturnih radnika — pružali su direktnu pomoć organima društvenog upravljanja u mnogim ustanovama.

Izgradnja komunalnog sistema snažno je uticala na organizaciju i rad sindikata. Aktivnost sindikata postepeno se usmeravala i prenosila na opštinska sindikalna veća i na rad u komuni. U tom pravcu postignuti su uspesi, naročito u gradovima i industrijski razvijenim komunama.

U izgradnji privrednog sistema, a naročito sistema raspodele ukupnog prihoda privrednih organizacija i politike nagrađivanja, sindikati su aktivno učestvovali i stalno saradivali sa državnim i drugim organima.

Centralno veće SSJ izradilo je 1955 dva predloga o raspodeli ukupnog prihoda i formiranju plata radnika. Iako nisu bili do kraja razrađeni, predlozi su doprineli osvetljavanju niza problema i uticali na njihovo rešavanje. Centralno veće Saveza

sindikata Jugoslavije više puta je organizovalo diskusije i sprovodilo ankete o važnijim pitanjima u privredi. Posle ankete sprovedene 1956 povodom neuredne isplate prinadležnosti u privredi, Savezno izvršno veće prihvatilo je sugestije sindikata, pojednostavilo obračun sa bankom i obezbedilo bezuslovnu isplatu garantovanih plata. Prihvaćen je i predlog Centralnog veća da se zbog negativnog dejstva na produktivnost rada i zarade ukinu ograničenja isplate ličnih dohodaka, koja su postojala u prvom polugodu 1958. Ukinuto je progresivno oporezivanje ličnih dohodaka i odložena primena vanrednog doprinosa, ispravljani su minimalni lični dohoci i ublaženi neki instrumenti za pojedine grane i privredne organizacije. Na osnovu toga stvoreni su 1959 mnogo povoljniji uslovi za privredno poslovanje radnih kolektiva.

Sindikalne organizacije su uporedo sa povećavanjem materijalnih sredstava privrednih organizacija pokazivale sve veće interesovanje za problem raspodele sredstava i tarifnu politiku. Osnovni princip za koji su se zalagali sindikati bio je da se sredstva z lične dohotke izdvajaju u zavisnosti od porasta proizvodnje i produktivnosti rada.

Pitanja tarifne politike razmatrana su na mnogim sednicama Pretsedništva i Plenuma Centralnog veća SSJ i raznim drugim sastancima i savetovanjima. Centralno veće SSJ zajedno s državnim organima doprinelo je da se otklone mnoge slabosti.

1955 povećane su plate radnika i službenika u privredi za 5%. Sredinom 1955 povećani su iznosi tarifnih stavova za sve radnike i službenike odnosno iznosi pojedinih platnih razreda državnih službenika za 500 dinara. (Sredinom 1955 preduzećima udruženim u Zajednicu elektroprivrednih preduzeća povećan je nivo tarifnih stavova za 20%.) 1956 data je mogućnost narodnim odborima da pojedinih privrednim organizacijama dozvole povećanje tarifnih stavova u odnosu na tarifne stavove iz ranijih godina za 5%. 1957 povećani su tarifni stavovi za 10% kvalifikovanim i visokokvalifikovanim radnicima i službenicima, a za 5% nekvalifikovanim i polukvalifikovanim radnicima i službenicima. Istovremeno je odobreno i posebno povećanje za radnike i službenike u industriji gume za 10%; industriji kože za 15%; u pomorskom saobraćaju za 15%; u lukama za 7%. Početkom 1957 izvršeno je povećanje plata državnih službenika prosečno za oko 10%. 1958 donet je novi Zakon o javnim službenicima kojim su povećane plate u proseku za 13%. Oktobra 1958 povećani su iznosi tarifnih stavova i plata za sve radnike i službenike za oko 7%.

U 1958 su sindikati, privredne komore i udruženja pristupili izradi sporazuma o opštim osnovnim merilima za utvrđivanje ličnih dohodaka radnika. Zamenjujući niz propisa državnih organa, sporazumi su predstavljali prva akta kojima su sindikati, privredna udruženja i komore zajednički utvrdili odgovarajuća društvena merila u oblasti nagrađivanja i tarifne politike.

Sindikati su polazili sa stanovišta da samo veća produktivnost može dovesti do većih zarada i višeg životnog standarda, a da se veća produktivnost mora ogledati u odgovarajućem porastu zarada.

Savez sindikata poklanjao je naročitu pažnju uvođenju stimulativnijeg sistema nagrađivanja i doslednijeg plaćanja po učinku, jer od toga znatno zavisi povećanje produktivnosti rada, odnosno korišćenje rezervi. U tom pravcu angažovali su se Centralno veće SSJ, centralni odbori sindikata, republička i sreska veća. U preduzećima je počeo da se primenjuje princip po kome je povećanje zarada svih članova kolektiva povezano sa ostvarenom i realizovanom proizvodnjom, postignutim nivoom produktivnosti i ekonomičnosti. Centralno veće SSJ februara 1959 organizovalo je savetovanje o problemima nagrađivanja po jedinici proizvoda, kako bi podržalo i razvilo inicijativu radnih kolektiva, radničkih organa upravljanja i sindikalnih podružnica da povećana produktivnost bude praćena povećanjem ličnih zarada.

Sprovođeci zaključke III Kongresa Saveza sindikata Jugoslavije, sindikati su aktivno učestvovali u pripremanju za donošenje Zakona o javnim službenicima i drugih propisa u vezi sa službeničkim sistemom. Sindikati državnih službenika, zdravstvenih i prosvetnih radnika i kulturno-umetničkih radnika pružali su znatnu pomoć državnim organima u regulisanju položaja i plata službenika.

Centralno veće SSJ je na III i IV Plenumu, kao i na širim savetovanjima održanim krajem 1957 i sredinom 1958, pretresalo probleme životnog standarda i pokretalo aktivnost organizacija po ovim pitanjima.

Stanje društvene ishrane od III Kongresa znatno je poboljšano. Posle akcije koju je Centralno veće SSJ preduzelo u 1955 i 1956, broj restorana društvene ishrane se povećao, pojačana je briga sindikalnih organa, narodnih odbora i preduzeća o organizovanju jeftinije ishrane zaposlenih. Na predlog Centralnog veća SSJ, propisima su omogućene olakšice za poslovanje radničko-službeničkih restorana u preduzećima.

Od III Kongresa preduzete su u oblasti stanbene politike mnoge mere koje su značile krupan napredak u rešavanju stanbenog problema. Sindikati su smatrali da je neophodno preduzimanje mera i donošenje propisa u cilju sprečavanja luksuznog i rasipničkog građenja i uvođenja čvrste kontrole u stanbenoj izgradnji, koje je Savezno izvršno veće zatim i donelo.

Sindikalne organizacije posvećivale su znatnu pažnju poboljšanju položaja žene u radnom odnosu. Na inicijativu Centralnog veća SSJ, početkom 1957 osnovana je organizacija »Porodica i domaćinstvo«, koja okuplja 21 društvenu organizaciju i instituciju sa ciljem da pruži pomoć porodici i zaposlenoj ženi.

⁴ Vidi: »III Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 23—24 (1—2); »IV Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 162—164 (25—26); »V Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 387 (39).

⁵ Vidi: »Prvi kongres radničkih saveta Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 271—276 (73—78).

Sindikati su davali inicijative i aktivno učestvovali u pripremanju novog Zakona o radnim odnosima, njegovom popularisanju, a naročito na njegovom sprovođenju u život.

Centralno veće SSJ na III Plenumu održanom 14 i 15 decembra 1956. svestrano je razmotrilo položaj radničke omladine i pokrenulo rešavanje mnogih pitanja značajnih za život i rad radničke omladine.

Centralno veće SSJ organizovalo je u razdoblju između III i IV Kongresa dva savetovanja predstavnika radničkih univerziteta.

Od 1954 do 1958 povećan je broj radničkih univerziteta od 32 na 102. Prema podacima na 84 radnička univerziteta u 1957 održano je 2.630 seminara sa 121.915 polaznika i 3.955 predavanja sa 520.000 posetilaca.

Pored radničkih univerziteta osnivaju se i nove vrste škola za osposobljavanje zaposlenih kadrova.

1957/58 bile su 672 ovakve škole sa 1.886 odeljenja i 44.005 slušalaca; 1957 bilo je 349 škola za opšte obrazovanje radnika sa 19.913 polaznika. 1957/58 bilo je 556 škola učenika u privredi sa praktičnom obukom sa 3316 odeljenja, u kojima je bilo 86.210 učenika, zatim 203 škole za učenike u privredi sa praktičnom obukom sa 1.312 odeljenja i 31.813 učenika, 228 srednjih stručnih škola sa 2.162 odeljenja i 64.887 polaznika itd.

Sindikalne organizacije su razvijale plodnu aktivnost na društveno-ekonomskom, stručnom, opštem i fizičkom obrazovanju radnika i službenika. 1957 osnovana su oko 5.142 fiskulturna aktiva u radnim kolektivima sa 91.186 članova. Savez sindikata Jugoslavije organizuje radničke sportske igre u saradnji sa omladinskim i sportskim rukovodstvima. Samo u Hrvatskoj 1957 učestvovalo je na radničkim sportskim igrama oko 50.000 takmičara.

Postignut je napredak i u izdavanju popularno-naučne i stručne literature, koja znatno služi radnicima za brže stručno, društveno-ekonomsko i opšte obrazovanje. U ovoj vrsti izdavačke delatnosti ima još praznina, jer su neke oblasti slabo ili gotovo nimalo obuhvaćene.

Izdavačko preduzeće »Rad« imalo je 208 edicija sa tiražom od 840.000 primeraka.

U izveštaju se konstatuje da je tiraž još nedovoljan, mada je broj izdatih knjiga i publikacija veći nego prošlih godina.

Jedno od najznačajnijih sredstava za održavanje veze između sindikalnih rukovodstava, osnovnih organizacija i članstva, i za sprovođenje politike i ostvarenje zadataka sindikata su sindikalni listovi. Poslednjih godina izlazilo je 29 listova Saveza sindikata i njegovih organizacija, a tiraž im je 1958 iznosio 366.400 primeraka. Najveći tiraž imali su »Radnik«, »Glas rada«, »Penzionerski glasnik«, »Delavska enotnost«, »Rudar«, »Transport« i »Metalac«.

U poslednje vreme pristupilo se reorganizaciji celokupne sindikalne štampe, kako bi još bolje odgovorila ulozi i mestu Saveza sindikata u našem društvu. Odlučeno je da »Rad«, organ Centralnog veća SSJ, postane centralni nedeljni list, namenjen ne samo aktivu, već čitavoj radničkoj klasi Jugoslavije. Početkom 1959 reorganizovana je redakcija »Rada«, i list izlazi na 16 strana u 90.000 primeraka. Ukinuti su listovi: »Radnik«, organ republičkog veća SSJ za Srbiju, »Rudar«, organ Centralnog odbora sindikata rudara i metalurga, »Metalac«, organ Centralnog odbora sindikata radnika metalske industrije, »Transport«, organ Centralnog odbora sindikata železničara, »Lokomotiva«, časopis Centralnog odbora sindikata železničara, »Građevinski radnik«, organ Centralnog odbora sindikata građevinskih radnika i »Drvođeljski radnik«, organ Centralnog odbora sindikata drvođeljskih radnika.

Od 1954 naročito se razvila štampa radnih kolektiva. Broj listova i biltena porastao je od 37 na 94 u prosečnom tiražu od preko 300.000 primeraka.

Broj radnika i službenika učlanjenih u SSJ i organizaciona struktura sindikata. Od III do IV Kongresa Savez sindikata je okupio najveći deo radništva na demokratskim principima i na osnovama pune dobrovoljnosti. Uporedo s brojem zaposlenih povećavao se i broj članova sindikata:

(Indeks 1954 = 100)

Godina	Godišnji prosek broja zaposlenih (sa učeni- ma u pri- vredi)	Indeks	Godišnji prosek učlanjenih u SSJ	Indeks	Učlanjeni u odnosu na zaposlene
1955	2,320.000	110,9	1,402.870	104,5	60,5
1956	2,327.000	112,2	1,549.307	115,4	66,6
1957	2,491.000	119,1	1,739.347	129,6	69,8
1958	2,700.000	129,1	1,963.361	146,2	72,7

Brojno stanje učlanjenih u 1958 u odnosu na broj uposlenih po republikama:

	Godišnji prosek broja zaposlenih (sa učenicima u privredi)	Godišnji prosek učla- njenih u SSJ	% učlanjenih u SSJ u odnosu na zaposlene
Jugoslavija	2,700.000	1,963.361	72,7
Srbija	996.000	666.287	67,1
Hrvatska	721.000	551.473	76,4
Slovenija	390.000	319.357	76,4
Bosna i Hercegovina	369.000	283.088	76,7
Makedonija	167.000	105.320	62,1
Crna Gora	57.000	35.836	62,9

Broj članova SSJ povećava se brže nego broj zaposlenih. Usled toga, tokom svake godine procenat neučlanjenih u sindikate smanjuje se u odnosu na proteklu godinu. 1955 procenat neučlanjenih iznosio je 39,5%, a 1958 — 27,4%. Međutim broj neučlanjenih izražen u apsolutnim ciframa još uvek je veliki, tako da je u 1958 bilo preko 700.000 radnika i službenika sindikalno neučlanjenih.

BROJ ČLANOVA SINDIKATA U 1958

Sindikati, udruženja i savezi	Godišnji prosek učla- njenih u SSJ
Sindikat metalnih radnika Jugoslavije	205.036
Sindikat radnika i službenika građevinske industrije i građevinarstva Jugoslavije	185.961
Sindikat rudarskih i metalurgijskih radnika Jugoslavije	184.894
Sindikat trgovinskih, ugostiteljskih i turističkih radnika Jugoslavije	170.998
Sindikat službenika državnih ustanova Jugoslavije	162.162
Sindikat tekstilnih i kožarskih radnika Jugoslavije	149.174
Sindikat komunalnih i zanatskih radnika Jugoslavije	136.461
Sindikat drvođeljskih radnika Jugoslavije	124.336
Sindikat železničara Jugoslavije	120.076
Sindikat poljoprivrednih radnika i službenika Jugoslavije	86.627
Sindikat radnika prehrane i duvanske industrije Jugoslavije	101.294
Sindikat zdravstvenih radnika Jugoslavije	75.672
Udruženje učitelja, nastavnika i profesora Jugoslavije	60.023
Sindikat radnika i službenika hemijske industrije Jugoslavije	54.932
Sindikat saobraćajnih radnika Jugoslavije	53.471
Sindikat grafičara Jugoslavije	27.122
Sindikat radnika i službenika PTT Jugoslavije	24.979
Sindikat radnika i službenika Pomorske privrede Jugoslavije	14.511
Sindikat radnika kulturno-umetničkih ustanova Jugoslavije	10.586
Udruženje nastavnika stručnih škola Jugoslavije	6.228
Savez udruženja univerzitetskih nastavnika i drugih naučnih radnika Jugoslavije	3.014
Savez novinara Jugoslavije	2.650
Udruženje vaspitača Jugoslavije	778
Savez društava bibliotekara Jugoslavije (u Ljubljani)	675
Udruženje nastavnika i vaspitača specijalnih škola i ustanova (defektologa) Jugoslavije	510
Udruženje muzičkih pedagoga	429
Udruženje muzejsko-konzervatorskih umetnika	306
Udruženje likovnih umetnika	276
Nepoznatih	180
Ukupno	1,963.361

U Savez sindikata učlanjeni su i Udruženje penzionera sa 439.862 člana i Udruženje invalida rada sa oko 15.000 članova.

Posle 1954 došlo je do usklađivanja strukture sindikata sa izgradnjom komunalnog sistema. Proširivanje prava lokalne zajednice i rešavanje sve većeg broja privrednih i društvenih problema u komuni zahtevalo je osnivanje opštinskih sindikalnih veća. Krajem 1958 delovalo je 841 opštinsko veće.

Na osnovu preporuka III Kongresa o spajanju izvesnih sindikata, 1955 formirani su:

Sindikat rudarskih i metalurgijskih radnika Jugoslavije (iz Sindikata rudarskih radnika i Sindikata metalurgijskih radnika);

Sindikat tekstilnih i kožarskih radnika Jugoslavije (iz Sindikata tekstilnih radnika i Sindikata kožarskih radnika);

Sindikat trgovinskih, ugostiteljskih i turističkih radnika Jugoslavije (iz Sindikata trgovinskih radnika i Sindikata ugostiteljskih radnika);

Sindikat komunalnih i zanatskih radnika Jugoslavije (iz Sindikata komunalnih radnika i Sindikata zanatskih radnika);

Rad ovih novoformiranih sindikata pokazao je da je spajanje bilo korisno.

Krajem 1958 i početkom 1959 formirani su:

Sindikat radnika saobraćaja i veza Jugoslavije (iz Sindikata železnice, Sindikata radnika i službenika pomorske privrede, Sindikata saobraćajnih radnika i Sindikata radnika i službenika PTT);

Sindikat poljoprivrednih, prehranbenih i duvanskih radnika Jugoslavije (iz Sindikata poljoprivrednih radnika i službenika i Sindikata radnika prehranbene i duvanske industrije);

Sindikat rudarskih, metalurgijskih i hemijskih radnika Jugoslavije (iz Sindikata rudarskih i metalurgijskih radnika i Sindikata radnika i službenika hemijske industrije).

Sva udruženja prosvetnih radnika ujedinila su se u jedan sindikat prosvetnih radnika, a sindikat službenika državnih ustanova, sindikat zdravstvenih radnika, sindikat radnika kulturno-umetničkih ustanova i novoformirani sindikat prosvetnih radnika obrazovali su svoju federaciju.

Sada u okviru Saveza sindikata Jugoslavije ima 10 sindikata koji organizuju radnike i službenike zaposlene u privredi i 4 sindikata, sa svojom federacijom, koji organizuju radnike i službenike zaposlene van privrede.

Posle uvođenja radničkog i društvenog samoupravljanja znatno je smanjen broj profesionalnih sindikalnih funkcionera. Međutim, u 1957 i 1958 naročito u vezi s razvojem komunala, porastao je broj profesionalnih izbornih kadrova. Porast profesionalnih sindikalnih funkcionera u odnosu na 1954 je sledeći:

	1954	1958
Centralni organi	30	41
Republički organi	141	142
Sreski organi	107	174
Opštinski organi	45	175
Podružnice i sindikalni odbori		
preduzeća	23	33
Ukupno	346	565

U periodu od III do IV Kongresa organizovani su višednevni seminari za rukovodioce sreskih i opštinskih veća: jedan seminar pri Centralnom veću SSJ i nekoliko seminara pri republičkim većima. Republičko veće Srbije održalo je seminare o aktuelnim društveno-ekonomskim problemima. Neki radnički univerziteti i škole za obrazovanje radnika takođe su organizovali seminare za sindikalne rukovodioce i aktiviste (internatskog tipa ili u slobodnom vremenu). Osim toga, veliki broj sindikalnih aktivista uči na radničkim univerzitetima i u centrima za obrazovanje rukovodećih kadrova u privredi, a manji broj je upisan u više škole za odrasle (Visoka privredna škola, više upravne škole i dr.) ili na fakultete.*

MEĐUNARODNA SARADNJA SSJ. U međunarodnim odnosima SSJ je nastojao da u periodu od III do IV Kongresa proširi saradnju i uspostavi kontakte sa svima sindikatima na demokratskim principima ravnopravnosti i internacionalne solidarnosti radnika. Jugoslovenski sindikati su od 1955 do kraja 1958 održavali veze sa sindikalnim organizacijama 37 zemalja.

Obnovljene su i održavane veze sa sindikatima SSSR, Čehoslovačke, Poljske, Rumunije, Mađarske i Bugarske, a uspostavljene su veze i sa sindikatima Demokratske Republike Nemačke.

Od zemalja Severne Evrope najtešnje veze održavane su sa sindikalnim pokretom Finske, zatim Švedske i Norveške a dosta su nerazvijene sa sindikatima Danske.

Savez sindikata Jugoslavije ostvario je sa Generalnom konfederacijom rada Italije (CGIL) raznovrsnu saradnju, a uspostavio prve kontakte sa Savezom rada Italije (UIL) i strukovnim sindikatima PTT hrišćanskih sindikata Italije.

Obnovljene su veze sa Generalnom konfederacijom rada Francuske (CGT), a uspostavljen je i prvi kontakt sa hrišćanskim sindikatima (CFTC) i strukovnim sindikatima PTT (CETC).

Sa belgiskim socijalističkim sindikatima (FGTB), sa kojima se saradnja razvijala na veoma širokom planu, veze su u toku poslednje dve godine bile nešto slabije.

Sa švajcarskim sindikatima su održavane veze i sa centralnim rukovodstvom i sa strukovnim sindikatima.

Sa strukovnim sindikatima Savezne Republike Nemačke održavani su brojni kontakti, sa strukovnim sindikatima Velike Britanije i Austrije nešto redi. U međuvremenu su održavani kontakti sa sindikatima Škotske i Luksemburga i pojedinačne veze naših sindikata sa strukovnim sindikatima Grčke.

U Aziji su uspostavljene veze sa Savezom sindikata Kine, Generalnim savetom sindikata Japana (SOHYO) i Kongresom

tredjuniona Burme, a održavaju se sa Nacionalnim kongresom sindikata Indije (INTUC) i uspostavljeni su prvi kontakti sa sindikatima Indonezije (SOBSI), Vijetnama i Cejlona. Održavaju se veze sa sindikatima Ujedinjene Arapske Republike, Izraela, a uspostavljeni su i prvi kontakti s libanskim sindikatima. SSJ je održavao veze sa sindikatima Tunisa i Maroka, dva puta vodio razgovore sa sindikalnim delegacijama Sudana i uspostavio bliske i srdačne veze s alžirskim sindikalnim rukovodstvom (UGTA). SSJ je imao kontakte sa sindikatima zemalja Latinske Amerike i to: Brazilije, Čilea, Argentine i Urugvaja.

SSJ je nastojao da saraduje i sa međunarodnim sindikalnim i drugim organizacijama. Delegacija SSJ je prisustvovala kao posmatrač IV Kongresu Svetske sindikalne federacije, na kome se diskutovalo o pitanjima od međunarodnog značaja. Delegat CV SSJ prisustvovao je u svojstvu posmatrača Evropskoj konferenciji protiv atomske opasnosti koju je juna 1958 sazvala Svetska sindikalna federacija u Berlinu. Na međunarodnom seminaru o obrazovanju odraslih, koji je organizovala Svetska sindikalna federacija marta 1958 u Bukureštu, učestvovala su dva jugoslovenska delegata. Pretstavnik SSJ prisustvovao je i konferenciji solidarnosti s alžirskim narodom, koji su u Kairu septembra 1958 organizovali Svetska sindikalna federacija i Svesrapska konfederacija sindikata. Centralni odbori nekoliko sindikata održavali su povremeno veze s međunarodnim strukovnim savezima Svetske sindikalne federacije. Sindikat rudara i metalurga Jugoslavije bio je uključen u Međunarodnu federaciju rudara, sindikat građevinara i sindikat drvodeljskih radnika u Međunarodnu federaciju građevinara i drvodeljaca u okviru Međunarodne konfederacije slobodnih sindikata. Pošto je ova saradnja neprekidno ometana, došlo je, ne krivicom naših sindikata, do prestanka članstva naša dva sindikata.

Jugoslovenski sindikati održavali su kontakte i saradnju sa Svesrapskom konfederacijom sindikata, Svetskom konfederacijom organizacija prosvetnih struka, Međunarodnom konfederacijom Udruženja učitelja, Međunarodnom federacijom udruženja profesora srednjih škola, Udruženjem univerzitetskih profesora i nastavnika, Međunarodnom federacijom železničara, Međunarodnom organizacijom za turizam i kulturu PTT službenika i Međunarodnom sportskom federacijom PTT. Takođe su naši sindikati saradivali sa Međunarodnom organizacijom rada i UNESCO-om.

ULOGA I ZADACI SAVEZA SINDIKATA JUGOSLAVIJE U NOVIM USLOVIMA

U referatu »Uloga i zadaci Saveza sindikata Jugoslavije u novim uslovima«, koji je podneo predsednik Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije Svetozar Vukmanović, obuhvaćena su sledeća pitanja: uloga sindikata u današnjim uslovima; dosadašnji razvoj privrede i životnog standarda u uslovima radničkog samoupravljanja; dalji razvoj privrede i uloga sindikata; ostvarivanje socijalističkih principa nagrađivanja prema radu; životni i radni uslovi radnika, vaspitanje i obrazovanje radnika; neki organizacioni problemi; razvijanje i produbljivanje međunarodnih veza.

Svetozar Vukmanović je, govoreći o promenama u društvu i proizvodnim odnosima, konstatovao da je predajom sredstava za proizvodnju na upravljanje i slobodno korišćenje radnim kolektivima, društvena svojina dobila nove kvalitete i prešla u svoj razvijeniji oblik. Time neposredni proizvođači nisu postali kolektivni vlasnici tih sredstava, nego su stekli pravo na upravljanje i slobodno korišćenje ovih sredstava radi obavljanja određene privredne delatnosti.

Danas radni kolektivi u ime društva upravljaju poslovanjem preduzeća, samostalno donose odluke o proizvodnji i korišćenju kapaciteta, prodaji i cenama proizvoda, raspodeli onog dela dohotka koji im pripada na zarade radnika i fondove, tarifnoj politici, o upotrebi svojih fondova.

Ekonomski, proizvodni i društveni problemi rešavaju se sve više i neposrednije unutar radničke klase, u njenim organima upravljanja, njenim snagama, u zavisnosti od njenih shvatanja i sposobnosti.

Osnivanjem komunala, kao osnovnih ćelija društveno-političkog sistema, učinjen je dalji korak u razvijanju socijalističkih odnosa.

Plansko usmeravanje društveno-ekonomskog razvika dobilo je naročitu ulogu u uslovima proširene samostalnosti radnih kolektiva i komunalnih zajednica. Ono nema više karakter administrativnog uplitanja i ograničavanja preduzeća, već se vrši prvenstveno raznim ekonomskim merama i instrumentima investicione, kreditne i finansijske politike.

Rezultati u privrednoj i društvenoj izgradnji postizu se ne samo zahvaljujući sistemu samoupravljanja i snažnoj materijalnoj stimulaciji, nego i svesnom učešću pojedinaca na bazi moralne stimulacije.

U periodu između dva kongresa, pored stalnog jačanja prava i društvene odgovornosti radničke klase, proširenja njene rukovodeće uloge u svim oblastima društveno-ekonomskog života, ostvaren je i njen najsnažniji brojni porast, s obzirom da je u toku brz proces promene socijalno-ekonomske strukture stanovištva.

U referatu je naglašeno da su neposredni proizvođači u socijalističkoj Jugoslaviji postali neposredni odlučujući faktor, kako u okviru preduzeća tako i u okviru čitave društvene zajednice, i da se na toj osnovi promenila i uloga sindikata.

D. Š.

REZOLUCIJA IV KONGRESA SAVEZA SINDIKATA JUGOSLAVIJE

Savez sindikata Jugoslavije razvija svoju aktivnost u uslovima radničkog i društvenog samoupravljanja, likvidaciji ostataka najamnog rada, preuzimanja sve veće neposredne odgovornosti radničke klase u upravljanju privredom i borbe za podizanje životnog standarda. Proširena društvena uloga neposrednih proizvođača i radničke klase u celini, a naročito neprekidni razvoj socijalističkih društvenih odnosa, odražavaju se i na promene u karakteru i funkcijama sindikata, na njegove zadatke i metode rada.

U postojećim društvenim uslovima zadatak sindikata sastoji se, pre svega, u osposobljavanju radničke klase da što uspešnije vrši svoju funkciju upravljanja, kao i da društveno politički aktivira radne mase naše zemlje u borbi za dalji porast proizvodnih snaga i životnog standarda radnih ljudi. Da bi u sistemu socijalističke demokratije radnička klasa mogla sa uspehom da obavlja sve šire i odgovornije zadatke u okviru svojih prava i nadležnosti, potrebno je da sindikati pruže potrebnu pomoć neposrednim proizvođačima i organima radničkog samoupravljanja za iznalaženje najpovoljnijih rešenja iz oblasti proizvodnje, raspodele i raspolaganja društvenim sredstvima.

Kongres poziva sve sindikalne organizacije i rukovodstva da celokupnu svoju delatnost još više saobrazе i razviju u skladu sa novim uslovima u kojima sindikati deluju i u kojima živi i razvija se radnička klasa naše zemlje.

O PRIVREDNOM RAZVOJU

Polazeći od krupnih rezultata — postignutih svesnim naporima radnih ljudi u sistemu radničkog i društvenog samoupravljanja, u razvoju materijalnih proizvodnih snaga društva, čime su stvoreni odgovarajući uslovi i za brži porast životnog i društvenog standarda naših radnih ljudi — neophodno je neprekidno raditi na povećavanju dohotka i društvene produktivnosti rada, kao odlučujućih faktora i preduslova koji obezbeđuju dalji uspon naše privrede i stabilno i stalno podizanje životnog standarda radnih ljudi naše zemlje.

Kongres ističe da je trajni i neposredni interes radničke klase da ulože potrebne napore za dalji razvoj privrede. Ovaj zadatak će biti utoliko uspešnije ostvaren ukoliko se u raspodeli nacionalnog dohotka uspostavi takav odnos da porast investicija i opšte potrošnje ne ide na račun lične potrošnje, niti porast lične potrošnje na račun investicione i opšte potrošnje.

Sindikalne organizacije treba da utiču na organe samoupravljanja da ostvaruju takvu raspodelu i upotrebu sredstava fondova privrednih organizacija i komunа koja će — polazeći od sagledavanja neposrednih i dugoročnih potreba i interesa privrednih organizacija i komunа — uskladiavati potrebe brzog privrednog razvika i stalnog porasta standarda radnih ljudi. Pri ovome se treba boriti i protiv lokalističkih, autarhističkih i drugih štetnih tendencija koje objektivno usporavaju razvoj privrede.

Proširivati i unapređivati specijalizaciju, kooperaciju i druge oblike međusobne saradnje između odgovarajućih privrednih organizacija i u tom cilju dati potstrekа udruživanju i zajedničkoj upotrebi sredstava preduzeća, unutar privredne grane ili u okviru komunе, čime se postiže racionalnija proizvodnja, viša društvena produktivnost rada i uspešnije zadovoljavanje zajedničkih potreba radnih kolektiva.

Treba se boriti protiv raznih oblika administrativnog pritiska na privredne organizacije prilikom udruživanja sredstava, odnosno za takvo udruživanje kome će radni kolektivi, na osnovu usvajanja određenih programa, dobrovoljno pristupati.

U oblasti proizvodnje treba se odlučno zalagati za mere koje će otkloniti uzroke visokih troškova proizvodnje, doprinosti racionalnijem korišćenju proizvodnih kapaciteta, sirovina i efikasnijem korišćenju radne snage. Potsticati usavršavanje procesа proizvodnje i prelazak na jeftinu masovnu serisku proizvodnju sa svim pozitivnim proizvodnim i društvenim efektima koje donosi savremeni način proizvodnje.

RAZVIJANJE RADNIČKOG I DRUŠTVENOG SAMOUPRAVLJANJA

Razvijanje radničkog i društvenog samoupravljanja bilo je i ostaje jedan od najvažnijih zadataka sindikata.

Kongres naročito ističe da su rezultati u privrednoj izgradnji i u razvijanju društveno-socijalističkih odnosa postignuti zahvaljujući ulozi radničkog i društvenog samoupravljanja i proširenoj inicijativi radničke klase.

Polazeći od činjenice da je neposredno upravljanje i odlučivanje radničke klase uslov najefikasnijeg rešavanja svih problema, sindikalne organizacije treba da se zalažu za dalju demokratizaciju upravljanja preduzećima, za demokratske odnose unutar radnih kolektiva i slobodu kritike, što će omogućiti još aktivnije učešće najširih masa proizvođača u upravljanju. Organi samoupravljanja i sindikalne organizacije treba da otkrivaju i otklanjaju uzroke raznih slabosti i nesocijalističkih pojava kao što su egoizam, lokalizam, rasipanje, privilegije i slično. Zadatak sindikalnih organizacija je takođe da se bore protiv pojava birokratizacije u organima upravljanja i rukov-

vođenja koje se naročito izražavaju u nedemokratskom odlučivanju i nedovoljnoj povezanosti između izabranih organa i radnih kolektiva itd.

Kongres ističe potrebu da se, na osnovu razvoja prakse radničkog samoupravljanja, ubrzo donesu potrebni zakonski propisi i usavršavaju postojeći.

Rukovodstva sindikata i Saveza sindikata su dužna da — u zajednici sa većima proizvođača, drugim organima i ustanovama — sa više sistema rade na razmeni iskustava, izučavanju i uopštavanju prakse radničkih saveta i drugih samoupravnih organa.

Proučiti iskustva stečena u praksi samoupravljanja u trgovini, saobraćaju, elektroprivredi, zadrugama, socijalnom osiguranju i drugim javnim službama radi daljeg razvijanja sistema samoupravljanja, poslovanja i privredovanja u tim oblastima.

Založiti se za proširivanje prakse stvaranja radničkih saveta po pogonima, uz obezbeđenje ekonomske i finansijske samostalnosti pogona.

Kongres ističe da organi radničkog samoupravljanja u celokupnoj svojoj delatnosti treba da se rukovode jačanjem i razvijanjem socijalističkih društvenih odnosa, snaženjem položaja pojedinaca u preduzeću i društvu, izgrađivanjem novih odnosa među ljudima.

NAGRAĐIVANJE PREMA RADU

Smatrajući da materijalna i moralna stimulacija predstavlja neophodne faktore socijalističke izgradnje, Kongres stoji na stanovištu da su sažreli svi uslovi da se, na osnovu slobodne raspodele čistog prihoda od strane samih radnih kolektiva, još doslednije ostvaruje princip nagrađivanja prema radu, da radni kolektivi i pojedinci budu nagrađeni prema produktivnosti i da čist prihod preduzeća raste srazmerno porastu produktivnosti rada.

Delatnost sindikata treba na tom polju da se usmeri u dva osnovna pravca: prvo, sve sindikalne organizacije u privredi treba da doprinesu tome da se sagledaju i u praksi koriste svi postojeći stimulativni elementi mehanizma raspodele; drugo, sindikalni forumi i organizacije treba da potstiču usavršavanje i iznalaženje novih rešenja u mehanizmu raspodele koji će najneposrednije uticati na porast produktivnosti bude praćen porastom zarada.

Aktivno saradivanje na usavršavanju metoda praćenja, merenja i upoređivanja produktivnosti rada, kako bi se postiglo da radni kolektivi budu stimulirani da prvenstveno putem povećanja produktivnosti i ekonomičnosti poslovanja povećavaju zarade. Od posebne je važnosti upoznavati radne kolektive sa mogućnostima koje im stoje na raspolaganju u raspodeli čistog prihoda, pojačavati njihovu odgovornost za odvajanje u fondove radi obezbeđenja razvoja preduzeća i povišenja životnog standarda, razvijati svest da visina zarade sve više zavisi od samih radnih kolektiva.

Sindikati, u zajednici sa radničkim savetima, komorama i stručnim udruženjima, treba da rade na izučavanju društvenih merila koja bi privrednim organizacijama poslužila za raspodelu sredstava i formiranje zarada u zavisnosti od produktivnosti rada.

Uticati na usavršavanje unutrašnjeg sistema nagrađivanja, sa ciljem da što veći broj radnika radi po učinku, da zarade svakog radnika budu što više u srazmeri sa efektom rada, rezultatom rada odeljenja u kome radi i čitavog kolektiva. Da bi se to postiglo sindikati treba da rade na uvođenju i usavršavanju kompleksnih, savremenih, stimulativnih metoda i oblika nagrađivanja, kao što je, na primer, nagrađivanje po jedinici proizvoda i razni drugi oblici koji će izrasti iz prakse, pri čemu zarade treba staviti u zavisnost ne samo od obima proizvodnje, nego i od kvaliteta, proizvodnih troškova, realizacije proizvedene robe itd.

Usavršavati sistem normiranja radnih mesta, prelazeći od iskustvenih na tehničke norme, koristiti iskustva analitičke procene radnih mesta. S tim u vezi, tarifiranje radnih mesta unutar preduzeća izvršiti tako da dolaze do izražaja značaj radnog mesta u procesu proizvodnje, složenost posla, potrebno znanje, kvalifikacija i uslovi rada.

Treba se boriti protiv nedovoljnih, ali i protiv prevelikih raspona između tarifnih stavova za pojedine kategorije radnika i radnih mesta u tarifnim pravilnicima, protiv pojava da se nereálnim normama i neopracenim premijama koriguju odnosi iz tarifnih stavova i sl. Zadatak sindikata je da se bori i protiv raznih zaostalih sitnosopstveničkih shvatanja i antisocijalističkih tendencija koje mogu doći do izražaja pri raspodeli dohotka i pri nagrađivanju po efektu rada.

AKTIVNOST SINDIKATA U KOMUNI

Neophodno je pojačati učešće radničke klase u životu komunе, u razmatranju i odlučivanju o svim problemima privrednog, socijalnog, zdravstvenog, prosvetnog i komunalnog života lokalne zajednice, u određivanju prioriteta pri rešavanju tih pitanja.

Jačati ulogu većia proizvođača i njihov uticaj na celokupnu politiku u komunama, učvršćivati odnose preduzeća sa većima proizvođača kako bi kroz njih došla do izražaja celovitost sistema samoupravljanja neposrednih proizvođača. Posebno treba pojačati saradnju između sreskih i opštinskih sindikalnih većia sa sreskim i opštinskim većima proizvođača.

Dužnost je sindikata da prošire svoje interesovanje i rad u organima društvenog samoupravljanja van privrede, jer se u njima rešavaju važni problemi životnog i društvenog

standarda radnika, službenika i njihovih porodica. Ostvarujući raznovrsnim merama i oblicima ovu orijentaciju, sindikalne organizacije treba da se založe i za uključivanje većeg broja neposrednih proizvođača u organe upravljanja na području prosvete, kulture, zdravstva, socijalnih službi itd.

Negovati neposredne veze i odgovornost izabranih organa društvenog samoupravljanja pred biračima (radničkih saveta, veća proizvođača, samoupravnih organa u oblasti socijalnog osiguranja, prosvete, zdravstva itd.) i razvijati forme i metode neposrednog učešća radnika u upravljanju.

Obezbediti veću međusobnu saradnju između organa radničkog samoupravljanja i organa društvenog samoupravljanja u komuni prilikom upotrebe društvenih sredstava i donošenja odgovarajućih odluka koje se odnose na pitanje razvoja privrede i standarda.

Orientisati sindikalne organizacije i rukovodstva da, u skladu s jačanjem uloge komune, posvete naročitu pažnju svim mogućnostima koje postoje u okviru lokalnih zajednica da se, uz učešće sredstava preduzeća i opština, poboljšavaju životni i radni uslovi.

U aktivnosti na poboljšanju životnih uslova posvetiti izuzetnu pažnju stanbenoj zajednici, koja treba da olakša i ubrza rešavanje teškoća sa kojima se svakodnevno susreću radnici, službenici i njihove porodice.

Opštinska sindikalna veća i sindikalne organizacije treba da postanu jedan od nosilaca i inicijatora brzog formiranja i razvijanja stanbenih zajednica, pre svega u gradskim i industrijskim centrima, kako usmeravanjem svojih članova na aktivniji rad u osnivanju i razvijanju stanbenih zajednica, tako i zalaganjem za materijalnu podršku privrednih organizacija stanbenim zajednicama.

Zadatak sindikata je da potiču organe komuna i stanbene zajednice na razvoj uslužnog zanatstva, na stvaranje što povoljnijih uslova ishrane radnih ljudi, putem povećanja broja restorana društvene ishrane, na poboljšanje gradskog saobraćaja, na razvijanje raznih uslužnih servisa, dečijih ustanova i drugih službi, koje neposredno doprinose povoljnijim životnim i radnim uslovima radnih ljudi.

ŽIVOTNI STANDARD

Budući da u našim uslovima životni standard zavisi kako od visine nacionalnog dohotka i njegove osnovne raspodele, tako i od rezultata koji se postižu u privrednoj izgradnji i produktivnosti rada, od aktivnosti i politike komune i privrednih organizacija u pogledu sredstava koja odvajaju za potrebe standarda — problemima životnog standarda moraju neposredno i konkretno da se bave sindikalna rukovodstva u Federaciji, republikama, komunama i preduzećima.

Kongres stoji na stanovištu da treba ostvariti takvu društvenu raspodelu koja će obezbediti da porast nacionalnog dohotka i produktivnosti rada bude praćen srazmernim porastom lične potrošnje.

Sindikati treba da se zalažu za formiranje nominalnih zarada u zavisnosti od postignute produktivnosti rada, a protiv svih tendencija povećanja zarada bez srazmernog porasta produktivnosti.

Kongres smatra da je dalje sređivanje tržišta i stabilizacija cena jedan od osnovnih preduslova podizanja realne zarade i životnog standarda. Borbom za stabilizaciju cena treba ostvariti sklad između porasta nominalnih i realnih zarada radnika, kao i između stvarnih realnih primanja radnika i ostvarene produktivnosti rada.

Kongres smatra da pri Federaciji i komunama treba i dalje obezbeđivati dovoljne robne rezerve, kako bi se obezbedilo da realna primanja radnika budu što viša u srazmeri sa postignutom produktivnosti rada.

Istovremeno treba se boriti za unapređenje, razvoj i modernizaciju trgovine, za odstranjivanje nepotrebnih posrednika u oblasti prometa robe, za poboljšanje transporta poljoprivrednih proizvoda, za trajnije povezivanje potrošačkih i proizvođačkih reona, za veću društvenu kontrolu nad poslovanjem trgovinske mreže itd.

Potsticati udruživanje odgovarajućih sredstava komune i sredstava privrednih organizacija, radi poboljšanja životnih i radnih uslova radnika.

SOCIJALNO OSIGURANJE I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

I pored dosad ostvarenih velikih rezultata u oblasti socijalnog osiguranja i zdravstvene zaštite radnika i službenika, potrebno je dalje raditi na približavanju socijalnog osiguranja osiguranim, osposobljavanju i unapređenju samouprave socijalnog osiguranja, na uklanjanju nesklada između visine sredstava koja se ulažu i nedovoljne efikasnosti socijalne i zdravstvene zaštite, na daljem razvijanju odgovornosti organa samouprave pred osiguranicima.

Za racionalnu upotrebu fondova materijalno zainteresovati sve faktore koji imaju uticaja na trošenje ovih društvenih sredstava, od organa samouprave, privrednih organizacija i njihovih organa upravljanja, do narodnih odbora i samih osiguranika.

Pomagati i potsticati razvoj ambulantno-polikliničke službe, formirati zdravstvene stanice u preduzećima, uticati na poboljšanje položaja lekara opšte prakse, na povećanje broja srednjomedicinskih kadrova, podizanje stručnog nivoa zdravstvenih radnika i na modernizaciju opreme zdravstvenih ustanova.

Veću pažnju posvetiti preventivnoj zaštiti i merama, orijentisati zdravstvene ustanove u komunama i zdravstvene stanice u preduzećima da u saradnji sa sindikalnim podružnicama budu pokretači i nosioci zdravstveno-prosvetnih i preventivnih akcija; pratiti zdravstveno stanje radnika i službenika unutar preduzeća i komun; izučavati uzroke oboljenja i povreda kako bi se vodila borba za otklanjanje uzroka, a ne ona manje efikasna ali znatno skuplja borba sa posledicama.

Sindikalne organizacije i sindikalna veća treba da pružaju punu podršku i pomoć invalidima, naročito pri rešavanju problema rehabilitacije i prekvalifikacije, a pre svega da obezbede prioritet invalidima rata i invalidima rada prilikom zapošljavanja na radna mesta koja odgovaraju njihovim radnim sposobnostima.

Kongres smatra da je potrebno dalje raditi na dogradnji sistema socijalnog osiguranja, posebno radi postizanja materijalne zainteresovanosti pojedinca, preduzeća i komun za poboljšanje higijensko-tehničke zaštite, preventive, bezbednosti na poslu itd.

Kongres poziva samoupravne organe socijalnog osiguranja, službenike zavoda za socijalno osiguranje i zdravstvenih ustanova, kao i njihove sindikalne organizacije da suzbijaju pojave birokratskog odnosa prema osiguranicima, zloupotrebe od strane osiguranika, nehumanog odnosa prema korisnicima zdravstvenih usluga i socijalnog osiguranja.

IZGRADNJA I RASPODELA STANOVA

Kongres ističe da se u rešavanju veoma ozbiljnog stanbenog problema, prvenstveno treba orijentisati na racionalniju upotrebu raspoloživih sredstava, pojeftinjenjem građenja — kako kroz racionalnije projektovanje, tako i kroz savremeniji način izgradnje, standardizaciju i tipizaciju zgrada i stanova.

Olakšati angažovanje sredstava individualnih investitora — radnika i službenika — u stanbenoj izgradnji, a posebno razvijati stanbeno zadrugarstvo.

Radni kolektivi u građevinskim preduzećima, projektantskim organizacijama i industriji građevinskog materijala i građevinskom zanatstvu treba da se energičnije založe, a ubuduće ih treba u tu svrhu i materijalno stimulirati, za prelazak sa sadašnjeg zanatskog načina građenja na modernu, industrijsku izgradnju stanova.

U raspodeli stanova obezbediti demokratskost i javnost postupka. Uticati na preduzeća i narodne odbore da se pri dodeljivanju stanova ne rukovode samo rešenjem kadrovskih problema; zahtevati pri dodeljivanju stanova pravedniji odnos između radnika i službenika.

Kongres ističe da su sindikalne organizacije i rukovodstva obavezni da stanbenim problemima posvećuju najveću moguću pažnju.

UNUTRAŠNJI ODNOSI U RADNIM KOLEKTIVIMA

Razvijanje i produbljivanje socijalističkih društvenih odnosa u preduzećima i ustanovama, negovanje otvorene kritike negativnih pojava, uspostavljanje unutrašnjih odnosa u radnim kolektivima koji će potsticati stvaralačku inicijativu radnika, stvaranje normi međusobnih odnosa koje će čitav kolektiv poštovati, borba za demokratizaciju odnosa na radnom mestu, za svesnu radnu disciplinu, protiv birokratskih postupaka — predstavljaju stalne zadatke sindikata.

Boriti se za zakonitost postupka pri zasnivanju i raskidanju radnog odnosa, određivanju radnog mesta i premeštanju s posla, protiv svih vidova kršenja i izigravanja propisa i normi o radnim odnosima.

U cilju što potpunijeg regulisanja unutrašnjih odnosa u kolektivima, pune objektivnosti pri utvrđivanju prava radnika, jačanje radne discipline i odgovornosti u preduzeću, stalno raditi na donošenju i usavršavanju unutrašnjih propisa u kolektivima.

ŽENE U RADNOM ODNOSU

Posebnu pažnju iziskuju problemi žena u radnom odnosu. Sindikalne organizacije su pozvane da se angažuju na prevazi-lazenju konzervativnih shvatanja o društvenom položaju žena, koja dovode do teškoća u njihovom zapošljavanju i napredovanju.

Sindikati treba ubuduće veću pažnju da posvete stručnom osposobljavanju žena, kao preduslov za jačanje njihove ravnopravnosti, obezbeđenju zdravstvene zaštite, vodeći računa o štetnosti nekih radnih mesta za žene. Sem toga, sindikati treba da potiču razvoj onih delatnosti i službi koje će rasteretiti radnu ženu poslova u domaćinstvu i porodici, posebno razvijanjem raznih oblika zbrinjavanja dece, organizovanjem društvene ishrane i osnivanjem raznih servisa.

RADNIČKA OMLADINA

Veća afirmacija i pravilan razvoj radničke omladine zahtevaju njeno aktivnije učešće u društvenom životu i smelije poverenje odgovornosti radničkoj omladini.

Posebnu pažnju posvetiti stručnom uzdizanju i boljem nagradjivanju učenika u privredi, borbi za potpuno ostvarenje zakonske zaštite radničke omladine, poboljšanju uslova za smeštaj, ishranu, zabavu, razonodu i sportski život mladih radnika.

BEZBEDNOST NA RADU

Bezbednost na poslu predstavlja jedan od stalnih i izvanredno važnih zadataka sindikata. Kongres poziva organe samoupravljanja i sindikalne organizacije da spreče nesrećne slučajeve na radu i gubitke ljudskih života, da se maksimalno zalažu za uspostavljanje i korišćenje higijensko-tehničke zaštite, i istovremeno zahteva oštrije kažnjavanje krivca i vinovnika nesreće na radu.

U cilju šireg uvođenja posebne higijensko-tehničke službe u preduzećima i organizaciono-kadrovskog učvršćenja i stručnog osposobljavanja postojećih službi, potrebno je organizovati stručnu pomoć preduzećima, razviti sistem dopunskog higijensko-tehničkog obrazovanja predradnika i tehničkih rukovodilaca, organizovati prihvatanje nove radne snage u preduzećima i upoznavati radnike sa merama higijensko-tehničke zaštite u preduzećima, raditi na osposobljavanju organa inspekcije rada, na jačanju njihovog autoriteta i pružanju svestrane pomoći inspekciji rada.

Sindikalne organizacije moraju nastojati da preduzeća nabavljaju dovoljne količine odgovarajućih zaštitnih sredstava, kao i da ih radnici disciplinovano upotrebljavaju. Od posebne važnosti je stvaranje povoljnijih uslova za izvoz neophodnih zaštitnih sredstava, kao i proizvodnja kvalitetnih zaštitnih sredstava u zemlji uz obezbeđenje standardizacije.

ODMOR

Sindikalne organizacije treba da nastave rad na popularisanju i organizovanju aktivnog korišćenja slobodnog vremena i odmora u privredi i van mesta stanovanja. Obezbeđivanjem materijalnih uslova i pristupačnijih cena stvarati mogućnosti za masovnije korišćenje odmora.

Posvetiti naročitu pažnju korišćenju dnevnog i nedelnog odmora kao najmasovnijih vidova odmora. Nastojati da se obezbede potrebna materijalna sredstva za ove svrhe, kako od strane zajednice, tako i lokalnih organa i privrednih organizacija, posebno udruživanjem tih sredstava za izgradnju potrebnih objekata za masovni odmor, u prvom redu izletišta u blizini velikih gradova i industrijskih centara.

Dalje povećavati broj radničkih odmarališta pojedinih mesta ili većih preduzeća. Organizovati zajedničko korišćenje odmarališta između preduzeća u raznim delovima zemlje.

Razviti potrebnu službu i založiti se za organizovanje turističke štednje, koja će uticati i na masovnije korišćenje odmora i raspoloživih kapaciteta.

RADNIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

Uloga radničke klase u sistemu društvenog samoupravljanja, današnji stepen razvoja proizvodnih snaga u našoj zemlji, brzi razvoj nauke i tehnike, zahtevaju formiranje moderne radničke klase, tj. obrazovanih i sposobnih proizvođača i aktivnih društvenih radnika vaspitanih u socijalističkom duhu.

Potrebno je intenzivnije i šire angažovanje svih društvenih faktora na obrazovanju radničke klase. U tome naročitu ulogu ima Savez sindikata koji se mora uporno zalagati za organizaciju masovnog opšteg, društveno-ekonomskog i stručnog obrazovanja i ideološko-političkog vaspitanja.

Kongres ističe da treba pojačati ideološko-političku aktivnost organizacija Saveza sindikata, ideološko-političko vaspitanje više oslanjati na životnu praksu i na praksu samoupravljanja, a svakodnevnu idejnu borbu tešnje vezivati za neposrednim problemima u radnim kolektivima. Program Saveza komunista Jugoslavije treba da postane idejno oruđe celokupne radničke klase, služeći joj kao osnov ne samo za sticanje opšte idejne orijentacije nego i za kriterije i norme u svakodnevnoj borbi za socijalističke odnose.

U oblasti ideološko-političkog vaspitanja treba otклонiti jednostranosti i ograničenosti u sadržaju, formama i metodima. U ideološko-političkom obrazovanju moraju se više angažovati radnički univerziteti i sindikalne podružnice težeći da obuhvate ne samo aktiviste već i najšire slojeve radnika i službenika.

Razvijanje sistema samoupravljanja zahteva još intenzivnije društveno-ekonomsko obrazovanje i osposobljavanje radničke klase za samoupravljanje i to ne samo članova radničkih saveta i njihovih komisija, nego i ostalih radnika i službenika. Potrebno je proširiti ovo obrazovanje i na organe društvenog upravljanja u javnim službama, kao i na druge samoupravne organe u komunama. Na obrazovanju i osposobljavanju za samoupravljanje neophodno je da se angažuju radnički univerziteti, preduzeća i sindikalne organizacije kao i sve stručne škole, specijalne škole za odrasle, fakulteti i druge institucije koje se bave društveno-ekonomskom problematikom.

Posvetiti punu pažnju podizanju opšteobrazovnog nivoa radničke klase. U cilju suzbijanja nepismenosti, polupismenosti i podizanju niskog nivoa opšteg obrazovanja velikog broja radnika treba se energično založiti za proširenje mreže škola za opšte obrazovanje odraslih, otvaranje odeljenja za odrasle pri osmogodišnjim školama, organizovanje kurseva i rešavanje kadrovskih, materijalnih, pedagoško-metodskih i tehničko-organizacionih pitanja na ovom području.

Sticanje šireg opšteg obrazovanja putem vanrednog učenja treba potpomoći organizovanjem dopisnih škola i širim korišćenjem knjige i raznih tehničkih sredstava.

Posebnu pažnju zasluži sistem stručnog obrazovanja radnika u kome treba da nadu mesto svi oblici stručnog osposobljavanja počev od oblika vanškolskog stručnog obrazovanja

za radno mesto do dugoročnog školovanja za potrebe obavljanja najsofisticiranijih poslova u procesu proizvodnje.

Potrebno je prići stvaranju centara za stručno obrazovanje u svim većim privrednim organizacijama u formiranju moderno obrazovanih kadrovskih službi u preduzećima.

Smelije pristupiti reformi stručnih škola namenjenih obrazovanju radnika i tehničkih kadrova, kao i daljoj izgradnji i proširenju raznih vrsta specijalizovanih škola za odrasle.

Fakulteti, visoke škole, radnički univerziteti i druge ustanove koje treba da omoguće svim zainteresovanim radnicima i ostalim građanima redovno i dopunsko obrazovanje nezavisno od prethodne školske spreme.

Kongres smatra da radničke univerzitete treba osposobljavati i dalje razvijati kao osnovne ustanove za opšte, ideološko, ekonomsko a delom i stručno vanškolsko obrazovanje radnika, kao i za instruktivno pedagošku i organizacionu ulogu u pružanju pomoći privrednim organizacijama i sindikalnim podružnicama. Stoga radnički univerziteti zasluži veću pažnju, više profesionalnih kadrova i bolje materijalne uslove. Neophodno je da preduzeća i komune, uz pomoć republika i Federacije u narednim godinama obezbede finansijska sredstva za podizanje radničkih univerziteta u svim većim industrijskim centrima.

Kongres smatra da se potpunije korišćenje slobodnog vremena u smislu podizanja kulturnog nivoa i pružanja zdrave i raznovrsne razonode radnicima može ostvariti najbolje uključivanjem radnika u kulturno-zabavni i sportski život komune, u sve njegove oblike i manifestacije i uz mnogo šire korišćenje savremenih kulturnih institucija i sredstava (pozorišta, radio, televizija, štampa, izdavačka delatnost itd.). Otuda potreba aktivnijeg angažovanja sindikata u kulturnoj politici komune i potreba neposrednije saradnje i koordinacije napora svih kulturnih ustanova i organizacija u cilju potpunijeg zadovoljavanja kulturnih potreba radnog čoveka.

Takode je neophodno veće i sistematskije angažovanje sindikalnih podružnica i sindikalnih veća na organizovanju raznovrsne zabave i razonode unutar radnih kolektiva.

Razvijati umetnički, tehnički, sportski i drugi amaterizam kao važan oblik korišćenja slobodnog vremena.

FIZIČKO VASPITANJE I SPORTSKA AKTIVNOST

U pogledu razvoja fizičke kulture osnovni zadatak sindikata je da obezbede masovnije učešće radnika i službenika u raznovrsnim sportskim aktivnostima, da utiču na organizacije Saveza sportova i »Partizana« u pravcu uključivanja većeg broja radnika u aktivnosti ovih organizacija, da stvaraju fiskulturne aktivne u preduzećima i ustanovama, da organizuju njihova takmičenja u obliku radničkih sportskih igara i sl.

Proučavati stečena iskustva i primenjivati proizvodnu gimnastiku i aktivni odmor u toku radnog procesa.

Angažovati preduzeća, radničke savete i komune da materijalnim sredstvima pomognu izgradnju jeftinih, malih sportskih igrališta pogodnih za masovni sport.

ORGANIZACIONO UČVRŠĆENJE I METODI RADA

Novi društveno-ekonomski uslovi i novi zadaci zahtevaju da svi organi sindikata i Saveza sindikata, od podružnica do Centralnog veća, neprekidno rade na sopstvenoj organizaciono-političkoj izgradnji, na razvijanju metoda rada i organizacione strukture.

Osnovna orijentacija u organizaciono-političkoj izgradnji sindikata u narednom periodu treba da bude jačanje društvene uloge sindikata u preduzećima, ustanovama i u komunama.

Organizaciono osposobljavati sindikalne podružnice, jer od njihovog rada zavisi društveno-politička delatnost sindikata ne samo u preduzeću i ustanovi, već i aktivnost sindikata u celini.

Jačati i svestranije razvijati delatnost sindikata u komunama. Svojom aktivnošću opštinska veća treba da obezbede uticaj sindikata na komunalnu politiku kao i rukovodeću ulogu radničke klase u celokupnom društveno-političkom životu komune.

Razvijati i negovati demokratski u radu, ostvarivati što veće učešće članstva u donošenju odluka i rešavanju problema, pojačati odgovornost rukovodstva pred članstvom, razvijati čvršći kontakt između organizacija i članstva i obezbediti veći uticaj nižih rukovodstava na rad viših organa.

Sindikalne organizacije i rukovodstva treba da organizuju redovno i iscrpno informisanje radnika o privrednim kretanjima, merama, ekonomskim odnosima, pojavama i tendencijama u ekonomskom i društvenom životu, kao i da neprekidno prate privredni razvoj zemlje i komune, rezultate preduzeća, raspodelu sredstava, kretanje nominalnih i realnih zarada, probleme u komunalnom i kulturnom životu itd. Radne kolektive treba osposobiti da mogu uspešno da se orijentišu da pravilno i pravovremeno uočavaju svoj stvarni interes, da sagledavaju mesto preduzeća u sklopu cele privrede, da upoređuju rezultate, da bi mogli da se odlučuju u pogledu daljeg razvoja na takva rešenja koja omogućuju najbrži porast proizvodnje, produktivnosti rada i životnog standarda. Savez sindikata je dužan da razvija i koristi savremenije i studioznije metode rada i proučavanja problema, da razvija i napreduje razna sredstva informisanja i propagande na nivou preduzeća, komuna, republika i Federacije.

Posvećivati odgovarajuću pažnju osposobljavanju kadrova, menjanju i podmlađivanju sindikalnih kadrova, a posebno većem izboru žena i radničke omladine u sindikalna rukovodstva.

Zadatak je svih sindikalnih organizacija i rukovodstava da daleko upornije rade na omasovljenju Saveza sindikata, na privlačenju svih neorganizovanih radnika u sindikat.

Kongres ističe da Savez sindikata treba i dalje svim svojim snagama da učvršćuje saradnju svih sindikata, posvećujući odgovarajuću pažnju sindikatima u privredi i javnim službama i doprinese učvršćenju jedinstva radnih ljudi naše zemlje.

MEĐUNARODNA SARADNJA

Savez sindikata Jugoslavije treba i nadalje da razvija i proširuje svoju međunarodnu saradnju sa svima organizacijama koje su spremne da na bazi ravnopravnosti, slobodne razmene mišljenja i iskustava, poštovanja razlika u shvatanjima, nemešanja u unutrašnje stvari drugih pokreta, održavaju međunarodne veze.

Stojeći na stanovištu da radnička klasa treba da uzima veće učešće u međunarodnim zbivanjima i da na njoj leži krupna odgovornost u borbi za mir, aktivnu koegzistenciju, društveni i tehnički progres — Savez sindikata Jugoslavije će preduzeti akcije i podržavati sve one inicijative nacionalnih i međunarodnih organizacija koje su na toj liniji. Savez sindikata Jugoslavije smatra da se moraju stvoriti uslovi za miroljubivo rešavanje svih spornih pitanja i za postizanje saglasnosti u pogledu razoružanja i korišćenja atomske energije u mirnodopske svrhe, jer čovečanstvo treba spasti od opasnosti samouništenja.

S obzirom na to da savremeni uslovi borbe za socijalizam i društveni napredak, u kojima jača uloga radničke klase i sindikata, zahtevaju mnogo širu, raznovrsniju, sadržajnu i konstruktivniju razmenu stečenih iskustava i saradnju sindikata, Savez sindikata Jugoslavije treba i dalje da nastavi svoju aktivnost na otklanjanju raznih pojava koje ometaju i sprečavaju međunarodnu saradnju, na savladavanju postojećih protivrečnosti, podeljenosti i predrasuda u međunarodnom sindikalnom pokretu i između nacionalnih sindikalnih organizacija. Pritom se mora posebno imati u vidu činjenica da je sve više zajedničkih i srodnih problema, da razvitak privrede i društva zbližava sindikate raznih zemalja i stvara mogućnosti za širu i konstruktivniju razmenu mišljenja i iskustava.

Naši sindikati izražavaju spremnost da i u buduću pružaju podršku svim miroljubivim i konstruktivnim akcijama, svim tendencijama koje su na liniji zbližavanja sindikata raznih zemalja i progresivnog društvenog i ekonomskog razvoja uopšte, dok će i dalje pružati odlučan otpor svim imperijali-

stičkim, kolonijalističkim i antisocijalističkim akcijama, svim pokušajima da se međunarodni radnički i sindikalni pokret skrene s puta široke ravnopravne saradnje.

Potrebno je razvijati i produbljivati saradnju sa sindikatima socijalističkih zemalja, negovati i održavati veze sa sindikalnim pokretima koji se bore u kapitalističkim uslovima, uspostavljati i razvijati nove forme saradnje sa sindikatima afričkih, aziskih i latinsko-američkih zemalja.

Kongres Saveza sindikata Jugoslavije posebnu pažnju pridaje porastu i razvoju anticolonijalnih pokreta, u kojima radnička klasa i sindikati igraju sve značajniju ulogu. Naši sindikati davali su i daju svoju punu podršku sindikatima u nedavno oslobođenim i kolonijalnim zemljama, u zemljama koje vode borbu za nacionalnu nezavisnost i samostalan privredni razvoj.

U međunarodnoj saradnji obratiti pažnju ne samo uspostavljanju, nego negovanju, održavanju i produbljavanju svih formi međunarodne saradnje, naročito organizovanjem razmenom mišljenja, kroz razmenu studijskih grupa i organizovanjem diskusija, razmenom predavača i članaka, kontaktima radnih kolektiva i gradova itd.

Savez sindikata Jugoslavije treba da ostvari redovnije upoznavanje inostrane javnosti sa svojim stavovima i sa iskustvima jugoslovenske radničke klase u borbi za socijalizam. Istovremeno, pojačati aktivnost na upoznavanju naše radničke klase sa sindikatima i radničkim pokretima drugih zemalja, sa društvenim kretanjima savremenog perioda, razvijajući duh međunarodne solidarnosti.

Kongres Saveza sindikata Jugoslavije poziva sindikalne organizacije svih zemalja, kao i međunarodne sindikalne organizacije, da pokažu što više spremnosti i razumevanja za svestranu međunarodnu saradnju na principima ravnopravnosti i dobrovoljnosti.

Proteklih četrdeset godina plodne revolucionarne aktivnosti radničke klase i naroda naše zemlje naoružali su naše sindikate bogatim borbenim tradicijama. Savez sindikata Jugoslavije, pod idejnim rukovodstvom Saveza komunista Jugoslavije, a u okviru Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i zajedno s ostalim društveno-političkim snagama naše zemlje, nastaviće ove tradicije boreći se i u buduću za socijalizam i bolji život radničke klase, kroz ostvarenje ciljeva izraženih u Programu Saveza komunista Jugoslavije.

CENTRALNO VEĆE SSJ

Vjekoslav Afrić
Paula Ajdišek
Roman Albreht
Albert Altarac
Đorđe Antić
Vitko Arandelović
Imre Balint
Janez Barlič
Stevo Bevandić
Dušan Blagojević
Drago Bogdanić
Žože Borštnar
Franc Borštnik
Josip Bosnar
Milan Bosnić
Momir Bošković
Ivan Božićević
Veljko Brkić
Ivan Brljafa
Rudolf Car
Josip Cazi
Milka Čenčić
Ing Milan Cigler
Kadija Cerkin
Isidor Čolović
Jovanka Čović
Ljubomir Čvarković
Vladeta Čosić
Ašer Deleon
Dragoslav Delibašić
Blagoje Divljak
Ervin Dolgan
Karlo Dombaj
Pave Dragičević
Vaska Duganova
Predrag Đorđević
Dr Ratomir Đulaković
Milutin Đurašković
Živorad Đurić
Danko Fogel
Andrija Frntić
Paula Humek
Hasim Husović
Aleksandar Icev
Kosta Igljić
Kurteš Ilijaz

Marija Jagodić
Ivan Janžeković
Vjekoslav Janjić
Čedomir Jelenić
Mihajlo Jevtić
Josip Jošt
Branko Jovanović
Dušica Vojvodić
Đoko Jovanović
Milo Jovičević
Ravijolija Jović
Ferenc Juhas
Niko Jurinčić
Milan Kajganić
Smiljana Karadole
Nedeljko Karačić
Pepca Kardelj
Greta Kavaj
Stane Kavčić
Emil Kevrešan
Franc Klobučar
Danilo Knežević
Stevo Končar
Trajče Koševski
Leopold Krese
Josip Krpan
Vidoje Krstajić
Ilija Krstić
Milorad Kukić
Šefket Kunosić
Emina Moni Kurti
Boge Kuzmanovski
Franc Leben
Majda Lelić
Samuilo Levi
Đorđe Lukić
Vladimir Ljubojević
Slavko Malečić
Panda Malinkova
Rajko Manojlović
Mijo Mataković
Đorđe Matić
Šime Matijašević
Sava Medan
Ivan Mencl
Halid Meshović

Ljubomir Mijatović
Nikola Milanović
Arso Milošević
Slavka Mihajlović
Vlado Mitevski
Vidoje Mitrović
Arif Mlivić
Anton Močilnik
Vojislav Mugoša
Borivoje Najdanović
Marko Nedeljković
Zvonko Novosel
Aleksandar Orlandić
Miloš Orlić
Miša Pavičević
Borislav Pavlović
Đorđe Pavlović
Bogdan Pečanac
Ignac Pepeljko
Đorđije Perunović
Ivan Petrić
Krum Petrović
Miša Petrović
Boro Petrovski
Tome Petrovski
Uroš Popov
Branko Popović
Milan Pribić
Mato Prović
Momčilo Puača
Dušan Puda
Đuro Putarić
Čedomir Rajlić
Ante Roje
Borivoje Romić
Srećko Rondaš
Uroš Ruprecht
Nedeljko Savić
Dušan Sekić
Dr Olga Seunik
Ico Simić
Tripo Sindik
Drago Sinković
Miloš Smederevac
Vera Smilevski
Mirko Spasojević
Dragi Stamenković
Budimir Stefanovski
Ivan Stepanek
Tihomir Stepić
Đorđe Stojadinović

Jela Stojanović
Stevan Stojković
Stjepan Šaubert
Nikola Šegota
Žože Šegula
Dušan Šijan
Dušan Šobot
Ilija Šolaja
Radojica Šoškić
Mika Špiljak
Dr Krešo Stimec
Petar Švinciski
Sima Tadić
Franc Taler
Ešfer Talić
Borko Temelkovski
Vojin Todorović
Ing. Ljubomir Toševski
Milan Trninić
Mihajlo Turtić

Milivoje Urošević
Miladin Vajagić
Stjepan Varga
Norbert Veber
Miodrag Veličković
Neda Verbek
Andrej Verbić
Marjan Vivoda
Predrag Vladislavljević
Radovan Vlaković
Olga Vrabčić
Luka Vrklijan
Voja Vucelić
Rade Vučković
Luka Vujović
Svetozar Vukmanović
Nataša Vukosavljević
Veselin Vuković
Žože Žaki
Žarko Župunski

PRETSEDNIŠTVO CENTRALNOG VEĆA SSJ

Stevan Bevandić
Josip Bosnar
Ivan Božićević
Veljko Brkić
Josip Cazi
Ašer Deleon
Aleksandar Icev
Marija Jagodić
Milo Jovičević
Niko Jurinčić
Pepca Kardelj
Stane Kavčić
Emil Kevrešan
Danilo Knežević
Savo Medan

Ljubomir Mijatović
Nikola Milanović
Aleksandar Orlandić
Miša Pavičević
Milan Pribić
Borivoje Romić
Dušan Sekić
Dragi Stamenković
Dušan Šijan
Mika Špiljak
Borko Temelkovski
Milivoje Urošević
Olga Vrabčić
Luka Vujović
Svetozar Vukmanović

SEKRETARIJAT CENTRALNOG VEĆA SSJ

Ivan Božićević
Ašer Deleon
Mišo Pavičević
Borivoje Romić
Dušan Sekić

Dragi Stamenković
Mika Špiljak
Olga Vrabčić
Svetozar Vukmanović

NADŽORNI ODBOR

Esad Čengić
Marko Dunović
Rudolf Ganžiti
Jovo Isajlovski
Geno Jurić

Ratko Kuruzović
Rista Stefanović
Dragoslav Vlajić
Ivan Zadravec

III KONGRES SAVEZA KOMUNISTA MAKEDONIJE

III Kongres Saveza komunista Makedonije¹ održan je u Skopju od 21 do 24 maja 1959.

Za Kongres su izabrana 433 delegata koji su predstavljali 55.037 članova Saveza komunista Makedonije. Iz opravdanih razloga Kongresu nisu prisustvovala 2 delegata.

Od 433 izabrana delegata 100 (23,09%) su radnici, 21 (4,85%) seljaci, 188 (43,41%) društveni radnici, 20 (4,62%) inženjeri, tehničari, agronomi i dr., 26 (6,01%) prosvetni radnici, 49 (11,30%) rukovodeći službenici državne uprave, 19 (4,39%) upravnici i drugi rukovodioci zadruga i 10 učeni i studenti.

Na Kongresu je bilo 54 žena-delegata.

Kongresu su prisustvovali predstavnik CK SKJ član Izvršnog komiteta CK SKJ Ivan Gošnjak, predstavnici centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore i predstavnici Oblasnog komiteta SK Kosova i Metohije i JNA.

Kongres je 21 maja otvorio sekretar CK SKM Lazar Koliševski.

Organizacioni sekretar Centralnog komiteta SKM Vidoje Smilevski govorio je o 40-godišnjici KPJ i o 15-godišnjici postojanja Narodne Republike Makedonije.

U ime generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita i Izvršnog komiteta CK SKJ Kongres je pozdravio Ivan Gošnjak.

Izveštaj CK SKM nije čitan na Kongresu, pošto je ranije bio podeljen delegatima.

U referatu »O zadacima Saveza komunista Makedonije i socijalističkoj izgradnji«, koji je podneo sekretar CK Saveza komunista Makedonije Lazar Koliševski, govori se o privrednom razvitku Makedonije između II i III Kongresa i specifičnim problemima socijalističke rekonstrukcije poljoprivrede u NRM, o razvitku društvenog i radničkog samoupravljanja, jačanju uloge lokalne zajednice i problemima društvenog i životnog standarda i o nekim pitanjima ideološko-političkog rada. U referatu se zatim govori o rezultatima i daljim zadacima na produbljivanju nacionalne

ravnopravnosti u našoj socijalističkoj zajednici; o anti-jugoslovenskoj kampanji i o intrigama oko makedonskog pitanja.

Kongres je radio u plenarnim sednicama (21 i 23 maja) i komisijama (21 i 22 maja) i to: Komisiji za ideološka i organizaciona pitanja (koreferent: Mito Hadživasilev); Komisiji za probleme privrede, društvenog upravljanja i životnog standarda (koreferent: Borko Temelkovski) i Komisiji za privredni i društveni razvitak sela (koreferent: Ljupčo Arsov).

U Komisiji za ideološka i organizaciona pitanja bilo je prosečno oko 150 delegata i gostiju, od kojih je 36 učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za probleme privrede, društvenog upravljanja i životnog standarda bilo je oko 150 delegata, od kojih je 46 učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za privredni i društveni razvitak sela bilo je 150 delegata, od kojih su 32 učestvovala u diskusiji.

Kongres je posle diskusije u komisijama usvojio Izveštaj Centralnog komiteta i referat Lazara Koliševskog i u celini odobrio rad CK SKM u razdoblju od II do III Kongresa. Kongres je usvojio izveštaje o radu kongresnih komisija, izabrao novi Centralni komitet Saveza komunista Makedonije i Revizionu komisiju.

Kongres je u Centralni komitet SKM izabrao 87 članova (među kojima 42 nova), a u Revizionu komisiju 27 članova.

Kongres je usvojio izveštaj Komisije za molbe i žalbe, uputio pismo CK SKJ i generalnom sekretaru SKJ Josipu Brozu Titu i usvojio Rezoluciju III Kongresa Saveza komunista Makedonije.

Kongres je primio u toku rada 744 pozdravna telegrama od raznih društveno-političkih organizacija, radničkih saveta i radnih kolektiva, narodnih odbora, zemljoradničkih zadruga, ustanova i škola.

Na prvoj sednici novoizabranog Centralnog komiteta izabran je Izvršni komitet Centralnog komiteta od 16 članova. Za sekretara Centralnog komiteta SKM izabran je ponovo Lazar Koliševski, a za organizacionog sekretara Vidoje Smilevski.

Za predsednika Kontrolne komisije Centralnog komiteta izabrana je Vera Aceva.

Na prvoj sednici novoizabrane Revizione komisije za predsednika je izabran Koljčo Aleksovski.

R — T.P.

¹ I Kongres Komunističke partije Makedonije održan je decembra 1948: II Kongres maja 1954.

CENTRALNI KOMITET SAVEZA KOMUNISTA MAKEDONIJE

Lazar Koliševski
Dimitar Aleksievski
Boris Aleksovski
Kiro Aleksovski
Jašar Alili
Vančo Apostolski
Ljupčo Arsov
Angel Arsov
Vera Aceva
Risto Bajalski
Dimče Belovski
Zlate Biljanovski
Jani Bojčevski
Angele Božinovski
Živko Brajkovski
Filip Brajkovski
Tome Buklevski
Vančo Burzevski
Kiro Georgievski
Strahil Gigov
Bajram Golja
Tale Goševski
Aleksandar Grličkov
Trajče Grujevski
Pavle Davkov
Đore Damevski
Mito Dimitrievski
Vaska Duganova
Vasil Đorgov

Dore Đorevski
Petar Zdravkovski
Jovan Isajlovski
Aleksandar Icev
Trpe Jakovlevski
Jovko Jovkovski
Asparuh Kanevče
Žamila Kolomonos
Blaže Konevski
Boge Kuzmanovski
Pančo Lazarov
Veselinka Malinska
Liljana Maneva,
Krsti Markovski
Mitre Markovski
Pero Menkov
Dimče Milevski
Mitre Minovski
Tomaica Mitreva
Metodi Mitevski
Osman Miftari
Mito Micajkov
Firuz Nazim
Naum Naumovski
Goga Nikolovski
Džodža Nikolovski
Abdula Osmani
Naum Pejov
Jovan Perčuklevski

Blagoja Popov
Elisie Popovski
Saltir Putinski
Moric Romano
Đorđi Ruskovski
Cemal Sejfula
Gojko Sekulovski
Vidoje Smilevski
Dragan Spirovski
Boško Stankovski
Hamid Tači
Blagoja Talevski
Čamuran Tahir
Borko Temelkovski
Mito Temenugov
Živko Todorovski
Dragi Tozija
Fana Tozija
Vasil Tudžarov
Vančo Unkovski
Mito Hadživasilev
Strašo Hristov
Boro Čaušev
Angel Čemerski
Spase Čerepnalkovski
Dare Džambaz
Risto Džunov
Reis Šakiri
Aco Šopov

Ljupčo Arsov
Vera Aceva
Dimče Belovski
Tome Buklevski
Strahil Gigov
Aleksandar Grličkov
Lazar Koliševski
Krsti Markovski

Metodije Mitevski
Mito Micajkov
Naum Naumovski
Vidoje Smilevski
Blagoje Talevski
Borko Temelkovski
Mito Hadživasilev
Risto Džunov

REVIZIONA KOMISIJA

Koljčo Aleksovski
Dojčin Apčevski
Mito Brzilov
Sedat Veli
Mitko Zafirovski
Dragan Zaharijevski
Blaško Janevski
Pero Korobar
Trajče Koševski
Desa Miljovska
Mara Minanova
Nikola Mitevski
Momčilo Mitevski
Femi Muća

Kico Nonkovski
Dragoljub Pejovski
Boro Petkovski
Milan Petrovski
Blaga Popova
Šukri Ramo
Živko Simonovski
Džemail Tairi
Sado Hamo
Nikola Čašule
Grga Čupić
Risto Šapkar
Strašo Hristovski

REZOLUCIJA III KONGRESA CK MAKEDONIJE

Treći kongres Saveza komunista Makedonije ističe da su u vremenu od Drugog kongresa do danas učinjeni ozbiljni koraci u razviku materijalnih proizvodnih snaga i u porastu industrijske i poljoprivredne proizvodnje. Stvoreni su uslovi za još brži porast nacionalnog dohotka kao i jača baza za dalje razvijanje socijalističkih i društvenih odnosa. Njih će sve više obezbeđivati moćno rastuća svesna inicijativa radnih ljudi kroz sistem društvenog upravljanja i komunalnog uređenja. Komunisti i trudenici su za svoju stvaralačku aktivnost dobili u Programu SKJ izvanredno oružje za opštu orijentaciju u razvojnim procesima socijalizma i u zadacima koje je postavio Sedmi kongres SKJ, konkretni program napora u ovoj fazi izgradnje.

Treći kongres ističe da su dosadašnja dostignuća u svestranom razviku Narodne Republike Makedonije rezultat opštih napora u socijalističkoj izgradnji naše zajednice i pravilne politike SKJ u pravcu produbljivanja nacionalne ravnopravnosti na bazi otklanjanja nasleđene nejednakosti u razviku pojedinih područja. Ogromne mogućnosti za razvitak nacionalne kulture otvorene su razmahom stvaralačkih snaga naroda, kao i celokupnim procesom debirokratizacije našeg društvenog života.

Kongres je konstatovao, monolitno jedinstvo komunista i radnih ljudi nasuprot ciljevima antijugoslovenske kampanje i posebno ističe da su perfidne mahinacije oko makedonskog pitanja i istorije našeg naroda usmerene, u krajnjoj liniji, na razbijanje jugoslovenske zajednice, a u kojima velikobugarski šovinizam na određeni način dobija ohrabrenje od drugih zemalja socijalističkog lagersa, u osnovi suprotne interesima socijalizma, životnim interesima naših i drugih naroda na Balkanu, pri čemu se makedonskom narodu osporava čak i osnovno pravo da egzistira i razvija se kao samostalan narod i posebna nacionalnost.

Na osnovu izvršenih ocena o dosadašnjem radu Saveza komunista Makedonije i rezultata postignutih u socijalističkom razviku i materijalnoj izgradnji, Treći kongres Saveza komunista Makedonije osobito ukazuje:

I

U cilju budućeg uspešnog razvitka materijalnih proizvodnih snaga, a u okvirima ekonomske politike cele zemlje, Kongres ukazuje na sledeće osnovne zadatke u oblasti privrede:

Povećanje indeksa korišćenja kapaciteta u industriji, ovladavanje tehnološkim procesima, stalno praćenje i primena novih postignuća u razvoju nauke i tehnike, poboljšanje organizacije i metoda rukovođenja, proširenje asortimana proizvodnje, primena stimulativnog sistema nagrađivanja prema efektu rada — čine suštinu budućeg razvitka industrijske proizvodnje i podizanja produktivnosti rada.

Za ostvarenje brojnih zadataka u proizvodnji od osobitog značaja jesu kooperacija i specijalizacija proizvodnje. Dosadašnja iskustva pokazuju da ovim metodama treba ubuduće posvetiti veću pažnju, da bi se olakšao i ubrzao proces unapređivanja proizvodnje.

Dalji brzi razvitak treba nastaviti podizanjem kapaciteta na viši stupanj prerade dosada istraženih rudnih bogatstava. U budućem razviku osobito treba obratiti posebnu pažnju na razvoj crne metalurgije, hemijske industrije kao i preradačke industrije povezane sa ovim i drugim našim mogućnostima.

Za ostvarenje razvoja industrije treba koristiti sve rezerve koje leže u privredi i snazi naših radnih ljudi. Organizacije Saveza komunista i ostali društveno-privredni faktori treba da vode mislienu politiku, orijentujući radne kolektive i ostale faktore u pravcu razvoja lokalne privrede komune koju omogućuje prerada izvesnih viškova poljoprivrede, kao i razvijajući široko ostale dopunske delatnosti za zadovoljavanje potreba stanovništva, čime se obezbeđuje i kompleksni razvitak privrede u celini.

Već postignuti stepen i budući privredni razvitak zahtevaju brži tempo razvoja energetske baze. Osobito je nužno podizanje hidro-elektroenergetskih kapaciteta za koje postoje prirodni uslovi, koristeći pritom i izgradnju hidromelioracionih sistema.

Budući naš intenzivni razvitak zahteva proširenje istraživanja prirodnih bogatstava i brzo rešavanje problema njihovog korišćenja.

Razvitak industrije i poljoprivrede zahteva proširenje železničke i osnovne putne mreže, njihovu modernizaciju, kao i proširenje i poboljšanje putne mreže u osnovnim poljoprivrednim rejonima.

Dalji brzi privredni razvitak naše Republike treba da bude praćen i relativno ujednačenim teritorijalnim razvikom unutar nje, posebno ubrzanjem razvitka pasivnih reiona.

U tom smislu lokalni organi treba da nastave inicijativu, napore i borbu za savladavanje privredne zaostalosti i za stvaranje sopstvene materijalne baze, koristeći pritom potencijalne mogućnosti za razvitak svih privrednih delatnosti na njihovom području, a naročito u oblasti poljoprivrede, gde leže ogromne rezerve.

Neophodno je u okviru osnovnih intencija privredne politike nastaviti s ukazivanjem posebne pomoći za razvitak zaostalih reiona poboljšanjem opštih uslova i ubrzanjem njihovog privrednog razvitka.

Unapređenje i modernizacija poljoprivredne proizvodnje uz istovremeno razvijanje socijalističkih odnosa predstavlja važni zadatak u budućem periodu.

Društvena ulaganja u poljoprivredi imaju tendenciju stalnog porasta. Zato je od prvorazrednog značaja da organi radničkog samoupravljanja i samoupravni organi komuna usmere svoju brigu na što celishodnije korišćenje tih sredstava, za dobijanje brzih i visokih ekonomskih efekata i jačanje socijalističkih odnosa na selu.

Intenzifikacija i socijalistički preobražaj poljoprivrede nameću: odlučno uvođenje savremenih tehnoloških procesa i savremenu organizaciju rada, primenu naučnih postignuća u poljoprivredi, jačanje materijalne baze socijalističkih privrednih organizacija i njihovo opremanje modernim sredstvima za proizvodnju; proširenje upotrebe reprodukcionih materijala (selekcioniрано семе, veštačka đubriva i dr.); povećanje proizvodnosti rada, borbu za sniženje troškova proizvodnje i racionalno korišćenje materijalnih i ljudskih snaga za postizanje masovne i jeftine poljoprivredne proizvodnje; jačanje i proširenje kooperacije poljoprivrednih dobara i zadruga sa individualnim seljacima u oblasti proizvodnje, plasmana i prerade, pri čemu zadruga sve više treba da postaje nosilac proširene reprodukcije i organizator moderne poljoprivredne proizvodnje na zemlji individualnih proizvođača, razvitak savremenog produktivnog stočarstva s akcentom na govedarstvo u krupnim farmama, u društvenim dobrima i zadrugama. Treba nastaviti sa merinizacijom domaćih sojeva ovaca i oplemenjavanjem drugih vrsta stoke; nastaviti sa stimuliranjem široke inicijative i sa mobilizacijom svih faktora u zaostalijim područjima za dalje širenje gajenja duvana i ostalih intenzivnih kultura, sa preduzimanjem mera za sprečavanje erozije podizanjem višegodišnjih nasada, melioracijom pašnjaka, proširenjem stočarstva i dr.

Na ovom planu, a u cilju iskorišćavanja pojedinih specifičnosti i mogućnosti naše poljoprivrede, sve proizvodne poljoprivredne organizacije, ustanove, svi organi u komunama, srezovima i Republici treba odlučnije da pristupe:

— proširenju obradivih površina, koristeći pritom dosada neobrađive ili ekstenzivno korišćene površine socijalističkog sektora, obezbeđujući njihovu intenzivnu obradu;

— preduzimanju svestranih tehničkih, organizacionih i ostalih mera za maksimalno iskorišćavanje zemljišta u hidromelioracionim sistemima. Treba takođe preduzeti mere za stalno proširenje navodnjavanja površina.

— daljem proširenju gajenja industrijskih i ostalih intenzivnih kultura (pamuka, šećerne repe, povrtarskih kultura, voća, grožđa), za koje kod nas postoje vrlo povoljni uslovi, obezbeđenjem visokorodnih semena, uvođenjem savremenog plantažnog načina gajenja, obezbeđenjem specifične mehanizacije i kvalifikovane radne snage.

Uzdizanje novih stručnih kadrova, povećanje kvalifikacija postojeće radne snage postavlja se kao osnovni preduslov našeg daljeg privrednog razvitka.

Pored okvalifikovanja i uzdizanja opštih i stručnih znanja radnika putem postojeće školske mreže, koju treba stalno proširivati, ubrzano podizanje kadrova treba ostvarivati i organizovanjem vanškolskog obrazovanja odraslih u samim privrednim organizacijama kao i drugim oblicima podizanja opštih i stručnih znanja radnika.

Od posebnog značaja je brže podizanje kadrova za one delatnosti koje se kod nas javljaju kao nove, kao i za one u kojima je osobito izrazita deficitarnost kvalifikovanih kadrova.

II

Dalje povećanje životnog standarda stanovništva treba da bude u centru pažnje organizacija Saveza komunista i ostalih društvenih faktora.

Pored povećanja proizvodnje produktivnosti rada, kao i posebnog staranja komuna za snabdevanje, za povećanje životnog standarda stanovništva, potreban je i brži razvitak trgovačke mreže. Proširenje trgovačke mreže i poboljšanje njenog kvaliteta treba brzo i u dovoljnim količinama da omogućuje zadovoljavanje potreba stanovništva.

Posebnu pažnju treba posvetiti organizaciji prometa poljoprivrednih proizvoda u društvenom sektoru, što će sa svoje strane doprineti stabilizaciji tržišta i nesmetanom brzom razviku proizvodnje.

Redovno snabdevanje stanovništva, posebno u većim gradovima i industrijskim centrima, treba da bude u središtu pažnje rada komuna.

Za bolje zadovoljavanje potreba građana treba šire razvijati uslužno zanatstvo, osobito u društvenom sektoru opremiti ga savremenim sredstvima. Pritom je od osobitog značaja i organizovanje raznih uslužnih servisa pri stanbenim zajednicama.

U stvaranju boljih uslova za život potrebni su veliki naponi u rešavanju stanbeno-komunalnih problema.

Zbog toga je potrebno nastaviti na širem frontu sa masovnim i ekonomičnijim građenjem stanova, unoseći industrijske elemente u izgradnju, koristeći pritom najracionalnije sredstva koja stoje na raspoloženju, kao i uključujući u izgradnju sredstva i rad zainteresovanih, kako bi se ubrzalo rešavanje stanbenog pitanja naših radnih ljudi.

III

Proširenje i poboljšanje kvaliteta zdravstvene zaštite stanovništva takođe je od neposrednog interesa za naš društveni razvitak.

Preventivnu zdravstvenu zaštitu stanovništva treba obezbediti ne samo pojačanjem i proširenjem zdravstvene mreže, već i zdravstvenim prosvetljavanjem naroda.

Zdravstveno prosvetljavanje naroda treba da postane svakodnevna briga svih društvenih organa i organizacija.

U uslovima opšteg podizanja životnih uslova stanovništva potrebna su odgovarajuća poboljšanja i u oblasti socijalne zaštite i socijalnih usluga.

Komune, privredne organizacije, stanbene zajednice i ostali treba da ulože napore za proširenje mreže ovakvih ustanova koje bi bile u stanju ne samo da rešavaju probleme socijalno ugroženih lica, već i da pomažu domaćinstvima u cilju olakšanja njihovog života, stvarajući ili podržavajući inicijative za stvaranje dečjih jaslara, vrtića i dr.

IV

U oblasti prosvete, nauke i kulture Kongres osobito ukazuje na sledeće:

Sistematski ići na puno obezbeđenje osmogodišnjeg školovanja dece školskog uzrasta. Time će biti stvorene mogućnosti ne samo za podizanje opšteg obrazovanja i kulturnog nivoa, već i za dalje brzo okvalifikovanje radnika.

I pored uspeha postignutih u razvoju materijalne baze školstva i u izgrađivanju kadrova za sve vrste škola, potrebno je i dalje činiti napore za razvijanje školske mreže i stvaranje nužnih kadrova u skladu s potrebama i mogućnostima naše zajednice. Treba posvetiti pažnju unapređenju stručnih škola.

Posebnu brigu treba posvetiti racionalnijem korišćenju investicionih sredstava u prosveti. U izgradnji objekata za kulturno-prosvetni život treba koristiti postojeće interesovanje i spremnost građana da učestvuju u njoj, što je u minulom periodu stalno široko dolazilo do izražaja.

Paralelno sa razvojem industrije i savremene poljoprivrede u područjima koja su naseljena nacionalnim manjinama proširivati i unapređivati postojeće rastuće interesovanje za školovanje dece u srednjim i visokim školama, kako bi se ubrzao proces stvaranja brojne tehničke i ostale inteligencije nacionalnih manjina.

U duhu reforme školskog i obrazovnog sistema u našoj zemlji stalno unapređivati pedagoško-obrazovni rad u srednjim i visokim školama, u cilju postizanja kvalitetnije stručne spremljenosti učenika i studenata i formiranja lika društveno-aktivnog građanina, putem aktivnog povezivanja škola s našom praksom.

Treba ulagati napore za takvu reorganizaciju univerziteta koja će obezbediti blagovremeno završavanje studija i znatno povećanje diplomiranih kadrova, kao i stvaranje naučnih kadrova (konstruktora, istraživača, naučno-nastavnih kadrova i dr.) putem razvijenog sistema postdiplomskih studija.

Za ostvarenje ovih ciljeva potrebni su dalji napori u razvijanju organa društvenog upravljanja i samoupravljanja u školama i na univerzitetu.

Savez komunista i ostali društveni faktori treba da se založe za sve sistematskije izgrađivanje stručnih i političkih kvalifikacija nastavnih kadrova, čime će se oni osposobljavati za sve uspješnije ispunjavanje zahteva savremenog školstva.

Brzi društveni i privredni razvitak nalaže odgovarajuću brzi razvitak naučnih institucija i naučne delatnosti. Pritom je od osobitog značaja veća efikasnost naučne delatnosti putem celishodnijeg postavljanja organizacije i ubrzanog podizanja naučnog podmlatka.

Poboljšanje naučne delatnosti treba ostvarivati putem njenog orijentisanja u izboru tematike na probleme privrede i prakse uopšte.

Dalji razvitak naše privrede ne može se uspešno obezbediti bez sistematskog istraživačkog rada u samim preduzećima, industriskim i poljoprivrednim, kao i u drugim.

Posvetiti veću pažnju obezbeđivanju materijalne baze i razvijanju mreže kulturnih institucija koje služe za uzdizanje širokih slojeva naroda, kao i organizaciji zabavnog života radnih ljudi.

Posebnu pažnju posvetiti na svim poljima obrazovanju odraslih, kako bi se obezbedile mogućnosti da se i tim putem dođe do najviših kvalifikacija sve do univerziteta. U tom cilju pomagati radničke i narodne univerzitete, tretirajući ih kao sastavni deo sistema obrazovanja.

V

U periodu između dva kongresa karakterističan je razvoj sistema društvenog upravljanja u svim njegovim oblicima, uz istovremeno povećanje interesovanja i inicijative radnih ljudi u svim društvenim aktivnostima. To se posebno manifestuje u praksi radničkog samoupravljanja u privredi i u sistemu komunalnog uređenja.

Razvoj proizvodnih snaga, pravilno nagrađivanje u društvenom procesu proizvodnje, i u vezi s tim poboljšanje životnog standarda i razvoj socijalističkih društvenih odnosa u privrednim organizacijama i van njih, treba više tretirati putem sagledavanja njihovog suštinskog delovanja u društvenoekonomskom razvoju zemlje na sadašnjoj njenoj razvojnoj etapi.

Interesovanje radnih kolektiva za probleme socijalističkog razvika nameće praksu izveštavanja i drugih formi polaganja računa od strane radničkih saveta, društvenih i preštavničkih organa, kao potrebu sve šireg učešća neposrednih proizvođača u rešavanju najvažnijih problema razvika, jačajući pritom društvenu kontrolu.

Kongres ističe da takva praksa treba da bude i najbolja škola za osposobljavanje naših radnika da budu svesni upravljači i pokretači socijalističkog društvenog uređenja. To će omogućiti da se zadrži i dalje jača uloga radničke klase u rešavanju svih problema u društvenom životu. Na taj način učvršćuje se i produbi izvojevana pobjeda socijalističke demokratije nad birokratizmom i drugim glavnim smetnjama u izgradnji socijalističkog društva u zemlji.

Ovaj bitni zadatak komunisti kao društveni radnici, zajedno s ostalim svesnim socijalističkim snagama, treba da ostvaruju upornim i nesebičnim pokretanjem inicijative za rešavanje problema razvoja, kritikom negativnosti i odlučnim odbacivanjem začaurenosti i dogmatizma, stalnim podizanjem svojih znanja i stvaralačkom primenom iskustava koja se kroz praksu svakodnevno sve više gomilaju.

Sve aktivnosti u razvojnom procesu danas se najviše manifestuju u okvirima komunije. U daljem razvoju, u komunijama, preko njenih organa, institucija i organizacija, još više dolazi do izražaja samoupravnost masa.

VI

Prošireni materijalni osnovi i razvijeni sistem socijalističke demokratije sve će jače istaći potrebu samostalnog i aktivnog delovanja komunista i građana u svim oblastima društvenog života. Dalji razvitak našeg društva zahteva u redovima socijalističkih snaga veću idejnu i političku izgrađenost, razvijeno osećanje odgovornosti, jedinstvo u pogledima na osnovne probleme socijalističke izgradnje, doslednost u praktičnom ostvarivanju opštepitičke linije SKJ. Rukovodstva Saveza komunista i dalje će stalno usavršavati metod i stil svoga rada i sistemom rukovođenja organizacijama obezbeđivati sve više odgovarajuće prilagodavanje organizacione i ideološke izgradnje ovim ciljevima.

Centralni komitet i sreski komiteti SKM i ubuduće treba da pružaju što veću pomoć opštinskim, fabričkim i školskim komitetima, kao i osnovnim organizacijama i aktivima komunista u pravcu njihovog daljeg osamostaljenja i sve veće inicijative i efikasnosti u rešavanju konkretnih pitanja izgradnje, stalno povećavajući osećanje odgovornosti komunista za dosledno ostvarenje ciljeva naše politike SKJ i donetih odluka u okviru te politike.

Kongres konstatuje da razvoj SKM sve prirodnije izrasta iz svestrane aktivnosti organizacija i komunista i da poboljšanjem strukture sastava članstva sve više izražava bitne procese našeg razvika: porast naše mlade radničke klase i jačanje njene društveno-političke aktivnosti i uticaja, ubrzanje socijalističkog razvika sela, sve šire društveno afirmisanje omladine, itd.

Komiteti i organizacije treba da i dalje jačaju svoje napore za redovan i sistematski prijem novih članova u SKM, vodeći stalno brigu za poboljšanje socijalnog i nacionalnog sastava i za privlačenje širokog kruga mladih ljudi koji su se istakli na svojim radnim mestima po preduzećima, školama, u unapređenju poljoprivrede i svojom društvenom aktivnošću. Prijem žena, osobito iz redova radnih kolektiva i na selu, ostaje i dalje jedan od najvažnijih zadataka organizacija.

I u budućem periodu treba smelo nastaviti sistematske napore za proširivanje broja rukovodećih kadrova, sa posebnom orijentacijom na mlade i sposobne radnike i omladinu koji su se afirmisali svojom društveno-političkom aktivnošću među masama. Pritom ovi napori treba stalno da budu praćeni svestranom brigom za školovanje ovih novih kadrova i za njihovo osposobljavanje za izvršenje složenijih zadataka, što će omogućiti efikasnost i u naporima za rasterećivanje sadašnjih kadrova od velikog broja društvenih zadataka.

Dalje jačanje idejno-političkog jedinstva Saveza komunista Makedonije i njegove uloge u društvenom razvoju, kao i osposobljavanje komunista da samostalno sagledavaju i oce- njuju društvene procese i probleme na područjima gde žive i rade — treba da bude osnovni zadatak organizacija SKM u njihovoj svestranoj ideološkoj aktivnosti.

U osnovi ove aktivnosti treba sve više da bude stvaralačko usvajanje i praktično primenjivanje Programa SKJ, u kome su razrađena iskustva socijalističke izgradnje i izneseni pogledi SKJ na osnovna pitanja razvika socijalizma u savremenim uslovima.

Idejno i političko podizanje članova Saveza komunista treba da bude u skladu s njihovim interesovanjem, stepenom njihove izgrađenosti i potrebama aktivnog političkog delovanja u masama. Ono treba da izrasta od konkretnih problema praktične delatnosti komunista, povezanih sa opštim ciljevima i idejnim problemima naše izgradnje, na bazi diferenciranih programa za rad organizacija, i korišćenjem svih oblika koji potiču diskusiju u redovima komunista i radnih ljudi, pobuđuju interesovanje da se ovlada teorijom i doprinose uspešnom razvijanju idejne borbe.

Uzdignutijim komunistima treba ukazivati potrebnu pomoć, osobito preko Centra za marksističko obrazovanje pri CK SKM i preko konsultativnih centara pri večernjim političkim školama radi njihovog osposobljavanja za sve samostalnije individualno teoretsko uzdizanje. Ovome treba da doprinese i napori da se, preko profesionalnih organizacija u kojima su okupljeni kadrovi naše inteligencije, sistematski

obebeđuje pretresanje društvenih fenomena u našem razviku, s usmeravanjem na istraživačku delatnost i na dalje razvijanje naših socijalističkih pogleda na pojedine društvene probleme koji se kod nas manifestuju u raznim specifičnim oblicima. U ovom pravcu treba da ulažu napore i naše postojeće naučne institucije, časopisi, odgovarajuće katedre na fakultetima itd.

Idejno-političko delovanje organizacija SKM treba u redovima naših mladih radnih kolektiva usklađivati sa njihovim još uvek heterogenim sastavom. Savladivanjem — u svesti radnih ljudi — mentaliteta, odnosa i shvatanja koji protivureče modernim proizvodnim snagama i njihovom razviku kao socijalističke privredne organizacije — treba obebeđivati izgrađivanje sve razvijenije jedinstvene svesti i odgovornosti pred društvom za svoju ulogu u našim opštim razvojnim procesima, kao i za izgradnju lokalnih zajednica posebno.

Organizacija SKM na selu treba i dalje uporno da objašnjava radnim ljudima na selu puteve i ciljeve socijalističkog preobražaja sela, ne apstraktnom i rutiniranom agitacijom, već oslanjajući se na konkretne rezultate koje proizvođač na selu praktično postiže kao usklađeno zadovoljavanje svoga materijalnog interesa i opštih interesa zajednice, otkrivajući mu sve bliže osnovnu socijalističku perspektivu radikalnog rešavanja seoskog pitanja i problema savladivanja zaostalosti poljoprivrede. Pritom treba da stalno dolaze do izražaja sve one specifičnosti koje se pojavljuju kao karakteristika agrarne politike na području naše Narodne Republike.

Ideološko-politička aktivnost koju komunisti razvijaju u redovima naše omladine treba da se do kraja oslobodi krutosti i jednostranosti i da se uskladi sa povećanim potrebama za znanjima i sa sve širim interesovanjem mladih ljudi za sve oblasti društvenog života.

Politika ostvarenja i produbljivanja ravnopravnosti svih naših naroda i nacionalnih manjina, koju SKM dosledno ostvaruje na području NR Makedonije, ulažući velike napore da kroz razvoj proizvodnih snaga, a i celokupnom svojom politikom, uključi u sve veću privrednu i drugu aktivnost radne ljude šiptarske i turske manjine, predstavlja osnovu ideološko-političkog rada naših organizacija za dalje učvršćenje bratstva i jedinstva, za razvijanje jugoslovenskog patriotizma u širokim radnim masama. Ta aktivnost treba sve jače da bazira na rezultatima socijalističke izgradnje i nacionalnog razvika i, otklanjajući svaku pojavu nacionalne uskožrudosti, treba da olakšava i potiče proces prožimanja nacionalnosti, ujedinjavanja zajedničkih napora sve potpunijim razmahom stvaralačkih snaga Makedonaca i nacionalnih manjina.

Ističući dosadašnje uspehe u ovom pravcu, Kongres ukazuje na potrebu da se produži sa naporima za dalje razvijanje područja naseljenih nacionalnim manjinama u privrednom, kadrovskom, kulturnom i svakom drugom pogledu. Treba još više pojačati stipendiranje školske omladine iz redova nacionalnih manjina i dalje ubrzati proces stvaranja svestrane, a osobito stručno specijalizovane inteligencije iz njihovih redova. Pritom treba voditi računa da se ovim školovanjem obebeđuje dalje prilagođavanje sastava stručno administrativnog kadra u aparatu narodnih odbora i ostalih javnih službi zahtevima koje postavlja nacionalna struktura stanovništva u pojedinim komunama. Vodeći računa o razvijanju zajedničkog života izmešanih nacionalnosti treba kroz privrednu i društveno-političku aktivnost težiti obostranom savladivanju jezika koji se pored maternjeg govori na području pojedinih komun. Pritom će ujedno jačati težnje radnih ljudi u tim lokalnim zajednicama za zajedničkim kulturnim životom, za zajedničkim oblicima kulturno-masovne aktivnosti, gde to osećaju kao svoju opštu potrebu.

U daljem radu treba posvetiti mnogo veću pažnju razvijanju samostalne idejno-političke i vaspitne aktivnosti u svim političkim i društvenim organizacijama. Pritom treba nastojati da svaka organizacija vodi računa o specifičnosti idejnih zbivanja na društvenim područjima na kojima deluje.

Briga o podizanju kulturnog nivoa radnih ljudi zahteva stalne napore za poboljšanje delatnosti ustanova i organizacija čija je aktivnost usmerena na širenje masovne kulture i razvijanje kulturne samodelatnosti. U tom cilju potrebno je i dalje proširivati materijalnu bazu i poboljšavati kvalitet i sadržinu delatnosti kulturno-prosvetnih i kulturno-umetničkih organizacija i društava. Na ovom području, obuhvatajući zabavni život i u problemima pred koje je uopšte postavljeno kulturno stvaralaštvo, neophodno je potrebna veća briga o razviku idejne borbe, koja treba da bazira na izgrađivanju veće odgovornosti komunisti koji rade u tim oblastima.

VII

U uslovima razvijenog sistema socijalističke demokratije, koji je karakterističan za period između dva kongresa, porasli su mesto i uloga i društvenih organizacija, kao sastavnog dela celokupnog demokratskog mehanizma. Kroz aktivnost u političkim i društvenim organizacijama komunisti treba da i dalje ostvaruju povećanu idejnu i društvenu ulogu Saveza komunista.

Na sadašnjem stupnju našeg društvenog razvika osobito je značajna uloga Socijalističkog saveza, Saveza sindikata i Narodne omladine, kao najmasovnijih društveno-političkih organizacija. Svojom raznovrsnom i sve kvalitetnijom delatnošću oni treba maksimalno da omoguće da povećano interesovanje i inicijativa masa budu prihvaćeni i usmereni na svesnu akciju za rešavanje problema života i razvika društva. Svestranim angažovanjem svoga članstva oni treba uporno da nastoje da se ostvaruje društvena kontrola, toliko neophodna za blagovremeno sagledavanje i efikasno ostvarivanje zadataka društveno-ekonomskog razvika zemlje. Prema tome aktivnost društvenih organizacija treba da bude proračunata na realizaciju takvog idejnog, političkog i društvenog rada koji će napajati mase na neotstupnu i upornu borbu za rešavanje zadataka i savladivanje teškoća dinamičnog socijalističkog razvika zemlje.

Delatnost Socijalističkog saveza, Narodne omladine, ženskih i ostalih društvenih organizacija koje deluju na selu, treba posebno da bude usmerena na ostvarivanje zadataka koji proizilaze iz politike razvoja savremene proizvodnje i socijalističkih i društvenih odnosa na selu, kao i za njegov opšti kulturni preobražaj.

Rukovodstva i organizacije Saveza komunista, kao i komunisti koji rade u sindikatima, treba i dalje da se založe za svestranu delatnost Saveza sindikata i za uspešno izvršavanje zadataka koji stoje pred radničkom klasom na sadašnjoj etapi razvika socijalističkog društva, a pre svega:

dalje razvijanje radničkog i društvenog samoupravljanja, aktivno učešće sindikata u radu društvenih organa i organizacija u komuni, rešavanje problema povezanih sa poboljšanjem kulturnog i opšteg standarda, uslova za rad i život, i uopšte stalnim poboljšavanjem materijalnog položaja radničke klase u komuni;

dalje izgrađivanje socijalističkih i društvenih odnosa u privredi, putem pravilnog sistema nagrađivanja — na bazi analitičke procene radnih mesta i normi i usavršavanjem funkcionisanja celog demokratskog mehanizma u radnim kolektivima i u komuni;

pojačana aktivnost na poboljšavanju kvalifikacione strukture radnika i drugih aktivnosti koje će doprineti ovladavanju tehničkim i tehnološkim procesima, za bolju organizaciju i uopšte za uspešno delovanje privrednih organizacija;

razvijanje svestrane aktivnosti sindikalnih organizacija među poljoprivrednim radnicima u dobrima i zadrugama, čiji je broj u stalnom porastu.

Pred Savezom komunista, Narodnom omladinom, Savezom studenata i ostalim društvenim faktorima ostaje i dalje kao jedan od najvažnijih zadataka rad na vaspitanju omladine, rukovodeći se pritom potrebom pripremanja mladih ljudi za aktivno učešće u svim oblicima društveno-političkog života, u okviru našeg sistema neposredne socijalističke demokratije.

U tom smislu treba nastaviti sa praksom da se omladini smelo poveravaju odgovorne dužnosti i zadaci u svim oblastima društvene i političke aktivnosti i u svim organima samoupravljanja, što je najbolji način socijalističkog vaspitanja i siguran put društvene afirmacije omladine.

U unapređenju poljoprivrede i razvijanju socijalističkih društvenih odnosa na selu, omladina treba svakodnevno da se priučava, razvijajući one svoje oblike rada kao što su sekcije mladih zadrugara, školske zadruge i sl.

Briga o radu društveno-vaspitnih organizacija koje okupljaju omladinu, a osobito vaspitno-politički uticaj organizacija kao što su »Partizani«, Ferijalni savez, Izvidnička organizacija, Narodna tehnika, Savez sportova i dr. — ostaje i dalje važan zadatak. Proširivanje ovih organizacija, osobito među radničkom i seoskom omladinom, zahteva dalje napore.

Sportske organizacije, Narodna tehnika, stručne i ostale društvene organizacije treba da i dalje upotrebjuju znanja svog članstva i da deluju u pravcu podizanja tehnike, da jačaju fizičku kulturu, da proširuju i produbljuju stručna znanja kao činilac od izvanrednog značaja za izgrađivanje lika socijalističkog čoveka.

Ostvarivanje koordinirane aktivnosti društvenih organa i organizacija na nivou predučeka, sela i komun. treba da i dalje bude važan zadatak u celokupnoj društvenoj aktivnosti.

Skopje, 24 maja 1959.

IX PLENUM SAVEZNOG ODBORA SSRNJ

IX Plenum Saveznog odbora SSRNJ, održan 5 i 6 maja 1959 u Beogradu, pod predsedništvom Josipa Broza Tita, predsednika SSRNJ, raspravljao je o socijalističkoj politici na selu.

Pored članova Saveznog odbora SSRNJ, Plenumu su prisustvovali i predstavnici sreskih odbora Socijalističkog saveza i izvestan broj političkih radnika i funkcionera u poljoprivredi i zadrugarstvu.

Referat Edvarda Kardelja, generalnog sekretara SSRNJ, »Problemi socijalističke politike na selu« ranije je štampan i podeljen članovima Saveznog odbora, a na Plenumu je drug Kardelj dao uvodnu reč za diskusiju.

Referat predstavlja opsežnu raspravu o problemima posleratnog razvoja poljoprivrede u Jugoslaviji i razvoja socijalističkih društvenih odnosa na selu u našim uslovima i sadrži sledeća poglavlja:

Neki ekonomski i politički aspekti unapređenja poljoprivrede; rezultati i perspektive poljoprivredne proizvodnje; društveno-politički aspekt našeg poljoprivrednog plana; ujedinjavanje poljoprivrednog zemljišta i njegov preobražaj; neke osnove naše ekonomske politike na selu; poljoprivredna dobra i seljačke radne zadruge; poljoprivredno zadrugarstvo; iskustva socijalističke kooperacije; instrumenti usmeravanja socijalističkog razvitka na selu; politička i kulturno-prosvetna akcija na selu.

U referatu se analiziraju postojeći društveno-ekonomski procesi na selu; zatim problem svestranog osposobljavanja za modernu poljoprivrednu proizvodnju socijalističkih gazdinstava — poljoprivrednih dobara, seljačkih radnih zadruga, zadrughih ekonomija kao osnovnih nosilaca krupne socijalističke poljoprivrede; opširno su obrađeni metodi povezivanja socijalističkog sektora u poljoprivredi sa individualnim poljoprivrednim proizvođačem kroz razne oblike socijalističke kooperacije; razmatrani su ekonomski i društveni instrumenti kojima raspolaže socijalističko društvo za usmeravanje razvitka na selu; analizirani su uloga i zadaci političkih i društvenih faktora i uopšte subjektivnih socijalističkih snaga u vezi sa tekućim i perspektivnim zadacima na području socijalističkog preobražaja našeg sela.

Referatu je priložen obiman dokumentacioni materijal u kome su statistički obrađena materijalna kretanja u poljoprivredi, naročito u proizvodnji, kao i neki društveni procesi na našem selu.

U diskusiji na Plenumu uzela su reč 22 diskutanta. Na osnovu referata i diskusija, Plenum je doneo Zaključke o narednim zadacima naše politike u poljoprivredi¹.

ZAKLJUČCI IX PLENUMA

Plenum Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, održan 5 i 6 maja 1959 godine, na osnovu referata i diskusije, konstatuje da se naša politika na selu pokazala pravilnom, da je doprinela pokretanju široke društveno-političke i ekonomske aktivnosti na selu, i omogućila ostvarenje značajnih rezultata u unapređenju naše poljoprivredne proizvodnje i njenom socijalističkom preobražaju. Usvajajući referat »Problemi socijalističke politike na selu«, koji je podneo drug Edvard Kardelj, i na osnovu diskusije, Plenum SSRNJ ukazuje na perspektive i zadatke za naredni period u socijalističkoj rekonstrukciji poljoprivrede. Budući skladan razvoj proizvodnih snaga i uspešan razvoj i učvršćenje socijalističkih društvenih odnosa u našoj zemlji uopšte, zavisi i od tempa razvitka poljoprivredne proizvodnje i uspostavljanja novih ekonomskih odnosa na našem selu.

Već u 1956 godini, na osnovu odluka koje je u to vreme doneo Izvršni komitet CK SKJ i Četvrti plenum SSRNJ, izvršene su krupne promene u našoj ekonomskoj politici. U ostvarivanju te politike brži razvoj i modernizacija poljoprivrede dobili su poseban značaj.

Poljoprivredna proizvodnja ostvarena u prošle dve godine, koja je iznad nivoa predratnih i posleratnih proseka, porast produktivnosti rada u poljoprivredi, naročito na krupnim

gazdinstvima i u kooperaciji, potvrđuje pravilnost našeg puta i oblika socijalističkog preobražaja poljoprivrede. Zahvaljujući tome postoje realne mogućnosti da se zamašni zadaci proizvodnje u poljoprivredi, sadržani u Petogodišnjem planu, mogu ostvariti pre roka, što će odlučno uticati na poboljšanje platnog bilansa.

Pored povećanih ulaganja društvenih sredstava, osnovne faktore naših uspeha u poljoprivredi predstavljaju ekonomski sistem i odnosi koji se izgrađuju na poljoprivrednim dobrima i u zadrughim organizacijama, oni su snažno potstakli interese i inicijativu svakog pojedinog radnika i čitavih kolektiva za uvođenje novih tehnoloških procesa i povećanje proizvodnje. To se odrazilo i na snajenje zadruga i njihov sve veći uticaj na proizvodnju.

Jasno postavljena politika socijalističke rekonstrukcije poljoprivrede koja je otvorila nove perspektive razvoja, omogućila je potrebno jedinstvo akcije svih ekonomskih i političkih organizacija i snaga.

Svojom aktivnošću SKJ, SSRNJ i druge društveno-političke organizacije doprinele su da se na tom opštem zadatku angažuju svi faktori koji mogu da utiču na društveno-ekonomska kretanja u poljoprivredi.

Mesto i uloga državne uprave u naporima za unapređenje poljoprivrede izgrađeni su u skladu sa osnovama našeg privrednog sistema.

Posebno značajnu ulogu imale su poljoprivredne komore, zadrughni savezi i druge poljoprivredne organizacije i stručna udruženja kao i poljoprivredne stručne službe.

Ekonomska zainteresovanost radnih kolektiva poljoprivrednih organizacija i svakog proizvođača odlučujuće su doprineli da se probudi interes za primenu savremenih tehnoloških procesa. To je doprinelo da se u našoj poljoprivredi stalno širi i jača inicijativa za povećanje produktivnosti rada i jačanje i proširenje socijalističkih odnosa. Sve to pokazuje da moderna tehnologija može da osigura pune rezultate samo u određenim društveno-ekonomskim odnosima. Time su stvoreni povoljni uslovi za široku primenu najmodernijeg tehnološkog procesa u poljoprivrednoj proizvodnji.

Postignuti rezultati u unapređenju poljoprivrede koji omogućuju stalan porast dohotka na selu, visoki nivo zapošljavanja seoskog stanovništva van poljoprivrede i povećano učešće prihoda sa sela iz nepoljoprivrednih delatnosti, porast i izmena strukture potrošnje, politika cena poljoprivrednih proizvoda koja stimulira proizvodnju, kao i sve one mere koje se sprovode na području podizanja životnog standarda, a posebno izgradnja komunalnog sistema — doprinele su da većina seljaštva postane aktivan faktor u društvenom životu zemlje i snažan oslonac našeg političkog sistema.

Od odlučujućeg značaja za takav pozitivan razvoj na selu jeste činjenica da su naša socijalistička država, SKJ i SSRNJ bili odlučni i dosledni u razvijanju takvih formi ekonomskih odnosa i akcija u poljoprivredi koji su počivali na dobrovoljnosti i ekonomskom interesu radnog seljaka.

Cilj naše politike i dalje ostaje: rekonstrukcija poljoprivrede u pravcu stvaranja krupnih socijalističkih proizvodnih jedinica, sposobnih da organizuju na bazi savremene tehnike i naučnih dostignuća društveni proces rada uz postepeno podruštvljavanje zemlje. Dosadašnji rezultati koje smo postigli na tom putu pokazuju da je to za nas najbolji i jedino moguć put socijalističke rekonstrukcije poljoprivrede koji osigurava brzi porast proizvodnje, stvaranje potrebnih fondova hrane, jevnitih sirovina za našu industriju i dovoljno proizvoda za bitno pojačanje položaja naše zemlje u spolnotrgovinskoj razmeni. Time se istovremeno omogućuje bitno poboljšanje životnih uslova radnih ljudi u gradu, kao i najbrže oslobađanje većine nešeg seoskog stanovništva od zaostlosti.

Ubrzani razvoj poljoprivrede na toj osnovi bitno će uticati na skladniji i brži razvitak privrede u celini, doprinosiće otklanjanju postojećih disproporcija i jačanju opšte ekonomske mogućnosti naše zemlje.

Društveno-ekonomski interesi razvitka Jugoslavije traže da se i ubuduće osigura visoka godišnja stopa porasta poljoprivredne proizvodnje na bazi povećanih ulaganja, korišćenja rezervi, kao i zainteresovanosti proizvođača za primenu modernog tehnološkog procesa u što širim razmerama.

Modernizacija poljoprivrede može se uspešno razvijati, ukoliko je stalno potstiče i prati razvitak svih onih grana industrije koje obezbeđuju njeno snabdevanje i preradu njenih proizvoda. Tako će se poljoprivreda sve više uključivati u sistem društvene podela rada, što će stvarati uslove za njen još brži razvoj. Dosad postignuti stepen opšteg razvoja privrede omogućuje takav smer i višu stopu porasta poljoprivredne proizvodnje.

Povećana poljoprivredna proizvodnja traži dalji razvoj saobraćaja i modernizaciju prometa, kao i preduzimanje odgovarajućih mera od strane svih privrednih organizacija u proširenju tržišta i uspešnoj realizaciji proizvoda. Zbog toga se i poljoprivredne organizacije moraju neposrednije angažovati u razvijanju svih onih delatnosti koje će doprinositi još uspešnijem razvoju poljoprivrede.

Moderna poljoprivredna proizvodnja može se razviti samo u oblicima socijalistički organizovane krupne proizvodnje na bazi savremenih sredstava za proizvodnju. Napredak u povećanju poljoprivredne proizvodnje ostvarivaće se utoliko brže ukoliko naše socijalističke organizacije obezbede, na ekonomskim osnovama, proširenu primenu novih i modernih tehnoloških procesa, savladajući prepreke koje na tome putu predstavlja sitno individualno gazdinstvo.

Za ostvarenje postavljenih ciljeva socijalističke rekonstrukcije i modernizacije poljoprivrede neophodno je obezbediti: — dalji brz razvoj poljoprivrednih dobara, seljačkih radnih zadruga i zadrughih ekonomija, proširenje njihovih površina, njihovo osposobljavanje i opremanje za proizvodnju visokih

¹ »Uvodna reč«: »Problemi socijalističke politike na selu« izaći će uskoro kao posebna publikacija Novinsko-izdavačkog i štamparskog preduzeća »Kultura«.

prinosu i stalno povećavanje produktivnosti rada i dohotka, tako da u procesu razvika dostižu nivo produktivnosti u industriji;

— dalje ekonomsko i organizaciono jačanje i tehničko opremanje i osposobljavanje zadruga da bi što uspješnije razvijale proizvodnu saradnju sa individualnim seljacima na bazi visokih prinosa, povećane produktivnosti rada i većeg dohotka. To će omogućiti dalje ekonomsko jačanje zadruga i poboljšanje životnih uslova radnih seljaka. Pritom značajan element predstavljaju i stimuliranje i onih oblika zadrugne saradnje koji će, na osnovi zadrugnih i drugih lokalnih fondova, mobilisati rezerve na individualnim seljačkim gazdinstvima.

Snažniji uticaj socijalističkih proizvođačkih organizacija na tržištu uz niže troškove proizvodnje neizbežno će učvrstiti i dalje poticati orijentaciju individualnih seljačkih gazdinstava ka modernoj proizvodnji, upućujući ih na sve širu saradnju sa zadrugama i dobrima. Kooperaciju treba razvijati kao sastavni deo naših napora za veću proizvodnju, veće prinose i veću produktivnost rada. Tako shvaćena kooperacija može da postane onaj nužni prelazni oblik socijalističkog preobražaja poljoprivrede.

Socijalističkom kooperacijom u poljoprivrednoj proizvodnji valja smatrati svaki oblik proizvodne saradnje privrednih organizacija (poljoprivrednih dobara, seljačkih radnih zadruga, opštih zemljoradničkih zadruga i njihovih ekonomija, privrednih organizacija u industriji i prometu) sa individualnim seljačkim gazdinstvima koji donosi i razvija elemente podruštvljavanja procesa proizvodnje. Kooperacija je jedan od osnovnih faktora u našim naporima za socijalističku rekonstrukciju sela. Ona mora biti zasnovana na obostranom interesu seljaka i na interesu zadruga odnosno drugih privrednih organizacija. Takav put u razvoju poljoprivrede jačaće interes radnog seljaka za povećanje proizvodnje i produktivnosti rada; na toj osnovi će se stvarati uslovi za stalno poboljšavanje njegovog životnog standarda. Dosledna primena principa dobrovoljnosti i priznavanje rente sve više će doprinositi aktivnom uključivanju radnog seljaka u proces socijalističkog preobražaja poljoprivrede.

Ujedinjavanje i grupisanje većih površina poljoprivrednog zemljišta, što je uslov za efikasnu primenu moderne tehnike i savremenu organizaciju rada i proizvodnje, rešavaće se kooperacijom i proširivanjem površina socijalističkih poljoprivrednih organizacija kupovinom, dugoročnijim zakupom zemlje i privodenjem obradi neobrađenih površina, osvajanjem novih površina melioracijama, kultivisanjem površina livada i pašnjaka, krčenjem šikara i sl.

Da bi poljoprivredna dobra, radne zadruge i ekonomije i njihova kooperacija sa individualnim seljakom postali odlučujući faktor u poljoprivrednoj proizvodnji i na tržištu potrebno je da dalje unapređuju organizaciju rada i proizvodnje, da brže prelaze na specijalizaciju, da povećavaju produktivnost rada i da se bore za stalno snižavanje troškova proizvodnje. Investicionom politikom i drugim ekonomskim merama treba obezbediti takav razvoj socijalističkih gazdinstava, kako bi ona što uspješnije koristila sve potencijalne rezerve za povećanje proizvodnje.

Nagradivanje na osnovu učinka u proizvodnji odnosno po jedinici proizvoda pokazalo se na socijalističkim gazdinstvima kao najstimulativniji sistem. Zbog toga je potrebno da se u svim poljoprivrednim organizacijama i zadrugama dohodak radnika ostvaruje većim delom na bazi postignutih prinosa, kao i na osnovi ukupnog poslovanja organizacija. Takva raspodela i nagradivanje još snažnije će poticati individualnu inicijativu i ekonomski interes proizvođača.

Opšte zemljoradničke zadruge potrebno je i dalje razvijati kao najmasovnije organizacije socijalističkog preobražaja poljoprivrede u našem sitnosopstveničkom selu. Zato je potrebno stvaranje što snažnije materijalne baze zadruga.

Razvika zadrugnih ekonomija doprineće daljoj afirmaciji zadruga kao organizatora modernije poljoprivredne proizvodnje i sve širjoj saradnji zadruga sa individualnim proizvođačima.

Sistem upravljanja u zadrugama potrebno je stalno prilagođavati ekonomskim odnosima koji se razvijaju u njima i njihovoj saradnji sa seljacima. Razvijanju zadrugnih saveta kao organa samoupravljanja u zadrugi i još širem učešću radnih kolektiva u upravljanju zadrugama i zadrugnim pogonima potrebno je pokloniti naročitu pažnju.

Potrebno je dalje poticati razvijanje zajedničkih poslovnih udruženja zadruga, poljoprivrednih dobara i privrednih organizacija zainteresovanih u oblasti poljoprivrede. Ova udruženja odnosno poslovni savezi razvijaju se kao samostalna udruženja proizvodnih organizacija koje su ih osnovala. Ulaganje društvenih sredstava mora biti usmereno prvenstveno tamo gde će dati najpovoljnije ekonomske rezultate i ubrzati razvoj krupne proizvodnje. Pri tome je potrebno osigurati takav raspored društvenih sredstava na centralne i lokalne fondove i njihovo uzajamno povezivanje kako bi se obezbedilo što uspješniji razvoj proizvodnih snaga.

Jedan od osnovnih zadataka u razvoju poljoprivrede jeste sniženje troškova proizvodnje po jedinici proizvoda. Primena modernih sredstava, stalno usavršavanje raspodele dohotka poljoprivrednih organizacija i sistema nagradivanja obezbeđuju neophodne uslove za ostvarivanje visoke produktivnosti rada i masovne proizvodnje. Sve naše ekonomske mere — politika cena, kreditna i investiciona politika, regresna politika itd. — treba da deluju na poljoprivredne organizacije u pravcu što rentabilnijeg poslovanja i nižih troškova proizvodnje po jedinici proizvoda.

Regulativne mere države treba što skladnije da deluju na dalji razvika proizvodnje i odnosa u oblasti poljoprivrede. Te mere treba da služe za regulisanje unutrašnjih odnosa i kretanja socijalističkih privrednih faktora, kao i za ukidanje

ili sputavanje kapitalističkih tendencija ili privatno-sopstveničke špekulacije na račun društvenih interesa.

Među merama koje treba da doprinesu usmeravanju ekonomskih i društvenih kretanja na selu treba prvenstveno istaći sledeće:

— regulisanje uslova korišćenja poljoprivrednog zemljišta da bi se obezbedila što racionalnija obrada;

— iskorišćavanje hidromelioracionih sistema na ekonomskim principima, uložena društvena sredstva treba da budu što efikasnije iskorišćena, obezbeđujući materijalni interes korisnika;

— uneti u poreski sistem odgovarajuće izmene, kako bi još više odgovarao razvoju novih ekonomskih odnosa na selu;

— preduzeti dalje mere da kreditni sistem potstiče modernu poljoprivrednu proizvodnju i šire uključivanje individualnih proizvođača u društveno-organizovani proces rada.

Socijalistički preobražaj sela i podizanje poljoprivrede traže stalnu pomoć komunama, srezova, republika i Federacije.

Komune i srezovi najuspješnije će ostvarivati zadatke u poljoprivredi u prvom redu osposobljavanjem zadruga i drugih poljoprivrednih organizacija da bi one efikasnije razvijale proizvodne snage. Narodni odbori, posebno veća proizvođača, saveti kao i upravni organi treba da doprinesu usklađivanju programa i akcija svih privrednih organizacija kako bi se preko njih ostvarivala politika narodnog odbora.

Uspesna socijalistički preobražaj sela ne zavisi samo od dejstva ekonomskih faktora i usmeravajućih državnih mera. Važnu ulogu u tome imaju političke i društvene organizacije. Oblici njihovog delovanja na selu su mnogostruki, obzirom da je naš društveno-ekonomski sistem stvorio široke mogućnosti na selu za inicijativu radnog čoveka na bazi njegovog sopstvenog ekonomskog i društvenog interesa.

Naša politika socijalističkog preobražaja poljoprivrede zasniva se na ekonomskoj perspektivi samih proizvođača. Svaka kampanja i mere koje ne bi uzimale u obzir objektivne uslove, društvenu svest i ekonomski interes seljaka nužno bi izazvale osećaj nesigurnosti i otpor radnog seljaštva. To bi negativno uticalo na naše napore za unapređenje poljoprivrede. U našim društvenim odnosima radni seljak postao je ravnopravan društveni faktor. Zbog toga svaki oblik političkog pritiska u sprovođenju naše politike na selu kočio bi inicijativu i aktivnost masu bez čega se poljoprivreda ne može izvesti na put moderne socijalistički organizovane proizvodnje.

Glavni zadatak SSRNJ jeste da još snažnije potstiče učešće radnog seljaštva u socijalističkom preobražaju sela. Podržavajući sve oblike socijalističke kooperacije, potrebno je pomagati prvenstveno zadrugne i druge privredne organizacije koje postaju organizatori proizvodnje i nosioci modernih tehnoloških procesa u poljoprivredi. Potrebno je još više jačati učešće i inicijativu komunama u sprovođenju naše ekonomske politike na selu. Složeni zadaci izgradnje socijalizma na selu traže da organizacije SSRNJ u što većoj meri usklade i povežu aktivnost svih društvenih organizacija koje deluju na selu, kako bi one sa svoje strane što više doprinosile ostvarenju neposrednih zadataka i ciljeva u razviku poljoprivrede.

Sindikalne organizacije u kolektivima poljoprivrednih dobara i zadruga treba da postanu još snažniji faktor u borbi za socijalističke odnose na selu, boreći se protiv negativnih tendencija koje nužno proističu iz još nedovoljno razvijenih proizvodnih snaga.

Potrebno je u raznim oblicima još šire uključivati omladinu u socijalistički preobražaj sela. Pojačano učešće omladine u životu komunama, u zadrugi, kao i u celokupnom društvenom životu doprineće proširenju njenog udela u ostvarivanju opštih zadataka socijalističke politike na selu.

Pojačana privredna aktivnost i razvika društvenih oblika proizvodnje, koji sve više menjaju način privredovanja na selu stvaraju mogućnost za širi uticaj žena u društvenom životu sela. Zato je potrebno stalno jačati njihovo učešće u radu zadruga i angažovati ih u raznim oblicima društvene proizvodnje. Na osnovi povećanih sredstava seoskih komunama i ličnih dohoda seljaka biće sve više mogućnosti za stvaranje ustanova i servisa koji će olakšavati život porodice poljoprivrednog proizvođača.

Komune i srezovi moraju posvetiti još veću brigu izgradivanju kvalifikovanih kadrova za poljoprivredu. U tome poseban značaj dobijaju razni oblici vanškolskog obrazovanja koji se moraju sa modernizacijom proizvodnje sve više izgrađivati u široko razgranati i stalan sistem obrazovanja. Potrebno je više nego dosad angažovati i sredstva privrednih organizacija i zadruga da bi postojeći sistem obrazovanja odraslih, posebno seoske omladine mogao slediti stalno rastuće potrebe privrednog obrazovanja poljoprivrednih proizvođača.

Kulturno-prosvetna akcija na selu treba sve više da bude usmerena i na ekonomsko i tehničko vaspitanje koje će doprinositi da naše radno seljaštvo što bolje sagleda sopstveni položaj i aktivno učestvuje u socijalističkom preobražaju sela. Modernizacija poljoprivrede i razvijanje novih odnosa stvaraju uslove za brži razvika savremenijih oblika društvenog života na selu, u čemu je potrebno šire angažovanje komunama i ostalih društvenih faktora.

Naročitu pažnju treba posvetiti razvijanju i korišćenju političke, popularno-stručne i popularno-naučne literature, štampe, radija, filma i ostalih savremenih sredstava obrazovanja.

Jačanje demokratskih odnosa i samoupravljanja u zadrugi i na selu uopšte, usklađivanje privredne aktivnosti zadruga i drugih privrednih organizacija sa politikom komunama i društvene zajednice i sa interesima radnih kolektiva, radnog seljaštva, spada u osnovne zadatke naših političkih organizacija na selu. Time će one najuspješnije doprinositi socijalističkom preobražaju sela.

IV KONGRES SAVEZA KOMUNISTA SRBIJE

IV Kongres Saveza komunista Srbije¹ održan je u Beogradu od 4 do 7 juna 1959, sa sledećim dnevnim redom: referat sekretara CK SK Srbije Jovana Veselinova »Društvena i politička aktivnost Saveza komunista Srbije«; Izveštaj Centralnog komiteta o radu Saveza komunista Srbije od III do IV Kongresa; Izveštaj Revizione komisije; Rezolucija IV Kongresa Saveza komunista Srbije; izbor novog Centralnog komiteta i Revizione komisije; razno.

Za Kongres su izabrana 1.342 delegata koji su predstavljali 351.378 članova Saveza komunista Srbije. Od 1.342 delegata bilo je 533 (39%) radnika, 187 (13,8%) seljaka, 487 (36,0%) intelektualaca (265 partijskih i društvenih radnika), 77 (5,7%) službenika i 70 (5,1%) ostalih. Iz opravdanih razloga Kongresu nije prisustvovalo 12 delegata.

Na Kongresu je bilo 185 žena delegata.

Prosečan staž delegata u Savezu komunista je 13,5 godina. Kongresu su prisustvovali predstavnik CK SKJ član Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović, predstavnici centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore.

Kongres je 4 juna otvorio sekretar CK SKS Jovan Veselinov.

Član Izvršnog komiteta CK SKS Spasenija Babović govorila je o 40-godišnjem jubileju SKJ.

U ime Izvršnog komiteta CK SKJ i druga Tita Kongres je pozdravio Svetozar Vukmanović.

Izveštaj CK SKS nije čitan na Kongresu pošto je ranije bio podeljen delegatima. Prema podacima iz Izveštaja, u Savez komunista Srbije primljeno je od III do IV Kongresa 148.838 novih članova.

U referatu »Društvena i politička aktivnost Saveza komunista Srbije« govori se o društvenom i političkom značaju uspeha u oblasti privrede, o politici unapređenja poljoprivredne proizvodnje i stvaranju novih društvenih odnosa na selu (ciljeve naše agrarne politike zahtevaju da se procesom moderne proizvodnje obuhvati i zemljište koje

se nalazi u privatnom posedu), o političkom i idejnom radu SKS, o zadacima SKS i ostalih svesnih socijalističkih snaga u uslovima društvenog samoupravljanja, o vaspitanju omladine i njenom učešću u društveno-političkom životu, o napa-dima koje organizovano i smišljeno vode rukovodioci nekih socijalističkih zemalja protiv SKJ i socijalističke Jugoslavije.

Kongres je radio u plenarnim sednicama (4 i 6 juna) i komisijama (5 i 6 juna) i to: za organizaciono-politička pitanja (koreferent Dušan Petrović); za ideološko-politička pitanja (koreferent Dragoslav Marković); za pitanja komuna-bila (koreferent Miloš Minić); i, za pitanja sela (koreferent Đoko Pajković).

U Komisiji za organizaciono-politička pitanja bilo je oko 250 delegata, od kojih je 46 učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za ideološko-politička pitanja bilo je oko 200 delegata, od kojih je 41 učestvovao u diskusiji; u Komisiji za pitanja komuna bilo je prosečno 300 delegata, a 26 je učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za pitanja sela bilo je prosečno oko 200 delegata, od kojih je 30 učestvovalo u diskusiji.

Kongres je posle diskusije u Plenumu i komisijama usvojio izveštaj Centralnog komiteta i referat Jovana Veselinova i u celini odobrio rad CK SKS u razdoblju od III do IV Kongresa. Kongres je usvojio izveštaje o radu kongresnih komisija, Rezoluciju i Izveštaj Komisije za molbe i žalbe, izabrao novi Centralni komitet Saveza komunista Srbije i Revizionu komisiju.

Kongres je u Centralni komitet SKS izabrao 129 članova (među kojima 75 novih), a u Revizionu komisiju 21 člana. Kongres je uputio pismo CK SKJ i drugu Titu.

Kongres je primio u toku rada 326 pozdravnih telegrama od raznih društveno-političkih organizacija.

Na prvoj sednici novoizabranog Centralnog komiteta izabran je Izvršni komitet Centralnog komiteta od 14 članova. Za političkog sekretara Centralnog komiteta SKS ponovo je izabran Jovan Veselinov, a za organizacionog sekretara Dušan Petrović.

U Kontrolnu komisiju Centralnog komiteta SKS izabrano je 8 članova, a za predsednika Desimir Jovović.

Na prvoj sednici novoizabrane Revizione komisije za predsednika je izabran Jovan Beljanski.

IZVOR: »Borba« od 3 do 7 juna 1959; »Komunist« od juna 1959. R.—T.P.

CENTRALNI KOMITET SAVEZA KOMUNISTA SRBIJE

Milka Agbaba
Predrag Ajtić
Stanoje Aksić
Judita Alargić
Đorđe Andrejević-Kun
Srba Andrejević
Rista Antunović
Spasenija Babović
Vladislav Bajčević
Milovan Batanović
Milan Bačkalić
Dušan Bogdanov
Vladan Bojanić
Rade Borisavljević
Dobrivoje Bošković
Momir Bošković
Radenko Bročić
Živan Vasiljević
Jovan Veselinov
Stanka Veselinov
Radovan Vlaković
Zdravko Vuković
Voja Vučelić
Aljuš Gaši
Predrag Gligorić
Radovan Grković
Radivoje Davidović
Jovan Dadić
Stevan Doronjski
Milojko Drulović
Spasije Đaković
Pera Đoković
Duško Đurđić
Dragiša Ivanović
Marija Jagodić
Branja Jevremović

Voja Jelenković
Branko Jovanović
Đura Jovanović
Isa Jovanović
Miloš Jovanović
Radivoje Jovanović
Pavle Jovičević
Desimir Jovović
Đurica Jojkić
Srba Josipović
Danilo Kekić
Madaš Keleman
Nikola Kmezić
Miliša Kovačević
Boško Krstić
Svetolik Lazarević
Voja Leković
Vojin Lukić
Velibor Ljujić
Mehmet Malić
Dragoslav Marković
Nemanja Marković
Stojan Milenković
Mirko Milojković
Milosav Milosavljević
Danilo Milošević
Čedomir Minderović
Miloš Minić
Milorad Mitrović
Rista Mihailović
Dušan Mugoša
Petar Munjas
Dragoslav Mutapović
Jožef Nad
Radisav Nedeljković

Dragomir Nikolić
Đorđe Nikšić
Džavid Nimani
Đoko Pajković
Radovan Pantović
Katarina Patrnogić
Slobodan Penezić
Dušan Petrović
Branko Pešić
Mileva Planojević
Dušan Popović
Mirko Popović
Sveta Popović
Svetislav Popović
Dušan Puđa
Danilo Purić
Miliroje Radovanović
Miliša Radovanović
Ilija Rajačić
Petar Relić
Kadria Reufi
Ladislav Rehak
Desa Romić
Ida Sabo
Pavle Savić
Dušan-Saća Sekić
Tankosava Simić
Hasan Sinani
Vasilije Smajević
Dragi Stamenković
Milan Stepanović
Bogoljub Stojanović
Branislav Stojanović
Jela Stojanović
Ilija Tepavac
Mirko Tepavac
Geza Tikvikić
Božidar Tomić
Momir Tomić
Mihailo Turtić
Dobrica Čosić

Mirko Čuković
Hodža Fadil
Nador Farkaš
Krstofilipović
Miodrag Filipović
Dževdet Hamza
Hilmija Hasanagić
Selmo Hašimbegović
Bosa Cvetić

IZVRŠNI KOMITET

Rista Antunović
Spasenija Babović
Jovan Veselinov
Stevan Doronjski
Đurica Jojkić
Voja Leković
Dragoslav Marković

KONTROLNA KOMISIJA

Milka Agbaba
Živan Vasiljević
Desimir Jovović
Dragoslav Mutapović

REVIZIONA KOMISIJA

Vojin Bajović
Jovan Beljanski
Deva Veli
Miroslav Gonja
Božidarka Damnjanović
Rajko Đaković
Grozdan Đukanović
Jožef Žaki
Ljubomir Ivković
Kurtež Ilijaz
Saša Javorina

Nikola Džuverović
Ismet Sačiri
Paun Šerbanović
Kolj Široka
Pal Soti
Milka Šćepanović
Alija Šukri
Mihailo Švabić

Miloš Minić
Dušan Mugoša
Đoko Pajković
Slobodan Penezić
Dušan Petrović
Dragi Stamenković
Mihailo Švabić

Branislav Stojanović
Božidar Tomić
Momir Tomić
Ismet Sačiri

Rista Jovanović
Nedeljko Karačić
Anka Kmezić
Ratko Krstić
Milan Krtolica
Obad Stišević
Stojadin Stojković
Borisav Trifunović
Živojin Đurđić
Jovan Cekić.

REZOLUCIJA IV KONGRESA SAVEZA KOMUNISTA SRBIJE

Na osnovu Izveštaja Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, referata i diskusije u Plenumu i komisijama Kongresa. Četvrti kongres Saveza komunista Srbije konstatuje:

U razdoblju između dva kongresa, Savez komunista Srbije dosledno je vršio i u novim uslovima svoju ulogu avangarde u procesu našeg socijalističkog razvika rukovodeći se, kako u radu na planu unutrašnje socijalističke izgradnje tako i u pitanjima koja se tiču međunarodnih odnosa i odnosa prema međunarodnom radničkom pokretu, opštom linijom koju su utvrdili Šesti i Sedmi kongres i Program Saveza komunista Jugoslavije.

Naš socijalistički društveni sistem je doživio dalju punu afirmaciju. U razdoblju između Trećeg i Četvrtog kongresa Saveza komunista Srbije, u okviru opšteg privrednog razvoja Jugoslavije, vrlo brzo su porasle materijalne proizvodne snage u Narodnoj Republici Srbiji, poboljšali se uslovi života radnih ljudi, razvili se socijalistički odnosi, porasla socijalistička svest trudbenika, još više se učvrstilo bratstvo i jedinstvo svih naroda i nacionalnih manjina koje su u punoj ravnopravnosti sa svim ostalim trudbenicima naše zemlje jednako aktivne u borbi za našu socijalističku izgradnju.

Najveći naponi Saveza komunista u razdoblju između Trećeg i Četvrtog kongresa bili su usmereni na razvijanje i jačanje našeg socijalističkog sistema u svim njegovim oblicima. Upravo to i čini osnovnu karakteristiku ovoga perioda i predstavlja jedan od najvećih uspeha Saveza komunista.

U privrednom razviku ostvarene su odlučujuće promene. Proces brze industrijalizacije, koji je obuhvatio mnoge rejone Narodne Republike Srbije, bitno je uticao na promenu strukture stanovništva, društvenih odnosa i zaposlenosti. Brojno je porasla radnička klasa, nastali su novi industrijski centri, poraslo je gradsko stanovništvo.

Komunisti Srbije su se odlučno borili i zalagali za realizaciju naše agrarne politike. Veliki naponi u realizaciji agrarne politike, politička borba i krupna materijalna ulaganja u poljoprivredu dali su značajne rezultate u modernizaciji i porastu poljoprivredne proizvodnje i poslužili kao potstrek razviku novih, socijalističkih odnosa na selu. Krupna socijalistička gazdinstva brzo se preobražavaju, postaju moderni krupni proizvođači i zajedno sa zemljoradničkim zadrugama igraju sve značajniju ulogu u modernizaciji poljoprivrede, menjanju njene strukture, povećanju produktivnosti rada, postajući sve više odlučujući nosilac proširene reprodukcije na selu. Sem toga, zemljoradničke zadruge, jačanjem društvenih sredstava za proizvodnju i razvijanjem raznovrsnih oblika kooperacije sa poljoprivrednim proizvođačima, unose i izgrađuju sve više elemenata novih, socijalističkih odnosa na selu.

Celokupan dosadašnji razvoj materijalnih proizvodnih snaga stvorio je jaku materijalnu osnovu za brži privredni i opšti kulturni razvika Narodne Republike Srbije. Upravo na toj osnovi je ostvaren i značajan porast kako društvenog tako i ličnog standarda. To je ujedno i osnovica za puniji razvika komunalnih sistema, za nove perspektive razvika komunika i za razmah stvaralačke inicijative trudbenika, što sve čini da razgranati sistem društvenog samoupravljanja postaje sve snažniji faktor daljeg socijalističkog razvika.

Taj isti proces razvika ujedno je otvorio i niz novih problema: uvođenje savremenih naučnih metoda u organizaciju

proizvodnje, bez čega je nemoguće podizanje produktivnosti rada; stvara potrebu za odgovarajućim školovanim kadrom-pomeranja u strukturi stanovništva, obrazovanje novih industrijskih centara i porast gradskog stanovništva stavljaju na dnevni red nove probleme školstva, snabdevanja, socijalnog i zdravstvenog staranja, komunalnih službi, društvenog i ličnog standarda, kulturnih i naučnih ustanova, čije rešenje ima svoje preduslove u postignutom privrednom razviku, a ujedno predstavlja i uslov daljeg privrednog razvika.

U procesu borbe za dalji razvoj proizvodnih snaga i veću produktivnost rada, za razvijanje demokratskog socijalističkog sistema, za punu afirmaciju socijalističkog principa i shvatanja u svim oblastima našeg društvenog života ispoljile su se izvesne slabosti i nedostaci. Oni su se pojavljivali u različitim oblicima birokratizma, lokalizma, partikularizma, konzervativizma, zaostalosti, političkom nesnalaženju i nekad nedovoljnoj budnosti pojedinih organizacija Saveza komunista prema neprijatelju, u nedovoljnoj idejnoj doslednosti, u borbi protiv idejno tuđih koncepcija na planu nauke i kulture. Kongres ukazujući na ove opšte slabosti istovremeno ukazuje da su se one rodile u snažnim tokovima našeg progresivnog društvenog kretanja i zato postoje svi uslovi da se u narednom periodu odlučno otklanjaju i prevazilaze.

U ostvarivanju ciljeva socijalističke izgradnje igrali su vanredno važnu ulogu Socijalistički savez radnog naroda, Savez sindikata, Narodna omladina i druge društvene organizacije koje su razvile živ i intenzivan rad na idejnom i političkom vaspitavanju trudbenika, formiranju njihove političke svesti i time doprinele njihovom radu u organima društvenog upravljanja i uticale na rešavanje niza zajedničkih problema sa raznih područja društvenog života.

Uporedo sa izgrađivanjem i razvojem sistema društvenog upravljanja, Savez komunista, njegova rukovodstva, organizacije članovi pronalazili su, usvajali i izgrađivali nova sredstva borbe, demokratske metode i oblike svoga sopstvenog rada i aktivnosti u organima društvenog upravljanja i društveno-političkim organizacijama.

U procesu ove borbe komunisti su ostvarivali rukovodeću dejno-političku ulogu, boreći se stalno za socijalističke principe njihovu realizaciju kroz rešavanje niza ekonomskih, političkih društvenih pitanja. To je omogućilo da komunisti u ovom razdoblju budu inicijatori stvaralaštva radnih ljudi, da se sa uspehom bore protiv raznih antisocijalističkih pojava, da savladavaju zaostalosti, oslonjeni na aktivnost socijalističkih snaga, daju snažan potstrek daljem socijalističkom razviku.

Snažno je porastao uticaj Saveza komunista. Iz njegovih redova i iz društvenih organa i organizacija izrastao je i afirmisao se veliki broj novih društveno-političkih radnika.

U čitavom ovom razviku Savez komunista Srbije je idejno-politički rastao, brojno jačao, organizaciono se učvršćivao, osposobljavala su se njegova rukovodstva.

Za dalje jačanje Saveza komunista, za dalje idejno vaspitavanje članova Saveza komunista potrebno je još više pažnje posvetiti proučavanju dela Marksa, Engelsa i Lenjina.

Četvrti kongres smatra da komunisti Srbije treba još veću pažnju da posvete izučavanju Programa i odluka Sedmog kongresa Saveza komunista Jugoslavije u kojima je određena linija našeg budućeg razvika.

Četvrti kongres Saveza komunista Srbije usvaja referate podnete na Plenumu i u komisijama Kongresa i izveštaje komisija i smatra da su u njima određeni i formulisani zadaci koji proističu iz opšte linije Sedmog kongresa Saveza komunista Jugoslavije i zbog toga ih usvaja kao naredne zadatke organizacija i rukovodstava Saveza komunista Srbije.

Beograd, 6 jun 1959.

IV KONGRES
SAVEZA KOMUNISTA SRBIJE

IV KONGRES SAVEZA KOMUNISTA SLOVENIJE

IV Kongres Saveza komunista Slovenije¹ održan je u Ljubljani od 23 do 25 juna 1959.

Za Kongres su izabrana 682 delegata koji su predstavljali 61.335 članova Saveza komunista Slovenije. Od tog broja bilo je radnika 218 (32,0%), seljaka 22 (3,2%), društveno-političkih radnika 190 (27,9%) i ostalih profesija 252 (36,9%); 94 delegata su predratni članovi KPJ, a 235 je primljeno u KPJ za vreme NOB, 139 delegata nisu stariji od 30 godina. Iz opravdanih razloga Kongresu nije prisustvovalo 8 delegata

Na Kongresu je bilo 134 žena delegata.

Kongresu je prisustvovalo i 200 gostiju, među kojima i predstavnici slovenačke nacionalne manjine iz Koruške i Trsta.

Plenarnom zasjedanju 25 juna prisustvovao je sekretar Centralnog komiteta SKJ Edvard Kardelj.

Kongresu su prisustvovali predstavnici CK SKJ: sekretar CK SKJ Aleksandar Ranković, članovi CK SKJ Dobrivoje Radosavljević i Cvijetin Mijatović i predstavnici centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore.

Kongres je 23 juna otvorio sekretar CK SKS Miha Marinko i govorio o 40-godišnjici KPJ.

U ime Izvršnog komiteta CK SKJ i druga Tita Kongres je pozdravio Aleksandar Ranković.

Izveštaj CK SKS nije čitan na Kongresu pošto je ranije bio podeljen delegatima. Prema podacima iz Izveštaja, u Savez komunista Slovenije primljena su od III do IV Kongresa 18.422 nova člana i ukupno ima 61.335 članova.

U referatu »O budućim zadacima Saveza komunista Slovenije«, koji je podneo sekretar CK SK Slovenije Miha Marinko, govori se o međunarodnom položaju Jugoslavije, o uspesima socijalističke izgradnje i o unutrašnjoj političkoj

situaciji u Jugoslaviji i posebno u Sloveniji u vreme održavanja IV Kongresa, i o rezultatima i problemima privrednog razvoja Slovenije.

Kongres je radio u plenarnim sednicama (23 i 25 juna) i komisijama (23 i 24 juna) i to: Komisiji za organizaciono-politička pitanja (koreferent Janez Vipotnik); Komisiji za pitanja radničkog i društvenog samoupravljanja (koreferent Stane Kavčič); Komisiji za privredna pitanja (nije podnesen koreferat); Komisiji za ideološka pitanja (koreferent Boris Zihlerl).

U Komisiji za organizaciono-politička pitanja bilo je prosečno 170 delegata i gostiju, od kojih su 34 učestvovala u diskusiji; u Komisiji za radničko i društveno samoupravljanje bilo je 190 delegata i gostiju, od kojih je 31 učestvovao u diskusiji; u Komisiji za privredna pitanja bilo je 217 delegata, od kojih je 40 učestvovalo u diskusiji; u Komisiji za ideološka pitanja bilo je 150 delegata i gostiju, od kojih je 35 učestvovalo u diskusiji.

Kongres je posle diskusije u Plenumu i komisijama usvojio Izveštaj Centralnog komiteta i referat Mihe Marinka i u celini odobrio rad CK SKS u razdoblju od III do IV Kongresa. Kongres je usvojio izveštaj o radu kongresnih komisija, Rezoluciju i Izveštaj Komisije za molbe i žalbe, izabrao novi Centralni komitet Saveza komunista Slovenije i Revizionu komisiju.

Kongres je u Centralni komitet SKS izabrao 99 članova (među kojima 56 novih), a u Revizionu komisiju 26 članova.

Kongres je uputio pismo CK SKJ i drugu Titu.

Kongres je primio u toku rada 294 pozdravna telegrama od raznih društveno-političkih organizacija.

Na prvoj sednici novoizabranog Centralnog komiteta izabran je Izvršni komitet Centralnog komiteta od 17 članova. Za političkog sekretara Centralnog komiteta SKS ponovo je izabran Miha Marinko, a za organizacionog sekretara Ivan Maček.

Za predsednika Kontrolne komisije izabran je Lojze Ocepek.

Na prvoj sednici novoizabrane Revizione komisije za predsednika je izabran Fedor Kovačič.

IZVOR: »Borba« od 22 do 25 juna 1959.

R.-T.-P.

CENTRALNI KOMITET SAVEZA KOMUNISTA SLOVENIJE

Marija Aljančič
Adolf Arigler
Viktor Avbelj
Branko Babič
Niko Belopavčič
Mara Bešter
Ziva Beltram
Majda Bojc
Dušan Bole
Tone Bole
Jože Borštnar
Dolka Boštjančič
Jože Božič
Tilka Blaha
Edo Brajnik
Dušan Bravničar
Rudi Bregar
Tomo Brejc
dr Jože Brilej
Aleksander Cerče
dr Marjan Dermastia
Stanko Divjak
Tone Fajfar
Rudolf Ganziti
Milko Goršič
Vinko Hafner
Lojze Herman
dr Franc Hočevar
Janez Hočevar
Janez Hribar
Janez Ingolič
Jože Jager

Albert Jakopič
Ivan Jamnikar
Rudi Janhuba
Ivan Janžekovič
Vladimir Kadunc
Pecca Kardelj
Stane Kavčič
Zdenka Kidrič
Franc Kimovec
Franc Klopčič
Franc Kočevar
Vlado Kozak
Boris Kraigher
Miško Kranjec
Leopold Krese
Ada Krivic
Vlado Krivic
Maks Krmelj
Tone Kropušek
Miloš Ledinek
ing. Jože Legan
Franc Leskošek
Ivan Maček
Vlado Majhen
Matija Maležič
Miha Marinko
Stane Markič
Franc Mirtič
Lev Modic
Ivan Novak
Lojze Ocepek
Marjan Orožen

Franc Perovšek
Bojan Polak
Zoran Polič
Franc Popit
dr Jože Potrč
Franc Pirkovič
Cilka Prešeren
Ivan Regent
Janez Rems
Tine Remškar
Mitja Ribičič
Ivan Ros
Janko Rudolf
Franc Simonič
Drago Seliger
Janko Smole
Jože Smole
Mira Svetina
Niko Šilih
dr Ruža Šegedin
Tone Šuštaršič
Ivan Tavčar
Vida Tomšič
Jože Tramšek
Marija Vilfan
dr Joža Vilfan
Janez Vipotnik
Albin Vengust
Sergej Vošnjak
dr Anton Vratuša
Boris Zihlerl
Mirko Zlatnar
Marija Zupančič
ing. Pavle Zaucer
Jakob Žen

IZVRŠNI KOMITET

Viktor Avbelj
Janez Hribar
Albert Jakopič
Stane Kavčič
Boris Kraigher
Vlado Krivic
Franc Leskošek
Ivan Maček
Miha Marinko

Franc Popit
dr Jože Potrč
Ivan Regent
Mitja Ribičič
Janko Rudolf
Vida Tomšič
Janez Vipotnik
Boris Zihlerl

KONTROLNA KOMISIJA

Milko Goršič
Ivan Novak
Lojze Ocepek
Bojan Polak

Cilka Prešeren
Mira Svetina
Mirko Zlatnar

REVIZIONA KOMISIJA

Milan Apih
Julij Beltram
Miha Berčič
Mihaela Dermastia
Ervin Dougan
Albin Dujc
Tončka Durjava
Marjana Draksler
Mica Jančar
Jože Kladivar
Jože Klanjšek
Fedor Kovačič
Miran Košmelj

Andrej Kumar
Franc Kumše
Marija Levar
ing. Jože Levstik
Leopold Maček
ing. Vilma Pirkovič
Ivan Potrč
Jože Primožič
Alojz Ribič
Andrej Stegnar
Milan Škerlavaj
Cvetka Vodopivec
Zima Vrščaj-Holy

REZOLUCIJA IV KONGRESA SAVEZA KOMUNISTA SLOVENIJE

Na osnovu izveštaja o radu Saveza komunista Slovenije između III i IV Kongresa, referata druga Mihe Marinka »O narednim zadacima Saveza komunista«, koreferata i diskusije, IV Kongres Saveza komunista Slovenije, održan u Ljubljani od 23 do 25 juna 1959 godine, doneo je

REZOLUCIJU O NAREDNIM ZADACIMA SAVEZA KOMUNISTA SLOVENIJE

IV Kongres Saveza komunista Slovenije konstatuje da su komunisti i organizacije SK u proteklom periodu uspešno sprovodili opštu liniju SKJ i stvaralački primenjivali Program SKJ u svakodnevnom radu i na socijalističku izgradnju u Sloveniji. Postignuti su značajni uspesi kako u privrednom razviku zemlje tako i u izgradnji socijalističkih društvenih odnosa. Ove uspehe je omogućavalo sve veće idejno-političko jedinstvo jugoslovenskih naroda i radnih masa. Dosledna socijalistička unutrašnja politika je čvrst temelj velikih uspeha, koje je socijalistička Jugoslavija postigla i u spoljnoj politici, afirmacijom svoje nezavisnosti, i kao značajan činilac u borbi za međunarodnu saradnju i pomoć nerazvijenim zemljama, za mir i aktivnu koegzistenciju. Komunisti i radni ljudi Slovenije neprekidno i svestrano podržavaju takvu politiku Titove Jugoslavije.

Napori celokupne jugoslovenske zajednice za što brži razvitak proizvodnih snaga u periodu od 1954 do 1959 godine omogućili su značajne promene i ostvarenje privredne politike. Postignuti uspesi u ubrzanju izgradnje baze za industrijski razvitak zemlje, jasna usmerenost na jačanje i širenje socijalističkih pozicija u našoj privredi i društvenom životu, razvitak socijalističkih društvenih odnosa upošte, a posebno na selu, omogućili su SKJ preusmeravanje privrednih napora u pravcu skladnijeg razvika svih privrednih područja i u pravcu oslobađanja znatnijeg dela nacionalnog dohotka, kojim raspolažu neposredni proizvođači i samoupravni organi. Ovo preusmeravanje je imalo vanredni značaj, kako za dalji razvoj samih proizvodnih snaga koje je već počela da koči tadašnja nužna jednostrana usmerenost tako i za stvaranje snažnije materijalne baze koja je omogućila brži napredak radničkog i društvenog samoupravljanja u skladu sa osnovnim društveno-političkim naporom komunista — s borbom za prerastanje vlasti u ime naroda u vlast samih ljudi. Građane je snažno poticala ka većoj aktivnosti na svim područjima društvenog života sve jasnija povezanost između njihovih napora na radnom mestu, njihovog životnog standarda i širine njihovog odlučivanja u samoupravnim organima. Odavde proističe i veća zainteresovanost za podizanje produktivnosti rada, za stručno i društveno-političko obrazovanje, za saradnju u javnom društvenom životu. Zato ovaj period nije obeležen samo intenzivnim razvojem organa radničkog i društvenog samoupravljanja već i uporednim razvojem rada društvenih organizacija i društava. Razvilo se mnogo organizacija građana na području stručnog i kulturnog obrazovanja, fizičke kulture, a posebno na području socijalne politike. Savez komunista se zalaže da novi položaj čoveka u društvu otvara put novim, plemenitijim odnosima među ljudima.

Ovi uspesi su pre svega rezultat činjenice da je SK pravilno ostvarivao svoju rukovodeću ulogu u društvenom životu na taj način što je stalno usmeravao privrednu i društvenu izgradnju u skladu s mogućnostima i s jasnim socijalističkim ciljevima, i pri tome stvaralački primenjivao teoriju marksizma-lenjinizma, sva svoja dosadašnja pozitivna i negativna iskustva i iskustva međunarodnog radničkog pokreta. Time je Savez komunista idejno i organizaciono jačao.

I. ZADACI SKS U RAZVIJANJU PROIZVODNIH SNAGA I SOCIJALISTIČKIH ODNOSA U PROIZVODNJI

Između III i IV Kongresa cela Jugoslavija, kao i NR Slovenija, doživela je intenzivni privredni napredak.

Brzi privredni napredak i istovremeno poboljšavanje životnog standarda radnih ljudi i razvijanje socijalističkih društvenih odnosa prouzrokovali su neke probleme kojima će Savez komunista, i sve nadležne organizacije, morati posvetiti naročitu pažnju kako bi mogao da uspešno izvršava svoje naredne zadatke.

1. Uporedo sa naporima za postizanje privrednih uspeha, nisu se dovoljno iskoristili raspoloživi kapaciteti, a pre svega nisu bile iskorišćene mogućnosti koje pruža modernizacija tehnoloških procesa, proširena društvena podela rada, specijalizacija proizvodnje, kooperacija i druge forme udruživanja među preduzećima.

Povećanje proizvodnje je samo delimično postignuto većom produktivnošću rada. Zbog nekih nedostataka u nagrađivanju i zbog prekomernog povećavanja broja zaposlenih, naročito u industriji i građevinarstvu, produktivnost rada nije u dovoljnoj meri poboljšana. Preterano zapošljavanje je istovremeno vršilo pritisak na robne i komunalne fondove u gradovima i industrijskim centrima i usporavalo porast realnih ličnih dohoda radnika i službenika.

Stalno povećavanje produktivnosti rada nije samo privredno-tehnički zadatak, već je istovremeno značajan društveno-politički zadatak. Pri visokoj produktivnosti mora doći do izražaja prednost socijalističkog društvenog uređenja. Zato treba da se komunisti neprestano bore za razvitak proizvodnih sredstava i za njihovo racionalno iskorišćavanje, za bolju organizaciju rada, za pažljivu štednju sirovina i dosledno uvođenje nagrađivanja po učinku.

Treba organizovati sistematski rad i neprestano raditi na odgovarajućem podizanju kadrova i povećanju radne sposobnosti i stručnosti i na taj način osposobljavati radne kolektive u cilju dobrog poznavanja savremene tehnike i tehnoloških procesa. Treba povećati broj normiranih radnih mesta i putem tarifnih pravilnika omogućiti stimulativnu politiku nagrađivanja. Dosledno izvršavanje ovih zadataka moći će da spreči prekomerno zapošljavanje i fluktuaciju radnika.

2. Razvijanje poljoprivredne proizvodnje i socijalističkih odnosa na selu predstavlja danas vanredno važan sastavni deo socijalističke izgradnje privrednog i društvenog sistema. Zato su zadaci komunista na području poljoprivrede naročito odgovorni.

Napredak poljoprivrede, to jest povećanje poljoprivredne proizvodnje i njen socijalistički preobražaj predstavljaju u uslovima socijalističke izgradnje jedinstven proces. Unapređujemo ga naročito brzim organizovanjem, proširivanjem i učvršćivanjem socijalističkih poljoprivrednih organizacija, poljoprivrednih poseda i poljoprivrednih zadruga, koje su jedine sposobne da organizuju modernu proizvodnju i socijalističku kooperaciju sa individualnim seljacima. Na taj način poljoprivredne zadruge su poglaviti nosioci proširene reprodukcije u poljoprivredi.

Poljoprivredna dobra u društvenom vlasništvu raspolažu danas zbog znatnih društvenih investicija prilično jakim tehničko-materijalnom bazom i ostvaruju prinose koji znače kvalitetno novu i rentabilniju proizvodnju sa visokom produktivnošću rada.

Poljoprivredne zadruge su između dva kongresa ojačale. Izabrani su novi zadržni saveti i poboljšani su stručni i rukovodeći kadar. Zadruge se više ne bave nepoljoprivrednom delatnošću. Povećana su njihova osnovna sredstva za mehanizaciju. To omogućava zadrugama još svestraniju saradnju sa članovima, od raznih poslova do kooperacije, gde zadruge već nastupaju kao značajan činilac u organizovanju proizvodnje.

Poljoprivredne zadruge i njeni članovi se, dakle, sve aktivnije uključuju u sprovođenje politike SK i SSRN na području socijalističkog preobražaja sela, koji znači postepeno podružljavanje proizvodnog procesa u poljoprivredi i povećavanje proizvodnih sredstava socijalističkih poljoprivrednih organizacija bez nasilnog zahvatanja u individualni zemljišni posed. Prednost organizovanju moderne proizvodnje dokazuju pre svega veći prinosi. To će, i pored postojećih nedostataka, bez sumnje olakšati zadrugu saradnju na osnovu očitog materijalnog interesa poljoprivrednog proizvođača i privrednog interesa zadruga i poljoprivrednih dobara, preko kojih društvo daje sredstva za razvoj poljoprivrede.

Svim ovim zadacima treba, takođe, da služi i konkretno i skladno sprovođenje naše privredne politike na selu (planiranje, investicije, društvena kontrola obrade zemlje, stimulativno nagrađivanje prema učinku, kreditna politika, politika cena i poreza itd.). Socijalističke snage, naročito SK i SSRN moraju raditi na brzom razviku poljoprivredne proizvodnje i socijalističkih odnosa na selu.

3. I pored toga što možemo konstatovati skladniji razvitak svih područja naše privrede, razlike koje su nastale zbog ubrzanog tempa industrijskog razvika još nisu uklonjene. To nam nalaže veću brigu o područjima koja još zaostaju.

a) Građevinarstvo je dosada zaostajalo za brzim porastom investicione potrošnje. Uzrok tome leži u nedovoljnim investicijama namenjenim razvoju građevinarstva, a pogotovo u nedovoljnom uvođenju mehanizacije. Još uvek prevladuje izrazito zanatlijski način obavljanja mnogih građevinskih radova. U poslednjim godinama stanbena izgradnja postaje sve značajnija. Postojeće stanje u građevinarstvu ima kao posledicu zaostajanje u građenju i onemogućava racionalnu i jeftinu izgradnju. Zato treba sve više prelaziti na industrijski način izgradnje, treba uklanjati neracionalno projektovanje stanbenih i drugih zgrada, uvoditi tipizaciju i standardizaciju građevinskih elemenata i razvijati veće interesovanje građana za izgradnju i održavanje stanbenog fonda.

Nacionalizacija građevinskih zemljišta i stanbenih zgrada i novi stanbeni zakoni su proširili primenu socijalističkih odnosa i na ovom području ograničili iskorišćavanje i spekulaciju, a da pri tome nisu ograničili lično vlasništvo individualnih stanbenih zgrada i stanbenih prostora i interesovanje građana za njihovu izgradnju. Stanbene zajednice kao značajna socijalistička zamisao dobile su na taj način šire mogućnosti za razvitak. Moći će se brže razvijati komunalna postrojenja i realizovati urbanistički planovi, koji su u interesu celokupnog društva. Savez komunista je protiv bilo kakve raskoši, koja bi nužno ograničavala već ionako nedovoljne mogućnosti za izgradnju prosvetnih, zdravstvenih, turističkih, saobraćajnih i drugih objekata.

b) Zanatstvo još uvek zaostaje za privrednim potrebama, naročito u pogledu poboljšavanja životnog standarda. To se odnosi naročito na građevinske i uslužne zanatske grane. Zato se moramo još više brinuti o razviku zanatstva, pre svega usavršavanjem tehničke opreme u postojećim pogonima i stvaranjem novih pogona društvenog sektora, što će sprečiti da pojedine zanatlije koriste svoj monopolisti položaj. Najvažniji zadatak u tome imaju narodni odbori. Snažbevanje privrede i građana zanatskim proizvodima moramo obezbediti i preko industrijskih, građevinskih, trgovinskih i drugih organizacija koje treba da formiraju različite servisne pogone i razvijaju druge odgovarajuće delatnosti.

4. Porast sredstava za proizvodnju i društvenih službi, koji će omogućiti dalji opšti društveni razvoj, a naročito stalno poboljšavanje životnog standarda, zahtevaće i ubuduće izdane investicije. Investicionu potrošnju moraju usmeravati godišnji društveni planovi u skladu sa smernicama perspektivnih planova društvenog razvika. Ti planovi moraju uzimati u obzir potrebe opšteg društvenog razvoja na privrednom i neprivrednom području, a na privrednom području skladniji razvoj svih grana.

U skladu sa razvojem radničkog samoupravljanja i komunalnog sistema, organi upravljanja u preduzećima i komunama raspolažu sve većim društvenim sredstvima. Snažnija decentralizacija u upravljanju tim sredstvima omogućava i takvu investicionu potrošnju koja nije u skladu sa prioritarnim potrebama. Zato komunisti u organima radničkog samoupravljanja i većima proizvođača treba da dokazuju nužnost usklađivanja lokalnih interesa sa opštedruštvenim potrebama i ciljevima, što će omogućiti da izbegnemo bilo kakvu potrebu za administrativnim i političkim pritiskom prilikom usmeravanja potrošnje sredstava kojima raspolažu privredne organizacije.

Samostalnost radnih kolektiva u raspolaganju ostvarenim sredstvima moramo jačati, jer ćemo time povećavati njihov materijalni zainteresovanost, poticati ih na veću produktivnost rada i racionalniju upotrebu društvenih proizvodnih sredstava. Zato prilikom usmeravanja i sjedinjavanja sredstava privrednih organizacija mora od presudnog značaja biti ekonomski interes radnih kolektiva, odnosno njihovo ubeđenje da će na taj način biti najbolje iskorišćene njihove sopstvene proizvodne i druge ekonomske mogućnosti i mogućnosti društvene zajednice.

Udruživanje sredstava na takvoj osnovi zahteva i kvalitetniji rad opština, srezova, udruženja, komora, banaka, republičkih organa i drugih odgovarajućih organizacija.

Takvi odnosi u sprovođenju naše investicione politike doprineće uspešnijem sprečavanju preteranog investiranja — koje ne uzima u dovoljnoj meri u obzir posledice koje zbog toga trpe lična i opšta potrošnja — kao i jednostranog razvijanja privrede, tj. zapostavljanja određenih privrednih i neprivrednih delatnosti, koje su veoma važne za sprovođenje osnovnih zadataka naše ekonomske politike, a pre svega za podizanje društvenog standarda.

Treba okončati sa zaostajanjem investicija za razvitkom komunalnih službi, školstva i zdravstva.

Pri investiranju moramo uzimati više u obzir rekonstrukcije koje omogućavaju brze efekte, naročito rekonstrukcije koje poboljšavaju strukturu proizvodnje. Treba težiti tome da se ekonomski opravdanom dislokacijom privrednih objekata smanji pritisak na komunalne fondove, zaposli lokalna radna snaga i istovremeno ubrza skladan društveno-privredni razvoj svih područja. Ne moramo se kloniti i druge krajnosti, tj. težnje za industrijalizacijom »svakog sela«. Tamo gde su dati uslovi treba mogućnosti za dalji razvoj tražiti u poljoprivredi, turizmu i drugim neindustrijskim delatnostima.

5. Budžetska potrošnja postepeno raste i omogućava jačanje pojedinih društvenih službi, koje neposredno utiču na životni standard. Ipak, izdaci za državnu upravu se nesrazmerno povećavaju.

Radi učvršćivanja materijalnih temelja komunalnog sistema, opštine iz godine u godinu dobijaju sve veće mogućnosti za određivanje i sakupljanje dažbina za vlastita budžetska sredstva. Opštinski narodni odbori moraju pri određivanju budžetske potrošnje i sredstava za ovu potrošnju uzimati u obzir činjenicu da ubiranje nekih budžetskih dohodaka od ličnog dohotka stanovništva može negativno uticati na ličnu potrošnju. Zato treba utoliko više osigurati demokratsko odlučivanje o dodatnim budžetskim obavezama koje padaju na teret ličnih dohodaka stanovništva.

6. Lična potrošnja je poslednjih godina osetno porasla. Naročito na početku, kada smo prišli uvođenju novog privrednog sistema, lična potrošnja seljaka rasla je mnogo brže od lične potrošnje radnika. Zbog usklađivanja realne lične potrošnje između grada i sela moramo se i ubuduće zalagati za pravilan porast lične potrošnje u gradovima i industrijskim centrima.

Lični dohoci stanovništva su rasli brže od produktivnosti rada. Zbog toga ni raspodela realne lične potrošnje nije bila pravilna. Moramo težiti tome da lična potrošnja u gradu i selu bude više zavisna od individualne produktivnosti rada. To će omogućiti dalji porast dohotka stanovništva i stabilizaciju odnosa na tržištu.

Narodni odbori mogu odlučujuće doprineti boljem obezbeđenju tržišta, pogotovo u gradovima i industrijskim centrima, na taj način što će unapređivati naročito poljoprivrednu proizvodnju u neposrednoj okolini gradova, koja je dosada zaostajala, što je uveliko otežavalo snabdevanje stanovništva.

Posebnu pažnju treba posvetiti robnom prometu, koji je zbog određenih nedostataka uticao na povećanje cena robe i bio uzrok nepotpunom snabdevanju građana. Prodajnu mrežu treba proširivati prema izrađenom programu. Naročito je važna organizacija prometa poljoprivrednim proizvodima, pre svega organizacija otkupa, saobraćaja, magacioniranja i hlađenja, kao i same prodaje. Iz prometa industrijskim, poljoprivrednim i zanatskim proizvodima treba isključiti nepotrebne posrednike i neposredno povezivati proizvodna preduzeća s trgovinom na malo, otvarati sopstvene prodavnice uvek kada pomoću njih proizvodna organizacija može da realizuje proizvedenu robu najekonomičnije i za proizvođača i za potrošača. Istovremeno, komune moraju osigurati snažnije sprovođenje društvene kontrole u trgovini preko saveta za robni promet i jačanjem potrošačkih saveta i garantovati sprovođenje onih propisa koji štite potrošača od podizanja cena i spekulacija (uređenje tržišta, evidencija, kontrola, dogovaranje i određivanje cena). U investicionoj politici treba nužno osigurati veća sredstva za razvoj robnog prometa i posebno trgovine. To zahtevaju razvitak industrijske i poljoprivredne proizvodnje i naši zadaci u podizanju lične potrošnje radnog čoveka.

7. Društveni planovi usmeravaju privredni razvitak i predviđaju takvu potrošnju društvenih sredstava koja omogućava najbrži razvitak produktivnosti snaga, razvitak svih neprivrednih društvenih delatnosti i poboljšanje životnih uslova.

Uspeh društvenih planova zavisi od najšire saradnje svih organa radničkog i društvenog upravljanja, predstavničkih tela i društvenih organizacija u njihovom sastavljanju, usvajanju i sprovođenju. Izvršavanje društvenih planova treba garantovati konkretnim akcijama, neprekidno pratiti njihovo sprovođenje i blagovremeno preduzimati potrebne mere.

Osnovni zadaci opšte privredne politike, na koje ukazuje Savezni društveni plan, moraju biti konkretizovani u društvenim planovima političko-teritorijalnih jedinica i u planovima pojedinih privrednih i društvenih organizacija, a u skladu sa specifičnim problemima i potrebama njihovog sopstvenog razvika. Izvršavanje opštih zadataka privrednog i društvenog razvika biće na taj način neposredno povezano sa izvršavanjem planova komunala i privrednih i društvenih organizacija.

Pri usklađivanju razmera u proizvodnji, raspodeli i potrošnji i pri sređivanju drugih osnovnih društvenih odnosa radnih ljudi i njihovih potreba poseban zadatak imaju društveni planovi komunala, koje moramo u tom smislu dopuniti i poboljšati.

Planovi privrednog razvika ujedno omogućavaju da se razvije široka inicijativa neposrednih proizvođača.

Budući privredni razvitak, koji usmeravaju naša opšta privredna politika i perspektivni društveni planovi, znači nastavak intenzivnog napretka iz proteklih godina. Taj razvitak može biti još efikasniji ako budemo umeli da uklonimo negativne pojave i težnje iz proteklog perioda. Zato je osnovni zadatak članova SK da podrže napredne težnje naše privrede i društvenog razvika i da svojim ličnim primerom i radom doprinese još uspešnijoj izgradnji socijalizma.

8. Privredni uspesi NR Slovenije su čvrsto povezani sa opštim privrednim razvitkom u Jugoslaviji i zavise od njega. Zbog toga svaki uspeh postignut bilo gde u Jugoslaviji učvršćuje političko i privredno jedinstvo jugoslovenskih naroda. Bilo kakvi nacionalistički pogledi na razvitak naše privrede, koji su u suštini samo kapitalistički, ne samo što su neopravdani već su i štetni za dalji privredni razvitak, za dalje učvršćivanje jedinstva jugoslovenskih naroda i za dalji socijalistički društveni razvitak. Zato je zadatak članova SK da svuda sistematski i strpljivo tumače elemente našeg privrednog razvika i odlučno sprečavaju antisocijalističke pojave.

Zbog toga je pravilno tumačenje našeg privrednog razvika i aktivno zalaganje za taj razvitak važan zadatak svih socijalističkih snaga, a posebno SK. Takvo zalaganje će privući najšire narodne mase ka naporima za dalji svestrani društveni napredak i onemogućiti da bilo ko iskoristi neobaveštenost građana u antisocijalističke svrhe.

II. ZADACI SKS U RAZVIJANJU SOCIJALISTIČKE DEMOKRATIJE

U periodu između III i IV Kongresa SKS snažno se — u skladu sa istim procesom u celoj socijalističkoj Jugoslaviji i u njegovom okviru — proširilo sprovođenje socijalističke demokratije na bazi radničkog samoupravljanja i komunala.

I pored toga što smo postigli uspehe koje danas niko ne može poricati i koji ne znače samo vanredan napredak u stvaranju novih društvenih odnosa u socijalističkoj Jugoslaviji već i doprinos međunarodnim iskustvima progresivnih i socijalističkih snaga, jasno je da smo danas tek na početku tog procesa. U svestranoj borbi za dalje jačanje privredne baze, za opšte podizanje kulturnog nivoa radnih ljudi, pre svega za neprekidno podizanje socijalističke društvene svesti, potrebno je uklanjati sve prepreke na putu dalje afirmacije društvenog upravljanja. Danas još uvek predstavljaju glavnu prepreku pojave birokratizma u organima radničkog i društvenog upravljanja. Komunisti moraju takve pojave odlučno uklanjati na taj način što će biti inicijatori novih društvenih odnosa i što će stvaralački razvijati sistem društvenog samoupravljanja.

1. Radničko samoupravljanje je postalo jedna od osnovnih snaga našeg društva, kako u pogledu razvika materijalnih proizvodnih snaga tako i u pogledu preobražaja i vaspitanja radnih ljudi.

Naročito je važna činjenica da u radnim kolektivima — uporedo s tim što su radnički saveti, upravni odbori i upravno-operativna rukovodstva uspešno rukovodili privrednim poslovanjem — raste saznanje o tome da je svakim danom sve više stvari i problema čije rešavanje zavisi od njih samih, da treba nagrađivati prema radu i podizanjem produktivnosti poboljšavati konkretni materijalni položaj proizvođača; raste saznanje da radni i životni uslovi radnika sve više zavise od opštih uslova ne samo u preduzeću već i u komunima i da se zbog toga treba što više uključivati u celokupni život komunala.

Osnovni nedostaci u sistemu radničkog samoupravljanja, koji još nisu svuda u potpunosti otklonjeni, i na čijem uklanjanju se moraju komunisti još odlučnije angažovati, ostaci su birokratizma, koje susrećemo pre svega u administrativnim i operativno-stručnim organima preduzeća, i nedovoljna povezanost radničkih saveta sa celokupnim kolektivom. Neprestanim raspravljanjem o planovima i merama organa radničkog samoupravljanja i upravno-operativnih rukovodstava treba unapređivati zainteresovanost celokupnih kolektiva za racionalno korišćenje sredstava koja su im data na upravljanje. Odlučno moramo uklanjati ostatke birokratizma kod nekih rukovodećih i stručnih kadrova u preduzećima, koji još uvek ne osećaju da su za svoj rad odgovorni kolektivu i društvu. Jedino na taj način ćemo moći brže ukloniti pogrešno shvatanje pojedinih manje razvijenih radnika koji radničko samoupravljanje smatraju samo kao svoje pravo, a nisu svesni i svojih dužnosti. Takvo shvatanje dovodi do socijalno parazitskih zahteva i anarhičnih istupa. U velikim ili teritorijalno podeljenim preduzećima mogu pogonski radnički saveti i njihove komisije odigrati značajnu ulogu u povezivanju radničkog upravljanja sa neposrednim proizvođačima, u podizanju novih kadrova, u poboljšavanju kvaliteta rada organa radničkog upravljanja i u uključivanju većeg broja mladih radnika i žena u neposredno upravljanje.

Treba da nastavimo sa politikom učvršćivanja materijalnih i time društveno-političkih temelja organa radničkog samoupravljanja. Komunisti se moraju posebno brinuti o tome da u radničkim savetima dođu do izražaja neposredni proizvođači, koji teže tome da boljim individualnim radom, boljim upravljanjem preduzećem i bržim opštim privrednim napretkom zajednice prestanu poboljšavati svoje životne uslove i opšti materijalni standard društvene zajednice, kao i da svoje individualne stvaralačke mogućnosti i sklonosti razvijaju slobodno i u skladu s opštim interesima radnih ljudi.

Saradnja u radničkom samoupravljanju mora postati za sve članove radnog kolektiva stalna i sve veća mogućnost za uticaj na njihov ekonomski položaj, za brzi razvoj društvenih proizvodnih snaga, za neprestan porast društvenog standarda i za stvaranje novih odnosa među ljudima. Radnički saveti moraju postati neposredni sprovodioci već nabrojanih privrednih zadataka. U periodu brze promene socijalne strukture naše zemlje radnički saveti moraju prestano delovati protiv ostatka nadničarskog shvatanja, moraju u uskoj i neprekidnoj povezanosti s radnim kolektivima podizati svest i odgovornost svakog radnog kolektiva posebno i radničke klase u celini za razvoj proizvodnje i produktivnosti rada, kao i za socijalistički razvitak čitavog društva. U sadašnjem periodu je najvažnija borba za što veće ostvarenje socijalističkog principa raspodele "svakome prema njegovom radu". Da bi se taj princip sproveo, treba se boriti protiv preteranog nagrađivanja upravnog i tehničkog kadra, protiv težnje za izjednačavanjem (uravnolovke), a i protiv pokušaja korumpiranja političkih i drugih društvenih funkcionera u preduzećima povećavanjem njihovih tarifnih stavova. U borbi za pravilno uređenje odnosa između radnog kolektiva i društva, a naročito odnosa unutar kolektiva treba odbaciti metode koji u suštini predstavljaju ostatke nadničarskog shvatanja i koji su istovremeno dokaz slabosti u radničkim savetima, sindikatima i Savezu komunista.

Radnički saveti moraju biti nosioci brige o poboljšanju radnih i životnih uslova radnika i njihovih porodica. Oni treba da se staraju o poboljšanju ishrane, o rešenju stanbenih, zdravstvenih i drugih problema opšteg društvenog standarda u komunima i stanbenim zajednicama.

Radnički saveti moraju biti u svom kolektivu i u komunima nosioci društvenih akcija za stvarnu primenu ravnopravnosti žena, koja se ogleda ne samo u jednakoj nagradi žene za isti rad i u njenoj zaštiti na radnom mestu, već i u društvenoj odgovornosti za pomoć u nezi i vaspitavanju dece, rasterećenju porodice zbog zastalost domaćinstva i pomoći u sticanju stručnih i političkih kvalifikacija žena.

2. Na području vertikalnog povezivanja organa društvenog upravljanja u privredi (komore, privredna udruženja, razne forme poslovnih i proizvodnih zajednica i kooperacija) postignuti su određeni uspehi, pre svega na neposrednom operativnom i stručnom području, kao i u težnji da se organi raznih vrsta privrednih udruženja afirmišu kao viša forma društvenog upravljanja.

U radu udruženja primećujemo pre svega sledeće nedostatke: centralističke administrativne težnje; jake težnje ka esnafskom praktičističkom špekulisanju kako na račun društva dobiti što više za sebe odnosno kako u društveno-ekonomskom i finansijskom mehanizmu izdejstvovati za sebe što povoljnije instrumente; pojave gnjilih kompromisarskih odnosa, koji omogućavaju čak lične koristi.

Komunisti ne samo što se dosada nisu dovoljno borili protiv ovih nedostataka, već su često bili i nosioci takve politike.

Ubuduće se treba brinuti da se ovi organi razvijaju u onom pravcu koji zahteva dalji razvitak društvenog samoupravljanja, da postanu demokratska forma udruživanja zajedničkih stručnih, tehničkih i koordinativnih funkcija. Zbog sve veće privredno-društvene potrebe za kooperacijom i zbog koordinacije napora i sredstava, komunisti će morati svojim radom i primerom svim organima garantovati da će doći do izražaja socijalistička ovest o neposrednoj povezanosti pojedinih privrednih organizacija sa celinom, da će doći do sistematskijeg usklađivanja planova i akcija svih organa društvenog i radničkog samoupravljanja i da će na taj način sve više iščezavati potreba za spoljnim administrativnim zahvatima u poslovanje privrednih organizacija i udruženja.

3. Period između III i IV Kongresa znači vrlo intenzivan proces pretvaranja administrativnih opština u komunale. Taj proces je bio u centru pažnje radnih ljudi i političkih organizacija.

Nastale su nove, teritorijalno povećane, kadrovski ojačane opštine sa jačom materijalnom bazom. Zato one mogu da rešavaju probleme mnogo kompleksnije, i već su postale područje za rešavanje najvažnijih društveno-privrednih i socijalno-političkih pitanja. U tom periodu je bila značajna dopuna komunalnog sistema delegatskim izbornim sistemom i zborovima proizvođača kao specifično demokratskom formom, koja treba da osigura rukovodeću ulogu radničke klase. Novi privredni sistem je zainteresovao i opštinske narodne odbore za podizanje produktivnosti na svim područjima, jer im je omogućio čvršću materijalnu bazu.

Pored nesumnjivih uspeha i razgranatog privrednog i društvenog života, koji se danas oseća u komunama, postojao je i još postoji niz teškoća, nedostataka i problema, koje ubuduće moramo odlučnije uklanjati odnosno rešavati.

Ne radi se samo o tome da je nekoliko manje razvijenih opština zbog lošije materijalne baze zaostajalo u razviku; karakterističan nedostatak politike naših opštinskih narodnih odbora bilo je i zanemarivanje svestranog iskorišćavanja lokalnih mogućnosti.

Jednostrano usmeravanje opštinskih političkih rukovodstava samo na industriju i nastojanje da se pritiskom na fondove preduzeća steknu sredstva za dalju izgradnju industrije dovelo je do priličnog zanemarivanja ostalih mogućnosti za privredni napredak. Zapostavljanje poljoprivrede, zanatstva, trgovine, uslužnih i komunalnih delatnosti je negativno uticalo na standard i saradnju stanovništva u opštinskoj samoupravi.

Političke organizacije i komunisti se moraju u razviku komunala neprestano boriti protiv birokratskih tendencija, protiv potcenjivanja uloge građana u komunalnoj samoupravi, protiv preterano velike uloge i nepravilnog odnosa administrativnog i stručnog aparata prema opštinskim narodnim odborima. Uvođenjem komunalnog sistema srezovi su se znatno povećali. Napravljen je preokret u delovanju srezova — od ranijeg neprestanog sređivanja društveno-ekonomskih odnosa i izvršavanja zakona ka delovanju srezova kao zajednica komunala. No ipak, moramo konstatovati da prilagodavanje srezova ovoj novoj ulozi zaostaje za potrebama razvoja samih komunala. Srezovi se još uvek služe mnogobrojnim operativno-izvršnim oblicima rada. Obim sreske administracije i raspolaganje sredstvima još nisu prilagođeni obimnom prenošenju nadležnosti na komunale. Pošto takvo stanje koči samostalnu afirmaciju komunala, treba nastojati da se srezovi stvarno prilagode svojoj novoj ulozi u komunalnom uređenju i da im bude glavni zadatak što potpunije osposobljavanje komunala za samostalno izvršavanje obimnih privrednih i društvenih funkcija. U tom smislu treba razvijati i efikasnost delegatskog sistema u sastavu sreskih narodnih odbora i jačati povezanost oba doma s njihovim izbornim telima, što naročito važi za sresko veće proizvođača.

U proteklom periodu smo izgradili i dopunili komunalni sistem svim pravima i dužnostima, a i svim onim organizacijama koji omogućavaju razvoj komunalne samouprave, pre svega na području upravljanja stanbenim fondom.

Novom raspodelom društvenih sredstava i usavršavanjem budžetskog sistema, opštine dobijaju sve više sredstava i drugih mogućnosti za sistematsku privrednu politiku, za plansko usmeravanje razvika svih onih privrednih i društvenih funkcija.

Brža i svestranija afirmacija komunalnog sistema, njegov razvitak u slobodnu asocijaciju neposrednih proizvođača, u stecište usklađivanja interesa proizvođača i potrošača, individualnih i kolektivnih interesa, pre svega zavisi od toga koliko će se uspeti zainteresovati građane i pre svega neposredne proizvođače za razvitak njihove komunne. Zato briga o razviku komunne mora biti u centru pažnje svih organizacija SKS.

Komunisti se moraju afirmisati u komunama pre svega time što će postati pobožnici naprednih programa za svestrani napredak komunne, time što će za izvršavanje toga programa mobilisati sve društvene snage i sve materijalne rezerve na području komunne i što će ujedno znati pravilno usklađivati napore za podizanje privrednog i opšteg stanja svoje komunne sa napredovanjem celokupne socijalističke zajednice. U svom delovanju se moramo neprestano sukobljavati sa pojavama birokratizma, koje su sada najopasnije u komunama. Danas se takve pojave najviše ispoljavaju u formi nepoštovanja principa javnosti u poslovanju komunna, u tome da o važnijim stvarima odlučuju pojedinci, da oni dobijaju samo formalnu saglasnost predstavnih tela na svoje zaključke, kao i u njihovom odnosu prema mesnim odborima i zborovima proizvođača.

Naročito treba okončati sa formalističkim shvatanjem zbora birača, koje znači potcenjivanje uloge građana u opštinskoj samoupravi.

Zborovi birača treba da budu jedan od važnih nosilaca borbe za afirmaciju socijalističkih principa u upravljanju društvenim sredstvima, borbe protiv lokalizma, uskuđenosti, protiv pokušaja partikularističkog rešavanja društvenih pitanja. Zborovi proizvođača moraju izražavati socijalističko jedinstvo interesa radnih ljudi grada i sela, koji se bore za što bolji lični život i ujedno za prosperitet zajednice.

Saveti i komisije opštinskih narodnih odbora su postali važni organi društvenog upravljanja. Njih treba dalje razvijati, poboljšavati i proširivati njihov sastav, pre svega radnicima, omladinom i ženama, što će omogućiti svestranije osvetljavanje svih problema i širi kadrovski izbor za različite funkcije u sistemu socijalističke demokratije.

Mesni odbori treba da se ubuduće još aktivnije bave rešavanjem svakodnevnih životnih pitanja. Mesni odbori mogu odigrati veliku ulogu u rešavanju raznih komunalnih i socijalnih problema. Treba i ubuduće jačati njihov društveno-politički značaj, osigurati im određena materijalna sredstva i pre svega oko njih razvijati inicijativu građana. Za pravilno funkcionisanje narodnih odbora je važan dobar aparat. Uporedo sa borbom protiv preteranog brojnosti tog aparata treba se boriti i za veću stručnost tog aparata, za ekspeditivnije rešavanje poslova i za pravilan odnos prema ljudima. Ovde je naročito važno da narodni odbori počnu intenzivnije da rešavaju žalbe građana protiv nepravilnih postupaka aparata, članova predstavnih tela ili pojedinih organa društvenog upravljanja. Treba osuditi potcenjivanje žalbi i molbi građana. Treba postići da nadležni organi brzo, pravilno i zakonito rešavaju probleme građana.

Treba organizovati službe koje će omogućiti građanima brzu pravnu pomoć i upoznati ih sa njihovim pravima i dužnostima. Treba da se energično borimo protiv svih pokušaja iskorišćavanja »veza« i da ih raskrinkavamo kao ostatke iskorišćavanja čoveka čovekom. Istovremeno treba se brinuti o tome da svako ko se opravdano žali ostvari svoje pravo. Time će se onemogućiti oni koji — pozivajući se na demokratiju i socijalizam — hoće da iskorišćavaju našu zajednicu. Borba za zakonitost, ličnu bezbednost, zaštitu lične svojine građana i čuvanje društvene svojine sastavni su delovi izgradnje socijalističke demokratije.

4. Jačanje i stvaranje stanbenih zajednica je dalji neposredni zadatak od vanrednog velikog značaja. Stanbene zajednice predstavljaju nov organ samoupravljanja građana u okviru komunne na području komunalne i socijalne delatnosti za zadovoljavanje njihovih svakodnevnih životnih potreba i pre svega za organizaciju službi i servisa, koji će osloboditi porodice, a pogotovo žene, tereta zaostalog domaćinstva, i za društvenu pomoć porodicama u nezi i vaspitavanju dece.

Stanbene zajednice mogu postati jedan od najznačajnijih samoupravnih organa u pogledu brige o svakodnevnom životu ljudi, o poboljšanju njihovog standarda, a time o povećanju njihove produktivnosti, i o razviku novih međusobnih odnosa u porodici i društvu. Od vanrednog je značaja što su komunisti koji rade na razvijanju stanbenih zajednica svesni da stanbena zajednica ne predstavlja dužnost već mogućnost koja se pruža građanima i koju društvo stimulira određenim prednostima. To znači da je potrebno svestrano ubeđivati ljude da se uključe u stanbene zajednice i da svojim radom i finansijskim sredstvima doprinose njenom razviku. Zato baš pri formiranju stanbenih zajednica treba onemogućavati birokratske postupke, tendencije planiranja odozgo, bez konsultovanja sa građanima na koje se to odnosi. Prema tome, neophodna je tesna saradnja opštinskih narodnih odbora i svih političkih i društvenih organizacija na usklađivanju inicijative i rada na terenu sa mogućnostima i sposobnostima komunne.

5. U prosveti i kulturi, zdravstvu, školstvu, socijalnoj politici, zatim u upravljanju stanbenim fondom, u kućnim savetima, potrošačkim savetima itd. deluju organizmi koji omogućuju da vlast od državnih organa već prelazi na društvene organe.

Posebno treba ukazati na zadatke u zdravstvu. Ukidanje privatne lekarske prakse i pripreme za uvođenje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednog stanovništva postavljaju ne samo pred stručnjake već i pred sve društvene činioce, a naročito komuniste, šire zadatke i veću odgovornost.

Ne nabrajajući posebno ostale organe društvenog upravljanja, koji danas već obuhvataju sva područja života i rada naše socijalističke zajednice, moraćemo u narednom periodu da se brinemo o njihovom daljem razviku, kao nosioca socijalističke društvene svesti.

Ne radi se ovde samo o tome kako osigurati dalji razvitak svih područja društvenog života, već i o tome da treba osigurati u njihovom razviku takvu skladnost kako bi administrativne mere bile sve manje potrebne. Izbor organa i kontrolu nad njihovim radom treba još više približiti samim građanima, treba osigurati da svaki građanin zna na koji način može da utiče na rad ovih organa, kako može da odlučuje o njihovoj politici, kako može da utiče na racionalnu potrošnju društvenih sredstava.

Građane ne smemo prepustiti samo njihovim pretpostavama o tome šta je dobro i korisno. Oni treba da su svestrano obrazovani i informisani o problemima pojedinih područja i o međusobnoj povezanosti problema. A to znači — neprestane napore da društveno-političko, za opšte i za stručno obrazovanje građana.

Istovremeno treba u političkim organizacijama neprestano pratiti rad i probleme samoupravnih organa, menjati iskustva i usklađivati praksu.

6. Prilikom uvođenja sistema društvenog upravljanja mogla se posebno osetiti određena uskost i sektastvo u pogledu izbora kadrova. Tako manji broj aktivnih građana ima suviše funkcija u organima društvenog i radničkog upravljanja, u političkim i društvenim organizacijama. Naročito je bilo zanemareno podizanje kadrova iz redova radnika, omladine i žena. Za pravilan razvoj sistema socijalističke demokratije je bitno da neprestano vodimo brigu o primeni marksističkog principa o stalnom menjanju građana u društvenom upravljanju.

To znači da je neophodno povećati napore za društveno-privredno obrazovanje, za neprestano osposobljavanje i sistematsko traženje novih i novih kadrova za ove organe. Bez takve jasne i stalne orijentacije organi društvenog upravljanja mogu da zapadnu u birokratizam i rutinstvo kadrova preopterećenih funkcijama; to dovodi do činjenice da mnogi sposobni kadrovi ne mogu savsesno obavljati veliki broj funkcija.

III. O ZADACIMA KOMUNISTA U SSRN, SINDIKATIMA, NARODNOJ OMLADINI SLOVENIJE I DRUŠTVENIM ORGANIZACIJAMA

1. Savez komunista Slovenije je, gradeći na dragocenim tradicijama okupljanja svih radnih ljudi oko komunista iz vremena Oslobođilne fronte, razvio Socijalistički savez radnog naroda Slovenije u jaku socijalističku političku snagu, u faktor u socijalističkoj izgradnji i pre svega u izgradnji sistema socijalističke demokratije, koji je postao neophodan.

SSRN se razvio u tribinu gde narodne mase raščiscavaju stavove, traže najbolja praktična rešenja za pitanja koja se pojavljuju u izgradnji socijalizma u predstavnim organima i posebno u organima radničkog i društvenog samoupravljanja.

SSRN se razvio u tribinu gde u slobodnoj diskusiji radni ljudi pomažu, kontrolišu, kritikuju i na takav način potiču dalji razvitak ovih organizama u okviru opšte linije socijalističke izgradnje i Programa SKJ.

SSRN se uspešno afirmisao u borbi protiv nesocijalističkih težnji na raznim područjima izgradnje i stiče sve veće poverenje i podršku masa u dograđivanju sistema neposredne demokratije, uzimajući u obzir i neposredni interes radnog čoveka i interese svih radnih ljudi u Jugoslaviji.

SSRN se afirmisao kao svestrani organizator mnogih političkih akcija, što je uticalo na njegovo organizaciono jačanje. Tako su u redovima SSRN obuhvaćene gotovo dve trećine birača i gotovo celokupna radnička klasa. SSRN odlučno utiče u političkom smislu na programe masovnih društvenih organizacija.

Socijalistički savez kao opštejugoslovenska politička masovna socijalistička snaga, neprestano jača bratstvo i jedinstvo naših naroda. On se uspešno bori protiv pojava šovinizma, lokalne zatvorenosti i antisocijalističkog shvatanja nacionalnog samopostojanja. Socijalistički savez praktično vaspitava mase u pravilnom odnosu prema nacionalnim manjinama, jer je svestan da sprovođenje dosledne socijalističke politike nije samo moralno-politička podrška borbi naših nacionalnih manjina u susednim zemljama već pre svega i praktična škola za razumevanje naše spoljne politike i obaveza naših radnih ljudi u borbi za mir i aktivnu koegzistenciju među narodima i državama;

Zbog raznovrsnosti političkih i društvenih zbivanja u gradovima i industrijskim centrima često se zanemaruje organizovan i kontinuiran rad Socijalističkog saveza.

Rad SSRN pogotovo ne zadovoljava u nekim seoskim predelima. Ovaj nedostatak, koji je posledica pre svega organizacionih slabosti, treba energično uklanjati.

SSRN nedovoljno pomaže sistematsko političko školovanje svog osnovnog kadra. Zato taj kadar često nije sposoban da obuhvati inicijativu svih naših građana, pre svega žena, omladine,

radnika, koji se aktivno uključuju u proces socijalističke izgradnje i koji u raznim prilikama jasno manifestuju svoju pripadnost politici koju usmerava SKJ. Zato se i nedovoljno oseća uticaj radničke klase u celokupnom političko-društvenom životu. Stoga treba posvetiti naročito pažnju jačanju rukovodstva organizacija SSRN iz redova radnika.

I pomoć SSRN za afirmaciju socijalističkih stavova u praktičnom radu pojedinih društvenih organizacija nije dovoljno sistematska, nije dovoljno kvalitetna i zato je ponekad neefikasna.

2. Borba za pravilno razumevanje savremene uloge i položaj sindikata predstavlja vanredno važan zadatak komunista. U tom smislu treba odbacivati nepravilna shvatanja o tome da je sindikat samo vaspitna organizacija koja treba da se bavi jedino kulturno-prosvetnim radom; da je zadatak sindikata samo esnafska zaštita radnika; da je zadatak sindikata samo borba protiv birokratizma, kontrola državnih administrativnih organa itd.

Sindikati moraju biti pre svega masovni mobilizator stvaralačkih snaga radnika na svim područjima njihovog života i delovanja u prilog materijalnog i duhovnog razvika društva. Oni treba da se bore protiv svega onoga što koči takav razvitak. Na osnovu takve opšte političke orijentacije, bez ikakvih šablona i receptata, treba tražiti konkretna rešenja za konkretna pitanja u određenoj situaciji.

Dalji materijalni razvitak našeg društva zahtevaće i omogućiti dalju decentralizaciju i demokratizaciju života i delovanja. Neposredni proizvođač će dobiti još veća prava i dužnosti. Za njihovo izvršavanje će biti potrebna još veća političko-vaspitna i organizaciona aktivnost takve političke masovne organizacije proizvođača-radnika kao što su sindikati. Zbog toga komunisti moraju unositi u sindikalne organizacije što više političkog osećanja, ocenjivanja i raspravljanja o aktuelnim problemima našeg društva; komunisti treba da budu nosioci demokratskih političkih sredstava i načina rada sindikalnih organizacija; oni treba da se bore na pozitivnoj osnovi i sa konstruktivnim primerom protiv ostataka praktikizma, birokratizma, esnafstva, primitivizma, ultra-levih zastranjanja itd. itd.; kroz sindikate komunisti treba da vaspitavaju solidarnost kod radnih ljudi, treba da vaspitavaju svest o odgovornosti radničke klase za celokupni društveni razvitak.

3. Za svestrano formiranje socijalističkog čoveka potrebno je da se mlada pokolenja što brže stvaralački uključuju u društveni život. Sa razumevanjem za novu generaciju koja raste u novim uslovima, komunisti treba da na svim područjima otvaraju put mladim ljudima u pogledu rada i društvene odgovornosti. Novi uslovi života i rada koje stvara sistem društvenog upravljanja zahtevaju još efikasniji vaspitni rad među omladinom. Ne radi se ovdje samo o aktivnosti SK u pogledu vaspitnih zadataka naših škola već o njegovom neposrednom radu među omladinom van škole. Lik mladog čoveka, kakvog naše društvo traži danas i kakvog će tražiti sutra, kada današnja omladina u celini bude odgovorna za dalji razvitak socijalizma, ne možemo postići samo nekim apstraktnim političkim usmeravanjem, već pre svega efikasnom mobilizacijom omladine u izgradnji socijalizma, njenim uključivanjem u mehanizam društvenog upravljanja, kvalitetnim idejno-političkim radom i istovremeno rešavanjem problema koji su gorući za mladu generaciju.

Organizacije Saveza komunista moraju zbog toga redovno i kompleksno pratiti i ocenjivati vaspitno-političke probleme među omladinom i istovremeno usmeravati rad na tom području, ne ograničavajući time inicijativu i samostalnost Narodne omladine i drugih organizacija koje uključuju omladinu. Narodna omladina Slovenije se kao politička organizacija mladih snažno afirmisala u socijalističkoj izgradnji. Naročito je bio značajan njen idejno-politički rad među omladinom i na organizovanju omladinskih radnih akcija.

Narodna omladina Slovenije mora i dalje razvijati nove forme i metode uključivanja; treba da proširuje svoje redove, jer je još uvek priličan broj omladine, koja je spremna da se organizovano uključi u politički život, prepušten samom sebi, i to naročito na selu. Dublje praćenje problema savremenog mladog čoveka povećaće politički uticaj organizacija NOS i onemogućiće reakcionaran i socijalizmu tuđ uticaj na formiranje svesti novih generacija. NOS treba da se još snažnije afirmiše kao jedinstvena idejno-politička organizacija celokupne omladine grada i sela. NOS treba da se putem raznih odgovarajućih formi približi mladim godištim i da im omogući brži uvid u društvene probleme i afirmaciju njihovog mladalačkog poleta u borbi protiv zaostalosti i primitivizma, za usvajanje moderne nauke i tehnike, za pobedu novih odnosa među ljudima, koje omogućava socijalističko društvo.

4. Mnogobrojne društvene organizacije u koje se građani uključuju masovno prema svojim ličnim sklonostima, potrebama i stručnom interesovanju, predstavljaju jedan od značajnih faktora društvenog života kod nas. Ove organizacije sve više postaju nosilac i realizator najšire inicijative masa i masovna politička škola za jačanje njihove socijalističke svesti. Istovremeno one sve više postaju važni organi narodne vlasti. Time su ove organizacije kod nas postale bitni sastavni deo neposredne socijalističke demokratije, a ne samo prenosilac direktiva SKJ i SSRN. Ovakva uloga društvenih organizacija u našem sistemu dala je vanredan potstrek njihovom radu, doprinela povećanju broja organizacija. Ona odgovara najširim interesima radnih ljudi.

Masovne organizacije mogu ubuduće doprineti svestranijem bogaćenju života naših radnih ljudi i pogotovo njihovom stručnom usavršavanju, što zaslužuje punu pažnju komunista. Međutim, rad komunista u ovim organizacijama može biti uspešan jedino ako oni u njima ne nastupaju kao »politički rukovodioci«, već deluju ravnopravno sa svim članovima i dosledno sprovode svoju naprednu ideološku usmerenost. Takva orijentacija komunista će omogućiti proširivanje socijalističkih shvatanja na sva područja društvenog života i pre svega duboko u svest našeg radnog čoveka.

IV. ZADACI SKS U BORBI ZA SOCIJALISTIČKU KULTURNU POLITIKU

1. U periodu između III i IV Kongresa SKS počeli smo sistematičnije i svestranije rešavanje pitanja koja su u vezi sa vaspitanjem, školstvom, stručnim i društveno-političkim obrazovanjem, s razvikom naučnih ustanova i uopšte naučnog rada kao i drugih kulturnih ustanova. Za taj period je karakteristična široka akcija povodom pripremanja i praktičnog sprovođenja reforme školstva, akcija koja nije obuhvatala samo stručni i pedagoški kadar već sve društvene činioce i snažno zainteresovala radne ljude. U tom periodu su se dalje razvili i afirmisali organi društvenog upravljanja na svim područjima. Proširila se delatnost društvenih, stručnih i amaterskih organizacija, što daje našem kulturnom životu posebno obeležje.

Komunisti koji rade u ovim organima i organizacijama su time postali najneposrednije odgovorni za sprovođenje stvarno napredne socijalističke kulturne politike. U tom pravcu su postignuti značajni uspesi, pre svega u rešavanju organizacionih problema i u afirmisanju organa društvenog upravljanja na području kulture, prosvete i nauke. Međutim, istovremeno treba konstatovati i znatne nedostatke u pogledu sadržine, tj. u pretvaranju ovih organa u mesto borbe za socijalističku kulturnu politiku. Komunisti su svakako uglavnom savladali sektašku uskost, ali su njihove reakcije na pojedine antisocijalističke pojave u našem kulturnom životu često bile nedovoljno odlučne. Među antisocijalističke idejne pojave, koje smo zabeležili u tom periodu, moramo svakako ubrojiti tumačenje naše demokratije u buržoasko-liberalnom i anarho-individualističkom smislu i pokušaje njihove praktične afirmacije u našoj publicistici esejistici itd.; ispađe protiv rukovodeće uloge radničke klase u našoj socijalističkoj društvenoj izgradnji; pokušaje falsifikovanja naše prošlosti i sadašnjosti i posebno uloge koju je u poslednjim decenijama imala i ima Komunistička partija u Sloveniji; recidive buržoaskog nacionalizma i potenijavanje tekovina koje su postigli drugi jugoslovenski narodi. Isto tako treba da konstatujemo određene nedostatke u pogledu naše borbe protiv idejno-političkih aspiracija crkve na raznim područjima duhovnog, života. Još uvek se sukobljavamo s esnafskom zatvorenosti, tehnokratizmom i konzervativizmom u pojedinim kulturnim i naučnim ustanovama, koje u težnjama našeg društva da se njihov rad uskladi s potrebama našeg života vide mešanje nepozvanih u njihova autonomna područja.

Prvenstveno komunisti koji rade na ovim područjima moraće da se temeljitije i principijelnije uhvate u koštac sa ovim negativnim težnjama. Isto tako je dužnost i onih komunista koji ne rade neposredno na ovim područjima da potstaknu napredne težnje. Pri tome treba da podu od činjenice da se prava kultura rada jedino iz najtešnje povezanosti s potrebama radnih masa i zahtevima materijalno-stvaralačkog rada. Tako komunisti neće samo raskrinkavati antisocijalističke težnje na ovom području kao nekulturne, mračnjačke i nenaučne, već će se afirmisati i kao najdosledniji borci za kulturne vrednosti i naučnu istinu.

Od ovih napora takođe u velikoj meri zavisi koliko ćemo moći da afirmišemo socijalističke principe na osnovu kojih kulturna, prosvetna i naučna delatnost treba da bude sastavni deo društvenih napora za stručno i svestrano obrazovanje građana socijalističkog društva; principe na osnovu kojih treba da se razvitak svih kulturnih i naučnih ustanova skladno uključi u naše zajedničke napore, sa jasnom svesću o društvenoj odgovornosti kadrova koji rade na tim područjima; principe na osnovu kojih je borba za slobodnu naučnu i umetničku delatnost usmerena u pravcu podržavanja svega onoga što u nauci i umetnosti predstavlja istinsku vrednost, bez obzira kojoj školi, stilu ili pravcu ono pripadalo i da ova borba bude istovremeno odlučno usmerena protiv svih pokušaja da se pod maskom »slobodne nauke i umetnosti« prokrijumčari antisocijalistička akcija.

Metod borbe treba da predstavlja i ubuduće, i to više nego što je bilo do sada, javno raspravljanje i mobilisanje organa radničkog i društvenog upravljanja za rešavanje ovih pitanja. Rastuće interesovanje radnih ljudi za sve probleme, prosvete školstva, kulturne i naučne delatnosti daje podršku i sve širu osnovu ovoj borbi.

2. Razvijanje našeg sistema društvenog, a naročito radničkog upravljanja, prouzrokuje sve veće potrebe za obrazovanjem radnih ljudi.

Radni ljudi zahtevaju celovit sistem školskog i vanškolskog obrazovanja koji će im omogućiti neprestano podizanje njihovog kulturnog nivoa i stručnih kvalifikacija, i samim tim uspešnije izvršavanje društvenih funkcija, što dokazuje da u njihovu svest sve jače prodire shvatanje o međusobnoj povezanosti njihovog individualnog i društvenog interesa, koji su nedeljivi.

Činjenice takođe dokazuju da je težnja za znanjem i obrazovanjem kod naših radnika i uopšte kod radnih ljudi znatno veća nego što su naše mogućnosti da im to pružimo u okvirima postojećeg sistema školovanja van redovnih škola (naprimer, putem ekonomskih dopisnih škola, raznih stručnih škola za odrasle, nastavom stranih jezika itd.). Ne možemo biti zadovoljni postignutim rezultatima. Uzroci nedostataka su delimično materijalne prirode, zatim pomanjkanje učiteljskog kadra, nejasnost u pogledu organizacionih formi i raznih metoda, nedostatak odgovarajućih udžbenika, razjedinjenost i nedovoljna koordinacija ustanova na tom području. Savez komunista Slovenije će, sprovedeći u našoj Republici načela iz Programa SKJ, morati da posveti ovim problemima najveću pažnju.

Nužnost uvođenja najmodernijih tehnoloških postupaka u proizvodnju i podizanje stručnosti svih društvenih i državnih službi, zahteva ubrzan rad na svim područjima stručnog obrazovanja kadrova za privredu i za sve ostale sektore društvenog života.

Treba koordinirati napore privrednih organizacija i narodnih odbora i planski stvarati mogućnosti za porast stručnog školstva, kao i stručnog obrazovanja na radnom mestu putem raznovrsnih oblika vanškolskog obrazovanja. Nije naime moguće, a ne bi bilo ni svrsishodno da privredne organizacije dobiju sve kvalifikovane osoblje putem redovnog školovanja u sistemu stručnih škola, čak i kad bi taj sistem bio razvijeniji nego što je sada. Za sistem vanškolskog obrazovanja moraju se starati sve školske ustanove, a za kadrove koji su im potrebni sve privredne i neprivredne institucije. Stručno obrazovanje moramo postaviti na savremenu osnovu, prilagoditi ga potrebama razvijanih proizvodnih snaga.

Postojeći nastavni programi za osnovne, srednje i više škole govore o potpenjavanju ekonomskog vaspitanja i svih onih vaspitnih zahvata koji treba da našeg čoveka, neposrednog proizvođača, tehničku inteligenciju i inteligenciju uopšte uvede u arenu savremenog života s njegovim specifičnim protivrečnostima i progresivnim socijalističkim težnjama, čije ostvarenje zavisi i zavisiće, pre svega, od njihove sopstvene svesne akcije, kao i od svesne društvene akcije, koja organizuje takvo vaspitanje. Celokupan sistem školovanja mora doprinositi skladnijem formiranju socijalističke ličnosti. Takođe treba da se zalažemo za jasnu idejno-političku orijentaciju samih vaspitača.

Briga o što potpunijem i bržem sprovođenju reforme školstva takođe znači i brigu o materijalnoj osnovi školstva. Naročito treba pružiti pomoć u izboru i školovanju prosvetnog pedagoškog kadra, koji treba uključiti u celokupnu društvenu delatnost, ali ne na taj način da ga opteretimo nekim drugim zadacima već treba da mu omogućimo da uz druge društvene činioce postane nosilac jedinstvenog školskog i vanškolskog obrazovanja socijalističkih građana.

Naše najviše naučne ustanove treba da se snažnije angažuju na rešavanju zadataka naše socijalističke kulturne politike. Komunisti treba da se bore za nauku povezanu s našom praktičnom borbom protiv zaostalosti na svim područjima. Treba da se brinu o podizanju mladog naučnog kadra, da mu omoguće usavršavanje i da razbijaju svako sektaško i primitivizam u odnosu prema kvalifikovanom naučnom kadru. Komunisti treba istovremeno da traže od naučnog kadra kvalitetan rad. Interesi skladnog razvika svih područja našeg društvenog života i odgovarajuće potrebe za kvalifikovanim kadrom nalazu nam da odlučno okončamo s dosadašnjom praksom prilično neplanskog formiranja inteligencije, što, s jedne strane, prouzrokuje pomanjkanje kadrova na najvažnijim područjima naše društvene izgradnje, a, s druge strane, hiperprodukciju kadrova na pojedinim užim sektorima.

3. Za uspešno ostvarivanje socijalističke kulturne politike od velikog značaja je masovni kulturno-prosvetni rad, koji kod nas obavlja pre svega »Savez Svoboda i prosvetnih društava«. U okviru Saveza ili kao samostalne ustanove radnički odnosno narodni univerziteti, omladinske, sindikalne, zadrugne i druge kulturno-prosvetne organizacije obavljaju masovni kulturno-prosvetni rad. Na tom području smo postigli značajne uspehe. Ipak, pre svega oni komunisti koji rade u masovnim kulturno-prosvetnim organizacijama i ustanovama treba da se bore za uklanjanje nekih nedostataka koji još uvek otežavaju uspešan rad. Ovi nedostaci su pre svega: sektaška uskost na koju nailazimo u pojedinim »Svobodama«, gde jedinu formu kulturne delatnosti predstavlja učešće u pojedinim grupama, horovima ili kružnicama. Zbog toga se članstvo u ovim organizacijama ograničava na najneposrednije aktiviste. Ovakav način rada ne privlači omladinu. Isto tako se pojedini narodni odnosno radnički univerziteti ponekad ograničavaju na uske stručne tečajeve, a potpenjuju široko upoznavanje radnih ljudi s aktuelnim privrednim, političkim i kulturnim problemima. Treba odati posebno priznanje našim prosvetnim radnicima koji rade u masovnim kulturno-prosvetnim organizacijama i ustanovama. Oni su ostali verni najpozitivnijim tradicijama svoje profesije u Sloveniji.

Osnovni nedostatak u radu masovnih kulturno-prosvetnih organizacija i ustanova, koji u priličnoj meri uslovljava sve ostale nedostatke, je nedovoljna angažovanost pojedinih komunista, a naročito nedovoljno interesovanje organizacija SKS za rad ovih društava i ustanova, u kojima bi trebalo da se komunisti sami idejno učvršćuju i istovremeno sprovedu svoj idejni uticaj na šire mase radnog naroda. Prilikom raspoređivanja sve većih sredstava komuna i radnih kolektiva, komunisti treba da se

zalažu za rešavanje aktuelnih materijalnih pitanja narodno-prosvetnog rada. Ovdje su važne naročito prostorije i oprema za narodno-prosvetne organizacije.

Kulturno-prosvetni rad treba da postane jedno od osnovnih područja borbe za podizanje opšteg kulturnog nivoa socijalističkih građana, za neprestano stvaranje novih moralnih kvaliteta, treba da postane područje borbe protiv jeftine malograđanske »razonode«, koja je u moralnom pogledu štetna i destruktivna. Komunisti treba da odbacuju sve tendencije potpenjivanja narodno-prosvetnog rada i samim tim potpenjivanja samih narodnih masa. Od posebnog je značaja da se ne ograničavaju samo na rad u nekim narodno-prosvetnim društvima, već da se brinu o svim oblicima zabave i razonode, koji su dostojni slobodnog građanina socijalističkog društva. Treba učiniti kraj takvoj razonodi gde preovlađuje nama stran, komercijalizovan pogled na čoveka koji je karakterističan za moralno-eksploatorska klasna društva, moral koji još susrećemo u nekim oblastima, naročito u ugostiteljstvu i turizmu.

4. U izgradnji socijalističkog društva treba da smanjimo i da omogućimo konačnu likvidaciju razlike između intelektualnog i fizičkog rada i između grada i sela. To predstavlja svestrani proces, pre svega proces razvika proizvodnih snaga, podizanja produktivnosti rada na selu, uvođenja i stvaranja novih tehnoloških procesa. To istovremeno predstavlja proces skladnog vaspitanja novih generacija bez potpenjivanja manuelnog rada, proces u kome se ljudi zbližavaju, u kome se podiže njihovo opšte, kulturno i tehničko obrazovanje. Ovoj nameri najviše odgovaraju najraznovrsniji oblici kulturno-prosvetnog rada.

V. IDEOLOŠKI RAD KOMUNISTA — USLOV ZA RAZVITAK SISTEMA SOCIJALISTIČKE DEMOKRATIJE

Intenzivna izgradnja socijalističkih društvenih odnosa zahteva od komunista neprestano podizanje njihovog idejno-političkog nivoa i sve veću društvenu aktivnost. Period prelaza od metoda dirigovanja ka afirmaciji stvarno rukovođee uloge komunista na svim područjima, period od VI Kongresa naovamo, koji je nametnuo organizacijama i članovima SKJ mnoge probleme, prevaziđen je. VII Kongres SKJ i na njemu usvojen Program imali su odlučujući značaj za temeljitiji ideološki rad i za afirmaciju odgovarajućih radnih metoda.

Proučavanje Programa i proslava 40-godišnjice, koji su istovremeno očigledno pokazali stvaralačku upotrebu marksističke teorije u doslednom revolucionarnom putu SKJ, znače dosada najšire i najznačajnije idejno-političko učešće organizacija SK u Sloveniji. Značaj proučavanja je pre svega u tome što su se članovi, posebno mladi, šire i temeljitije upoznali s načelnim stavovima i ciljevima organizacije kojoj pripadaju i time se tesnje povezali s njom; što se organizacije SKS, počevši od osnovnih, neprekidno idejno i organizaciono učvršćuju, upoznavajući mnoštvo svojih zadataka u procesu socijalističke izgradnje i veliku odgovornost pred celokupnim međunarodnim radničkim pokretom; što se širi i utvrđuje mehanizam koji treba da služi neprestanom podizanju idejnog nivoa komunista — sistem političkog školovanja od sreskih večernjih škola do republičkog političkog školstva, što se šire i učvršćuju aktivni predavači, izdavačka delatnost itd.

Program SKJ treba da bude osnova idejno-političkog rada komunista, a konkretna polazna tačka za taj rad treba da budu aktuelne teme koje su u vezi s konkretnim problemima i zadacima socijalističke izgradnje kod nas (problemi i zadaci socijalističke rekonstrukcije u poljoprivredi, problemi i zadaci sindikata, njihove uloge u borbi za veću produktivnost rada i za svestraniju afirmaciju radničke klase u našem društvenom životu, problemi i zadaci socijalističkog vaspitanja i slično). Idejno-političko usavršavanje predstavlja stalnu dužnost komunista. Međutim, treba otkrivati uvek nove oblike toga usavršavanja, osiguravati potrebna sredstva, a naročito klasičnu i savremenu marksističku literaturu, u pogledu koje još uvek mnogo zaostajemo. Komunisti se u radu na sopstvenom ideološkom uzdizanju ne smeju zatvarati u okviru osnovnih organizacija SK i posebnih studijskih grupa, već taj rad moraju povezivati s radom u najrazličitijim ustanovama za idejno podizanje kadrova, u radničkim i narodnim univerzitetima, u stručnim društvima, u raznim školskim ustanovama, treba da ga povežu sa sistemom vanškolskog obrazovanja itd. Sve te ustanove moraju biti okrenute pre svega neposrednom proizvođaču, radnicima u organima društvenog upravljanja u komunama i na drugim mestima. U ovu svrhu moraju biti u punoj meri iskorišćena najsnažnija sredstva uticaja na svest savremenog čoveka, kao što su knjige, dnevna štampa, radio, televizija, dokumentari i umetnički filmovi i slično.

Posebnu pažnju treba posvetiti formiranju visokokvalifikovanih marksističkih kadrova na području pojedinih društvenih nauka, vaspitanju naših marksističkih istoričara, ekonomista, sociologa, psihologa itd., osnivanju i jačanju odgovarajućih centara za marksističko školovanje, koji će služiti tom cilju, kao i idejno-političkom podizanju odgovornih partijskih kadrova — naročito sreskih i republičkih. U take centre treba da se razvije pre svega republička politička škola, koja treba da dobije potrebnu materijalnu kadrovsku osnovu i da se proširi na dvogodišnji studijski period, zatim Institut za sociologiju pri Ljubljanskom univerzitetu i Institut za proučavanje istorije slovenačkog radničkog pokreta, koji treba da zajedno sa Istorijskom komisijom pri CK SKS utoputni osjetnu prazninu u dosadašnjoj nastavi istorije, afirmišu radnički pokret, njegov razvitak i njegove dosadašnje rezultate kao osnovni problem kako svetske tako i naše domaće novije istorije. Sve ove i slične

ustanove moraju takođe postati značajni pokretački instrumenti naše društveno-političke publicistike i načelne marksističke kritike. Međutim, treba reći da sadašnje stanje naše publicistike i kritike, na način na koji se odražava u našoj periodičnoj i dnevnoj štampi, nije zadovoljavajuće.

U skladu sa svim ovim zadacima treba neprestano učvršćivati ideološke komisije pri republičkom CK i pri sreskim i opštinskim komitetima, popunjavati ih mladim kadrovima, stvarati odgovarajuće centre za njihovo marksističko vaspitanje, kao i uopšte za marksističko vaspitanje naših građana.

Uspeši socijalističke izgradnje su uvek u velikoj meri zavisi od svesti i volje ljudi, od njihovog ideološkog nivoa koji ovu svest i volju opredeljuje i unapređuje njihovim menjanje u stvaralačku socijalističku akciju masa. Odatle prističe i potreba za jasnošću i principijelnošću socijalističke kulturne politike, čiji idejni inspiratori i glavna pokretačka snaga moraju biti pre svega komunisti.

VI. ZA NEPREKIDNO ORGANIZACIONO-POLITIČKO OSPOSOBLJAVANJE SKS

Između III i IV Kongresa Saveza komunista Slovenije je nastojao da se neprekidno organizaciono i idejno-političko osposobljava za rešavanje svih važnijih aktuelnih pitanja koja se pojavljuju u našem društvenom životu. Broj članova Saveza komunista se u tom periodu povećao na preko 60.000. Porast je bio snažan, naročito u vreme priprema za VII Kongres SKJ, u vreme raspravljavanja o Programu, Statutu, smernicama i zaključcima VII Kongresa i u vreme priprema za IV Kongres SKS.

Većina osnovnih organizacija je već svesna da briga o primanju novih članova nije samo borba za brojno stanje, već je ona neophodno potrebna za normalni razvitak Saveza komunista. Primanje novih, pre svega mladih ljudi i radnika u Savez komunista mora biti posledica uspešne borbe za opštu afirmaciju mladog pokolenja. Komunisti se moraju zauzimati za smelije podizanje mladih ljudi u celokupnom društvenom životu, u organima samoupravljanja, političkim i društvenim organizacijama, privredi, državnoj upravi i drugde. Organizacije Saveza komunista moraju da se privuku u svoje redove mlade ljude samo ukoliko budu predstavljali istinsku političku silu, koja snagom svojih argumenata, znanjem i opštom aktivnošću i primerom svojih članova kao poštovanih boraca za bolji i lepši život radnog naroda afirmiše socijalističke ciljeve našeg razvika.

Pored svega, imamo još uvek veliki broj osnovnih organizacija koje su ostale zatvorene u svoje unutrašnje probleme. Takve organizacije ne reaguju dovoljno odlučno na različite pojave u svojoj okolini, ne znaju razvijati organizovanu akciju komunista za afirmaciju i razvijanje socijalističkih društvenih odnosa i pre svega ne pružaju dovoljno odlučno otpor birokratskim i malograđanskim anarhističkim težnjama koje se još pojavljuju u našem životu.

Osnovne organizacije u preduzećima su se pravilno usmerile na osposobljavanje organa radničkog samoupravljanja. One će ipak morati biti u većoj meri nego do sada inicijatori konkretnih akcija za ostvarenje socijalističkih odnosa u preduzeću, to jest protiv tehnokratskog potcenjivanja radničkih saveta, protiv nedovoljnog informisanja organa radničkog samoupravljanja i čitavog kolektiva, protiv potcenjivanja i pogrešnog shvatanja uloge sindikata, protiv samovolje pojedinaca — naročito vođačkih i stručnih službenika, koja se ogleda u gušenju kritike, diskusije i otklanjanja grešaka i u primanju i napredovanju radnika i službenika putem ličnih veza i simpatija. Komunisti se moraju zauzimati za što viši stručni nivo novih radnika i za njihovu socijalističku svest, moraju se boriti protiv sitnosposobničkog i nadničarskog shvatanja. Da bi to postigli, oni se moraju upoznavati sa našom opštom društvenom problematikom, s problemima preduzeća i komune i sa socijalnim problemima radnika u preduzeću.

Učvršćivanje organizacija Saveza komunista na selu je od velike važnosti za socijalistički razvitak sela. Upravo seoske organizacije se najviše zatvaraju u sebe, u njima ima još najviše primitivizma, samozadovoljstva i sektaškog odnosa prema okolini. Zato su ove organizacije male. U njima je vrlo malo seljaka, žena i omladine. To upućuje opštinske komitete i viša rukovodstva da se neposredno i snažnije angažuju na osposobljavanju osnovnih organizacija na selu za politički rad, kao i za povećanje broja članova u njima. Naši sadašnji napori i uspehi u poljoprivredi pružaju za takav rad bolje uslove.

Unapređivanjem društvenog života u komuni, povećavanjem samostalnosti preduzeća, daljim proširenjem i učvršćenjem društvenog i radničkog samoupravljanja, kada naš celokupni politički, društveni, kulturni život postaje sve više raznolik i bogat, rad u osnovnim organizacijama mora još više služiti za potsticanje komunista na svestranu društvenu aktivnost. Aktivnost svakog člana SK u društveno-političkom životu zahteva od njega poznavanje linije i politike Saveza komunista. On ne sme samo pročitati Program SKJ, već ga mora usvojiti i biti spreman da ga sprovodi u praksi. Zato mora da poznaje osnovnu marksističku literaturu i glavne probleme današnjeg radničkog pokreta.

Naročito je potrebno da se u proučavanje Programa što više uključe novoprimitljeni članovi, koje organizacije i rukovodstva treba na što podesniji način idejno naoružavati i osposobljavati za praktične zadatke. Organizacije SK moraju pre svega

neprekidno podizati svakog člana u političku ličnost s jasnim idejnim pogledima, kako bi mogao brzo reagovati na nesocijalističke pojave, jer će imati razvijeno političko osećanje i jer će uvek biti spreman da se bori za socijalizam.

Povezivanjem praktične političke delatnosti s idejnim osposobljavanjem će se još više učvrstiti svest o odgovornosti komunista za čitav društveni razvoj, naročito kod mladih članova, koji još nemaju veće iskustvo. Na sagledavanju mogućnosti koje pruža sistem neposredne demokratije za demokratsko rešavanje svih problema i za otklanjanje protivrečnosti koje rada socijalistička izgradnja zasnivaće se njihova borbena reakcija protiv anarhističkih, demagoških i egoističkih ispada, koji su u stvari nedemokratski. Teškoće koje imamo i za čije stvarno rešavanje postoje mogućnosti postaju objektivno sredstvo negativnih elemenata.

Savez komunista Slovenije udružuje društveno najaktivnije socijalističke snage. Ipak, neki komunisti stoje postrani i ne preuzimaju društvene funkcije, dok su drugi preopterećeni njima. Društveno-političke dužnosti biće moguće pravilnije rasporediti ako budemo imali veće poverenje u ljude, a naročito u mladog čoveka. To će olakšati i normalni razvitak SK, koji traži da se revolucionarna iskustva starijih neprestano povezuju s poletom i energijom mladih.

Iako smo u pogledu uključivanja žena u društveno upravljanje postigli neke uspehe, treba konstatovati da mali broj žena uključenih u društveno-politički rad slabi naš razvitak. Da bismo otklonili ovaj nedostatak, moramo rasteretiti radnu ženu i savladati zaostale poglede na ulogu i položaj žene u društvu i porodici.

Politika kažnjavanja u organizacijama Saveza komunista ima još uvek nedostataka. Osnovne organizacije suviše mnogo isključuju i nedovoljno primenjuju ostale vaspitne mere. Radnici se još uvek kažnjavaju mnogo oštrije nego ostali članovi. Ove pojave upozoravaju na ozbiljne nedostatke u organizacijama u pogledu vaspitnih mera koje omogućava Statut SKJ.

Treba poboljšati sistem i metod rada kako bismo u današnjim uslovima uključili sve komuniste u politički i organizacioni rad. Zato komitete i rukovodstva osnovnih organizacija SK treba da prouče dosadašnji rad, upotpune i što više usklade metod i forme rada sa stepenom društvenog razvika.

Osnovno u tome treba da bude razvijanje takvih oblika i metoda koji će u najvećoj mogućoj meri potstaci aktivnost svakog komunista i svakog radnog čoveka. Ovdje treba sprovesti i uzimati u obzir sve ono što odgovara njihovim uslovima i zadacima koje rešavaju. Statut SKJ daje naišire mogućnosti za razvitak takvih formi rada.

Sreski i opštinski komiteti su u proteklom periodu odigrali vrlo značajnu ulogu. Naročito sreski komiteti su se razvili u samostalnu političku rukovodstva, koja uspešno sprovedu liniju Saveza komunista u srezovima. Dužnost sreskih komiteta je da temeljito i svestrano proučavaju i pomažu u izgradnji i jačanju celokupnog mehanizma komunista i jačanju opštinskih organizacija, kako bi one što samostalnije mogle rukovoditi politikom u svojim opštinama. Sreski komiteti moraju u većoj meri nego dosada osigurati sistematsko usavršavanje, pravilno raspoređivanje i dugoročnu politiku podizanja mladih kadrova, što jedino može bitno poboljšati stanje, naročito u opštinama.

Opštinski komiteti rade sve bolje, pa ipak ima još mnogo komiteta koji čekaju na direktive odozgo i deluju na vrlo uskom području. Za njih je najvažnije da detaljnije upoznaju uslove, probleme i okolnosti za svoj rad i da na osnovu tog spoznanja izgrađuju svoju delatnost. To mogu postići jedino ako budu delovali više u širinu, više politički i ako putem diskusija, savetovanja, razgovora i drugih sličnih formi budu razvijali šire proučavanje konkretnih pitanja. Tako će privući ka saradnji za pripremanje političkih akcija veći broj članova SK i druge radne ljude. Više će uzimati u obzir mišljenja ljudi iz prakse i izbeći će mogućnost sektaške i birokratske prakse da sami odlučuju o svojim pitanjima. Razna aktuelna društvena pitanja neće na taj način biti prepuštena sama sebi, što je bilo dosada česta pojava. Ujedno će se time povećati i odgovornost svih komunista. Više nego dosada treba oformljivati aktivne komuniste i taj metod razvijati kao stalnu formu rada. Pored široke mreže stalnih aktivna komunista, treba pribegavati najrazličnijim formama povremenih aktivna, naročito aktivna one vrste gde partiska rukovodstva sazivaju na savetovanje rukovodeće komuniste iz najrazličitijih područja društvenog života. Analiza rada i iskustava, skladnost rada pojedinih komunista sa linijom Saveza — sve će to mnogo doprineti idejnom jedinstvu svih subjektivnih socijalističkih snaga.

Sreski i opštinski komiteti moraju u većoj meri sprovesti praksu održavanja neposrednih kontakata s pojedinim komunistima na rukovodećim položajima, kojima treba da pruže pomoć i podršku. Komiteti treba takođe da u većoj meri pozivaju komuniste na odgovornosti i da im ukazuju na greške. I rukovodstva osnovnih organizacija moraju u većoj meri da primenjuju takve metode.

IV Kongres Saveza komunista Slovenije poziva sve radne ljude Slovenije da sa punim žarom i samopregorom i ubuduće založe sve svoje stvaralačke snage za sprovođenje Programa Saveza komunista Jugoslavije i za sprovođenje zadataka na koje ukazuje IV Kongres Saveza komunista Slovenije.

Ljubljana, 25 jun 1959.

IV KONGRES
SAVEZA KOMUNISTA SLOVENIJE

KRATAK PREGLED RAZVITKA KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE (1919—1959)

OSNIVANJE KPJ I AKTIVNOST U LEGALNOM PERIODU (1919—1921)

Komunistička partija Jugoslavije (KPJ) nastala je ujedinjavanjem socijal-demokratskih partija i grupa koje su postojale u jugoslovenskim zemljama do Prvog svetskog rata. Inicijativu za njeno stvaranje dala je Socijal-demokratska partija Srbije, odmah posle rata, u uslovima revolucionarnog previranja koje je zahvatilo sve jugoslovenske zemlje usled izvanredno teških posleratnih prilika i pod uticajem Oktobarske revolucije i revolucionarnog poleta u Evropi. Inicijativu je prihvatila Socijal-demokratska stranka Bosne i Hercegovine, dok su rukovodstva socijal-demokratskih stranaka u Hrvatskoj, Sloveniji i Vojvodini prihvatila saradnju s buržoazijom. Samo su se leva krila u tim strankama izjasnila za stvaranje jedinstvene revolucionarne partije radničke klase.

Na Kongresu ujedinjenja (Beograd, od 20 do 23 aprila 1919) obrazovana je Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista) SRPJ(k). Kongresu su prisustvovala 432 delegata. SDS Slovenije i Glavni odbor SDS Hrvatske nisu bili zastupljeni. Kongres je doneo Podlogu ujedinjenja sa osnovnim odlukama: o nazivu partije, o njenom pristupanju III Internacionali, o obaranju kapitalističkog sistema revolucionarnim putem i uspostavljanju diktature proletarijata, o nepriznavanju Privremenog narodnog predstavništva i zahtevu za sprovođenje izbora. Kongres je doneo akcioni program. Za prvog sekretara izabran je Filip Filipović.

23 aprila 1919 održan je i Kongres sindikalnog ujedinjenja, na kome je obrazovano Centralno sindikalno veće Jugoslavije.

Stvaranje partije s revolucionarnom orijentacijom, i pored njene idejne, organizacione i političke nezrelosti, imalo je preloman značaj za dalji razvoj jugoslovenskog radničkog pokreta. Stvaranje SRPJ(k) uticalo je na dalje jačanje revolucionarnog pokreta, čiji je vrhunac bio generalni štrajk organizovan 21 jula 1919 u znak solidarnosti sa Oktobarskom i Mađarskom revolucijom. Uspešno su vođeni i generalni štrajkovi u pokrajinama. Režim je bio prinuđen na ustupke (priznanje 8-satnog radnog dana, prava na štrajk, sklapanje kolektivnih ugovora itd.).

U Zagrebu je 10 oktobra 1919 održana Osnivačka konferencija Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), a I Kongres SKOJ-a od 10 do 14 juna 1920 u Beogradu.

Na II Kongresu SRPJ(k) (Vukovar, 20—25 juna 1920), uz učešće 374 delegata, završen je proces ujedinjenja, usvojeni uslovi pripadnosti III Internacionali i Program, koji je kao osnovne ciljeve istakao revoluciju i diktaturu proletarijata. Promenjen je naziv Partije, koja se otada zvala Komunistička partija Jugoslavije (KPJ). Za predsednika je izabran Pavle Pavlović, a za sekretare Filip Filipović i Sima Marković. Usvojen je i Statut, prema kome su strukturu KPJ činili: mesna organizacija, oblasno veće, centralno partijsko veće i kongres.

II Kongres je predstavljao dalju pobjedu revolucionarnih načela u KPJ. Na njemu je socijal-demokratska t.zv. centristička struja u Partiji bila idejno poražena. Međutim, KPJ se još nije bila oslobodila uticaja idejnog, organizacionog i političkog nasleđa socijal-demokratije. Najkrupnija politička slabost KPJ bila je u tome što rešenje nacionalnog pitanja nije smatrala delom svoje revolucionarne platforme, što je onemogućavalo povezivanje revolucionarnog pokreta radničke klase s nacionalnim pokretima.

Na opštinskim izborima 1920 KPJ je pobedila u nizu najvećih gradova. Na izborima za Ustavotvornu skupštinu (28 novembra 1920), i pored oštre cenzure i progona, dobila je 59 mandata i u Skupštinu ušla kao treća partija po broju poslanika.

Odmah posle II Kongresa centristi su počeli otvoreno istupati protiv politike i Programa KPJ, i krajem 1920 došlo je do otvorenog rasepa u KPJ. Koristeći to, kao i izvesnu postignutu stabilizaciju poretka, vlada je krajem 1920 počela da se brutalno obračunava s novim talasom štrajkova, a 30 decembra donela je Obznanu, kojom je zabranjen rad KPJ, Centralnog sindikalnog veća i SKOJ-a. Njihove arhive, domovi i imovina su zaplenjeni i otpočelo je masovno hapšenje komunista.

Usled niza slabosti (iluzija rukovodstva u buržoasku zakonitost, neizgrađenosti na organizacionim principima revolucionarne partije, nepovezanosti revolucionarnog pokreta radničke klase s nacionalnim pokretima i pokretima seljačkih masa), KPJ nije pružila organizovani otpor i njene organizacije su bile razbijene. To je unelo dezorijentaciju i razočaranje u revolucionarno raspoložene radne mase. Otuda je došlo i do pojave individualnog terora (pokušaj atentata na regenta Aleksandra, atentat na Draškovića), što je režim iskoristio u organizovanju Vidovdanskog procesa rukovodiocima KPJ i narodnim poslanicima-komunistima i donošenju, posle Vidovdanskog ustava (28 juna 1921), Zakona o zaštiti države, kojim su za komunističku aktivnost predviđene kazne od 20 godina robije do smrtno kazne.

PERIOD IZGRADNJE ILEGALNE PARTIJE (1921—1928)

U takvim uslovima pred svesnim revolucionarnim snagama stajali su izvanredno složeni zadaci: stvaranje ilegalne partije i njena idejna, politička i organizaciona izgradnja.

Zamenički izvršni odbor KPJ (izabran na Plenumu Partiskog veća juna 1921 sa zadatkom da preuzme rukovođenje ukoliko rukovodstvo bude uhapšeno), posle hapšenja rukovodstva, radio je na izgradnji ilegalnih organizacija, nailazeći na otpor oportunisti, koji su bili isključivo za legalnu aktivnost u okviru sindikata. Septembra 1921 neki rukovodioci KPJ koji su emigrirali obrazovali su u Beču Zagradični komitet, koji je bio pod uticajem Sime Markovića i smatrao sebe rukovodstvom Partije.

Na inicijativu Zameničkog izvršnog odbora osnovan je septembra 1921 Međusavezni sindikalni odbor, koji je preduzeo akciju za obnovu klasnih sindikata pod nazivom Nezavisnih sindikata (NS). Pokrenut je i njihov organ »Organizovani radnik«. SKOJ je 23 avgusta 1922 osnovao Savez radničke omladine Jugoslavije (SROJ) kao legalnu organizaciju. U toku 1922 radnička klasa je u borbi protiv nasrtaja kapitalista vodila niz štrajkova (rudari u Trbovlju, železničari u Hrvatskoj i Sloveniji, šumarski radnici u Bosni, tekstilni radnici itd.).

Na I Zemaljskoj konferenciji KPJ (Beč, 3—17 jula 1922), uz prisustvo 21 delegata i delegata Komunističke internacionale (KI) došlo je do otvorenog sukoba između dve struje u KPJ — leve i desne. Levica je zahtevala diskusiju o uzrocima poraza Partije u legalnom periodu, tražila da rukovodstvo Partije bude u zemlji i da se pristupi izgradnji ilegalnih organizacija. Desnica se suprotstavila ovim zahtevima i Sima Marković, kao njen vođa, dobio je većinu. Novembra 1922 komisija IV Kongresa KI podržala je stavove Sime Markovića.

Politička aktivnost KPJ u toku 1921 i 1922 ograničavala se na borbu protiv terora, akcije za pomoć gladnima u Rusiji, za spasavanje na smrt osuđenih itd.

Prema odluci rukovodstva KPJ, 12 januara 1923 obrazovana je Nezavisna radnička partija Jugoslavije (NRPJ) kao legalna organizacija. Program NRPJ bio je program KPJ pošeđen za legalne uslove. Režim je ometao stvaranje njenih organizacija.

Na II Zemaljskoj konferenciji KPJ (Beč, 9—12 maj 1923), uz prisustvo 37 delegata i 2 delegata KI, pobjedili su stavovi levice i odlučeno je da se pristupi izgradnji ilegalnih organizacija, da se težište rada prenese među industrijske radnike i da se partiske frakcije stvaraju u legalnim organizacijama. Prvi put se diskutovalo o nacionalnom pitanju i istakla potreba izrade agrarnog programa KPJ. Izabrano je novo rukovodstvo na čelu sa Trišom Kaclerovićem, u kome je leвица imala većinu.

Na osnovu ovih odluka razvila se diskusija o svim osnovnim pitanjima. U tu svrhu pokrenut je i teoretski časopis »Borba«. Organizovana su pokrajinska rukovodstva NRPI. Nezavisni sindikati su organizovali više štrajkova, akcija protiv skupoće, za pomoć bugarskim komunistima posle poraza Septembarskog ustanka 1923 itd.

III Zemaljska konferencija KPJ (Beograd, decembra 1923), uz prisustvo 56 delegata, zauzela je stavove u svim osnovnim pitanjima. Usvojen je stav da se Partija, u uslovima ilegalnosti, izgrađuje kao kadrovska partija na principu demokratskog centralizma i da, u cilju povezivanja s najširim radnim masama, koristi sve moguće forme legalne aktivnosti. Istaknut je značaj agrarnog pitanja i mobilizacije seljačkih masa. U načelu je zauzet uglavnom pravilan stav po nacionalnom pitanju: Jugoslavija je tretirana kao mnogonacionalna država, a njeno stvaranje ocenjeno kao pozitivno; ugnjetene nacije tretirane su kao saveznici radničke klase i u tom pravcu orijentisana aktivnost KPJ; istaknuto je pravo naroda na samoopredeljenje i parola stvaranja federativne radničko-seljačke republike. Međutim, na III Zemaljskoj konferenciji Crna Gora i Makedonija nisu tretirane kao nacije. Ubrzo posle toga, V Kongres KI (jula 1924) u rezoluciji o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji istakao je da se zahtev za samoopredeljenjem mora izraziti u zahtevu za razbijanje Jugoslavije i za stvaranje nezavisnih država, što je unelo zabunu u KPJ i još dugo negativno uticalo na njenu politiku u nacionalnom pitanju.

Usled svestrane aktivnosti KPJ, posle III Konferencije režim je pojačavao progone članova KPJ i radničkog pokreta. Sve su češći bili napadi raznih profašističkih terorističkih organizacija na radnike, od kojih je najpoznatiji napad ORJUNE na rudare Trbovlja (1 juna 1924), kada je ubijeno 9, a ranjeno 20 radnika. NRPI je 12 jula 1924 zabranjena, a isto tako i NS i SROJ. Posle zabrane ovih legalnih organizacija odlučeno je da KPJ istupa pod svojim nazivom. Pokrenut je i »Komunist«, ali je već posle trećeg broja bio otkriven, a njegov urednik Moša Pijade uhapšen početkom 1925 i osuđen na dugogodišnju robiju.

Za celo to vreme zaoštravao se sukob u vrhovima Partije. Krajem 1924 sprovedena je diskusija o »sporu u Partiji« u svim osnovnim organizacijama, koje su u ogromnoj većini odobrile politiku rukovodstva. Kako se desnica ni posle toga nije odrekla svoje aktivnosti, spor je iznesen pred KI.

III Kongres KPJ (Beč, maj 1926) sazvan je na inicijativu KI sa ciljem da se okonča spor u KPJ. Pod njenim uticajem frakcije su se na rečima izmirele, a Kongres je u osnovi prihvatio sve stavove i odluke III Konferencije. Prvi put je istaknuto postojanje makedonske nacije i usvojena parola borbe za federaciju Balkana. Na Kongresu je donesen Statut, u kome su usvojeni lenjinistički principi izgradnje ilegalne partije. Posredstvom KI na čelo KPJ došao je Sima Marković, čija su socijal-demokratska shvatanja odbačena još na III Konferenciji KPJ, 1923, a zatim 1925 i od strane KI. Uskoro je održan i III Kongres SKOJ-a, koji je istakao značaj razbijanja učaurenosti i iznalaženja formi legalnog rada u masama omladine.

Odmah posle III Kongresa KPJ frakcijska borba u rukovodstvu dobila je još šire razmere i sve se više od diskusije o načelnim pitanjima prenosila na lični teren i grupaške borbe, što je paralisalo širu aktivnost Partije u vreme sve većeg pogoršanja položaja radničke klase i porasta njene borbene aktivnosti i jačanja borbenog raspoloženja nacionalno ugnjetenih masa, koje je naročito došlo do izražaja posle obrazovanja Seljačko-demokratske koalicije (SDK) 1927.

U tom periodu poleta pokreta, u Partiji je istovremeno narastalo antifrakcijsko raspoloženje, čiji su nosioci bili komunisti koji su izrastali u procesu neposredne borbe radničke klase (Đuro Đaković, Josip Broz, Blagoje Parović, Miloš Marković i dr.). Februara 1928 VIII Konferencija partiske organizacije Zagreba, na inicijativu organizacionog sekretara MK Josipa Broza, istupa protiv frakcija i osuđuje ih. MK KPJ Zagreba, za čijeg je sekretara na toj Konferenciji izabran Josip Broz, izvestio je KI o štetnom radu frakcija i zahtevao njenu intervenciju. U vezi s tim, KI se obratila članovima KPJ Otvorenim pismom u kome je osudila obe frakcije i imenovala novi Politbiro CK, kome je stavljeno u zadatak da sprovede Otvoreno pismo i pripremi IV Kongres KPJ. Najistaknutiji član novog rukovodstva i najaktivniji pobornik borbe protiv frakcija bio je Đuro Đaković.

Istupanje zagrebačke organizacije i intervencija KI pretstavljaju značajan momenat u borbi revolucionarnih snaga KPJ protiv frakcija u njenim vrhovima. To je imalo neposredan uticaj na jačanje političke aktivnosti KPJ u vreme pripreme dvora za uvođenje diktature i posebno posle zločina u Narodnoj skupštini (ubistvo Radića). U nizu akcija iz tog perioda isticale su se krvave demonstracije radnika Zagreba, kojima je rukovodio MK KPJ. Ubrzo zatim, 4 avgusta 1928, Josip Broz bio je uhapšen, a njegovo držanje u policiji i pred sudom bilo je primer držanja komunista pred klasnim neprijateljem.

IV Kongres KPJ (Drezden, oktobra 1928) osudio je frakcije i izabrao rukovodstvo pretežno iz redova radnika, na čelu sa Martinovićem (Jovan Mališić) kao političkim i Đurom Đakovićem kao organizacionim sekretarom. Time su bili stvoreni uslovi za unutrašnju konsolidaciju KPJ. Kongres je u razradi niza pitanja (sindikalnog, agrarnog, organizacionog itd.) zauzeo pravilne stavove, ali je pod uticajem stavova KI konstatovao da je u zemlji otpočela demokratsko-buržoaska revolucija i da je dužnost proletarijata da je nastavi u cilju uspostavljanja »diktature radnika i seljaka na bazi sovjeta«. U nacionalnom pitanju ponovo je došao do izražaja stav o obrazovanju nezavisnih nacionalnih država.

KPJ POD REŽIMOM DIKTATURE (1929—1934)

Povodom uvođenja Šestojanuarske diktature 1929, CK KPJ je istakao parolu ustanka. U situaciji kada je KPJ bila malobrojna, organizaciono neučvršćena i nepovezana s radnim i nacionalno ugnjetenim masama i kada su sve opozicione građanske partije pozivale na mir i kočile svaku širu akciju, takav poziv je vodio razbijanju Partije. Oko stotinu komunista je ubijeno (među njima organizacioni sekretar KPJ Đuro Đaković, sekretar Crvene pomoći Nikola Hećimović, sekretari SKOJ-a Janko Mišić, Mijo Oreški, Paja Marganović, Josip Debeljak, Pero Popović-Aga, Josip Kolumbo), a stotine su osuđene na dugogodišnju robiju. Krnje rukovodstvo KPJ prešlo je u inostranstvo, a niža rukovodstva i veliki broj organizacija bili su razbijeni.

U periodu 1929—1931 delovale su samo pojedine izolovane partiske organizacije. Rukovodstvo iz inostranstva nije bilo u stanju da utiče na obnavljanje Partije, utoliko pre što se u njemu ponovo razvila grupaška borba, koja je ometala svaku njegovu celishodnu akciju u tom pravcu. U to vreme KI pokušava da sredi situaciju u KPJ čestim izmenama rukovodstva. Tako je novembra 1931 smenila Martinovića i imenovala privremeni CK na čelu sa Antonom Mavrakom, a 1932 smenila je i Mavraka i za sekretara CK imenovala Gorkića (Josip Čižinski). Međutim, ništa se nije bitno menjalo u politici tih rukovodstava, koja su i dalje stajala na sektaškim stavovima: isticana je i dalje parola ustanka, insistirano na stvaranju ilegalnih organizacija Revolucionarne sindikalne opozicije (RSO) u okviru Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza (URSS), data direktiva za bojkotovanje opštinskih izbora 1933 itd. Takvi stavovi su ometali povezivanje KPJ s masama, koje su sve više pokazivale spremnost za borbu.

Uprkos svega toga, u procesu neposredne klasne borbe jačale su postojeće i stvarane nove partijske organizacije i rastao je njihov uticaj. Značajnu ulogu u tome odigrali su komunisti koji su se postepeno vraćali sa robije, gde su se u borbi za prava političkih osuđenika i sistematskim ideološko-političkim uzdizanjem osposobljavali za revolucionarni rad. U toku 1932 obnovljena su pokrajinska rukovodstva u Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Makedoniji, a nešto kasnije i u ostalim pokrajinama. U obnovi Partije značajnu ulogu imao je član CK Blagoje Parović, koji je posle 1932 najviše boravio u zemlji. U toku 1933 obrazovani su i okružni komiteti, a 1934 u osnovi je bio završen proces obnavljanja Partije i aparata centralne tehnike. Taj proces ometale su policijske provale, do kojih je često dolazilo i krivicom rukovodstva u inostranstvu.

Posle pet godina, marta 1934, vratio se s robije Josip Broz, a jula 1934 otišao je na poziv CK u Beč, gde je kooptiran za člana Politbira CK. Odmah posle toga vratio se u zemlju, ali je početkom 1935 poslan u Moskvu na rad u Balkanski sekretarijat KI.

U Ljubljani je 29 novembra 1934 održana IV Zemaljska konferencija KPJ, uz učešće 11 delegata. Ona je istakla značaj uključivanja Partije u masovnu političku borbu i korišćenja svih legalnih mogućnosti, značaj rada na selu i među omladinom i posebno naglasila potrebu borbe protiv fašizma. Konferencija je donela odluku o osnivanju KP Hrvatske i KP Slovenije.

Rad i odluke ove Konferencije pokazali su da se KPJ u izvanredno složenim i teškim uslovima obnovila i da su u njoj izrasle snage koje će biti sposobne da odole i onim slabostima koje su najvećim delom poticale iz činjenice da rukovodstvo, odvojeno od neposredne borbe u zemlji i zatrovano grupaštvom, nije bilo doraslo da vodi revolucionarnu partiju.

PERIOD UNUTRAŠNJE KONSOLIDACIJE KPJ I JAČANJA DEMOKRATSKO-REVOLUCIONARNOG POKRETA POD NJENIM RUKOVODSTVOM (1935—1941)

Ekonomska kriza u uslovima diktature veoma se nepovoljno odrazila na položaj radnih masa, što je u 1935 dovelo do zaoštavanja klasne borbe. Uoči parlamentarnih izbora (5 maja 1935) KPJ je razvila snažnu političku aktivnost. Tada KPJ pokušava da stvori Narodni front (NF), ali su vođstva građanskih opozicionih stranaka odbila saradnju. Mnoge zborove Udružene opozicije (UO) uoči izbora komunisti su preuzimali i na njima istupali sa parolama KPJ: za NF, za jedinstvo radničke klase i seljaštva, protiv fašizma itd. Međutim, KPJ nije postigla veći uspeh u izbornoj kampanji i na izborima usled protivurečnih direktiva CK: najpre da se ide na izbore na bazi NF, zatim da se istupi sa samostalnom radničkom listom i, na kraju, da se podržava UO.

Na Plenumu CK KPJ, održanom juna 1935 u Splitu, kritikovan je Gorkić zbog tih protivurečnih direktiva. Plenum je ukazao na rastuću fašističku opasnost i usvojio liniju stvaranja antifašističkog Fronta narodne slobode. Plenum je odbacio raniji stav o razbijanju Jugoslavije, a uskoro zatim Politburo CK je u svojoj okružnici istakao da je KPJ spremna da brani nezavisnost zemlje. Time je KPJ konačno izvršila prelom u svojoj politici po nacionalnom pitanju. Na zahtev Plenuma da CK pređe u zemlju, Politburo je doneo odluku o stvaranju Zemaljskog biroa CK, kao neposrednog rukovodstva u zemlji.

Orientaciju koju je dao Junski plenum Partija je još snažnije prihvatila posle VII Kongresa KI (Moskva, jul—avgust 1935), koji je posebno istakao potrebu organizovanja antifašističkog pokreta i zadatke komunističkih partija u stvaranju Narodnog fronta.

Pojačani naponi KPJ da ostvari saradnju sa opozicionim građanskim partijama na liniji NF (zbog čega je pristupila stvaranju legalne Jedinственe radničke partije), ponovo su doživeli neuspeh. Zbog toga se ona sve više orijentisala na stvaranje NF odozdo, okupljanjem narodnih masa oko svoje narodnofrontovske platforme. U drugoj polovini

1935 KPJ vodi mnoge političke akcije (slet radničkih društava »Svoboda« u Celju 7 jula sa 10.000 učesnika, zbor u Kragujevcu 25 avgusta sa 35.000 učesnika, velike zborove u Sarajevu, Baru itd.), akcije za pomoć napadnutoj Etiopiji, protestne akcije za poboljšanje položaja političkih zatvorenika, njihovi štrajkovi glađu i sukobi sa upravama robijašnica, što je dovelo do uredbe kojom su zagarantovana šira prava političkih osuđenika itd.). Pojačan je i uticaj žena-komunistica u građanskim feminističkim društvima. Oktobra 1935 održana je u Zagrebu konferencija Crvene pomoći, koja je sve više izrastala u masovnu antifašističku organizaciju. IV Zemaljska konferencija SKOJ-a (Zagreb, septembra 1935) istakla je potrebu najšire aktivnosti među omladinom i omasovljenja SKOJ-a, koji je tada imao svega 2.000 članova. Ovu liniju SKOJ je još snažnije prihvatio posle VI Kongresa Komunističke omladinske internacionale (Moskva, oktobra 1935), koji je istakao liniju stvaranja širokog jedinstva omladine u borbi protiv fašizma.

KPJ je u toku 1935 dalje organizaciono jačala i imala krajem godine oko 3.000 članova. Uspesah rad Zemaljskog biroa pokazao je od kolikog bi značaja bilo da se celo rukovodstvo nalazilo u zemlji.

Krajem 1935 došlo je do velike provale koja je zahvatila Zemaljski biro CK, a zatim i pokrajinska i druga rukovodstva. Do sredine 1936 kroz zatvore je prošlo 2.000 komunistica, od kojih je na sud izvedeno preko 800. Režim je primenjivao najsuvrepije metode mučenja komunistica u cilju iznudivanja priznanja.

Sve to nije moglo da zaustavi jačanje revolucionarnog pokreta. U 1936 bilo je preko 400 štrajkova (tri puta više nego u 1935). Štrajkovi su često dobijali politički karakter i često je dolazilo do sukoba s policijom. U toku tih borbi KPJ je preuzela rukovodstvo u mnogim URSS-ovim organizacijama. Režim je pokušao da razbije jedinstvo radnika stvaranjem Jugoslovenskog radničkog saveza (Jugorasa), a vođstvo HSS preko Hrvatskog radničkog saveza, ali s veoma malo uspeha. U toku 1936 došlo je do mnogih demonstracija i sukoba s policijom i žandarmerijom. Prilikom zbora koji su crnogorski komunisti organizovali 26 juna 1936 na Belvederu u znak protesta zbog mučenja zatvorenih komunistica, poginulo je 7, a teže ranjeno 35 učesnika. U aprilu 1936 došlo je do generalnog štrajka na svim univerzitetima. Ostvareno je široko jedinstvo studenata pod rukovodstvom komunistica. Partija je oko sebe okupljala progresivnu inteligenciju i sve snažnije uticala na umetnost i književnost. U vezi s međunarodnim omladinskim Kongresom za mir (Ženeva, septembar 1936), SKOJ je razvio vrlo živu aktivnost. Legalne narodnofrontovske organizacije su sa dosta uspeha istupale na opštinskim izborima 1936.

Tako je KPJ probijala obruc ilegalnosti i sve više izrastala u avangardu radnih masa. Kao kadrovska partija, čije je članstvo naročito za vreme velikih policijskih provala masovno hapšeno i progonjeno, KPJ se preko mnogobrojnih formi legalne i polulegalne aktivnosti povezala s radnim masama i predvodila ih u svakodnevnoj borbi protiv režima.

U toku 1936 zaoštrila se borba u Centralnom komitetu. Juna 1936 na sastanku vodećeg aktiva KPJ u Moskvi osuđeni su Gorkićevi sektaški stavovi i istaknuta potreba što šireg istupanja KPJ i još više naglašena linija odbrane zemlje. Tada je odlučeno da Organizacioni sekretarijat CK, za čijeg je rukovodioca izabran Josip Broz Tito, pređe u zemlju. Istovremeno je izabran i novi Politburo CK, u kome je odlukom KI Gorkić zadržao funkciju sekretara Partije. Pošto je policija počela hapšiti jugoslovenske komuniste u Beču, sedište Politbira je premešteno u Pariz. Odlučeno je takođe da se, pored »Proleter«, ponovo pokrene »Klasna borba«, kao teoretski organ KPJ.

Sredinom decembra 1936 organizacioni sekretar KPJ, Josip Broz Tito, stigao je u zemlju i preuzeo neposredno rukovođenje. U januaru 1937 Edvard Kardelj je po Titovom uputstvu pristupio pripremama za osnivanje KP Slovenije. Osnivački kongres KP Slovenije održan je 17 aprila 1937, a Osnivački kongres KP Hrvatske avgusta 1937. Stvaranje ovih organizacija bilo je rezultat pravilnog stava po nacionalnom pitanju.

Krajem 1936 i sredinom 1937 ponovo su usledile velike provale u Srbiji i Vojvodini, u kojima je palo preko 400 članova KPJ. Ali se Partija brzo obnovljala. Krajem 1937 obnovljen je PK za Srbiju. Sekretar PK bio je Aleksandar Ranković. U toku 1937—1939 izabrana su nova rukovodstva u svim pokrajinama. Obrazovan je i Oblasni komitet KP za Kosmet. U Dalmaciji, posle pada PK 1936, nastala je kriza u organizacijama usled stava grupe rukovodilaca (Jelaske, Baljkasa, Marića) da komunisti treba da rade u legalnim organizacijama, a da se Partija ne obnavlja.

Preduzete su mere za temeljitiju organizaciju rada SKOJ-a u kome je, i pored snažnog jačanja omladinskog pokreta, vladala organizaciona nesredenost usled nejasnih direktiva i nerasčišćenih stavova tako da je negde došlo i do odluka o rasformiranju njegovih organizacija. Josip Broz Tito je sredinom 1937 obrazovao omladinsku komisiju CK KPJ, koja je početkom 1938 prerasla u CK SKOJ-a.

KPJ je nastavila sa sve snažnijom aktivnošću protiv profašističke politike režima. Ta aktivnost naročito je došla do izražaja u velikim antifašističkim demonstracijama 1937 prilikom poseta grofa Čana i nemačkog ministra fon Nojrta i manifestacijama miru i antifašističkoj međunarodnoj solidarnosti prilikom dolaska Beneša i ministra narodnofrontovske vlade Francuske Delbosa. U toku 1937 KPJ je vodila masovne akcije na liniji odbrane republikanske Španije. U Španiji se borilo protiv fašizma 1.300 Jugoslovena. Režim je preduzimao sve da spreči njihov odlazak u Španiju i ostrim merama odgovarao na sve akcije KPJ za pomoć španskoj Republici.

Povodom stvaranja Bloka narodnog sporazuma između Seljačko-demokratske koalicije i stranaka Udružene opozicije u Srbiji (oktobra 1937) CK KPJ je na liniji napora da dođe do stvaranja NF pokrenuo akciju za stvaranje Stranke radnog naroda, kao legalne radničke partije. U Zagrebu je obrazovan Glavni inicijativni odbor sa Božidarom Adžijom na čelu, a odmah zatim osnovani su i pokrajinski i okružni inicijativni odbori. Ali stranke Bloka narodnog sporazuma nisu htele s njom da sarađuju zato što je inicijator njenog stvaranja bila KPJ.

U toku 1937 i 1938 vođeni su brojni štrajkovi. KPJ je razbila pokušaj socijal-demokrata da iz URSS izbace komuniste, a njegov Kongres (aprila 1938) bio je manifestacija pobeđe ideje radničkog jedinstva.

Jula 1937 Gorkić je pozvan u Moskvu, smenjen sa dužnosti sekretara CK KPJ i uhapšen pod optužbom da je imperijalistički agent. U to vreme u SSSR su nastale poznate »čistke«, u toku kojih je ubijen ili bačen na dugogodišnje robije znatan broj istaknutih jugoslovenskih revolucionara, među kojima Filip Filipović, Vladimir Čopić, Stjepan Cvijić-Štefek, Kamilo Horvatin, Rade Vujović i drugi.

Krajem 1937 Josip Broz Tito je na poziv KI otišao u Moskvu. Tu je kao mandator KI primio funkciju generalnog sekretara KPJ. Po povratku u zemlju početkom 1938 on je pristupio formiranju novog rukovodstva u čiji su sastav ušli: Edvard Kardelj, Aleksandar Ranković, Franc Leskošek, Miha Marinko, Ivan Milutinović i drugi. Novo rukovodstvo povelu je borbu za sređivanje stanja u KPJ. Mnogi komunisti koji su dotad bili pod uticajem raznih antipartiskih struja bili su spaseni za Partiju, dok su nosioci frakcijskih borbi i demoralisani elementi otpali iz redova KPJ. Time je učvršćeno idejno, organizaciono i akciono jedinstvo KPJ. Pojačanje je rad na omasovljenju Partije naročito u industrijskim centrima i na selu. Pristupilo se sistematskom idejnom i političkom obrazovanju kadrova. Politička emigracija KPJ bila je likvidirana. CK je odlučio da KPJ ne prima nikakvu materijalnu pomoć izvana, već da finansiska i druga sredstva obezbeđuje članarinom i raznim oblicima priloga od strane članova i ostalih radnih ljudi.

Sve ove mere posle obrazovanja novog rukovodstva u zemlji imale su preloman značaj za jačanje KPJ, za njeno još tešnje povezivanje s radnim masama i izrastanje u snažni politički faktor u zemlji u godinama uoči i početkom II Svetskog rata.

Za konsolidaciju i jačanje KPJ značajnu ulogu imala su savetovanja pokrajinskih i oblasnih komiteta sa CK KPJ

(ujesen 1938) i decembarska rezolucija CK, u kojoj je istaknut značaj masovnog političkog rada i mobilizacije svih narodnih snaga na liniji odbrane nacionalne nezavisnosti, zatim značaj borbe za lik komuniste, za uzdizanje nacionalnih kadrova itd.

U proglasu povodom Anšlusa (marta 1938) CK KPJ je ukazao na neposrednu opasnost od fašističke agresije na Jugoslaviju i pozvao u borbu za stvaranje demokratske vlade. U vreme čehoslovačke krize (leto 1938) KPJ je vodila niz antifašističkih akcija. Na poziv KPJ javilo se dobrovoljno 200.000 Jugoslovena za odbranu Čehoslovačke. Na inicijativu KPJ pod parolom »Branimo zemlju!« došlo je do obrazovanja bataljona odbrane.

U vreme parlamentarnih izbora 1938 KPJ je razvila snažnu političku aktivnost. S raspadanjem UO (posle sporazuma vođstva HSS sa pretsednikom vlade Dragišom Cvetkovićem 26 avgusta 1939) i sve otvorenijim približavanjem njenih stranaka režimu na liniji borbe protiv rastućeg revolucionarnog pokreta, razvijao se proces sve snažnije orijentacije masa ka revolucionarno-demokratskom programu KPJ. KPJ se sve više afirmisala kao jedina antifašistička i istinski demokratska politička snaga u zemlji.

Na Savetovanju KPJ juna 1939 (pod Šmarnom Gorom, Slovenija) konstatovano je da se Partija organizaciono i politički učvrstila, donesena je odluka o organizovanju kurseva za marksističko obrazovanje kadrova i ukazano je da je dotada nedovoljna pažnja poklonjena jačanju Partije u Makedoniji i da se još uvek zapažaju greške sektaškog karaktera.

V Zemaljska konferencija SKOJ-a (avgusta 1939 kod Kamnika) održana je u vreme kada je SKOJ imao 9.000 članova i bio već čvrsto stao na put stvaranja masovnog omladinskog pokreta.

Zaokret u politici KI posle izbijanja II Svetskog rata pod uticajem politike vlade SSSR (Pakt o nenapadanju Nemačka—SSSR, podela Poljske, napad SSSR na Finsku), koji je uneo zabunu u međunarodni radnički pokret, nije imao negativnih posledica na politiku KPJ. Što su fašistički agresori neposrednije ugrožavali Jugoslaviju i što se vlada Cvetković—Maček više orijentisala na snagu Trojnog pakta, KPJ je sve više insistirala na rušenju profašističkog režima i na odbrani zemlje od fašističke agresije.

Pogoršanje položaja radnih masa, do koga je došlo posle izbijanja rata usled pojačanog izvoza u fašističke države i sve otvorenijih fašističkih metoda režima, uslovljavalo je jačanje revolucionarnog pokreta. Štrajkovi su sve više primali karakter političkih akcija protiv režima. Sve su češći bili krvavi sukobi režima sa narodom. U demonstracijama u Beogradu 14 decembra 1939 poginula su četiri, a ranjeno je više studenata i radnika. Da bi razbila štrajkove, vlada je donela uredbu o vojnoj mobilizaciji štrajkača. Otvoreni su koncentracioni logori u Bileći i Lepoglavi, u koje su zatvoreni mnogi poznati komunisti.

Početkom 1940 otpočele su pripreme za V Zemaljsku konferenciju KPJ. Svuda su održane partiske konferencije, na kojima su birana rukovodstva i delegati za više konferencije, a u periodu jun—avgust održane su pokrajinske konferencije na kojima su izabrana pokrajinska rukovodstva i delegati za Zemaljsku konferenciju. Na svim ovim konferencijama bilo je oko 1.500 delegata.

Istovremeno su održavane i konferencije organizacija SKOJ-a, a u septembru je održana i VI Zemaljska konferencija, na kojoj su izabrani CK SKOJ-a i delegati za V Zemaljsku konferenciju KPJ. Septembra 1940 SKOJ je imao 17.800 članova.

V Zemaljska konferencija KPJ (održana u Zagrebu 19—23 oktobra 1940) uz učešće 105 delegata, konstatovala je da je Partija organizaciono konsolidovana i da je, zahvaljujući pravilnoj politici, izrasla u snažan politički faktor u zemlji. Konferencija je postavila borbu za demokratizaciju zemlje i očuvanje njene nezavisnosti kao osnov političke platforme KPJ. Na Konferenciji je izabran CK od 29 članova, a za generalnog sekretara Josip Broz Tito. U vreme održavanja Konferencije KPJ je imala 6.455 članova.

Svestrane pripreme i rad Konferencije predstavljali su potvrdu da je KPJ prebrodila slabosti koje su otežavale njen razvitak kroz dugi niz godina i da je u idejnom i političkom pogledu izrasla u monolitnu revolucionarnu partiju. Odluke Konferencije i politička platforma koje su na njoj usvojene omogućile su KPJ da se pripremi za istoriske zadatke koji su se pred nju postavili uoči aprilskog rata i u vreme fašističke agresije i okupacije Jugoslavije.

U jesen 1940 režim je primenjivao sve brutalnije metode protiv rastućeg revolucionarno-demokratskog pokreta. Početkom oktobra vlada je donela odluku o osnivanju vojnih koncentracionih logora, u koje je upućeno, pod izgovorom da idu na vojnu vezbu, 2.000 komunista i simpatizera KPJ. 30 decembra zabranjen je URSS, koji je imao preko 100.000 članova i bio gotovo u celini pod rukovodstvom KPJ. Međutim, ova zabrana nije omela borbu radničke klase, jer je već V Zemaljska konferencija odlučila da se po preduzećima stvaraju odbori radničkog jedinstva, a pri partiskim rukovodstvima sindikalne komisije. Usled toga na izborima za radničke poverenike januara 1941 liste odbora radničkog jedinstva gotovo su svuda odnele punu pobjedu nad režimskim sindikatima.

KPJ je pojačala rad na selu. Stvarani su odbori za borbu protiv skupce preko kojih je vođena borba za svakodnevne zahteve seljačkih masa. Omladinski pokret se sve masovnije razvijao, i aprila 1941 SKOJ je imao već 30.000 članova. Pri svim partiskim rukovodstvima obrazovane su ženske komisije koje su usmeravale rad žena u raznim legalnim organizacijama. Pri CK KPJ i nacionalnim partiskim rukovodstvima obrazovane su vojne komisije za rad u vojsci — za podizanje borbenog raspoloženja i za akcije protiv petokolonaša. Sve uspešno je radila partiska tehnika. KPJ je raspolagala sa 8 ilegalnih štamparija, u kojima su štampani partiski materijali. Marksistička literatura izdavana je i legalno. Održano je više partiskih kurseva koje je organizovao CK KPJ za članove centralnih i pokrajinskih komiteta i druge partiske kadrove. Do aprila 1941 broj članova KPJ porastao je na 8.000. U uslovima najtežih progona i duboke ilegalnosti KPJ je sa svojih 8.000 članova prekaljenih u klasnoj borbi i sa 30.000 članova SKOJ-a, kroz legalne organizacije i forme rada ostvarivala politički uticaj na široke radne mase i sa sve više uspeha pokretala ih u borbu na liniji svoje demokratsko-revolucionarne platforme.

Kada je vlada Cvetković — Maček pristupila Trojnom paktu (25 marta 1941), KPJ je pozvala narod na otpor. Komunisti su organizovali i predvodili demonstracije koje su u mnogim mestima od 25 do 27 marta 1941 uzele široke razmere. Pod snažnim pritiskom naroda oborena je vlada Cvetković — Maček. Posle puča i obrazovanja vlade generala Simovića, KPJ je istakla zahteve za demokratizaciju zemlje, za jačanje njene odbranbene snage i za pakt sa SSSR.

KPJ U PERIODU OSLOBODILAČKOG RATA I NARODNE REVOLUCIJE (1941—1945)

U aprilskom ratu KPJ je nastojala da ojača i produži otpor agresoru. KPJ je poslala svoje članove u vojsku, a njena rukovodstva tražila su od vojnih komandi da se radnici naoružaju za borbu protiv agresora i pete kolone. Međutim, svi njeni pokušaji naišli su na odlučan otpor državnih i vojnih vrhova. 10 aprila, kada su nemačke trupe ušle u Zagreb i proglašena kvislinška Nezavisna Država Hrvatska, CK KPJ odlučio je da se obrazuje Vojni komitet na čelu sa generalnim sekretarom KPJ za pripreme oružane borbe, a 15 aprila u proglasu narodima Jugoslavije, pozivajući i dalje na otpor, istakao da će KPJ i radnička klasa nastaviti borbu protiv okupatora i da će se u toj borbi stvarati istinski nezavisna demokratska Jugoslavija.

Komunisti su politički delovali u vojsci i narodu. Oni su izbegavali zarobljavanje i skrivali oružje. Dok je okupator razbijao Jugoslaviju i stvarao kvislinške režime, KPJ je održala svoje organizaciono jedinstvo i pripremala se za oružanu borbu. Početkom maja održano je savetovanje KPJ, na kome je odlučeno da se nastavi sa pripremama za oružanu

borbu u cilju nacionalnog i socijalnog oslobođenja zemlje i da se na toj platformi radi na stvaranju jedinstva najširih slojeva naroda. Do jula su pri svim rukovodstvima KPJ obrazovani vojni komiteti koji su organizovali prikupljanje oružja i pripremali borce za oružane odrede.

Pokušaj KPJ da dođe do saradnje na liniji borbe protiv okupatora sa rukovodstvima i prvcima bivših građanskih stranaka nije doneo rezultate.

Do jula 1941 broj članova KPJ porastao je na 12.000. 22 juna 1941 Nemačka je napala SSSR. Istog dana CK KPJ, koji je u međuvremenu prešao iz Zagreba u Beograd, izdao je proglas s pozivom narodima Jugoslavije u borbu, a na sednici od 27 juna obrazovao je Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije (GŠ NO POJ). Politbiro CK je 4 jula doneo odluku da se otpočne sa ustankom. Više članova CK upućeno je u pojedine pokrajine radi organizovanja ustanka.

Kao forma pokretanja ustanka prihvaćen je partizanski rat, u procesu koga je trebalo stvarati novu narodnu armiju i narodnu vlast. Izrađena su uputstva o stvaranju i zadacima partizanskih odreda. Tako se KPJ od samog početka orijentisala na organizaciju i vođenje ustanka s dalekosežnim oslobodilačkim i revolucionarnim ciljevima u uslovima II Svetskog rata.

U julu otpočele su oružane akcije širom Jugoslavije. U Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini borbe su već u toku leta imale karakter ustanka. Stvorene su slobodne teritorije, oslobođeni mnogi gradovi. U njima se formirala nova narodna vlast. Partizanske borbe otpočele su jula i u Hrvatskoj i Sloveniji. U Makedoniji je sekretar Pokrajinskog komiteta Šatorov samovoljno i uz saglasnost CK Bugarske radničke partije (komunista) priključio partisku organizaciju Makedonije BRP(k) i prihvatio njen stav da u Makedoniji nema uslova za oružanu borbu. KI je zauzeo stav da makedonska partiska organizacija treba da ostane u sastavu KPJ. Krajem avgusta 1941 obrazovan je novi PK KPJ za Makedoniju, koji je odmah pristupio pripremama za oružanu borbu. Prve partizanske akcije izvedene su oktobra 1941, ali usled snažne reakcije okupatora, uticaja stavova BRP(k) i pada dela novog PK u ruke okupatora ove akcije se nisu proširile. U PK KPJ za Makedoniju ponovo je preovladao uticaj CK BRP(k), pa je bio raspušten Glavni štab i borba obustavljena.

Za vreme ustanka KPJ je vodila borbu za očuvanje i proširenje jedinstva naroda, naročito protiv onih snaga koje su radile na razbijanju ustanka i na izolovanju KPJ od naroda propagirajući stavove izbegličke vlade da je ustanak avanturizam i da borbu protiv okupatora ne treba otpočeti dok sile Osovine ne budu poražene na glavnim svetskim frontovima. Te snage, okupljene oko grupe oficira bivše jugoslovenske vojske na čelu sa pukovnikom Dražom Mihailovićem, otpočele su u tom cilju stvaranje četničkih odreda. Pokušaji CK i GŠ da se s njima postigne sporazum o zajedničkoj borbi protiv okupatora ostali su bez rezultata.

Na Savetovanju u Stolicama (26 septembra 1941) CK KPJ i GŠ sa pretstavnicima rukovodstava iz svih pokrajina donesene su odluke o jačanju vojne organizacije, o potrebi proširivanja postojećih i stvaranja novih slobodnih teritorija i izgradnji novih organa vlasti — narodnooslobodilačkih odbora (NOO), o merama za jačanje jedinstva naroda u borbi i odnosima prema četničkom pokretu. Odlučeno je da se u svim pokrajinama obrazuju glavni štabovi, a GŠ NO POJ preimenovan je u Vrhovni štab (VŠ).

U jesen 1941 najintenzivniji život razvio se na oslobođenoj teritoriji u zapadnoj Srbiji sa centrom u Užicu, gde je u to vreme bilo sedište CK KPJ i VŠ. Tu je počela izlaziti »Borba«, organ KPJ; pristupilo se stvaranju antifašističkih organizacija omladine i žena i odbora NOF i obrazovan je Glavni Narodno-oslobodilački odbor (NOO) za Srbiju.

S jeseni 1941 i tokom zime 1941—1942, za vreme velikih ofanziva okupatora i kvislinga na glavna ustanička žarišta u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, pristalice izbegličke vlade koristile su povlačenje partizanskih

odreda i strahovite represalije okupatora nad narodom za svoju propagandu o odlaganju borbe za povoljnije uslove. Njihovi četnički odredi su počeli otvorene napade na partizanske odrede. Izbeglička vlada je krajem 1941 proglasila te odrede Kraljevskom vojskom u otadžbini, a januara 1942 imenovala je Dražu Mihailovića za svoga ministra vojske. Istovremeno je uz pomoć savezničkih sila organizovala materijalnu i moralno-političku podršku tim odredima, pripisujući im uspehe partizanskih snaga.

Pokušaji CK KPJ i VŠ da preko KI i SSSR upoznaju svet sa stvarnim stanjem u zemlji nisu dali rezultate. KI je apstraktno i bez veze sa stanjem u Jugoslaviji isticala potrebu jedinstva naroda u borbi protiv okupatora, izražavajući sumnju u ispravnost politike KPJ i stojeći na pozicijama vlade SSSR, kojoj je bila bliska sugestija izbegličke vlade da NOP i partizani moraju saradivati sa njenim snagama u zemlji i pokoriti se četničkoj komandi. Takođe su ostali uzaludni svi pokušaji koje je rukovodstvo NOP preduzimalo sve do kraja 1941 da dode do saradnje u borbi protiv okupatora sa voćstvom HSS, koje je pozivalo na mir i lojalan odnos prema okupatoru i NDH.

Tako su u toku ustanka, od tobožnjeg neslaganja u pogledu taktike borbe protiv okupatora, izbeglička vlada i njene snage u zemlji prešli zajedno sa okupatorom u otvorenu oružanu borbu protiv ustanka. Krajem 1941 postalo je očigledno da ustanak može dovesti do pobeđe samo okupljanjem najširih narodnih masa oko platforme KPJ i izolovanjem od naroda izbegličke vlade i ostalih buržoaskih grupacija kao saradnika okupatora. CK KPJ je i dalje isticao kao glavni zadatak borbu protiv okupatora i stvaranje najšireg jedinstva narodnih masa i kritikovao pojave sektaških skretanja, kojih je naročito bilo u Crnoj Gori i Hercegovini. Tamo je ustanak dobio karakter građanskog rata zbog isticanja u prvi plan borbe protiv četničkih snaga. To je sužavalo masovnu bazu ustanka i u toku zime i proleća 1942 uslovlilo privremene poraze. CK KPJ je zbog takvih skretanja odlukom od 8 aprila 1942 smenio PK KP za Crnu Goru. Izložene stavove CK KPJ je razradio u »Proleteru«, koji je izišao početkom 1942 u Foči.

Odlukom od 22 decembra 1941 o obrezovanju Prve proleterske brigade i donošenjem Statuta proleterskih narodnooslobodilačkih udarnih brigada počeo je proces stvaranja armije iz partizanskih odreda, što je bio presudan korak u organizaciji i vođenju uspešnog oslobodilačkog i revolucionarnog rata.

Početkom 1942 izrađeni su prvi propisi o ustrojstvu i zadacima NOO i propisi o stvaranju organa vojne vlasti u pozadini, koji će u saradnji sa NOO raditi na organizaciji slobodnih teritorija u službi frontu. Dalje su razrađeni stavovi po pitanju stvaranja i aktivnosti masovnih antifašističkih organizacija: NOF, Antifašističkog fronta žena (AFŽ) i Ujedinjenog saveza antifašističke omladine (USAO). KPJ je izgrađivala i na neoslobođenoj teritoriji ilegalne NOO i antifašističke organizacije. Postavljeni su organizacioni principi stvaranja partiskih organizacija u vojnim jedinicama, u organima nove vlasti i u masovnim organizacijama. Dato je uputstvo da se što više članova KPJ i radnika prebaci iz okupiranih gradova u partizanske jedinice i na rad na oslobođenim teritorijama, a da na neoslobođenoj teritoriji ostanu manja rukovodstva i organizacije. Da bi omogućio održavanje veza i rukovođenje u čitavoj zemlji, CK KPJ je februara 1942 obrazovao u Zagrebu Organizacioni sekretarijat CK za neoslobođene krajeve, u koji su ušli Edvard Kardelj i Ivo Lola Ribar.

Osnivanje radiostanice »Slobodna Jugoslavija« u SSSR 11 novembra 1941, koja je prenosila ratne izveštaje i saopštenja VŠ i popularisala NOB u zemlji i inostranstvu, predstavljalo je značajnu pomoć SSSR-a NOP-u. Ali je KI i dalje u toku 1942 izražavala sumnju u ispravnost politike KPJ i nije prihvatila objašnjenje CK KPJ o uzrocima sukoba sa izbegličkom vladom i njenim snagama u zemlji. Zbog toga početkom 1942 nije primljena obećana pomoć u ratnom materijalu od SSSR.

U junu 1942, posle niza ofanziva u kojima je neprijatelj postigao znatne uspehe u Srbiji, Crnoj Gori, Hercegovini i

istočnoj Bosni, CK i VŠ NOV obrazovali su grupu od pet proleterskih brigada i odlučili da težište borbe prenesu u zapadne krajeve u kojima je u to vreme ustanak bio u poletu. Prodor sa grupom brigada u zapadnu Bosnu prerašao je u ofanzivu koja je trajala sve do sredine januara 1943. U toku ofanzive u Bosni i Hrvatskoj stvorena je slobodna teritorija od blizu 50.000 km², što je omogućilo da se novembra 1942 pređe na formiranje divizija i korpusa Narodnooslobodilačke vojske (NOV). Na slobodnoj teritoriji bio je izgrađen sistem vlasti NOO i vojno-teritorijalnih organa. Ostvareno je jedinstvo naroda i bratstvo Srba, Hrvata i muslimana. Na slobodnoj teritoriji Bosanske Krajine održani su I Kongres USAOJ, I Konferencija AFŽJ i niz drugih manifestacija.

Za to vreme u čitavoj zemlji situacija se razvijala u korist NOP. Snažna ustanička žarišta obrazovana su u Sloveniji, Slavoniji i Sremu, a partizanska borba zahvatila je i severnu Hrvatsku. Ojačane su partizanske snage u istočnoj Bosni i južnoj Srbiji. Juna 1942 obrazovan je u Makedoniji novi PK KPM i više partizanskih odreda. U Crnoj Gori i Hercegovini ponovo je raslo raspoloženje naroda za borbu.

U takvim uslovima CK KPJ smatrao je za potrebno da se stvori jedno opštepitičko jugoslovensko telo, koje bi, primajući i funkcije najvišeg organa vlasti, izrazilo stepen razvika i društveno-političku orijentaciju NOP i kao takvo doprinelo njegovoj međunarodnoj afirmaciji i unutrašnjem jačanju. CK KPJ je o tome obavestio KI, koja je tražila da se tome telu ne daje karakter vlade već da se pitanje vlasti ostavi za kraj rata. Zbog toga se AVNOJ na svom I Zasedanju (Bihać, 27 novembra 1942) konstituisao kao opštepitičko telo, ali je njegov Izvršni odbor, preuzevši rukovođenje organima nove vlasti na oslobođenoj teritoriji, predstavljao klicu nove vlade.

Razbijanjem IV i V neprijateljske ofanzive u prvoj polovini 1943 i zatim razoružavanjem italijanske okupacione armije, NOP je krajem 1943 postao odlučujuća vojna i politička snaga. NOV je imala oko 300.000 vojnika i kontrolisala je najveći deo jugoslovenske teritorije, na kojoj je bio izgrađen sistem narodne vlasti. U Hrvatskoj, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori bila su obrazovana zemaljska veća narodnog oslobođenja. U Makedoniji, posle sprovođenja odluke CK KPJ o obrazovanju CK KP Makedonije (marta 1943) i učvršćenju partiske organizacije, došlo je do preloma u razviku ustanka. U Hrvatskoj bio je razbijen uticaj voćstva HSS i ustanak se omasovio. Četnicima su bili zadati odlučujući vojnički i politički udarci. Povećani značaj jugoslovenskog ratišta doveo je do međunarodne afirmacije NOV.

U maju 1943 došla je u VŠ NOV prva anglo-američka vojna misija. NOP je ostvario saradnju sa oslobodilačkim pokretima susednih naroda, pružajući im znatnu pomoć

U takvoj situaciji održano je 29 novembra 1943 u Jajcu II Zasedanje AVNOJ-a, koje je proglasilo stvaranje nove države na demokratskim i federativnim principima, oduzelo izbegličkoj vladi prava zakonite vlade, zabranilo kralju povratka u zemlju i obrazovalo Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije (NKOJ) kao prvu vladu nove Jugoslavije.

U toku 1944 i 1945 naporedo sa borbom za konačno oslobođenje zemlje KPJ je usmerila napore na dalju izgradnju državnih organizacija. U duhu odluke o federativnom uređenju, zemaljska antifašistička veća u Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Srbiji i Makedoniji konstituisala su se u toku 1944 u vrhovna zakonodavna tela, a marta i aprila 1945 njihovi izvršni odbori reorganizovali su se u vlade. To je bio izraz revolucionarnim putem rešenog nacionalnog pitanja u Jugoslaviji. Za to vreme dalje se usavršavao novi sistem vlasti NOO. Već u toku rata otpočeo je proces eksproprijacije buržoazije konfiskacijom imovine saradnika okupatora i drugim revolucionarnim merama. U oslobođenim delovima KPJ je razvila pokret za obnovu zemlje.

Na zajednički pritisak britanske i sovjetske vlade da dode do kompromisa između izbegličke vlade i NKOJ,

rukovodstvo NOP je u interesu međunarodnog priznanja nove Jugoslavije pristalo na pregovore sa pretседnikom nove kraljevske vlade Ivanom Šubašićem (juna i novembra 1944). CK KPJ je smatrao da privremeni kompromis sa predstavnicima starog poretka, s obzirom na izvojevanu pobjedu, neće dovesti u pitanje dalji razvoj revolucije i prelazak na socijalističku izgradnju zemlje.

Na III Zasedanju AVNOJ-a, avgusta 1945, donesen je niz značajnih zakona. U toku njegovog rada i u pripremama izbora za Konstituantu razotkrivena je kontrarevolucionarna uloga predstavnika buržoazije u zajedničkoj vladi obrazovanoj 7. marta 1945. U toku 1945 održani su sudski procesi saradnicima okupatora i gotovo sva krupna buržoazija bila je eksproprisana. Nova država je, podrštavajući sredstva za proizvodnju, stvorila bazu za organizaciju socijalističke proizvodnje. U 1945 sprovedena je agrarna reforma. Izbori za Konstituantu održani su 11. novembra. Republika je proglašena 29. novembra, a 31. januara 1946 donesen je Ustav socijalističke Jugoslavije. Na bazi Ustava dograđen je sistem vlasti, sistem rukovođenja privredom i drugim sektorima društvenog života. Sprovedenjem valutne reforme, uvođenjem progresivnog poreskog sistema, preuzimanjem spoljne trgovine i celokupnog bankovnog sistema, država je obezbedila čvrste ekonomske pozicije i neophodnu osnovu za prelaz na plansku privredu. U privredi, pored privatnog, stvoren je državni i zadrugi sektor.

KPJ U PRVIM GODINAMA SOCIJALISTIČKE IZGRADNJE ZEMLJE I BORBI ZA OČUVANJE NJENE NEZAVISNOSTI (1945—1950)

Tokom 1945 i 1946 Partija je u procesu obnove ratom razorene zemlje pokrenula, preko masovnih političkih organizacija, najšire slojeve naroda.

Istovremeno je KPJ osujetila pokušaj Dragoljuba Jovanovića i drugih koji su, polazeći od tobožnjih principijelnih razmimoilaženja između interesa radničke klase i seljaštva, nastojali da razbiju Narodni front stvaranjem t.zv. Seljačkog bloka.

KPJ je iz rata izašla sa 141.066 članova. Odmah posle rata u celoj zemlji su održani izbori za partijsko rukovodstvo. Maja 1945 održan je Osnivački kongres KP Srbije. Izgrađen je partijski aparat preko koga je Partija neposredno usmeravala celokupni razvitak. Obnovljeni su sindikati, završena organizaciona izgradnja Narodnog fronta, a USAOJ reorganizovan u Narodnu omladinu.

Kao osnovne smernice Prvog petogodišnjeg plana (1947—1952) KPJ je postavila izvlačenje zemlje iz zaostalosti, jačanje socijalističkih snaga i učvršćenje nezavisnosti. Težište izgradnje postavljeno je na tešku industriju, kao osnovu za razvitak ostalih grana industrije i za socijalističku rekonstrukciju poljoprivrede. Uporedo sa privrednim razvojem jačao je i dalje se razvijao državni aparat da bi mogao udovoljiti svim zahtevima u uslovima centralizovanog administrativnog rukovođenja privredom.

Odmah posle rata KPJ je bila inicijator razvijanja svestrane saradnje sa SSSR i zemljama narodne demokratije. Jugoslavija je sklopila niz političkih, privrednih i drugih ugovora s tim zemljama. Od ukupnog jugoslovenskog izvoza u te zemlje je išlo 52,9%, a od ukupnog uvoza 49,3% dolazilo je iz njih. Izgradnja niza krupnih objekata bila je povezana s uvozom investicione opreme ili kreditima iz SSSR i drugih istočnoevropskih zemalja. Istovremeno, Jugoslavija je pružala pomoć nekim zemljama narodnih demokratija, naročito Albaniji.

Međutim, od 1945 u međudržavnim i međupartijskim odnosima između SSSR i Jugoslavije pojavljivali su se razni problemi koji su u celini ulazili u sklop pitanja o izgradnji pravih odnosa između socijalističkih zemalja i komunističkih partija na vlasti. Staljin je težio da na svaki način osigura dominaciju i nad Jugoslavijom.

KPJ je jedan od inicijatora stvaranja Informacionog biroa nekih komunističkih partija (Informbiro) kao tela koje bi služilo za razmenu iskustava i koordinaciju

na bazi dobrovoljnosti i saglasnosti. Na takvim načelima obrazovan je, ujesen 1947, Informbiro (IB). Beograd je bio određen za sedište IB i u njemu je počeo da izlazi organ IB »Bazis mir, za narodnu demokratiju«.

Posle posete jugoslovenske partijske i vladine delegacije Moskvi, februara 1948, kada je Staljin vršio otvoreni pritisak na Jugoslaviju, usledila je od 18. marta do 9. maja 1948, prepiska između CK SKP(b) i CK KPJ, u kojoj je CK SKP(b) tvrdio da se u Jugoslaviji kritikuje SKP(b) i SSSR, da u KPJ nema demokratije, da na jugoslovenskom selu jača kapitalizam, da je KPJ usvojila teoriju mirnog urastanja kapitalističkih elemenata u socijalizam, negirao ulogu KPJ u ratu, tvrdio da je Crvena armija oslobodila Jugoslaviju i omogućila da KPJ preuzme vlast i zahtevao bezuslovnu kapitulaciju KPJ, ističući da će sukob uticati na međudržavne odnose. Istovremeno je upoznao rukovodstva svih komunističkih partija-članica IB-a sa svojim optužbama protiv KPJ i angažovao i njih na toj liniji.

Plenum CK KPJ odbacio je 12. aprila optužbe CK SKP(b) kao neosnovane, istakao da je suština spora u različitim shvatanjima odnosa između socijalističkih zemalja i kao bitan uslov pravih odnosa istakao uzajamno poštovanje nacionalne nezavisnosti.

CK SKP(b) je odbacio predlog CK KPJ da se spor razmotri između CK SKP(b) i CK KPJ i zahtevao da se iznese pred IB, čemu se CK KPJ usprotivio. U međuvremenu CK KPJ je upoznao partijski aktiv sa sadržinom pisama, a 20. maja doneo odluku o sazivanju Kongresa Partije za jul 1948.

IB se sastao u junu i doneo Rezoluciju o stanju u KPJ, u kojoj su iznesene optužbe protiv KPJ iz pisama CK SKP(b) i istaknuto da je KPJ svojim nedolaskom na sastanak IB isključila Jugoslaviju iz zajednice socijalističkih zemalja. U Rezoluciji se poziva članstvo KPJ da prisili rukovodstvo da odustane od svojih stavova ili da ga smeni ako ono to ne učini. Jugoslovenska štampa objavila je 30. juna Rezoluciju IB i odgovor CK KPJ.

SSSR i ostale socijalističke zemlje odmah su pokrenuli protiv KPJ svoj propagandni aparat i otpočeli da vrše ekonomski pritisak. U takvoj situaciji KPJ se pripremala za V Kongres. Članstvo KPJ i narod pokazali su jednodušnost u odbijanju optužbi i kleveta izloženih u Rezoluciji IB. Samo neznatan broj pojedinaca izjasnio se za Rezoluciju.

V Kongres KPJ održan je od 21. do 28. jula 1948 u Beogradu uz učešće 2.344 delegata, koji su predstavljali 468.175 članova. U referatima i diskusiji Kongres je prikazao istorijski razvitak KPJ, teoretski obradio razvoj jugoslovenske socijalističke revolucije, ukazao na mogućnosti i puteve socijalističke izgradnje zemlje. Kongres je doneo novi Program i Statut i izabrao CK od 63 člana, u koji su izabrani svi dotadašnji članovi CK KPJ. Kongres je takođe doneo Rezoluciju o odnosima KPJ prema IB i Rezoluciju o daljim zadacima.

Do početka 1949 održani su partijski kongresi po republikama, a pokrajinske konferencije KP u Bosni i Hercegovini i u Crnoj Gori pretvorene su u osnivačke kongrese.

Decembra 1948 Kongres SKOJ-a i Narodne omladine sproveo je odluku V Kongresa KPJ o spajanju ove dve organizacije u jedinstvenu organizaciju — Narodnu omladinu. Održan je i III Kongres Narodnog fronta (aprila 1949).

KPJ je usmeravala izgradnju zemlje u pravcu dovršavanja ključnih objekata Petogodišnjeg plana, pružajući istovremeno otpor sve snažnijem pritisku SSSR i drugih istočnoevropskih zemalja. U toku 1948 dovršen je proces nacionalizacije industrije i preuzimanja trgovine na malo u ruke države. Široki pokret za stvaranje seljačkih radnih zadruga (SRZ) u toku 1948 i 1949 ispoljio je veliki uticaj KPJ na radno seljaštvo, ali je masovno stvaranje zadruga pokazalo da samo udruživanje poljoprivrednih proizvođača bez odgovarajućih uslova za modernu proizvodnju nije put podizanja produktiv-

nosti poljoprivrede već često njenog nazadovanja. Analizirajući ova iskustva, CK KPJ je krajem 1949 na III Plenumu ukazao na slabosti pokreta za stvaranje SRZ.

Posle V Kongresa Komunistička partija Jugoslavije ulaže napore u pravcu teoretskog osvetljavanja uzroka sukoba između KPJ i SKP(b) i iznalaženja rešenja za osnovne probleme daljeg razvika socijalizma. Uočavajući opasnost od birokratskih deformacija, CK KPJ je na II Plenumu (januar 1949) doneo direktivu o postepenom napuštanju administrativnih metoda upravljanja putem decentralizacije rukovođenja privredom. Krajem 1949, stvaranjem prvih radničkih saveta kao savetodavnih tela pri upravama preduzeća, učinjeni su prvi koraci ka uvođenju sistema samoupravljanja neposrednih proizvođača.

U toku 1949 sve više je rastao pritisak zemalja istočnog bloka. To je godina monstr-procesa (Koči Džodzeu u Albaniji, Rajku u Mađarskoj i Trajču Kostovu u Bugarskoj), na kojima je Jugoslavija optuživana da radi za račun imperijalizma na rušenje zemalja narodnih demokratija, i koji su bili osnova za novu rezoluciju IB protiv KPJ i FNRJ, za vojne provokacije na njenim granicama i za isticanje pretenzija Bugarske i Albanije prema Makedoniji, odnosno Kosmetu. Dolazi do ekonomske blokade Jugoslavije, usled koje je njena privreda pretrpela ogromne štete. FNRJ je na to odgovorila ulaganjem sve većih napora za očuvanje ugrožene nezavisnosti zemlje. Povećana su ulaganja u izgradnju vojne industrije na račun drugih objekata. Zaključeni su ugovori sa SAD za vojnu i drugu pomoć Jugoslaviji i, uz znatne teškoće, proširena privredna saradnja sa zemljama Zapada. Ekonomska blokada i ulaganja u vojnu industriju uticali su da je u 1949 i kasnije bio zaustavljen porast životnog standarda iz prvih posleratnih godina. Zahvaljujući monolitnom jedinstvu naroda oko KPJ i njegovom svesnom podnošenju napora, to nije imalo negativnih posledica na političko stanje u zemlji. Vlada FNRJ je ocenila politiku istočnog bloka kao agresivnu i o tome obavestila OUN krajem 1949, ističući spremnost da normalizuje odnose sa zemljama toga bloka na bazi ravnopravnosti.

KPJ U BORBI ZA SOCIJALISTIČKU DEMOKRATIJU (1950—1959)

Prikupljena su prva iskustva iz rada radničkih saveta i nastavljeno je sa jačanjem uloge neposrednih proizvođača u upravljanju. Koreniti prelom u tom pogledu učinjen je donošenjem Osnovnog zakona o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva (27 juna 1950). Reorganizacijom privrednog sistema tokom 1951, postepeno su stvarani ekonomski okviri radničkog samoupravljanja (mere za ukidanje sistema administrativne distribucije, obaveznog otкупа i obezbeđenog snabdevanja, za samostalnije istupanje preduzeća na tržištu i za slobodnije delovanje zakona tržišta). Krajem 1951 Savezna narodna skupština je postavila osnove novog privrednog sistema saobraženog slobodnijem delovanju ekonomskih zakona u uslovima robne proizvodnje i slobodnijeg poslovanja privrednih organizacija, a društveni plan postavljen je tako da daje samo osnovni smer razvika i osnovne proporcije u okviru kojih privredne organizacije razvijaju svoju inicijativu.

Istovremeno, KPJ je postavila osnove svoje politike u borbi za socijalističku rekonstrukciju poljoprivrede. Ukinute su mašinsko-traktorske stanice, a sredstva za proizvodnju predata su socijalističkim privrednim organizacijama; u poslovanju SRZ usvojen je princip rentabiliteta i ekonomske zainteresovanosti seljaka i zajednice; istaknut

je značaj zemljoradničke zadruge opšteg tipa koja razvija svoju aktivnost od najnižih formi do organizovanja krupne zadruge proizvodnje.

KPJ je dala inicijativu i za izmene u mehanizmu političke vlasti, za demokratizaciju i razvijanje demokratskih prava građana i u tom smislu sprovedene su mere (reorganizacija savezne i republičkih vlada i smanjenje državnog aparata, novi Zakon o narodnim odborima, uvođenje veća proizvođača, novi Krivični zakonik, reorganizacija Uprave državne bezbednosti itd.).

Uloga i rad Partije saobraženi su novom privrednom i političkom sistemom. Sprovedene su mere u cilju otklanjanja tendencije srašćivanja uloge Partije sa funkcijom vlasti i odvajanja Partije od neposrednog, operativnog rukovođenja privredom i drugim sektorima društvenog života (smanjenje broja profesionalnih partiskih radnika i aparata, odvajanje funkcije sekretara komiteta od funkcije predsednika narodnog odbora itd.). Sve više se ističe uloga KPJ kao idejnog i političkog predvodnika radnih masa u borbi za izgradnju socijalističkih društvenih odnosa. Slične mere sprovedene su i u masovnim političkim organizacijama. Od V Kongresa do juna 1952 broj članova KPJ porastao je od 468.175 na 779.382.

Proces razvijanja socijalističke demokratije potstakao je razvika teoretske misli i pojačao napore Partije u traženju najboljih rešenja za probleme koje je praksa postavljala. IV Plenum CK KPJ istakao je značaj teoretskog rada i razvijanja borbe mišljenja.

Čitav ovaj unutrašnji razvika praćen je pojačanim pritiskom sa Istoka. KPJ je razotkrivala Staljinovu hegemonističku politiku, boreći se da istina o suštini ovog sukoba prodre u svet. Ona je usmeravala spoljnu politiku zemlje u pravcu borbe protiv blokovskog zaoštavanja i hladnog rata, za rešavanje međunarodnih sporova mirnim putem i za razvijanje saradnje u okviru OUN.

VI Kongres KPJ (Zagreb, novembra 1952) održan je u znaku borbe za jačanje socijalističke demokratije i čuvanje nezavisnosti zemlje. Kongres je sumirao rezultate i iskustva razvika socijalističke demokratije i potvrdio pravilnost orijentacije KPJ posle V Kongresa. Kongres je ukazao na novu ulogu Partije i u tom duhu promenio njeno ime u Savez komunista.¹ Donesen je novi Statut, kojim se naglašava javnost rada SKJ i široka mogućnost uvida radnih ljudi u rad njegovih organizacija, ističe važnost borbe za lik komunista, proširuju prava osnovnih organizacija u pogledu primanja i isključenja i ukida kandidatski staž.

Posle donošenja Ustavnog zakona januara 1953, SKJ je delovao u pravcu dalje izgradnje sistema neposredne socijalističke demokratije, što je bio cilj novih zakona (o društvenom samoupravljanju u oblasti zdravstva, prosvete, kulture, pravosuđa, Zakon o univerzitetima, novi Izborni zakon itd.). Partija je dala inicijativu za saobražavanje školskog sistema potrebama društvenog razvika.

U pogledu privrednog razvika SKJ je dao inicijativu za povećanje proizvodnje potrošne robe, za savlađivanje nastalih disproporcija između razvika bazične industrije, s jedne, i poljoprivrede i prerađivačke industrije, s druge strane i za dalje podizanje životnog standarda. To je bila osnova Društvenog plana za 1954.

SKJ je u procesu borbe za socijalističku demokratiju usmeravao aktivnost masovnih organizacija. Na IV Kongresu (februara 1953) Narodni front promenio je ime u Socijalistički savez radnog naroda (SSRNJ). Suština promene proizilazila je iz stava SKJ da određivanje smernica socijalističkog razvika treba da izrasta iz svesne političke akcije radnih masa okupljenih u SSRNJ, koji tako postaje javna tribina socijalističke politike i misli i politička osnova celokupnog državnog i društvenog mehanizma socijalističke demokratije. SSRNJ objedinjava aktivnost svih drugih masovnih organizacija, koje, pored zadataka opšteg karaktera, rešavaju specijalne probleme na područjima svoga delovanja.

¹ Vidi: »Savez komunista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 137—146 (17—26)

Posle VI Kongresa SKJ je nastavio borbu za pravilno shvatanje i ostvarivanje uloge SKJ u novom sistemu. II, III i IV Plenum CK imali su ta pitanja u dnevnom redu. U nizu pojava zaostajanja za opštim razvitkom, pojava partikularizma, prakticizma i odsustva političkog prilaženja problemima, i ostataka birokratizma i malograđanskog anarhizma, isticao se slučaj Milovana Đilasa. On je bio nosilac malograđansko-anarhističke stihije, a njegova gledanja svodila su se na negiranje rukovodeće uloge radničke klase i SKJ.

III Plenum CK SKJ održan početkom 1954 bio je posvećen razotkrivanju tih shvatanja. Kasniji razvitak pokazao je jasnije suštinu Đilasovog shvatanja i njegovo pretvaranje u agenta inostrane reakcije.

Još u toku 1953 Partija je dala inicijativu za izgradnju novog komunalnog sistema, koji zajedno sa sistemom radničkog samoupravljanja, predstavlja osnovu socijalističkih društvenih odnosa u Jugoslaviji. Zakonom o uređenju opština i srezova (juna 1955) komuna-opština postavljena je kao osnovna ćelija društvenog mehanizma, u kojoj se individualni interesi trudbenika usklađuju sa interesima zajednice i kroz koju se mase trudbenika uključuju u neposredno vođenje društvenih poslova. Kasnijim merama i, naročito, reorganizacijom budžetskog sistema krajem 1957 kad je na nju prenesen niz funkcija iz sresa i republike, stvorena je materijalna osnova komune i proširena su njena prava.

U procesu decentralizacije i izgradnje novog privrednog sistema nastao je opšti polet u razvitku, ali je u težnji za što bržom privrednom izgradnjom došlo do pojava probijanja investicionih fondova, što je ugrožavalo sprovođenje opšteg kursa ka otklanjanju disproporcija u privredi i podizanju životnog standarda. Zato je Izvršni komitet CK SKJ septembra 1955, a zatim i IV Plenum Saveznog odbora SSRNJ, istakao neophodnost povećanja industrijske proizvodnje za široku potrošnju, poljoprivrede i komunalne izgradnje. To je postala osnova Petogodišnjeg plana za period 1957—1961.

Posle Staljinove smrti otpočeo je proces normalizacije odnosa između Jugoslavije i SSSR. Za vreme posete Hruščova i Bulganina Jugoslaviji juna 1955, donesena je Beogradska deklaracija, u kojoj su proklamovani principi razvijanja prijateljskih odnosa između dve zemlje i partije na bazi ravnopravnosti. Ti principi su potvrđeni Moskovskom deklaracijom, donesenom 21 juna 1956 za vreme posete predsednika Tita SSSR. Na bazi tih deklaracija razvijao se proces normalizacije odnosa: utvrđeno je više aranžmana za privrednu saradnju (krediti od strane SSSR i drugi oblici) i saradnju na ostalim poljima. Međutim, ubrzo se pokazalo da u SSSR nisu bila prevaziđena Staljinova shvatanja o odnosima među socijalističkim zemljama. Odlučnost Jugoslavije da ne pristupi takozvanom socijalističkom lageru ponovo je dovela do pogoršavanja međudržavnih i međupartiskih odnosa, naročito posle odbijanja SKJ da potpiše Deklaraciju 12 komunističkih i radničkih partija, donesenu u Moskvi novembra 1957.

U dosadašnjem periodu KPJ je ulagala napore u pravcu razvijanja saradnje sa komunističkim i radničkim partijama i drugim progresivnim pokretima u svetu. Takva saradnja donela je značajne rezultate kako sa stanovništa borbe za mir i socijalizam, tako i sa stanovništa upoznavanja progresivne svetske javnosti sa suštinom sukoba između KPJ i IB.

SKJ je razotkrivao suštinu antijugoslovenske kampanje reakcionarnih krugova Zapada do koje je došlo usled normalizacije odnosa sa SSSR i posle slučaja Đilasa i grupe bivših socijalista-saradnika okupatora iz vremena rata. Vlada FNRJ otkazala je decembra 1957 primanje vojne pomoći SAD..

Kroz dosadašnji period Jugoslavija se u svojoj spoljnoj politici zalagala za pobedu principa aktivne koegzistencije.

U toku 1957 otpočele su pripreme za VII Kongres SKJ. Radilo se na projektima novog programa i statuta. Vodeći upornu borbu protiv ostataka birokratizma, zapostavljanja rukovodeće uloge SKJ i iskrivljavanja lika komunista, Izvršni komitet CK SKJ je februara 1958 uputio Pismo svim članovima SKJ ukazujući na te slabosti i na put njihovog ispravljanja. Razrada i primena postavki Pisma u organizacijama SKJ razvila je živu aktivnost komunista.

VII Kongres SKJ održan je u Ljubljani 22—26 aprila 1958, uz učešće 1.791 delegata. Posle referata CK koje su podneli Josip Broz Tito, Aleksandar Ranković, Edvard Kardelj i Moma Marković, Kongres je usvojio novi Program i Statut.

VII Kongres SKJ istakao je da međunarodnu situaciju karakteriše postojanje dva suprotna bloka, koji pitanju međunarodnih odnosa prilaze sa stanovišta svojih blokovskih interesa, što predstavlja izvor zaoštavanja i trke u naoružanju, i, nasuprot tome, politika niza nezavisnih, vanblokovskih zemalja u kojoj dominiraju principi aktivne, miroljubive koegzistencije; ocenio XX Kongres KPSS kao manifestaciju pozitivnih društvenih procesa u SSSR; zauzeo stav prema kritici nacrtu Programa SKJ u zemljama istočnog bloka i osudio odluku njihovih komunističkih partija da ne pošalju svoje delegacije na Kongres. Novim Programom SKJ je potvrdio svoj raniji stav prema pitanju pristupanja Jugoslavije »socijalističkom lageru«, što je bio razlog za nove napade iz istočnog bloka.

Ocenjujući unutrašnji razvitak Jugoslavije, Kongres je istakao da su novi socijalistički odnosi, koji se razvijaju na novoj ekonomskoj osnovi, definitivno odneli pobedu. Krajem 1957 obim industrijske proizvodnje bio je u odnosu na 1939 veći za 3,1 puta. Istovremeno je znatno izmenjena socijalna struktura stanovništva: procenat seoskog stanovništva pao je od 76,3% u 1939 na 56% u 1957.

Program usvojen na VII Kongresu uopštio je iskustvo borbe SKJ za izgradnju socijalističkih društvenih odnosa. U njemu su izloženi pogledi jugoslovenskih komunista na pitanja savremenog unutrašnjeg i međunarodnog razvika i određene smernice njihove buduće aktivnosti. Program daje ocenu savremenog kretanja kapitalizma, stanja u međunarodnom radničkom pokretu i uslova borbe za socijalizam; analizira međunarodne odnose i principe spoljne politike Jugoslavije; iznosi uslove i osobenosti razvika jugoslovenske socijalističke revolucije; analizira društveno-političku strukturu i osnove socijalističke demokratije u Jugoslaviji, ukazuje na puteve njenog daljeg razvika i određuje društvenu ulogu i idejne osnove SKJ.

Kongres je doneo i novi Statut SKJ, u kome se ističu demokratičnost u unutrašnjem životu SKJ, prava članova i njihovo aktivno učešće u izgrađivanju stavova putem borbe mišljenja.

Kongres je usvojio Rezoluciju o narednim zadacima SKJ i izabrao novi CK od 135 članova. Za generalnog sekretara SKJ ponovo je izabran Josip Broz Tito, a za sekretare Edvard Kardelj i Aleksandar Ranković.

IZVOR: Materijali V Zemaljske konferencije — »Komunist«, br. 1/1947; V Kongres KPJ — Stenografske beleške, »Kultura«, 1949; VI Kongres KPJ — »Kultura«, 1958; VII Kongres KPJ — Stenografske beleške, »Kultura«, 1958; Istoriski arhiv CK SKJ.

P. M.

VIDI: »Savez komunista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 137—146 (17—26). »Programi i programski dokumenti KPJ (SKJ)«, str. 96—98 (12—14); »Statuti KPJ (SKJ)«, str. 98—100 (14—16); »VII Kongres Saveza komunista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled« 1958, str. 157—162 (19—24); »III Kongres Saveza komunista Bosne i Hercegovine«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 93—95 (9—11); »IV Kongres Saveza komunista Hrvatske«, str. 147—151 (27—31); »III Kongres Saveza komunista Makedonije«, str. 185—188 (39—42); »IV Kongres Saveza komunista Srbije«, str. 225—226 (45—46); »IV Kongres Saveza komunista Sldvenije«, str. 227—234 (47—54); »III Kongres Saveza komunista Crne Gore«, str. 284—286 (64—66). »Međunarodni kontakti SKJ i SSRNJ u 1956 godini«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 76—80 (6—10).

III KONGRES SAVEZA KOMUNISTA CRNE GORE

III Kongres Saveza komunista Crne Gore¹ održan je u Titogradu od 1 do 3 jula 1959.

Za Kongres je izabran 351 delegat, koji je predstavljao 27.860 članova Saveza komunista Crne Gore, kao i 156 gostiju. Iz opravdanih razloga Kongresu nije prisustvovalo 8 delegata. Prosečan staž delegata u Savezu komunista je 15 godina i 7 meseci.

Kongresu su prisustvovali predstavnici CK SKJ član Izvršnog komiteta CK SKJ Franc Leskošek, a kao delegati Svetozar Vukmanović i Veljko Vlahović, predstavnici centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika: Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, kao i predstavnici Oblasnog komiteta Kosova i Metohije.

Kongres je 1 jula otvorio sekretar CK SK Crne Gore Blažo Jovanović.

U ime Izvršnog komiteta CK SKJ i druga Tita Kongres je pozdravio Franc Leskošek.

Član Izvršnog komiteta CK SK Crne Gore Nikola Kovačević govorio je o 40-godišnjici KPJ.

Izveštaj CK SK Crne Gore nije čitan na Kongresu pošto je ranije bio podeljen delegatima. Prema podacima iz Izveštaja, Savez komunista Crne Gore ima 27.860 članova; između II i III Kongresa primljena su 8.674 nova člana.

U referatu »Savez komunista Crne Gore u borbi za dalji društveni i ekonomski razvitak«, koji je podneo sekretar CK SK Crne Gore Blažo Jovanović, govorio se o krupnim promenama u društveno-političkom i privrednom razvitku ove Republike u periodu od II do III Kongresa, o nastojanjima Saveza komu-

¹ Osnivački kongres Komunističke partije Crne Gore održan je oktobra 1948, a II Kongres oktobra 1954.

CENTRALNI KOMITET SK CRNE GORE

Dušan Asanović
Filip Bajković
Luka Banović
Vojo Biljanović
Milo Boričić
Vlado Božović
Mihailo Brajović
Dušan Brajušković
Jovanka Brinić
Savo Brković
Dobrosav Čulafić
Petar Ćurić
Đuro Ćagorović
Miro Dragašević
Spaso Drakić
Gojko Durutović
Nikola Đakonović
Veselin Đuranović
Dušan Đurović
Milijan Gagović
Gojko Garčević
Vojin Jauković
Savo Joksimović
Blažo Jovanović
Lidija Jovanović
Milo Jovičević
Jovo Kapičić

Radimir Komatina
Nikola Kovačević
Rade Kovačević
Vjera Kovačević
Branko Lazović
Đoko Lekić
Radovan Lekić
Pavle Lopičić
Dragiša Maksimović
Milo Medigović
Radomir Medojević
Iko Mirković
Vukašin Mićunović
Vukosaša Mićunović
Andrija Mugoša
Vojo Nikolić
Branko Nilević
Milan Novaković
Dobriša Ojđanić
Mihailo Ojđanić
Miladin Perović
Đorđije Peruničić
Velizar Perunović
Mato Petrović
Vlado A. Popović
Rade Prelević
Aleksandar Radević

Vuko Radovanović
Vuko Radović
Vlado Raičević
Mustafa Redžepagić
Vaso Stajkić
Savo Starović
Drago Stojović
Vlado Stjepović
Vlado Strugar
Spasoje Šarac
Jefto Šćepanović
Nikola Šekularac
Veilzar Škerović
Budislav Šokić
Radojica Šoškić
Stana Tomašević
Radovan Vojinović
Todor Vojvodić
Milo Vrbica
Drago Vućinić
Nikola Vujanović
Luka Vujović
Periša Vujošević
Milan Vukasović
Dušan Vuković
Milorad Zorić
Živko Žižić

Filip Bajković
Vlado Božović
Savo Brković
Spaso Drakić
Nikola Đakonović
Veselin Đuranović
Blažo Jovanović

Radimir Komatina
Nikola Kovačević
Andrija Mugoša
Velizar Škerović
Todor Vojvodić
Milan Vukasović

KONTROLNA KOMISIJA

Milo Boričić
Spaso Drakić
Lidija Jovanović
Branko Nilević

Radojica Šoškić
Radovan Vojinović
Živko Žižić

REVIZIONA KOMISIJA

Rahman Adrović
Mišo Brailo
Bosa Đurović
Petar Gazivoda
Milovan Golubović
Vlado Jovanović
Milan Koprivica
Blagoje Ojđanić
Andrija Petričević

Mićan Petričević
Lakić Šimonović
Drago Škerović
Mijat Šćepanović
Savo Vujačić
Dimo Vujović
Vujadin Vujović
Anto Vukašinović

REZOLUCIJA III KONGRESA SK CRNE GORE

Treći kongres Saveza komunista Crne Gore, na osnovu izveštaja Centralnog komiteta, referata i diskusije u komisijama, konstatuje da su se u periodu između Drugog i Trećeg kongresa i dalje odvijale značajne društveno-ekonomske promene u našoj Republici. Postignuti su uspehi u jačanju i razvijanju materijalnih proizvodnih snaga, koji se ogledaju u porastu proizvodnje, nacionalnog dohotka, opšte i lične potrošnje, u izmenjivosti ekonomsko-socijalne strukture stanovništva, povećanju zaposlenosti itd. Do sada postignuti rezultati omogućavaju brži privredni razvitak u narednom periodu, kao i dalje razvijanje socijalističkih društvenih odnosa kroz razne forme društvenog samoupravljanja, razvijanja i usavršavanja komunalnog sistema.

Ovakav razvitak, pored napora naših radnih ljudi, bio je omogućen velikom pomoći zajednice i pravilnom politikom koju je SKJ vodio u pravcu otklanjanja nasledene zaostalosti i nejednakosti u razvitku pojedinih naših područja.

Savez komunista Crne Gore dosledno je sprovodio u svom radu odluke i Sedmog kongresa SKJ i Drugog kongresa SK Crne Gore, obezbeđujući jedinstvo akcije i najširu mobilizaciju masa na izvršavanju zadataka u svim oblastima društvene delatnosti.

nista i svih radnih ljudi Crne Gore da uz svestranu pomoć zajednice što pre stvore materijalne preduslove za što brži razvoj Crne Gore, o razviku komunalnog sistema, o kadrovskoj politici, o ideološko-političkoj aktivnosti komunista, o radu sa omladinom i dr.

Kongres je radio u plenarnim sednicama (1 i 3 jula) i komisijama (1 i 2 jula) i to: Komisiji za političko-organizaciona pitanja i ideološki rad (koreferent Andrija Mugoša, organizacioni sekretar CK SK Crne Gore) i Komisiji za društveno-politički sistem i ekonomsku politiku (koreferent Filip Bajković, član Izvršnog komiteta CK SK Crne Gore).

U Komisiji za političko-organizaciona pitanja i ideološki rad radilo je prosečno 160 delegata, od kojih su 32 učestvovala u diskusiji; u Komisiji za društveno-politički sistem i ekonomsku politiku radilo je oko 180 delegata, od kojih je 27 učestvovalo u diskusiji. U ovoj Komisiji govorio je Svetozar Vukmanović o nekim pitanjima privredne izgradnje Crne Gore i o zadacima Saveza komunista, sindikata i drugih organizacija u daljem razviku našeg demokratskog sistema.

Kongres je posle diskusije u Plenumu i komisijama usvojio Izveštaj Centralnog komiteta i referat Blaža Jovanovića i u celini odobrio rad CK SK Crne Gore u razdoblju od II do III Kongresa. Kongres je usvojio izveštaje o radu kongresnih komisija, Rezoluciju i Izveštaj Komisije za molbe i žalbe, izabrao novi Centralni komitet Saveza komunista Crne Gore i Revizionu komisiju.

Kongres je u Centralni komitet SK Crne Gore izabrao 81 člana među kojima 46 novih, a u Revizionu komisiju 17 članova.

Na prvoj sednici novoizabranog Centralnog komiteta izabran je Izvršni komitet Centralnog komiteta od 13 članova. Za političkog sekretara Centralnog komiteta SK Crne Gore ponovo je izabran Blažo Jovanović, a za organizacionog sekretara Andrija Mugoša.

Za predsednika Kontrolne komisije izabran je Spaso Drakić. Na prvoj sednici novoizabrane Revizionne komisije za predsednika je izabran Petar Gazivoda.

Kongres je primio u toku rada 514 pozdravnih telegrama od raznih društveno-političkih organizacija.

R.—T. P.

Ocenjujući dosadašnji rad Saveza komunista Crne Gore i postignute rezultate u socijalističkoj izgradnji, Treći kongres Saveza komunista Crne Gore ukazuje na sledeće:

I

U skladu sa opštom ekonomskom politikom zemlje, a u cilju daljeg privrednog razvoja i jačanja materijalnih proizvodnih snaga Crne Gore, Kongres ističe sledeće zadatke u oblasti privrede:

Uložiti maksimum napora da se na vreme ostvare zadaci Petogodišnjeg plana privrednog razvoja Crne Gore od 1957 do 1961 godine. Posebno izvršenje planova predviđene investicione izgradnje jedan je od najvažnijih ekonomsko-političkih zadataka.

Obezbeđenje visokokvalifikovanih i kvalifikovanih kadrova predstavlja jedan od osnovnih zadataka daljeg razvika proizvodnih snaga. Ovaj zadatak je aktuelan naročito u vezi sa izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta, čije blagovremeno puštanje u proizvodnju zahteva stručne kadrove koji će biti spremni da uspešno organizuju proizvodnju i ovladaju tehnološkim procesom.

U cilju daljeg povećanja industrijske proizvodnje i potpunijeg korišćenja kapaciteta, treba ubuduće posvećivati stalnu pažnju rekonstrukcijama i boljoj tehničkoj opremljenosti postojećih preduzeća, razvijanju sistema kooperacije, otklanjanju zanatskog karaktera rada u proizvodnji, usavršavanju metoda

rada, korišćenju unutrašnjih rezervi i podizanju stručnosti i društvene svesti radničke klase.

Primena sistema nagrađivanja prema efektu rada treba da bude stalan potstrek za povećanje produktivnosti rada i proizvodnje. Zato treba upornije voditi borbu za povećanje produktivnosti rada, jer od toga zavise i lični dohodi radnika i fondovi preduzeća.

Radi skladnijeg i bržeg razvika naše Republike, a u skladu sa ekonomskom politikom zemlje, dalji razvoj u oblasti industrije treba usmeriti u pravcu korišćenja prirodnih bogatstava, i to u prvom redu na izgradnji industrije aluminijuma, hemijske industrije na bazi soli, uglja i krečnjaka i na korišćenju hidroenergetskog potencijala, jer to predstavlja osnovno bogatstvo ove Republike. U tom cilju treba još brže nastaviti sa studijama, istragama i sređivanjem ekonomsko-tehničke dokumentacije. Isto tako intenzivnije treba nastaviti sa daljim istragama na iznalaženju i utvrđivanju i drugih proizvodnih bogatstava.

Pošto je Narodna Republika Crna Gora saobraćajno nepovezana sa drugim krajevima naše zemlje, brže rešavanje transporta predstavlja i jedan od osnovnih preduslova za njen razvitak. Radi toga je nužno dalje proširenje železničke i putne mreže, modernizacija i bolje održavanje postojećih saobraćajnica i povećanje ostalih saobraćajnih kapaciteta.

Dalji ekonomski razvoj usloviće povećanu građevinsku delatnost. Brže i jeftinije građenje zahteva veću primenu mehanizacije, upotrebu jeftinijih, tipiziranih elemenata, kao i tešnju saradnju investitora, izvođača i projekatanta. Radi ekonomičnijeg građenja treba ubrzati razvoj industrije građevinskog materijala i građevinskog zanatstva.

Korišćenje šumskog fonda treba uskladiti sa proizvodnom sposobnošću šuma. Radi povećanja šumskog fonda intenzivnije nastaviti sa šumsko-uzgojnim radovima, koristeći pri tome savremene metode i unoseći brzorastuće vrste drveća. Za ovu svrhu kao i za dalju izgradnju šumskih puteva treba ulagati veća sredstva.

Izgradnjom jadranskog puta i pruge Titograd-Bar, normalizacijom pruge Nikšić-Titograd i drugim merama u oblasti saobraćaja stvaraju se uslovi za brži razvoj turizma i ugostiteljstva. Republički organi i komune treba da sagledaju mogućnosti bržeg razvika turizma i da obezbede veća sredstva za izgradnju novih turističkih kapaciteta, posebno za masovni turizam, kao i raznih komunalnih objekata.

U daljem privrednom razvoju naše Republike, uporedo sa završavanjem započetih i podizanjem većih novih objekata, treba obezbediti ravnomerniji razmeštaj materijalnih proizvodnih snaga po pojedinim područjima. Pored toga, same komune treba sa svoje strane da ulože maksimum napora na stvaranju sopstvene materijalne baze, koristeći potencijalne mogućnosti za razvitak raznih privrednih delatnosti i poljoprivrede.

Polazeći od već utvrđene linije razvika poljoprivrede i socijalističkog preobražaja sela, Treći kongres SK Crne Gore ističe da komunisti treba uporno da se bore za primenu te opšte linije na naše konkretne uslove. Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i jačanje njene materijalne baze zahteva dalje proširenje postojećih i organizaciju novih socijalističkih gazdinstava, svuda tamo gde postoje uslovi, kao i njihovo opremanje sa savremenim sredstvima za proizvodnju.

Poljoprivredna dobra i ekonomije treba da ostvaruju visoki nivo proizvodnje uzgajanjem rentabilnih i visokoprodajnih kultura, produktivnog stočarstva i dr.; da se bore za sniženje troškova proizvodnje, uvođe savremenu organizaciju rada i da pridu nagrađivanju po jedinici proizvoda.

Nužno je posvetiti znatno više pažnje jačanju materijalne baze zadruga i njihovom obezbeđenju stručnim kadrom, kako bi se osposobile da kroz razne vidove kooperacije što više prošire saradnju sa individualnim proizvođačima. Razvijanje kooperacije zemljoradničkih zadruga i uopšte socijalističkog sektora sa individualnim proizvođačima, kao i masovnije uvođenje savremenije organizacije proizvodnje na individualnim posedi, doprineće bržem razvijanju socijalističkih društvenih odnosa na selu i povećanju poljoprivredne proizvodnje.

Dalje unapređenje poljoprivredne proizvodnje i socijalističkog preobražaja sela uslovljavaju: uvođenje savremenih tehnoloških procesa i racionalnija organizacija rada; povećanje i proširenje upotrebe selekcionisanog semena, veštačkih đubriva i drugih reprodukcionijskih materijala; preduzimanje mera za maksimalno korišćenje meliorisanih površina, kao i dalje izvođenje melioracionih radova radi izmene strukture obradivih površina u pravcu uzgoja intenzivnih kultura i otklanjanja štetnog dejstva čestih suša; proširenje površina zasejanih industrijskim kulturama, u prvom redu duvana i pamuka; podizanje plantažnih zasada, voćnjaka i vinograda; podizanje objekata za doradu, preradu i uskladištenje poljoprivrednih proizvoda i dr.

Razvoj stočarstva zauzima posebno mesto u daljem unapređenju poljoprivrede, pa mu treba pokloniti posebnu pažnju. Uvođenje visokokvalitetnih grla, selekcija i oplemenjavanje domaćih vrsta stoke i povećanje krmne baze putem melioracija livada i pašnjaka i povećanje proizvodnje stočne hrane na oranicama, treba da budu stalne mere za brzi napredak ove privredne grane.

Na ovim zadacima, kao i na korišćenju izvesnih specifičnih mogućnosti naše poljoprivrede, treba da se do maksimuma angažuju svi odgovorni organi i kolektivi u Republici i komunama; poljoprivredna dobra i ustanove, zadruge i odgovarajuće poljoprivredne službe treba da budu nosioci i organizatori uvođenja savremenih metoda rada i podizanja poljoprivrede na viši nivo. Radi rešavanja ovih zadataka u narednim godinama treba znatno povećati investiciona ulaganja.

II

Dalje povećanje životnog standarda stanovništva, a posebno životnih uslova gradskog stanovništva, treba da bude jedan od osnovnih zadataka Saveza komunista i svih drugih odgovornih faktora. U tome je osnovno postići veću proizvodnju na bazi povećane produktivnosti rada, preko čega se jedino mogu povećati lični dohodi građana i fondovi komun i stvoriti uslovi za brži porast životnog standarda u celini.

Komune treba da posvete posebnu brigu razviku trgovinske mreže i poboljšanju kvaliteta usluga, kako bi mogla što bolje zadovoljiti potrebe stanovništva. Važan zadatak je unapređenje ugostiteljstva, a naročito podizanje i organizovanje društvene ishrane i odmarališta za radnike. Takođe treba poboljšati organizaciju prometa poljoprivrednih proizvoda radi stabilizacije tržišta i bržeg razvika poljoprivredne proizvodnje.

Radi boljeg zadovoljenja potreba građana treba šire razvijati uslužno zanatstvo u društvenom sektoru i opremiti ga savremenim sredstvima. Posebno, veću pažnju treba pokloniti organizovanju i razvoju stanbenih zajednica i raznih uslužnih servisa.

U cilju bržeg rešavanja problema iz oblasti životnog standarda potrebno je uložiti znatne napore u rešavanju stanbeno-komunalnih, prosvetnih i zdravstvenih problema, udružujući sredstva komun i privrednih organizacija. Na širem frontu pristupiti skromnijem i jeftinijem građenju stanbenih zgrada, primenjujući industrijske elemente u izgradnji. Ovo je od osobitog značaja u mestima gde izrasta nova industrija, kako bi se ubrzalo rešenje stanbenog i drugih osnovnih pitanja društvenog standarda.

III

Izgradnja novih zdravstvenih ustanova i poboljšanje stanja u postojećim, proširivanje zdravstvenog osiguranja, zatim podizanje stručnih kadrova, odgovarajućih specijalnosti i medicinskih radnika i unapređivanje rada zdravstvenih ustanova, ostaju i dalje aktuelni zadaci odgovornih društvenih faktora.

U zdravstvenoj politici više se orijentisati na vanbolničke ustanove, razvijanje preventivne službe i zdravstveno-higijensko prosvetovanje naroda, naročito na selu.

U oblasti socijalne zaštite težište treba da bude na proširenju mreže socijalnih ustanova, poboljšanju usluga, ukazivanju pomoći porodici putem otvaranja novih servisa i dečjih ustanova.

Savez komunista treba na unapređenju rada zdravstveno-socijalnih ustanova da razvije široku akciju na jačanju organa društvenog upravljanja i društvene kontrole, naročito u pogledu ostvarivanja prava osiguranika i trošenja sredstava u ovoj oblasti.

IV

Razvoj proizvodnih snaga i socijalističkih društvenih odnosa zahtevaju da se u narednom periodu više uskladi obrazovanje novih mladih kadrova sa potrebama razvika privrede i javnih službi.

Savez komunista je dužan da se bori za sprovođenje reforme u školstvu i socijalističkom vaspitanju omladine.

Da bi škola mogla uspešnije vaspitavati i obrazovati kadrove koje iziskuje tempo našeg socijalističkog preobražaja, nužno je povećati napore naročito na poboljšanju materijalne baze škola, na školovanju novog nastavnog kadra i stručnom i idejnom poboljšanju sastava postojećeg.

Potrebno je i dalje nastaviti sa nastojanjima da se sva dorošla deca obuhvate osnovnim školovanjem, kao i ulagati napore za podizanje nivoa vaspitnog i obrazovnog rada u osnovnim i srednjim školama.

U skladu sa daljim razvitkom privrede potrebno je proširiti mrežu stručnih škola i uspešnije rešavati materijalna, kadrovska i druga pitanja u njima.

Dalji razvitak nameće potrebu veće brige o podizanju stručnih kadrova. U tom pogledu treba usavršiti politiku stipendiranja i prilagoditi je potrebama privredno-društvenog razvika Republike. Isto tako preduzeti odgovarajuće mere za otvaranje potrebnih visokih škola.

Uporedo sa redovnim školovanjem treba najšire razvijati razne oblike vanškolskog obrazovanja radnih ljudi.

Posvetiti pažnju organizaciji i pitanju kadrova u postojećim naučno-istraživačkim ustanovama. Uskladiivati rad naučnih ustanova sa potrebama našeg razvika i smelije i brže usvajati naučno-tehnička dostignuća i metode koje su u zemlji dale pozitivne rezultate, naročito u poljoprivredi.

Pojačati rad na daljem razvoju kulturnih ustanova (bioskopi, biblioteke, radnički i narodni univerziteti itd.) i proširiti njihovu mrežu u rejonima gde ih još nema.

Uložiti više napora na jačanju kulturno-prosvetnog amaterizma i razvijanju novih i sadržajno bogatih oblika kulturno-umetničkih društava, s obzirom na porast interesovanja za kulturno-umetnička ostvarenja i društvenu zabavu.

Jačanje društvenog upravljanja u ustanovama prosvete i kulture i šire angažovanje radnih ljudi u pravcu svestranog rada ovih ustanova i ubuduće je stalni zadatak Saveza komunista.

V

Kongres ističe da razvijanju organa društvenog upravljanja i efikasnijem radu narodnih odbora treba pokloniti posebnu pažnju. Potrebno je i dalje pratiti razvitak komunalnog sistema i na bazi stečenih iskustava preduzimati odgovarajuće mere za usavršavanje i uspešno funkcionisanje komunalne samouprave.

Delatnost narodnih odbora, naročito veća proizvođača, više povezivati sa radom organa samoupravljanja u privrednim

organizacijama. Osobito je značajno dalje jačanje radničkog samoupravljanja kao osnovnog faktora za punije učešće radničke klase u upravljanju, njenog uticaja na politiku komune i dalje razvijanje sistema socijalističke demokratije.

Naročito obratiti pažnju na šire i neposrednije uključjenje građana u razne organe društvenog upravljanja i na taj način ostvariti punije učešće masa u odlučivanju i izvršavanju zadataka socijalističke izgradnje. Šire angažovanje radnih ljudi u radu organa društvenog upravljanja predstavlja značajan faktor za uspješnije rešavanje prosvetnih, zdravstvenih, komunalnih problema, razvijanje javnih službi i jačanje socijalističkih društvenih odnosa.

Potrebno je i dalje razvijati demokratizam u radu narodnih odbora, njihovih organa, radničkih saveta i svih organa društvenog samoupravljanja, jer je to najbolji put za otklanjanje birokratskih tendencija i drugih negativnih pojava.

Zborovima birača, kao masovnoj formi neposredne socijalističke demokratije i mesnim odborima posvetiti veću pažnju i poboljšati sadržinu njihovog rada.

U komunama treba naročito pojačati aktivnost u pravcu daljeg razvitka proizvodnih snaga na bazi većeg korišćenja lokalnih izvora.

VII

Kongres obavezuje sve članove Saveza komunista da se više angažuju u radu masovnih organizacija i da najveći deo svoje aktivnosti usmere upravo na razvijanje delatnosti Socijalističkog saveza, Saveza sindikata, Narodne omladine i drugih društvenih organizacija.

Stalno jačanje uloge Socijalističkog saveza radnog naroda u društveno-političkom životu predstavlja jedan od osnovnih zadataka Saveza komunista. Kroz Socijalistički savez i dalje razvijati što veću društvenu kontrolu nad radom organa i službi u komunama. Još više usmeravati aktivnost organizacija Socijalističkog saveza na rešavanje aktuelnih pitanja grada i sela, pokrenuti konkretne akcije većeg korišćenja lokalnih mogućnosti. Od posebnog je značaja da organizacije Socijalističkog saveza stalno upoznaju radne ljude sa političkim zbivanjima i pojavama i da blagovremeno na njih reaguju.

Aktivnost sindikalnih organizacija naročito usmeravati na jačanje organa radničkog samoupravljanja i osposobljavanje proizvođača za uspješnije obavljanje svojih zadataka. U radu na daljem razvijanju proizvodnje, potrebno je da sindikati, radnički saveti i veća proizvođača upoznaju radne kolektive sa privrednim razvitkom svoje komune i zajednice u celini. Takođe treba jačati ulogu i uticaj sindikata u rešavanju svih najvažnijih problema u komunama.

Neophodno je da sindikalne organizacije ulože više napora na podizanje produktivnosti rada i poboljšanju životnog standarda i radnih uslova u kolektivima. Uporedo s tim, sindikati treba da se bore za uvođenje stimulativnih oblika nagrađivanja i ostvarivanja zarada prema efektu rada.

Nepovoljna kvalifikaciona struktura radničke klase u Crnoj Gori i dalja izgradnja modernih industrijskih kapaciteta nameće potrebu da sindikati, organi radničkog samoupravljanja, komune i drugi društveni faktori ulože znatno više napora u pravcu šireg opšteg, ekonomskog i stručnog obrazovanja radnika. jer je to najbolji put za poboljšanje materijalnog položaja proizvođača i njihovog uticaja na povećanje proizvodnje i dalji razvitak privrednih organizacija.

Socijalističko vaspitanje mlade generacije i njeno aktivno učešće u društvenom i političkom životu ostaje i dalje važan zadatak Saveza komunista. Zato osposobljavanju omladinskih rukovodstava za razvijanje intenzivnijeg i sadržajnijeg ideološko-političkog rada u organizacijama treba posvetiti najveću pažnju. Organizacije Narodne omladine dužne su da u skladu sa potrebama našeg daljeg privrednog razvitka više orijentisu mlade ljude na školovanje u industrijskim i srednjim stručnim školama i pojačaju svoju aktivnost u pravcu uspješnije primene reforme u školstvu. Šire učešće omladine u organima radničkog i društvenog samoupravljanja i izvršavanju odgovornih zadataka najbolja je škola za socijalističko vaspitanje mlade generacije, najsigurniji put za izrastanje novih političkih kadrova iz redova omladine.

Savez komunista i drugi društveni faktori treba da rade na poboljšanju uslova života i školovanja omladine, kao i na stvaranju mogućnosti za otvaranje domova, sportskih i drugih objekata radi njene šire kulturno-zabavne i sportske aktivnosti. U tom pravcu razvijati inicijativu sportskih, tehničkih i kulturnih organizacija i u njihovom radu šire angažovati radničku i seosku omladinu.

Komunisti i ubuduće treba da razvijaju aktivnost i znatan deo zadataka rešavaju u društvenim organizacijama, stručnim udruženjima i društvima. Posebnu pažnju posvetiti idejnom vaspitanju i stručnom osposobljavanju članstva ovih organizacija. Potrebno je da stručna udruženja i društva pojačaju društveno-političku aktivnost i van svojih organizacija.

VII

U daljem jačanju društveno-političke uloge Saveza komunista i doslednom sprovođenju linije SKJ u izvršavanju zadataka postavljenih na Sedmom kongresu Treći kongres Saveza komunista Crne Gore naročito ukazuje na sledeće zadatke:

Organizacije i rukovodstva Saveza komunista u Crnoj Gori treba da se još više angažuju na podizanju socijalističke svesti i razvijanju socijalističkih društvenih odnosa i jačanju materijalne osnove komunala i privrednih organizacija. Zato komunisti u organima samouprave treba da stalno razvijaju inicijativu

radnih ljudi u rešavanju aktuelnih problema i da kod njih na vlastitom primeru razvijaju osećanje odgovornosti i smisao za pravilno reagovanje na društvene i političke probleme. Zbog toga je važno osposobljavati komuniste da samostalno uočavaju i rešavaju probleme, da razvijaju osećanje odgovornosti u radu i da budu nosioci borbe protiv negativnih pojava u svojoj sredini. jer će tako najbolje vršiti uticaj na svoju okolinu u gradu, selu, preduzeću i ustanovi. Rukovodstva i organizacije Saveza komunista u tom smislu treba naročito da reaguju na pojave narušavanja prava organa upravljanja i radnih ljudi, na nezakonite intervencije i druge pojave istaknute u Pismu Izvršnog komiteta CK SKJ.

Potrebno je dalje usavršavati sistem rada rukovodstava i organizacija Saveza komunista. Obzirom da se u komuni rešavaju osnovni problemi iz svih oblasti društvenog života i prepliću razni interesi i tendencije, nužno se nameće potreba da rukovodstva Saveza komunista deluju u celini. U daljem radu na proučavanju i rešavanju zadataka opštinski komiteti treba da angažuju širi krug političkih i društvenih radnika, sistematski razvijaju aktivnost pomoćnih organa i mnogo više koriste formu aktiva komunista i druge prikladne oblike.

Opštinski komiteti treba da posvete posebnu pažnju unapređenju sistema rada, jačanju i osamostaljivanju osnovnih organizacija Saveza komunista. Naročito je potrebno ukazati veću pomoć seoskim organizacijama, posebno u radu na unapređenju poljoprivrede i razvijanju socijalističkih odnosa na selu.

U osnovnim organizacijama potrebno je posvetiti veću pažnju unutarpartiskom životu, razvijanju kritike i samokritike i pravovremeno ukazivati na pojave slabosti u radu pojedinih članova, čime će se smanjiti suvišno preduzimanje disciplinskih — partiskih mera.

Prijem novih članova treba da bude rezultat aktivnosti pojedinaca u socijalističkoj izgradnji, na njihovim radnim mestima i organima društvenog upravljanja.

Idejno uzdizanje članstva predstavlja osnovni zadatak osnovnih organizacija i rukovodstava Saveza komunista. Dosađajni rad na proučavanju Programa SKJ, Rezolucije i ostalih dokumenata Sedmog kongresa dao je velike rezultate i vidno uticao na podizanje ideološkog nivoa članstva SKJ. Osnovu celokupne ideološko-političke aktivnosti i dalje treba da čini Program SKJ. Pred rukovodstva Saveza komunista postavlja se da ideološki rad u narednom periodu tešnje usklade sa praktično-političkim zadacima u komuni, potrebama i nivou članstva. Na toj osnovi organizovati odgovarajuće forme ideološko-političkog rada. Naročitu pažnju posvetiti sistematskom uzdizanju mladih članova SKJ. Za izrasle grugove organizovati više oblike marksističkog obrazovanja.

U daljem radu otklanjati pojave sužavanja ideološkog vaspitnog rada samo na okvirne organizacije Saveza komunista. Masovne i društvene organizacije predstavljaju široko polje za organizovanje ideološko-političkog rada, širenje pogleda SKJ i podizanje socijalističke svesti trudenika. Organizacije i članovi Saveza komunista Jugoslavije dužni su da u Socijalističkom savezu, sindikatu, Narodnoj omladini i drugim organizacijama stalno pokreću i razvijaju raznovrstan ideološkog vaspitni i politički rad zasnovan na Programu Saveza komunista Jugoslavije i drugoj aktuelnoj tematici. Ubuduće mnogo više koristiti radničke i narodne univerzitete i druge slične ustanove za ideološko-političko, opšte i stručno uzdizanje komunista i radnih ljudi.

Proučavanje Programa Saveza komunista Jugoslavije najtešnje povezivati sa neposrednom borbom komunista protiv svih pojava koje ometaju brže jačanje socijalističkih društvenih odnosa. Organizacije i rukovodstva Saveza komunista treba stalno da vode idejnu borbu protiv raznih antisocijalističkih pojava: birokratskih tendencija, malograđanstina, lokalizma, plemenštine, konzervativnih shvatanja i drugih tendencija.

U daljem radu posvetiti veću brigu uzdizanju mladih kadrova i njihovom dovođenju na odgovarajuća rukovodeća mesta. Pri tome voditi računa da na rukovodeće dužnosti dolaze oni drugovi koji imaju potrebne stručne i političke i moralne kvalitete, koji mogu najbolje da odgovore i da se snalaze u rešavanju komplikovanih zadataka svakodnevnog rada i života, i koji su spremni da usvoje novo i progresivno na našem putu u socijalizam. Takođe posvetiti veću brigu školovanju društveno-političkih kadrova i rasterećenju onih drugova koji imaju suviše zaduženja.

Savez komunista Crne Gore treba neprekidno da se bori za usavršavanje oblika svoga političkog rada kako bi išao ukorak sa ekonomsko-društvenim razvitkom i podizanjem svesti radnih ljudi, sa njihovim sve većim interesovanjem za društvena zbivanja kod nas i u svetu, da bi bio u stanju da odgovori na sva pitanja i zadatke koje postavlja sam život i neprekidan burni razvitak socijalističkih društvenih odnosa u našoj zemlji.

Treći kongres SK Crne Gore poziva sve organizacije i članove Saveza komunista da se aktivno i uporno založe na sprovođenju linije SKJ i odluka ovog Kongresa.

Titograd, 3 jula 1959

III KONGRES
SAVEZA KOMUNISTA CRNE GORE

ISPRAVKE: U broju 5, str. 186 (40) u naslovu stoji »CK«, a treba »SK«. U broju 6, str. 225 (45) u spisku CK SKS stoji »Nador«, a treba »Nador«. U broju 6, str. 234 (54), II stubac, 25 red odozdo stoji »svojima«, treba »svim«.

JUGOSLOVENSKI CRVENI KRST¹

Jugoslovenski crveni krst (JCK) je »humana jedinstvena zdravstveno-socijalna i vaspitna dobrovoljna društvena organizacija«.²

Crveni krst je kolektivni član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Zadaci Crvenog krsta prema Statutu su da:

— samostalno i u saradnji sa državnim organima i društvenim organizacijama radi, kako u miru tako i u ratu, na ostvarivanju ciljeva Crvenog krsta;

— doprinosi čuvanju narodnog zdravlja i unapređenju zdravstveno-socijalnog stanja, a posebno da radi na pružanju pomoći žrtvama elementarnih nesreća i žrtvama rata;

— izvršava sve zadatke predviđene Zakonom o Jugoslovenskom crvenom krstu,³ kao i one koji proističu iz međunarodnih konvencija Crvenog krsta u kojima učestvuje i Jugoslavija;

— u slučaju rata pomaže sanitetu oružanih snaga zemlje kao njegov pomoćni organ;

— održava i razvija veze sa organima Međunarodnog crvenog krsta i društvima Crvenog krsta (odnosno Crvenog polumeseca, Crvenog lava i Sunca) drugih zemalja i da se bori za očuvanje mira u svetu i za humane odnose među ljudima.

ORGANIZACIJA

Jugoslovenski crveni krst organizovan je na principu političko-teritorijalne podele zemlje. Pored osnovnih, postoje opštinske, sreske i republičke organizacije Crvenog krsta (u Srbiji i organizacije autonomnih jedinica) i njihovi organi.

Organi Crvenog krsta su: kongres (za Jugoslaviju) skupština, odbor i izvršni odbor. Najviši organi su skupština odnosno kongres. Radom između dve skupštine odnosno kongresa rukovode odbori, a radom između sednica odbora njihovi izvršni odbori.

Na skupštini održanoj maja 1958 za predsednika Jugoslovenskog crvenog krsta izabran je dr Pavle Gregorić, a za generalnog sekretara dr Olga Milošević.

Osnovna organizacija formira se na području jednog naselja, dela naselja, više susednih naselja ili više delova naselja zajedno. Osnovne organizacije ili aktivni mogu se formirati i u većim privrednim organizacijama i drugim institucijama. Odluku o formiranju osnovne organizacije donosi opštinski odbor JCK. Radom osnovne organizacije rukovode skupština, odbor i izvršni odbor.

Teritorijalne organizacije Crvenog krsta i njihovi rukovodeći organi su samostalni u svom radu. Viši organi daju osnovne smernice za rad teritorijalno nižim organima i pomažu im u razvijanju njihove inicijative. Samo u slučaju da viši organ smatra da je neka odluka nižeg organa protivna Zakonu o Jugoslovenskom crvenom krstu ili Statutu Crvenog krsta može da je poništi ili zadrži njeno izvršenje.

Odbori se biraju na skupštini odnosno kongresu. Odbor zatim iz reda svojih članova bira izvršni odbor i određuje delokrug i način njegovog rada. Izvršni odbor je operativno rukovodstvo. Dužnosti i prava izvršnog odbora, između

ostalog, su: da sprovodi odluke svog odbora i viših organa; da donosi predloge programa aktivnosti i predračuna prihoda i rashoda i da se brine o njihovom pravilnom i pravovremenom izvršavanju; da osniva ustanove i druga tela odbora potrebna za izvršavanje zadataka Crvenog krsta i da rukovodi njima; da određuje ključ za izbor delegata za skupštinu itd. Članovi izvršnog odbora su dobrovoljni saradnici, osim sekretara koji je plaćeno lice. Za rukovođenje radom po pojedinim važnijim sektorima ili sprovođenje određenih akcija i poslova izvršni odbori osnivaju stalne ili povremene komisije, sekcije i aktive kao organe odbora.

Osnovna aktivnost Crvenog krsta odvija se u okviru opštine odnosno preko opštinskog odbora. Pri opštinskim odborima postoje komisije kao stručna savetodavna tela i aktivni kao nosioci i izvršioci pojedinih akcija na terenu. Komisije (za borbu protiv alkoholizma, tuberkuloze itd.) izučavaju i obrađuju probleme koji spadaju u njihov delokrug, a aktivni se formiraju za rešavanje pojedinih zadataka postavljenih od strane komisija i rade do izvršenja određenog zadatka (naprimer, aktiv za male asanacije naselja, za socijalnu pomoć TBC bolesnicima i dr.). Veliku pomoć opštinskim odborima odnosno njihovim komisijama pružaju odgovarajuće komisije pri sreskim, glavnim i Centralnom odboru putem stručnog organizovanja delatnosti, instruktaže, štampanja propagandnog i stručno-metodološkog materijala.

Crveni krst obezbeđuje finansijska sredstva od članarine, obaveznog procenta od bioskopskih ulaznica, lutrije, i takse od poštanskih maraka u Nedelji Crvenog krsta, priloga pojedinaca i organizacija, prodaje znački i maraka JCK, prihoda od Nedelje Crvenog krsta, Nedelje borbe protiv TBC, priredaba i publikacija, prihoda od sopstvene privredne delatnosti, dotacija i vanrednih prihoda.

Za nadzor nad izvršenjem predračuna prihoda i rashoda i opštu kontrolu materijalnog i finansijskog poslovanja sve organizacije Crvenog krsta, od osnovnih pa do savezne, biraju na skupštini svoj nadzorni odbor.

Članstvo. Član Crvenog krsta može biti svako lice koje uživa građanska prava, usvaja ciljeve i pridržava se Statuta Crvenog krsta. Članstvo je dobrovoljno i pojedinačno.

U 1958 Crveni krst je imao 1,706.000 članova, a Podmladak JCK 1,630.000 članova. Od toga je po republikama bilo:

	Članovi JCK	Članovi Podmlatka JCK
Srbija	686.000	700.000
Hrvatska	404.000	344.000
Slovenija	223.000	185.000
Bosna i Hercegovina	238.000	248.000
Makedonija	109.000	102.000
Crna Gora	46.000	51.000

AKTIVNOST

Crveni krst se od maja 1944 do završetka rata pretežno bavio osposobljavanjem bolničarki za front, prikupljanjem sanitetskog materijala, vođenjem brige o deci palih boraca, evakuacijom dece sa ugrožene teritorije, pružanjem pomoći invalidima i bolnicama itd.

Neposredno posle oslobođenja, Crveni krst se bavio prihvatanjem ratnih zarobljenika i interniraca koji su se vraćali u zemlju, podelom materijala koji je kao pomoć dolazio iz inostranstva, brigom o ratnoj siročadi i delatnošću na poboljšanju zdravstvenog stanja naroda.

Težište rada Crvenog krsta danas je prvenstveno usmereno na razne oblike zdravstveno-socijalne delatnosti, kao što su zdravstveno vaspitanje, borba protiv alkoholizma itd., a posebna pažnja posvećuje se Podmlatku.

ZDRAVSTVENO-SOCIJALNI RAD. Crveni krst radi na zdravstvenom vaspitanju naroda (predavanja, filmovi, brošure) i osposobljavanju pomoćnih zdravstvenih radnika. On organizuje zdravstvene akcije u cilju asanacija naselja i suzbijanja epidemija, vodi borbu protiv TBC, pomaže u pronalaženju dobrovoljnih davalaca krvi i dr.

¹ Društvo crvenog krsta Srbije osnovano je 1876, Crne Gore 1876, Hrvatske 1878, Slovenije 1879, a Društvo crvenog krsta Jugoslavije 1921. Za vreme Drugog svetskog rata ovo Društvo je razbijeno i potčinjeno društvima Crvenog krsta okupatorskih država.

Jugoslovenski crveni krst obnovljen je 9 maja 1944 u Drvaru.

² Član 1 Statuta Jugoslovenskog crvenog krsta.

³ Zakon o Jugoslovenskom crvenom krstu, donesen 17 jula 1946, propisuje zadatke Crvenog krsta u opštim linijama, i predviđa da detaljnije zadatke određuju pravila ili statut prihvaćeni na skupštini Crvenog krsta (Statut je donesen na skupštini JCK 31 maja 1958).

Ovaj rad usmeravaju stručno-savetodavne komisije, kojih je 1957 bilo preko 5.400 (prosečno četiri komisije na jedan opštinski odbor).

Od 1953 do 1957 Crveni krst je organizovao 173.870 predavanja o problemima zdravlja sa ukupno 13.585.580 slušalaca. U istom periodu prikazano je 14.400 filmskih pretstava zdravstvenog karaktera za oko 3.300.000 gledalaca.

Savetovanja iz oblasti zdravstva su značajna forma rada koja okuplja aktiviste iz srezova i republika radi izmene iskustava i određivanja smernica za dalji rad. Savetovanja organizuju komisije pri opštinskom, sreskom, glavnom i Centralnom odboru Crvenog krsta po raznim problemima iz oblasti kojom se bave.

Crveni krst se u radu na zdravstvenoj zaštiti naroda naročito orijentisao na selo. Posebni rezultati postignuti su u zdravstvenom prosvetčavanju seoskog stanovništva.

Zdravstveno vaspitanje seoske ženske omladine. Od 1952 organizacije Crvenog krsta otvaraju dvogodišnje kurseve i škole za zdravstveno vaspitanje seoske ženske omladine. Do kraja 1958 ove kurseve je završilo ukupno 490.000 omladinki. One su na njima sticale osnovna znanja iz lične higijene, prve pomoći, nege bolesnika, higijene kuće, naselja, braka, nege odojčeta itd. Takođe su izvođene praktične vežbe i akcije na manjim asanacijama.

Centralni odbor Crvenog krsta sproveo je anketu o rezultatima ovih kurseva i konstatovano je da su kursevi znatno uticali na podizanje zdravstveno-kulturnog nivoa na selu. Nastavnički kadar na ovim kursovima bio je sastavljen od zdravstvenih radnika (lekara, medicinskih sestara i babica) i prosvetnih radnika, koji su prethodno pohađali seminare za predavače. Ove seminare završilo je preko 11.000 učitelja, pa je program ovih kurseva postepeno uključivan u nastavni program škola za osnovno obrazovanje odraslih, koje se u sve većem broju otvaraju u svim republikama.

Zdravstveno vaspitanje radnika. Crveni krst je u saradnji sa Savezom sindikata ranije organizovao kurseve koji su obrađivali po nekoliko tema iz oblasti zdravstvenog vaspitanja radnika. U 1958 Centralni odbor je izradio programe monokurseva na kojima se za znatno kraće vreme obrađuje po jedna tema koja je za radnike od neposrednog interesa — zaštita na radu, profesionalna oboljenja, tuberkuloza, trudnoća i materinstvo i slično.

Crveni krst se u svom radu u preduzećima posebno oslanja na poslovođe i za njih organizuje seminare na kojima se obrađuju mentalno-higijenski problemi i problemi sprečavanja povreda i oboljenja.

U preduzećima u kojima još nisu uvedeni monokursevi održavaju se povremeno informativna predavanja, prikazuju filmovi i slično.

Prva pomoć. Od 1953 do 1958 oko 72.000 aktivista Crvenog krsta završilo je kurseve prve pomoći. Pored njih, osnovna znanja o prvoj pomoći stekli su i seoska ženska omladina, članovi Podmlatka, radnici itd. u okviru svog zdravstveno-vaspitnog rada.

Crveni krst je, pored toga, spasavao i smeštao postradale od elementarnih nesreća.

U 1953 JCK je poslao pomoć za postradale od poplava u Crnoj Gori u vrednosti od 500.000 din. i u Bosni i Hercegovini milion din., u 1954 za postradale od poplava u Hrvatskoj u vrednosti od 500.000 din., u Srbiji 300.000 din., u Sloveniji 500.000 din. i u Bosni i Hercegovini 300.000 din. U 1955 JCK je poslao pomoć za postradale od poplava u Srbiji u vrednosti od milion din. Za postradale od snežnih lavina u Mavrovu JCK je dao 500.000 din., a za postradale od poplava u Baru 200.000 din.

Asanacije. Crveni krst je često organizovao na selu asanacione radove (higijensko uređenje bunara, dubrišta, zahoda itd.), a naročito za vreme Nedelje Crvenog krsta, Nedelje borbe protiv TBC i sličnih akcija.

Zdravstvena i materijalna korist od ovih radova je značajna. Tako je, naprimen, ukupna materijalna vrednost asanacionih radova koje je organizovao Crveni krst Slovenije u 1955 iznosila preko 160 miliona din.

Borba protiv TBC. U okviru borbe za suzbijanje tuberkuloze, Crveni krst razvija pomoćnu patronažnu službu i preduzima mere za izolaciju zdrave dece iz tuberkulozne sredine.

Crveni krst nastoji da pomoćnom patronažnom službom pomogne antituberkuloznim dispanzerima u razvijanju higijenskih navika stanovništva, otkrivanju bolesti, upućivanju bolesnika i njihove okoline na preglede i kontrolne preglede, kontroli lečenja kod kuće, upotrebi lekova, brizi o deci i porodici itd. Kurseve za pomoćnu patronažnu službu završio je ukupno 2.751 dobrovoljni aktivist.

Izolaciju dece iz porodica tuberkuloznih bolesnika u zdrave porodice primenila je najpre organizacija Crvenog krsta u Smederevu, koja je sa uspehom izvršila izolaciju 40 dece. Na osnovu ovog iskustva pokrenuta je zatim akcija u celoj zemlji, i samo u toku 1956 i 1957 izolovano je 1.190 dece. Porodice u koje se ova deca smeštaju dobijaju za izdržavanje svakog deteta mesečno po 7.000 din. Uporedo sa izolovanjem dece, u nekim srezovima počelo je i kućno lečenje TBC bolesnika.

Crveni krst pruža socijalnu pomoć obolelima u vidu hrane, odeće, krevetnine, pljuvaonica i dr. Takva pomoć deluje i kao socijalno-moralna podrška bolesniku i njegovoj porodici. Pomoć se dodeljuje u saradnji sa antituberkuloznim dispanzerima i na predlog pomoćnih patronažnih radnika Crvenog krsta.

U toku Nedelje borbe protiv TBC, Crveni krst organizuje sabirne akcije i posete TBC bolesnicima.

Borba protiv alkoholizma. Crveni krst vodi propagandu protiv alkoholizma, prvenstveno među omladinom, leči alkoholičare i razvija socijalno-medicinski patronažni rad, zatim utiče da se povećava proizvodnja i potrošnja voćnih sokova i drugih bezalkoholnih pića i time smanji potrošnja alkohola, i proučava pravni aspekt alkoholizma u cilju predlaganja odgovarajućih zakonskih i drugih mera za njegovo suzbijanje. U tom smislu izrađeni su predlozi u cilju borbe protiv alkoholizma, koji su dostavljeni Saveznom odboru SSRNJ sa preporukom da se podnesu na razmatranje Saveznoj narodnoj skupštini.

Alkoholičari se leče u 14 dispanzera. Dispanzeri su većinom otvoreni na inicijativu i uz materijalnu podršku Crvenog krsta, a docnije su neki od njih prešli u nadležnost zdravstvene službe. U njima je, i pored teških uslova rada (nedostatka prostorija, ograničenih finansijskih sredstava), izlečeno oko 40% obolelih.

Da bi socijalno-medicinski patronažni rad bio što uspešniji, glavni odbori su u saradnji sa Centralnim odborom organizovali više seminara za aktiviste Crvenog krsta — lekare, medicinske sestre i pomoćne socijalne radnike. To je doprinelo poboljšanju kvaliteta rada u dispanzerima.

Služba transfuzije krvi. Jedna od najvažnijih aktivnosti Crvenog krsta je prikupljanje krvi od dobrovoljnih davalaca. Gotovo pri svim odborima Crvenog krsta postoji služba za transfuziju krvi. U prikupljanju krvi Crveni krst sarađuje za Zavodom za transfuziju krvi, Narodnom armijom i zdravstvenom službom.

Delatnost organizacije Crvenog krsta orijentisana je uglavnom na pronalaženje dobrovoljnih davalaca krvi i sprovođenje potrebnih priprema za rad stručnih ekipa. U cilju pronalaženja što većeg broja davalaca krvi, organizacije Crvenog krsta i zavodi za transfuziju krvi razvijaju propagandu putem filmova, plakata, brošura itd.

Od 1953 do 1958 Crveni krst je angažovao 600.000 dobrovoljnih davalaca krvi i prikupio 167.000 litara krvi. U ovom periodu postignut je znatan napredak. Dok je u 1953 bilo 51.320 davalaca sa 15.132 litra krvi, dotle se u 1958 taj broj popeo na 126.785 davalaca sa 33.684 litra krvi.

Školske kuhinje. Crveni krst se angažovao i na otvaranju školskih kuhinja, kojih sada ima preko 12.537 i kojima je obuhvaćeno preko 2.326.000 školske dece i omladine. Kuhinje su radile od 1948 do 1951. Osnivao ih je Crveni krst u saradnji sa tadašnjim Ministarstvom za socijalno stanje, a materijalnu pomoć je davao Međunarodni dečji fond. Sa prestankom pomoći 1951, školske kuhinje su bile ukinute.

do 1956, kad ih je Crveni krst ponovo pokrenuo. Narodni odbori su investirali znatna sredstva za adaptaciju ili zidanje potrebnih prostorija.

Školski obrok predstavlja pomoć majci i porodici u brizi o ishrani deteta. Školske kuhinje, osim toga, imaju i važnu vaspitnu ulogu, jer se deca na taj način pravilno obaveštavaju o ishrani, higijeni pripremanja i uzimanja hrane, čistoći prostorija, ruku, pribora za jelo, peškira itd.

Na selu pored škola podižu se i školski vrtovi i voćnjaci. Crveni krst pomaže i ovu akciju davanjem semena za oko 5.000 povrtnjaka. Školske povrtnjake obrađuju sama deca i seoska omladina, a njihove proizvode najviše koriste školske kuhinje.

PODMLADAK CRVENOG KRSTA (PCK). Podmladak je deo organizacije Jugoslovenskog crvenog krsta. On je preko komisija pri opštinskom odnosno sreskom, glavnom i Centralnom odboru povezan sa organizacijom Crvenog krsta. Članovi Podmlatka deluju u školama i umesto terenskih imaju razredne i školske organizacije. Rukovođići organi se biraju na školskim skupštinama Podmlatka.

Organizacija Podmlatka je u 1958 imala 1,630.000 članova, odnosno 66% od ukupnog broja učenika u Jugoslaviji.

Zadaci Podmlatka su: razvijanje i negovanje higijenskih navika kod članstva, podizanje nivoa zdravstvene kulture i osposobljavanje članova za ukazivanje prve pomoći, očuvanje i unapređenje ličnog zdravlja i zdravlja okoline; razvijanje ljubavi prema zemlji i narodu, negovanje smisla za međusobnu pomoć, razvijanje prijateljstva i različitih oblika saradnje sa Podmlatkom nacionalnih društava Crvenog krsta.

Aktivnost Podmlatka razvija se prema osobenostima terena na kome žive njegovi članovi (selo, grad), prema uzrastu (mladi, stariji) i prema karakteru škole koju pohađaju (osmogodišnja, stručna, viša itd.).

Rasprostranjene forme rada Podmlatka su: higijenski kutići, dežuranje i održavanje čistoće u školskim kuhinjama, rad na pošumljavanju, prikupljanju lekovitog bilja i uređivanju povrtnjaka i bašta, učenje na raznim kursovima (prve pomoći, osnova higijene, kućne nege bolesnika itd.), učestvovanje u akcijama odraslih (borba protiv TBC i alkoholiizma, transfuzija, Nedelja Crvenog krsta, higijenske akcije, male asanacije i dr.), međurepublička prepiska, međunarodno dopisivanje i razmena albuma.

UČEŠĆE ČLANOVA PODMLATKA U NEKIM AKCIJAMA 1956

Higijenski aktivni	5.679
Terenske jedinice*	370
Asanacije	32.813
Sakupljanje lekovitog bilja	33.114
Pošumljavanje	14.377
Uređivanje bašta	24.461
Slušaoči zdravstvenih predavanja	992.580
Posetioци filmskih predstava o zdravstvu	267.262

* Prvobitno su osnovane u cilju ukazivanja prve pomoći u slučaju nesreća, a sada se koriste i za izvršavanje pojedinih akcija Crvenog krsta ili Podmlatka.

Od 1953 do 1958 naglo je porastao broj članova Podmlatka. Organizacija uzdiže članstvo putem seminara, kurseva i centara.

Centri predstavljaju školu kadrova Podmlatka. Prvi eksperimentalni centar Podmlatka organizovan je 1954 pri CO JCK. Učesnici su bili članovi Podmlatka iz cele zemlje i rukovodioci Podmlatka glavnih odbora Crvenog krsta. Tokom 1955 nekoliko republičkih odbora organizovalo je svoje centre, a 1958 bilo ih je ukupno 60 sa 3.340 učesnika.

U centrima, koji traju dve do tri nedelje, polaznici se upoznaju sa zadacima i strukturom Crvenog krsta, a posebno Podmlatka. Polaznici i predavači formiraju privremenu organizaciju Crvenog krsta u centru, u kojoj se razvijaju sve aktivnosti Podmlatka.

U centrima je razvijen i zabavni, kulturni i društveni život. Organizuju se priredbe, filmske predstave, izleti, logorske vatre, posete raznim kulturnim i istoriskim znamenitostima.

Centri se obično održavaju na mestima koja predstavljaju pogodna klimatska boravišta (šuma, planina, more). Najčešće su smešteni pod šatorima koje podižu sami polaznici centara.

IZDAVAČKA DELATNOST. Crveni krst je razvio široku izdavačku delatnost. Centralni odbor JCK izdaje »Zdrav podmladak« — mesečni organ Podmlatka Crvenog krsta u 45.000 primeraka (na srpskohrvatskom i makedonskom jeziku) i mesečnik »Informativni bilten« u 400 primeraka (za sreske odbore i aktiviste sa ciljem da ih informiše o događajima i stručnoj literaturi Crvenog krsta). Glavni odbori Crvenog krsta republika izdaju svoje mesečne časopise. U periodu od 1953 do 1957 organizacije Crvenog krsta štampale su knjige i brošure u ukupnom tiražu od 435.000 primeraka, časopise u 676.000 i biltene u 31.500 primeraka. Od propagandnog materijala štampano je 642.000 agitki, 1.607.000 plakata, 2.676.500 parola i 1.140.000 letaka.

SLUŽBA TRAŽENJA. Jedan od tradicionalnih zadataka Crvenog krsta, traženje pojedinih lica, obavlja se preko Centralnog odbora. Crveni krst traži i dobija informacije o raznim licima preko društava Crvenog krsta drugih zemalja i preko međunarodnih organa Crvenog krsta. Broj traženja je prilično veliki. Od 1946 do danas je na zahtev porodica izvršeno 145.570 traženja žrtava rata i drugih lica, a od toga u 1958 g. 10.190. Na osnovu kartoteke Centralnog odbora o zarobljenicima i internircima izdato je u 1958 g. 2.758 potvrda jugoslovenskim ratnim zarobljenicima i internircima radi regulisanja njihovih radnih odnosa.

Služba traženja je u 1957 napravila novu kartoteku mađarskih izbeglica, koja sadrži podatke za preko 20.000 lica i dostavila je Međunarodnom komitetu u Ženevi, kao deo opšte kartoteke mađarskih izbeglica.

JCK vodi brigu i o spajanju dece sa roditeljima, kada su od njih odvojena usled rata i sličnih događaja. Do 1958 g. 995 dece izbegle iz Egejske Makedonije upućeno je roditeljima u razne zemlje, a 545 došlo je roditeljima koji su se nalazili u FNRJ. JCK je uputio 1.966 dece nemačke narodnosti roditeljima izbeglim u razne zemlje.

MEĐUNARODNE VEZE. Crveni krst održava i produbljuje veze sa Ligm društava Crvenog krsta, nacionalnim društvima Crvenog krsta, Međunarodnim komitetom Crvenog krsta i sa drugim organizacijama zdravstvenog, socijalnog i humanitarnog karaktera putem razmene delegacija, prepiske, razmene brošura, elaborata, izveštaja, referata, filmova, fotografija, albuma, slanja pomoći prilikom elementarnih i drugih nesreća, učešća na izložbama i važnijim međunarodnim sastancima, seminarima i centrima itd.

Jugoslovenski crveni krst je član Međunarodnog crvenog krsta, sa sedištem u Ženevi (koji sačinjavaju Liga društava Crvenog krsta, Međunarodni komitet Crvenog krsta i Međunarodna konferencija Crvenog krsta), zatim Međunarodne unije za borbu protiv tuberkuloze, sa sedištem u Parizu, Međunarodne unije za zdravstveno prosvetovanje, sa sedištem u Parizu, Saveta za zdravstveno prosvetovanje, sa sedištem u Londonu i Međunarodnog biroa za alkoholizam, sa sedištem u Lozani.

Saradnja sa Ligm društava Crvenog krsta⁴ sastoji se u obaveštavanju Lige o svim delatnostima i većim akcijama JCK kao: akcijama za pomoć žrtvama raznih elementarnih nesreća, delatnosti Podmlatka, zbrinjavanju dece izbeglica, primljenim i poslatim pošiljkama itd.

Najuža saradnja ostvarena je učestvovanjem delegata JCK na sastancima Lige. Od jeseni 1953 do proleća 1958, JCK je učestvovao na 15 sastanaka Lige.

Na XXIII Zasedanju Saveta guvernera Lige, u Oslu 1954,⁵ JCK je po treći put izabran u rukovodstvo Lige. Na VI Zasedanju Konsultativnog komiteta Lige za higijenu, u Oslu, JCK je podneo referat na osnovu koga je zatim razmatrana uloga Crvenog krsta u zdravstvenom prosvetici-

⁴ Danas u svetu postoje 84 nacionalna društva Crvenog krsta, povezana u federaciju — Ligu društava Crvenog krsta.

⁵ Prilikom zasedanja Saveta guvernera predsednik Japanskog crvenog krsta odlikovao je predsednika JCK japanskim Ordenom za zasluge.

vanju i u borbi protiv dečje paralize. Na zasjedanju Izvršnog odbora Lige, septembra 1955, JCK je bio zastupljen kao član Izvršnog odbora Lige. U radu Lige na problemima Podmlatka Crvenog krsta, delegat JCK rukovodio je jednom od četiri komisije. Generalni izvestilac Savetodavnog komiteta Podmlatka Izvršnog odbora Lige bio je delegat JCK. Na sastanku Savetodavnog odbora za higijenu, maja 1956, izvestilac je takođe bio delegat JCK. Na zasjedanju Izvršnog odbora Lige, septembra 1957, delegacija JCK je u načelu podržala uvođenje ruskog, španskog i arapskog jezika kao radnih jezika u radu Izvršnog odbora Saveta guvernera. Na XXIV Zasedanju Saveta guvernera JCK je izabran za člana Stalne komisije za finansije itd.

Veze sa Međunarodnim komitetom Crvenog krsta (MKCK) održavaju se međusobnim posetama delegacija i učestvovanjem predstavnika JCK na sastancima koje organizuje MKCK. Prilikom ovih kontakata razmatrana su neka konkretna pitanja u pogledu vraćanja dece izbegle iz Grčke i Mađarske, kao i dece Nemaca izbeglih iz Jugoslavije njihovim porodicama, zatim problemi u vezi sa ratnim zarobljenicima koji su bili u Jugoslaviji i pitanja u vezi sa ženevskim konvencijama.

Novembra 1953 JCK je posetila Misija MKCK. Tom prilikom razmatrana su pitanja od neposrednog interesa za obe organizacije, kao i ona koja je trebalo rešavati sa vladom FNRJ (repatrijacija jugoslovenske dece i dece Nemaca izbeglih iz Jugoslavije, pitanje izbeglica u Jugoslaviji uopšte, bivših italijanskih zarobljenika, i sl.). JCK je u 1955 razmotrio Nacrt pravila za zaštitu stanovništva od bombardovanja i drugog oružja sa zainteresovanim organima i stručnjacima u zemlji i poslao primedbe MKCK, koji ih je usvojio. Aprila 1956 predstavnik JCK je učestvovao na sastanku MKCK posvećenom usvajanju konačnog teksta Nacrta pravila za zaštitu stanovništva u oružanom sukobu. Delegacije MKCK posetile su JCK u junu i decembru 1956 i vodile razgovore o vraćanju dece njihovim porodicama i o drugim tekućim pitanjima, a septembra 1957 u vezi sa problemima međunarodnog medicinskog prava i međunarodnog prava uopšte.

XIX Međunarodnoj konferenciji Crvenog krsta, održanoj oktobra i novembra 1957 u Nju Delhiju, prisustvovala je i delegacija JCK, a takođe i delegacija vlade FNRJ.

U periodu od 1953 do kraja 1957 delegacije ili predstavnici JCK učinili su zvanične ili studijske posete nacionalnim društvima Crvenog krsta Švedske, Švajcarske, Finske, Francuske, Velike Britanije, Holandije, Danske, Zapadne Nemačke, Bugarske, Poljske, SSSR, Austrije, Kine, Mađarske i Rumunije. U isto vreme predstavnici JCK učestvovali su, između ostalog, na sastanku Međunarodne unije za borbu protiv TBC (Pariz), V Međunarodnom kongresu za transfuziju krvi, Svetskom kongresu Međunarodne unije za zdravstveno prosvetisanje i XXV Međunarodnom kongresu o alkoholizmu. Na V Međunarodnom sastanku o pitanju međunarodnog prava (Ženeva, 1957) usvojen je referat jugoslovenskog predstavnika o nedostacima ženevskih konvencija u pogledu zaštite stanovništva u ratu; na III letnjem kursu za naučni rad, posvećenom prevenciji alkoholizma, podnesen je referat o rezultatima i iskustvima JCK u borbi protiv alkoholizma, a na XV Međunarodnom kongresu za vojnu medicinu (Beograd, 1957) i XIX Zasedanju Ureda za dokumentaciju vojne medicine (Opatija, 1957) delegat JCK je u isto vreme bio i delegat Lige društava Crvenog krsta.

Jugoslovenski crveni krst posetilo je od juna 1953 do kraja 1957 327 delegata iz 29 zemalja. To su bili predstavnici Lige društava Crvenog krsta,⁶ Međunarodnog komiteta Crvenog krsta i nacionalnih društava Crvenog krsta i Crvenog polumeseca: Australije, Austrije, Bugarske, Danske, Finske, Francuske, Grčke, Indije, Indonezije, Kanade, Kine, Mađarske, Zapadne Nemačke, Norveške, Poljske, Rumunije, SAD, SSSR, Švajcarske, Švedske, Tajlanda, Turske i Velike Britanije; Francuske radiodifuzije, Rokfe-

lerove fondacije — SAD, Centralne laboratorije za transfuziju krvi — Holandija, Sveskineske federacije žena, Luteranske svetske federacije i Međunarodne unije za zaštitu dece sa sedištem u Švajcarskoj.

U 1957 veze JCK su naročito proširene i korišćene u cilju ostvarenja međunarodne saradnje u akciji zbrinjavanja mađarskih izbeglica u Jugoslaviji. JCK je time znatno olakšao teret koji su jugoslovenska vlada i zemlja snosili pri zbrinjavanju ovih izbeglica. U 1958 je i poslednja grupa mađarskih izbeglica napustila Jugoslaviju, a završena je i repatrijacija dece. Time je bilo okončano pitanje mađarskih izbeglica (za čije je uspešno rešavanje JCK dobio priznanje od Međunarodnog crvenog krsta).

U 1958 JCK je učestvovao na dva važna sastanka i to: sastanku Izvršnog odbora Lige u septembru i sastanku koji je organizovao MKCK po pitanju Nacrta pravila za zaštitu stanovništva od dejstva oružja za masovno uništavanje.

Od međusobnih poseta do kojih je došlo tokom 1958, značajnije su poseta predsednika Crvenog krsta Indije gospode Kaur i zvanične posete JCK Crvenom krstu Čehoslovačke, Kanade i SAD.

Od juna 1953 do maja 1957 JCK je primao pomoć uglavnom od Lige društava Crvenog krsta i humanitarnih organizacija, kao redovnu ili programsku pomoć ili kao pomoć stanovništvu postradalom od elementarnih i sličnih nesreća. Pomoć je dobijana u hrani, odeći i obući, posteljini, lekovima i vitaminima i tehničkoj opremi u ukupnoj količini od 143.000.000 kg, a u vrednosti od preko 23.945.648.000 din. U 1958 ova pomoć je bila znatno veća i iznosila je 116.034 t hrane, odeća i lekova u ukupnoj vrednosti od oko 18 milijardi din.

Jugoslovenski crveni krst je takođe sa svoje strane pružio značajnu pomoć nacionalnim društvima Crvenog krsta drugih zemalja. Tako je, naprimer, u 1953 JCK poslao pomoć za postradale od zemljotresa u Japanu 2.000 dolara i za postradale od poplava u Holandiji 200.000 din. U 1954 JCK je poslao hranu za postradale od zemljotresa u Grčkoj u vrednosti od 4.300.000 din., za postradale od poplava u Austriji u vrednosti od 3.800.000 din., u Italiji u vrednosti od 400.000 din., u Indiji u vrednosti od 500.000 din., u Iraku u vrednosti od 500.000 din. i u Iranu u vrednosti od 300.000 din. U 1955 JCK je poslao za postradale od požara u Turskoj čebadi u vrednosti od 500.000 din., za postradale od poplava u Egiptu, Indiji i Pakistanu takođe čebadi u vrednosti od po 500.000 din., za postradale od zemljotresa u Grčkoj hranu u vrednosti od 1.000.000 din. i bolnici u Adis Abebi posteljinu i rublje u vrednosti od 1.800.000 din. U 1956 JCK je poslao za postradale od poplava u Iranu posude u vrednosti od 500.000 din. i žrtvama događaja u Mađarskoj hranu u vrednosti od 1.358.000 din. U 1957 JCK je poslao za postradale od zemljotresa u Grčkoj čebadi u vrednosti od 1.000.000 din. i za postradale od poplava u Indiji čebadi i čaršava takođe u vrednosti od milion din. U 1958 JCK je poslao kao pomoć Tuniskom crvenom polumesecu za potrebe alžirskih izbeglica 9.000 kg šećera u vrednosti od 1.430.000 din. i dva kamiona u vrednosti od oko 3.000.000 din., za postradale od poplava na Cejlonu čebadi u vrednosti od 500.000 din., za postradale od zemljotresa u Iranu čebadi u vrednosti od 500.000 din., Pakistanskom crvenom polumesecu vakcine protiv kolere u vrednosti od 500.000 din. i postradalima od poplava u Poljskoj čebadi u vrednosti od 500.000 din. Jugoslovenski crveni krst je, pored toga, pružio posebnu pomoć postradalima u alžirskom ratu.

IZVOR: Dokumentacija Centralnog odbora Jugoslovenskog crvenog krsta.

Dr R. K.

⁶ U znak priznanja za pomoć koju je Liga pružila našoj zemlji, Jugoslavija je odlikovala predsednika Lige G. Sandstrema Ordenom jugoslovenske zastave I reda. Predstavnik Lige G. Tisov dobio je zlatni znak priznanja JCK za plodnu saradnju.

ISPRAVKE: U broju 7—8, str. 283 (63) u izvorima stoji »VI Kongres KPI— »Kultura« 1958«, a treba »VI Kongres SKJ— »Kultura«, 1952; str. 284 (64), 1 stubac, 4 red odozgo stoji »kao i 156 gostiju«, a treba »Kongresu je prisustvovalo i 156 gostiju«.

SAVEZ RATNIH VOJNIH INVALIDA JUGOSLAVIJE

Savez ratnih vojnih invalida Jugoslavije (Savez RVIJ) je društveno-politička boračka organizacija u koju su udruženi ratni vojni invalidi, članovi porodica palih boraca umrlih ratnih vojnih invalida i mirnodopski vojni invalidi.¹

Savez je kolektivni član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Sedište Saveza je u Beogradu.

RAZVOJ. Invalidi Narodnooslobodilačkog rata i članov predratnog Udruženja osnovali su na Kongresu u Beogradu 1945 Udruženje ratnih vojnih invalida Jugoslavije koje je na III Kongresu 1951 dobilo naziv Savez RVIJ.

Predratno Udruženje ratnih vojnih invalida Jugoslavije kojim je rukovodio Središnji odbor, bilo je stalno u krizi zbog nastojanja raznih političkih stranaka da ostvare isključiv uticaj u njemu. Između dva rata ratni invalidi su vodili borbu za obezbeđenje ravnopravnog mesta u društvu, jer su predstavnici tadašnje državne vlasti sistematski ograničavali njihova prava, a posebno im nije bilo obezbeđeno pravo na prekvalifikaciju i zaposlenje. Stalno je odlagano i donošenje potrebnih zakonskih propisa iz oblasti zaštite ratnih vojnih invalida.

Za vreme II Svetskog rata okupator je zabranio rad Udruženju.

Na osnivačkom kongresu novog Udruženja ratnih vojnih invalida Jugoslavije (krajem 1945) odlučeno je da članovi Udruženja mogu biti ratni vojni invalidi iz Narodnooslobodilačkog rata (1941—1945) i ratni invalidi iz ranijih ratova. Na Kongresu su takođe usvojena nova Pravila Udruženja određeni zadaci na polju socijalističke izgradnje zemlje.

Na II Kongresu Udruženja RVIJ, 1948, donesen je Statut Udruženja i odluka o stvaranju materijalne baze za široko uključivanje ratnih vojnih invalida u privredu putem osnivanja preduzeća Udruženja RVIJ. Takođe je donesena i odluka o jačanju veza i saradnje sa organizacijama invalida u drugim zemljama.

Na III Kongresu, 1951, Udruženje je promenilo naziv u Savez ratnih vojnih invalida Jugoslavije (Savez RVIJ). Na Kongresu su određeni zadaci u pogledu organizaciono-političkog učvršćenja organizacija invalida. Posebno su razmatrani rezultati razvika privrednih preduzeća kojima je rukovodio Savez RVIJ i donesena odluka o predaji tih preduzeća na upravljanje njihovim radnim kolektivima. U toku 1951 i 1952 oko 200 dobro organizovanih i opremljenih preduzeća Saveza RVIJ predato je na upravljanje radnicima. Ova preduzeća su imala značajnu ulogu u prekvalifikaciji i zapošljavanju ratnih vojnih invalida. U njima i danas radi znatan broj ratnih invalida od kojih su mnogi na rukovodećim mestima i u organizacijama radničkog samoupravljanja.

Na jubilarnom Plenumu Centralnog odbora Saveza RVIJ povodom njegove desetogodišnjice, 14 oktobra 1955, potpredsednik Saveznog izvršnog veća Aleksandar Ranković je predao Orden zasluge za narod I reda Savezu za postignute uspehe u okupljanju, stručnom obrazovanju i osposobljavanju invalida i za učešće u socijalističkoj izgradnji Jugoslavije.

Na IV Kongresu Saveza RVIJ, 1956, usvojen je novi Statut kojim je Savez prilagođen novoj administrativno-teritorijalnoj podeli FNJR na opštine i sreze. Kongres je usvojio i rezoluciju o narednim zadacima. Kao jedan od najvažnijih zadataka postavljena je briga o socijalnim i zdravstvenim problemima članova.

Predsednik Republike Josip Broz Tito na VII Kongresu SKJ dao je sledeću ocenu rada Saveza: »Savez ratnih vojnih invalida... postao je važan činilac u rešavanju socijalno-zdravstvenih pitanja svojih članova, a naročito je pružao pomoć organima vlasti u rehabilitaciji, profesionalnom osposobljavanju i zapošljavanju ratnih vojnih invalida i njihovom uključivanju u aktivan život zemlje«.

SAVEZ RVIJ I DRUGE DRUŠTVENE ORGANIZACIJE. Odbori organizacija Saveza RVIJ sarađuju na terenu sa odborima drugih društvenih organizacija i sa organima društvenog samoupravljanja koji rade na rešavanju problema invalida. Preduzimane su zajedničke akcije na izvršavanju krupnih političkih zadataka kao: izbori za organe vlasti komune i sreza i za republičke i Saveznu narodnu skupštinu, učešće u radu na socijalističkom preobražaju sela i sl.

Organizacije Saveza RVIJ u zajednici sa organizacijama Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije rade na

ostvarenju političkih zadataka na svojoj teritoriji, učestvuju u proslavama kojima je svrha očuvanje i razvijanje tradicija NOB.

Savez RVIJ najtešnje sarađuje sa Savezom boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije.² Preko Koordinacionog odbora, koji je osnovan 1953 i u kome su ravnopravno zastupljeni predstavnici centralnih odbora obe organizacije, uskladjuje se saradnja sa boračkim organizacijama u drugim zemljama i međunarodnim boračkim organizacijama, kao i saradnja po drugim pitanjima koja su od interesa za Savez RVIJ i Savez boraca NORJ. Da bi se obezbedilo naknadno školovanje ratnih vojnih invalida koji nemaju dovoljno školskih kvalifikacija, Savez RVIJ i Savez boraca NORJ počeli su da osnivaju dopunske ekonomske škole (u Ljubljani 1956 i u Beogradu 1959) i druge škole za borce i invalide.

Savez sarađuje i sa Jugoslovenskim crvenim krstom, Društvom prijatelja dece i drugim društvenim organizacijama na zbrinjavanju ratnih vojnih invalida i porodica palih boraca i na izvršavanju raznih političkih i društvenih zadataka koje postavlja socijalistički razvoj zemlje.

ZADACI Saveza su, prema Statutu usvojenom na IV Kongresu, da svestrano učestvuje u izgradnji socijalističkog društvenog uređenja u Jugoslaviji; da jača duh socijalističkog patriotizma, snaži bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije, neguje i razvija tradicije Narodnooslobodilačkog rata i Narodne revolucije; da se brine o pravilnom rešavanju materijalnih, zdravstvenih i drugih pitanja svojih članova i pomaže ostvarenje zakonskih propisa, prekvalifikaciju i uposlenje ratnih vojnih invalida; da se stara o vaspitavanju, školovanju i što boljim uslovima razvoja dece palih boraca i dece umrlih ratnih vojnih invalida; da učestvuje u akcijama za podizanje i očuvanje grobova, spomen-ploča i spomenika palim borcima; da čuva i neguje u svojim redovima duh drugarstva i osobine svojstvene liku ratnog vojnog invalida socijalističke Jugoslavije; da se bori za očuvanje mira u svetu i ravnopravne odnose među narodima i da sarađuje sa sličnim organizacijama u inostranstvu.

Osnovni zakonski propisi na koje se u svom radu oslanjaju organizacije Saveza RVIJ jesu Zakon o ratnim vojnim invalidima donesen 1946, a dopunjavani 1957, 1958 i 1959 i Zakon o mirnodopskim invalidima donesen 1946, a dopunjavani 1947 i 1959. Ovim zakonima, kao i propisima donesenim na osnovu njih regulisana su prava ratnih vojnih invalida na invalidninu, invalidski dodatak, rehabilitaciju, prekvalifikaciju, zdravstvenu zaštitu, besplatno dodeljivanje ortopedskih pomagala, banjsko i klimatsko lečenje i druge olakšice u pogledu penzijskog staža, zaposlenja i sl. Problem ratnih vojnih invalida u Jugoslaviji u celini je pozitivno rešen, iako još uvek ima specifičnih pitanja (posebno dokvalifikacija invalida sa nedovoljnom stručnom spremom, rešavanje stanbenog pitanja invalida).

ORGANIZACIJA

Članstvo u Savezu RVIJ je dobrovoljno i o prijemu odlučuje osnovna organizacija. Članovi Saveza su lica kojima je priznato svojstvo ratnog vojnog invalida bilo na osnovu ratnog ili mirnodopskog vojnog invaliditeta ili po tome što su stekli invalidsko svojstvo kao roditelji, supruzi ili deca poginulog borca.

Član Saveza ima pravo da učestvuje u delatnosti organizacije i da bira i bude biran u sve njene organe, kao i pravo na pomoć u rešavanju materijalnih, zdravstvenih i drugih svojih potreba. Dužnosti člana su da se zalaže za ostvarenje ciljeva Saveza, da čuva ugled ratnog vojnog invalida, da plaća članarinu i da se pridržava Statuta organizacije.

Savez RVIJ ima 310.000 članova. Od toga su lični ratni vojni invalidi 94.510, a ostali su porodični invalidi. Prema socijalnom sastavu, ličnih invalida-zemljoradnika ima 34.401, radnika 13.172, službenika 21.024, penzionera 13.362, a slobodnih profesija, domaćica, primalaca invalidskih dodataka i ostalih 12.551.³

¹ Vidi: »Zaštita ratnih vojnih invalida«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 207—208 (9—10); »Zaštita dece palih boraca i žrtava fašističkog terora«, 1958, str. 407—409 (35—37).

² Vidi: »Savez boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 45—49 (3—7).

³ Podaci za 1958 Uprave za invalidska i boračka pitanja Sekretarijata SIV za socijalnu politiku i komunalna pitanja.

Savez RVIJ organizovan je na principu administrativno-teritorijalne podela FNJR (opština, srez, Oblast, Pokrajina i narodna republika). Rad Saveza zasniva se na Statutu i odlukama kongresa i drugih izbornih organa.

Osnovna organizacija se obrazuje na području gde ima najmanje deset članova. U zavisnosti od broja članova na području opštine formira se jedna ili više osnovnih organizacija. Odluku o formiranju osnovne organizacije donosi opštinski odbor Saveza. Redovne skupštine osnovne organizacije održavaju se jedanput godišnje i na njima se biraju odbor osnovne organizacije od najmanje tri člana i delegati za opštinsku skupštinu Saveza.

Glavni zadatak osnovnih organizacija, kojih ima ukupno 41.800, jeste da na svom području proučavaju probleme članstva i predlažu mere za njihovo rešavanje. U toku godine tekuće poslove obavljaju predsednik, sekretar i blagajnik (na bazi dobrovoljnosti). Odbor osnovne organizacije bavi se prikupljanjem članarine, neposrednim objašnjavanjem zakonskih propisa članstvu i organizovanjem konferencija na kojima se razrađuje primena ovih propisa. Sastanci odbora održavaju se prema potrebi i na njima se razmatraju pojedinačni zahtevi članstva. U pojedinim slučajevima odbor organizuje pružanje neposredne pomoći (naprimer u obradi zemlje, u posetama bolesnim članovima, samohranim roditeljima i teškim invalidima, u pribavljanju dokumenata za ostvarenje invalidskih prava i sl.). U drugim slučajevima odbor osnovne organizacije predlaže opštinskom odboru donošenje potrebnih odluka (dodeljivanje pojedine materijalne pomoći članovima u slučaju potrebe, rešavanju stanbenog pitanja, davanju stipendija deci umrlih i siromašnih invalida i sl.).

Opštinski odbor, koji se bira svake godine na opštinskoj skupštini, rukovodi radom Saveza na području opštine. Odbor se sastoji od predsednika, po potrebi potpredsednika, sekretara, blagajnika i potrebnog broja članova.

Sreski odbor se bira na sreskoj skupštini Saveza RVIJ, koja se održava svake dve godine. Sreski odbor rukovodi radom Saveza na teritoriji sreza između dve skupštine. Iz svoje sredine sreski odbor bira izvršni odbor u koji ulaze predsednik, potpredsednik, sekretar, blagajnik i potreban broj članova.

Pokrajinski odnosno oblasni odbor bira se svake četvrte godine za područje Vojvodine, odnosno Kosova i Metohije na pokrajinskoj odnosno oblasnoj skupštini Saveza. Odbori rukovode radom organizacija Saveza na svojoj teritoriji između dve skupštine. Odbori biraju iz svoje sredine izvršne odbore u koje ulaze predsednik, potpredsednici, sekretar i određen broj članova.

Republički odbor rukovodi organizacijama Saveza u jednoj republici na osnovu odluka kongresa Saveza RVIJ i republičke skupštine. Odbor se bira na republičkoj skupštini koja se održava svake četvrte godine. Republički odbor bira iz svoje sredine izvršni odbor u koji ulaze potpredsednik, potpredsednici, sekretar i potreban broj članova.

Republički odbori pružaju neposrednu pomoć organizacijama, organizuju savetovanja po raznim aktuelnim pitanjima iz rada Saveza, učestvuju u diskusiji i predlaganju zakonskih propisa koji se odnose na zaštitu ratnih vojnih invalida itd.

Centralni odbor bira se na kongresu i rukovodi delatnošću organizacije između dva kongresa (kongresi Saveza RVIJ su najviši organ i održavaju se svake pete godine). Sadašnji Centralni odbor ima 73 člana, a Nadzorni odbor 7 članova. Organi Centralnog odbora su Izvršni odbor od 26 članova i Predsedništvo od 8 članova.

Centralni odbor Saveza sarađuje sa nadležnim državnim organima, a posebno sa Sekretarijatom Saveznog izvršnog veća za socijalnu politiku i komunalna pitanja, o bitnim problemima iz oblasti zaštite ratnih vojnih invalida; stara se o sprovođenju odluka kongresa u čitavoj zemlji i radi na razvijanju međunarodnih veza Saveza sa organizacijama invalida u drugim zemljama.

Predsednik Saveza RVIJ je general-potpukovnik Miloje Milojević, a generalni sekretar Boro Kraljević.

Komisije kao stalna ili privremena radna tela obrazuju se pri opštinskim, sreskim, Oblasnom, Pokrajinskom, republičkim i Centralnom odboru Saveza u cilju proučavanja problematike i pripremanja materijala i odluka za sastanke odgovarajućih odbora Saveza. Postoje komisije za socijalnu zaštitu invalida, za pravna pitanja, za zaštitu mirnodopskih vojnih invalida, za brigu o deci palih boraca, za sportsku aktivnost invalida i povremene komisije za organizovanje proslava i drugih akcija Saveza. Komisije se osnivaju kao pomoćna tela pri odborima Saveza gde se za to ukaže potreba. Odbori određuju koje će se komisije osnovati, kao i broj članova komisije.

Izvori prihoda Saveza su članarina i doprinosi iz dohotka Jugoslovenske lutrije, koji Centralni odbor raspodeljuje za namenske potrebe članstva kao što su stipendiranje dece umrlih invalida, banjsko i klimatsko lečenje porodica palih boraca i uređenje grobova palih boraca.

AKTIVNOST. Posle oslobođenja zemlje organizacije Saveza RVIJ bavile su se problemima uključivanja ratnih vojnih invalida u privredu, socijalnim problemima ličnih i porodičnih invalida, primenom zakonskih propisa i raznovrsnim društveno-političkim radom.

Pretstavnici Saveza RVIJ učestvuju u radu komisija Sekretarijata SIV-a za socijalnu politiku i komunalna pitanja za procenu invaliditeta i komisija koje upućuju invalide na banjsko i klimatsko lečenje, a sarađuju i pri donošenju i primeni propisa i drugih važnijih odluka o vojnim invalidima.

Pored besplatnog banjskog i klimatskog lečenja koje obezbeđuje država za određen broj invalida sa potrebnim indikacijama, Savez RVIJ organizovao je za invalide i članove njihovih porodica odmor i oporavak u svojim odmaralištima na moru i planinama uz pristupačne cene. Ovakvo odmaralište izgrađeno je u Ohridu 1959, a gradi se za teže invalide u Igalu i podići će se još pet drugih odmarališta u Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Vojvodini.

Pošto je materijalno obezbeđenje dece palih boraca za vreme školovanja regulisano zakonskim propisima, organizacije Saveza RVIJ i Saveza boraca brinu se o obezbeđenju stipendija za decu umrlih ratnih vojnih invalida i onih koji nemaju dovoljno sredstava za školovanje svoje dece. Ova briga ne ograničava se samo na stipendije već i na posećivanje škola, održavanje sastanaka sa učesnicima NOB, pojedinačnu materijalnu pomoć u slučaju potrebe itd.

Roditeljima poginulih boraca, posebno samohranim, organizacije Saveza RVIJ posvećuju stalnu brigu. U pojedinim slučajevima članstvo Saveza učestvuje u obradi njihovih imanja, opravci kuća i sl.

Savez RVIJ je 1958 i 1959 iz svojih sredstava dao komunama 306 miliona din. kao učešće u kreditima za stanbenu izgradnju namenenu ratnim vojnim invalidima. Savez je takode osnovao u Skopju, Beogradu, Zagrebu i nekim drugim mestima stanbene zadruge ratnih vojnih invalida.

Organizacije Saveza RVIJ aktivne su i u razvijanju sport-skog i kulturnog života svoga članstva. Tako se, naprimer, oko 5.000 ratnih vojnih invalida u Jugoslaviji bave raznim granama sporta u okviru svojih klubova i sekcija. Savezno smučarsko takmičenje ratnih vojnih invalida održano je 1954 na Kranjskoj Gori, 1955 na Jahorini, a savezno takmičenje u plivanju, kuglanju, stonom tenisu, streljaštvu i šahu 1959 u Beogradu. Pored toga, svake godine održavaju se republička i pokrajinska takmičenja, kojima prethode takmičenja u opštinama i srezovima.

Klubovi ratnih vojnih invalida osnovani su u Beogradu, Zagrebu, Skopju, Sarajevu, Rijeci, Mostaru, Novom Sadu i drugim većim mestima. U njima se razvija društveni i sportski život članstva. Klubovi imaju svoje biblioteke, kino-aparature i televizore, a pojedini i prostorije za sportska takmičenja i treninge (Beograd, Zagreb).

IZDAVAČKA DELATNOST. Savez RVIJ izdaje svoj redovni nedeljni organ »Invalidski list« u prosečnom tiražu od 20 hiljada primeraka. Važniji članci štampaju se na engleskom i šalju organizacijama-članicama FMAC, a vrši se i razmena sa sličnim listovima u inostranstvu. U Ljubljani, kao organ Republičkog odbora Saveza RVIJ, izlazi 15-dnevni list »Invalidski vestnik« sa prosečnim tiražom od 12 hiljada primeraka.

Dosad su u izdanju Saveza RVIJ i »Invalidskog lista« objavljene publikacije: »Invalidi u izgradnji«, »Ponovo u društvo«, »Invalidski kalendar za 1952« sa podacima iz rada Saveza RVIJ i »Priručnik o banjskim i klimatskim lečilištima«. Krajem 1958 u izdanju »Invalidskog lista« izašla je velika likovna edicija u 10 hiljada primeraka pod naslovom »Narodnooslobodilačka borba u delima likovnih umetnika Jugoslavije«, Republički odbor Saveza RVIJ u Zagrebu izdao je knjigu o životu ranjenika i ratnih vojnih invalida u Hrvatskoj pod naslovom »Za čovjeka«, Republički odbor Saveza u Makedoniji »Po čekorite na naše napore« (o radu ratnih vojnih invalida u Makedoniji), a jedan manji broj edicija i brošura izašao je u izdanju drugih odbora Saveza RVIJ.

MEĐUNARODNE VEZE. Saradnja Saveza sa invalidskim organizacijama drugih zemalja počela se razvijati još 1946. U to vreme je Savez uspostavio kontakte s invalidskim organizacijama Francuske, republikanske Španije i sa organizacijama istočnoevropskih zemalja, koje su 1948 jednostrano prekinule ovu saradnju.

U periodu od 1952 do 1959 Savez je uspostavio kontakte i razmenio posete sa invalidskim organizacijama Grčke, Finske, Turske, Izraela, Holandije, Austrije, Italije, Norveške i Sovjetskog Saveza.

Savez ratnih vojnih invalida Jugoslavije, zajedno sa organizacijama invalida i boraca Francuske, SAD, Turske, Belgije, Finske i Italije bio je osnivač Svetske federacije bivših boraca (FMAC), koja danas okuplja 138 organizacija invalida i bivših boraca iz 36 zemalja sveta sa ukupno 20 miliona članova. Federacija je osnovana novembra 1950 u Parizu.

Pretstavnici Saveza RVIJ učestvovali su na generalnim skupštinama FMAC novembra 1951 u Beogradu, decembra 1952 u Londonu, novembra 1953 u Hagu, decembra 1954 u Beču, maja 1956 u Brislu, septembra 1957 u Berlinu i aprila 1959 u Rimu.

Podnošenjem rezolucija i amandmana i drugim istupanjima na generalnim skupštinama FMAC Savez RVIJ,

zajedno sa Savezom boraca NORJ, zalagao se za principe očuvanja mira i miroljubive koegzistencije među narodima, za univerzalnost FMAC, efikasnije rešavanje problema bivših boraca, rehabilitaciju i zbrinjavanje invalida. Savez je bio jedan od predlagača Statuta FMAC na Osnivačkoj skupštini 1950 u Parizu. Na III Generalnoj skupštini FMAC 1952 usvojene su dve rezolucije Saveza RVIJ. Jednom od tih rezolucija tretirani su problemi slepih i predloženo da se pruži pomoć međunarodnoj organizaciji slepih, a drugom je istaknuta potreba razmene bivših boraca i invalida između pojedinih zemalja u cilju proučavanja njihovih socijalnih problema. Na V Generalnoj skupštini FMAC usvojena je rezolucija Saveza RVIJ i Saveza boraca NOR o učvršćenju mira i pojačanju međunarodne saradnje i rezolucija o koegzistenciji, na VI Generalnoj skupštini 1956 rezolucije o saradnji među državama i o mirnodopskoj upotrebi atomske energije, a na VIII Generalnoj skupštini 1959 rezolucije o doprinosu bivših boraca miru i međunarodnoj saradnji i o razoružanju.

Pretsednik Saveza RVIJ bio je potpredsednik FMAC od 1951 do 1957, a na VIII Generalnoj skupštini FMAC 1959 izabran je za njenog počasnog potpredsednika.

Savez je, pored toga, preko svojih pretstavnika uzeo učešća na raznim međunarodnim skupovima. Tako je 1958 učestvovao na međunarodnoj konferenciji u Hagu, koju je organizovao FMAC i koja je bila posvećena zakonodavstvu o borcima i invalidima u svetu, zatim na seminaru za rehabilitaciju ranjenih u glavu u Helsinkiju, na I Kongresu Međunarodne unije ratne siročadi u Brislu i na sastancima stručnjaka pojedinih zemalja posvećenim naporima za poboljšanje izrade ortopedskih pomagala i drugim povremenim akcijama FMAC. U 1960 održaće se u Dubrovniku međunarodni seminar posvećen zapošljavanju invalida, koji organizuje FMAC u saradnji sa jugoslovenskim boračkim organizacijama i državnim organima.

Posmatrači Saveza RVIJ prisustvovali su sportskim međunarodnim takmičenjima invalida u Grčkoj 1957 i u Zapadnoj Nemačkoj 1958.

Savez RVIJ i Savez boraca NORJ organizovali su međunarodno letovalište za decu palih boraca u Selcu 1955, a deca palih boraca iz Jugoslavije boravila su u toku 1954 i 1955 u letovalištima u Francuskoj, Belgiji i Holandiji, a 1957 u Austriji.

IZVOR: Dokumentacija Saveza ratnih vojnih invalida Jugoslavije.

B. P. — M. B.

DRUGI PLENUM CV SSSJ

Drugi plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije, održan 9 novembra 1959 u Beogradu, raspravljao je o problemima javnih službi i zadacima sindikata. Referat je podneo predsednik Centralnog odbora Federacije Sindikata službenika i radnika javnih službi Jugoslavije Milo Jovičević.

U referatu se govori da su javne službe, kao deo društvenog mehanizma, prošle kroz iste faze razvitka kao i čitavo socijalističko društvo. »Javne službe uspešno vrše svoje funkcije — konstatuje se u referatu — i... u znatnoj meri rešavaju one zadatke koje im određuje njihova uloga u životu društva«. Promene u javnim službama predstavljale su ustvari proces njihovog saobražavanja novim uslovima rada i novim potrebama društva. Javne službe — državne ustanove, zdravstvo, prosveta i kulturne ustanove — po karakteru svojih funkcija pretežno služe regulisanju mnogostrukih odnosa u životu društva, zaštiti zdravlja stanovništva, prosvetivanju naroda, zadovoljenju njegovih kulturnih potreba i socijalnoj zaštiti pojedinih kategorija građana.

Imajući u vidu ovakvu ulogu javnih službi, nastojalo se da se u njihovom radu, materijalnom i kadrovskom pogledu, stvore što bolji uslovi. Donesen je čitav niz zakonskih propisa koji regulišu rad u ustanovama u skladu sa nastalim društvenim promenama i potrebama. Iz godine u godinu odvajana su sve veća sredstva za izgradnju škola, domova zdravlja i bolnica, kulturnih i prosvetnih ustanova. Isto tako vodilo se računa da i ostale javne službe, kao što su organi državne uprave, dobiju što bolje uslove za rad. Dosta pažnje posvećeno je i rešavanju kadrovskih problema. Sprovođenje ovih smernica omogućilo je da javne službe u celini uspešno izvrše svoju funkciju i da u znatnoj meri rešavaju one zadatke koje im određuje njihova uloga u društvu.

Iako je u organizaciji rada i unapređenju javnih službi upotreba poslednjih godina učinjen izvestan napredak, posao se u mnogim ustanovama godinama odvija na isti način i sa istim nedostacima (neekspeditivnost u nekim narodnim odborima, slabo vođenje računa o ceni koštanja pojedinog predmeta, slaba radna disciplina i usled toga veoma široko razvijen prekovremeni i honorarni rad). I pored ovakvog stanja u javnim službama, poslednjih godina preterano

su upošljavani novi službenici. Perspektivnim planom predviđeno je da se u periodu 1957—1961 u javnim službama zaposli oko 68.000 novih službenika, i to u prvom redu kvalifikovanih. Taj broj, međutim, već sada je premašen. Porast broja novoupisanih znatno je brži nego priliv kadrova iz škola, što znači da se u velikom broju upošljava nedovoljno stručno osoblje, a daleko manje one kategorije stručnih službenika koji obezbeđuju potreban kvalitet rada javnih službi. Ovakvo upošljavanje naročito je karakteristično za narodne odbore opština, gde broj pomoćnog osoblja i osoblja sa nižom školskom spremom iznosi preko 50 otsto od ukupnog broja zaposlenih u odborima.

Tehnička neopremljenost, skućeni kapaciteti pojedinih ustanova, škola, bolnica i zdravstvenih ustanova takođe su jedan od uzroka slabog rada javnih službi. Pitanje nagrađivanja nije najpravičnije rešeno, jer je za napredovanje i nagrađivanje službenika u prvom redu uziman radni staž ili vreme provedeno u službi, a ne njihov stvarni radni učinak. Zato je Plenum razmatrao mogućnosti usavršavanja sistema nagrađivanja i uvođenje novih instrumenata — sistema nagrađivanja službenika prema radu. Istaknuto je da buduće mere treba usmeriti u dva pravca: praktično, da se koriste sve mogućnosti koje pruža sadašnji Zakon o javnim službenicima za stimulativnije nagrađivanje; studijski, da se izučavaju mogućnosti za uvođenje novih elemenata i instrumenata za stimulativno nagrađivanje.

Uklanjanje elemenata automatizma u napredovanju službenika i fiksnih ograničenja u sistemu nagrađivanja, stvorile nove mogućnosti za bržu izgradnju dovoljno elastičnog, diferenciranog i modernijeg službeničkog sistema u celini. Sindikati su dužni da se bore protiv ukorenjenih konzervativnih shvatanja da je u javnim službama nemoguća promena principa nagrađivanja prema stvarnim rezultatima rada. Rešenje ovog problema otvoriće perspektivu punog korišćenja i realizacije individualnih radnih sposobnosti svakog službenika, stvoriti uslove za brže unapređivanje javnih službi i za povećanje plata.

Unapređenje javnih službi ne može se obaviti bez sistematizacije radnih mesta. Da bi se ona sprovela, treba utvrditi koliko je približno službenika, s kakvom stručnom spremom i za koje radno vreme potrebno za obavljanje pojedinih operacija. Neophodno je izraditi normative poslova ne na temelju sadašnjih radnih postupaka i sadašnjeg tempa obavljanja poslova, već na temelju racionaliziranih radnih postupaka. Ovakvo sprovedena sistematizacija, predviđena poslednjim Zakonom o javnim službenicima, korisno će poslužiti i kao osnova za dalje rešavanje samog sistema nagrađivanja.

Plenum je takođe ukazao i na neke subjektivne slabosti u radu službenika, u prvom redu na njihov često birokratski odnos prema građanima. Istaknuto je da organi uprave, naprimer, često bez osnova odbijaju pismene zahteve stranaka, da se o pokrenutom postupku stranka uopšte ne obaveštava, a bilo je slučajeva da je po raznim žalbama građana prvostepeni organ donosio odluku prema sporazumu sa drugostepenim, tako da je žalba bila formalna. Upošljavanje službenika se u dosta slučajeva vrši putem raznih preporuka i ličnog poznanstva, čime se izigravaju konkursi. U zdravstvenim ustanovama zapaženo je da se bolesnici primaju u bolnice preko »veza« i poznanstava. Konstatovano je takođe da građani moraju zbog nesavremenog načina rada javnih službi utrošiti mnogo vremena dok dobiju potrebna rešenja ili dokumente. Ovakve pojave u javnim službama nisu u skladu sa interesima društva; nesumnjivo, znatan deo krivice za ovakve slabosti u radu javnih službi

snose, pored rukovodstava ustanova i organa upravljanja, i sindikalne organizacije u njima koje u većini slučajeva nisu bile aktivne, očekujući da unutrašnje probleme ustanova rešava neko drugi.

U zaključcima Plenuma Centralnog veća ističe se da sindikati moraju da zahvate sve probleme unapređenja javnih službi i da u punijoj meri daju inicijative za brži razvitak i modernizaciju javnih službi. Sindikati se moraju odlučnije boriti da se u radnim kolektivima javnih službi učvrsti shvatanje da javne službe nisu stvar za sebe, već da su deo društvenog mehanizma čija je osnovna funkcija u tome da služe radnom čoveku, da zadovolje njegove životne potrebe i ostvaruju demokratska prava građana.

Zadaci sindikalnih organizacija su da uporno rade na unapređenju rada ustanova, da podržavaju mere koje se preduzimaju u pojedinim službama i ustanovama u cilju učvršćivanja radne discipline i da istovremeno razvijaju široku vaspitnu aktivnost u cilju izgrađivanja novih socijalističkih odnosa prema radu i prema društvenoj odgovornosti službenika.

Sindikati takođe treba da preduzimaju mere za rešavanje organizacionih problema — stalno usavršavanje procesa rada, potpunije korišćenje radnog vremena, efikasnija kontrola izvršavanja zadataka i bolji metod rukovođenja, pravilniji raspored i efikasnije korišćenje kadrova prema njihovim radnim i ličnim sposobnostima i sklonostima, celishodnija sistematizacija radnih mesta i racionalna upotreba materijalnih i finansijskih sredstava i korišćenja svih mogućnosti za uvođenje potrebne mehanizacije i opreme. Za izvršenje ovih složenih zadataka sindikata angažuju se i određeni organi državne uprave.

U oblasti društvenog standarda službenika sindikati u javnim službama ubuduće treba, prema zaključcima, da poklone više pažnje stanbenim prilikama članova sindikata u ovim službama, njihovoj ishrani, odmoru i razonodi. Ove zadatke sindikati treba da ostvaruju sve većim angažovanjem u životu i radu komune u kojoj se stvaraju uslovi standarda radnih ljudi. Opštinska i sreska sindikalna veća moraju sjedinjavati aktivnost organizacija u privredi sa aktivnošću podružnica u javnim službama na problemima komune i standarda njenih članova.

Na ovome zadatku sindikati treba da obezbede najširu podršku radnih kolektiva. U samim kolektivima treba izgrađivati takve odnose koji omogućavaju slobodnu konstruktivnu društvenu kritiku. Rad na usavršavanju organizacije javnih službi može biti uspešan uz istovremenu političku borbu protiv navedenih negativnih pojava.

Poseban značaj ima aktivnost sindikata na razvijanju socijalističkih društvenih odnosa u javnim službama, gde se treba boriti sa više upornosti i smelosti protiv pojava birokratizma, samovolje, poltronstva, protekcionizma i sl.

U zaključcima Plenuma kaže se da će aktivnost sindikata na unapređenju rada javnih službi biti potpuna i celishodna ako oni istovremeno pokažu puno interesovanje za rad organa društvenog upravljanja. Sindikati treba da budu masovna politička baza za rad ovih organa, da obezbede svoj uticaj na njih i da im pruže punu podršku pri sprovođenju u život pojedinih odluka. Istovremeno, sindikati treba da prouče rad organa društvenog upravljanja kako bi dali predloge za njihovo dalje unapređenje i proširenje funkcija upravljanja.

IZVOR: »Rad«, br. 39 i 40, od 14 i 21 novembra 1959.

Đ. V.

II PLENUM CK SKJ

II Plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije¹ održan je pod predsedništvom generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita 18 i 19 novembra 1959 u Beogradu. Plenum je razmatrao neka organizaciono-politička pitanja na osnovu referata člana CK SKJ Dobrivoja Radosavljevića i aktuelne probleme ekonomske politike na osnovu referata člana CK SKJ Mijalka Todorovića.

U diskusiji po referatima učestvovalo je 35 članova CK.

Završnu reč na Plenumu dao je generalni sekretar SKJ Josip Broz Tito.

Plenum je na kraju doneo odluku da se podneseni referati i završna reč generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita usvoje kao smernice za dalji rad SKJ i njegovih organizacija.

Plenum je usvojio predlog da se u CK SKJ kooptira Dušan Mugoša, sekretar Oblasnog komiteta Saveza komunista Srbije za Kosovo i Metohiju.

NEKA ORGANIZACIONO-POLITIČKA PITANJA

U referatu o organizaciono-političkim pitanjima data je ocena aktivnosti SKJ od VII Kongresa i, na osnovu stečenih iskustava i novih problema koje nameće sve intenzivniji privredni i društveno-politički razvitak zemlje, određeni su neki važniji neposredni zadaci.

Pošto je istaknut značaj odluka VII Kongresa za aktivnosti Saveza komunista, u referatu Dobrivoja Radosavljevića se kaže:

»Protekli period od VII Kongresa ispunjen je intenzivnim privrednim i društveno-političkim razvitkom, kao i ubrzanim jačanjem socijalističkih snaga našeg društva. On je u isto vreme ispunjen značajnim zbivanjima u međunarodnom životu — smanjenjem zategnutosti u svetu, učvršćenjem snaga mira, otvaranjem trajnije perspektive mirnog razvika čovečanstva i pored svih kolebanja na tom putu.

Iako je to relativno kratko vreme, svi događaji u unutrašnjem životu zemlje i u međunarodnim odnosima potpuno potvrđuju ocene koje je dao VII Kongres.

U referatu se dalje kaže da je uporedo s takvim razvitkom znatno porasla i aktivnost Saveza komunista, da je znatno unapređen metod rada organizacija i rukovodstava i da se razvio njihov unutrašnji život.

Ukazujući na potrebu daljeg proučavanja kongresnog materijala, referat ocenjuje da je opšti napredak u sprovođenju odluka VII Kongresa nesumnjiv, ali da neke organizacije zaostaju. Daleko bolje rezultate pokazale su organizacije u većim preduzećima, zatim seoske organizacije u područjima gde se jače razvio polet na unapređenje poljoprivrede, kao i teritorijalne organizacije u naseljima gde je bila jača aktivnost oko stanbenih zajednica i drugih komunalnih pitanja.

Posle izlaganja o snažnom napretku ideološkog rada u Savezu komunista, u referatu se kaže:

»Praksa je pokazala da se i interesovanje radničke klase i svih naprednih snaga u svetu za naš razvitak i naše uspehe ne može ugušiti nikakvim kampanjama ni klevetama. Sama činjenica da je za ovo kratko vreme u 18 zemalja izašlo 23 izdanja Programa SKJ i da se pripremaju i druga, govori koliko je ogromno interesovanje za naša iskustva i poglede na savremene probleme socijalizma.

POLITIČKI RAD. Pošto se konstatovalo da je VII Kongres istakao jačanje političke uloge SKJ kao jedan od osnovnih zadataka komunista, u referatu se kaže da, i pored ozbiljnog napretka, ima organizacija koje tome ne posvećuju potrebnu pažnju, da je »u radu rukovodstava, njihovih izvršnih organa i pomoćnih tela još naglašen interni rad, još je nedovoljno političke aktivnosti«.

Referat ukazuje da Savez komunista sve više jača kao politička organizacija i da u tom pogledu ima neravnomernosti o čemu svedoče i negativne pojave.

Pismo Izvršnog komiteta od februara 1958 doprinelo je da se u pogledu borbe protiv negativnih pojava stav organizacija i rukovodstava SKJ učvrsti, a njihova politička aktivnost

¹ Vidi: »Savez komunista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled« str. 137—146 (17—26).

snažno pokrene. »Međutim, ponovno oživljavanje nekih negativnih pojava... pokazuje da je Pismo ponegde shvaćeno kao kampanja i privremeni zadatak organizacija i rukovodstava SKJ. U praksi se naročito potcenjuje onaj stav u Pismu koji podvlači da sada više dolaze do izražaja birokratske pojave na terenu, u organima upravljanja, u komuni, u preduzeću i u drugim samostalnim društvenim institucijama.« Iako je u Pismu oštro kritikovana jednostrana orijentacija u rešavanju privrednih problema — opet ponegde ima preterivanja i unošenja nerove i pokušaja kampanjskog rešavanja krupnijih pitanja privrednog života; u diskusijama o investicijama dolazi do raznih lokalističkih i nacionalističkih tendencija i zaboravljanja bitnog u našim socijalističkim odnosima, kao i do zapostavljanja podizanja životnog standarda, kao osnovnog zadatka naše ekonomske politike.

Zatim se govori o potrebi političkog objašnjavanja i demokratskog postupka prilikom donošenja krupnih političko-ekonomskih mera i naglašava važnost političkog praćenja socijalističkog razvika u poljoprivredi i na selu.

S tim u vezi sve je značajnija aktivnost komunista u Socijalističkom savezu, koja je često dosada bila kampanjska. Postoje gledanja na rad komunista u Socijalističkom savezu kao na nešto manje važno. To dolazi i zbog neusklađenosti političkog rada, »te se mnoge stvari koje bi trebalo pretresati u organizacijama i rukovodstvima Socijalističkog saveza — pretresaju u komitetima Saveza komunista«. Zato je potrebno ponovo razmotriti raspored kadrova, koji je često smetnja osamostaljenju Socijalističkog saveza. U referatu se kaže da je za politički rad u ovom trenutku najvažnije:

»Ulagati maksimalan napor da svi radni ljudi učestvuju u rešavanju problema u komuni, zadrugi, preduzeću i u svim drugim oblastima života, i reagovati efikasno i na vreme, stalno i odlučno voditi borbu protiv antisocijalističkih tendencija.«

DRUŠTVENO SAMOUPRAVLJANJE. Borbu za pravilno funkcionisanje i razvitak demokratizma u radu organa društvenog samoupravljanja i suzbijanje svakog narušavanja prava proizvođača i građana VII Kongres je postavio kao jedan od glavnih zadataka komunista.

Realizovanjem tog zadatka organi radničkog samoupravljanja dalje su se razvili i učvrstili. Zahvaljujući njihovom većem učešću u raspodeli dohotka u preduzeću porasla je njihova društvena funkcija. Međutim, gde aktivnost komunista u borbi za razvoj socijalističkih odnosa u preduzeću nije bila dovoljna javljale su se mnoge birokratske, tehokratske i druge nesocijalističke pojave. To je naročito došlo do izražaja prilikom izrade tarifnih pravilnika, pa i u preduzećima gde su organizacije SKJ jače, i to onda kad zavlada samozadovoljstvo i familijarnost, a naročito među rukovodećim ljudima.

U referatu se dalje govori da za razvoj komunista sve više postaje važno učešće građana u rešavanju svih pitanja svog lokalnog područja.

I pored značajnog napretka, učešće građana, posebno radničke klase, u životu komune u većini gradova još nije dovoljno. Mnogi privredni, komunalni, socijalni i drugi društveni problemi suviše su angažovali komitete, te manje pažnje posvećuju društveno-političkoj strani funkcionisanja komune. Komiteti to osećaju kao problem i preduzimaju razne mere da ga reše, ali to sve još nije dovoljno efikasno i ovim pitanjem se treba detaljnije pozabaviti.

RAZVITAK SAVEZA KOMUNISTA. Na dan 30 septembra 1959, kako se navodi u referatu, Savez komunista Jugoslavije je imao 899.310 članova, i to:

		%
Radnika	309.689	34,44
Seljaka	131.461	14,62
Službenika	289.232	32,16
Učenika i studenata	37.385	4,16
Ostalih	131.543	14,63

Od 1 januara 1958 do 30 septembra 1959 u SKJ je primljeno 202.013 članova, i to:

		%
Radnika	83.059	41,12
Seljaka	47.563	23,54
Službenika	36.959	18,29
Učenika i studenata	21.634	10,71
Ostalih	12.798	6,34

Od ukupnog broja primljenih 131.393 ili 65,04% imaju ispod 25 godina, a žena je 31.976 ili 15,83%.

»Ovi podaci jasno pokazuju — kaže se u referatu — da su organizacije pravilno shvatile i sprovodile zaključke VII Kongresa. Detaljna analiza prijema novih članova, međutim, pokazuje i izvesne slabosti... One su dobrim delom izraz objektivnih teškoća u kojima deluju pojedine organizacije.« Teškoće se ogledaju naročito u prijemu radnika i seljaka i pojavljuju se kao posledica promena u socijalnoj strukturi stanovništva, brzog porasta radničke klase i smanjenja broja seoskog stanovništva. Zbog toga porast članstva iz redova radnika ne uspeva dostigne tempo porasta radničke klase, dok ukupan broj seljaka u SKJ izgleda mali, jer promene socijalne strukture sela na prvom mestu zahvataju komuniste. U nekim organizacijama u primanju članova bilo je elemenata kampanje, pa i krutog određivanja broja članova koji treba primiti. Bez ozbiljnog političko-idejnog rada ovi problemi neće biti uspešno rešeni, a »kampanjski rad nije zdrav put za razvitak Saveza komunista«.

Za nepune tri godine u SKJ je primljeno preko 324.000 novih članova, pretežno neposrednih proizvođača i mladih ljudi (preko dve trećine). »Sigurno je da će novi članovi... uneti u organizacije SKJ nov revolucionarni član i pomoći suzbijanju začaurenosti i sektaštva«, ali organizacije i rukovodstva moraju posvetiti više pažnje uzdizanju ovog velikog broja novih članova, a u prijemu voditi računa o ujednačavanju kriterija, jer se događalo da je kriterij u pogledu prijema radnika bio često krut.

RAD KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA. Odluke VII Kongresa pomogle su »da se rad rukovodstava Saveza komunista dalje poboljša, a da se rukovodstva, posebno opštinski komiteti, dalje razviju i ojačaju. Rukovodstva SKJ i rukovodstva Socijalističkog saveza sve više postaju takvi politički centri u kojima ne samo članovi rukovodstva, već i mnogi aktivisti oko njih svakodnevno pretresaju krupnija društveno-politička pitanja«. Poboljšani je sastav rukovodstava, naročito mladim kadrovima i neposrednim proizvođačima, i organizovanje deluju i po sadržini i po metodi rada. Pri svim komitetima su stvorena pomoćna tela. Funkcionisanje komiteta kao kolektivnih tela i dalje je napredovalo, mada još ima slučajeva da se stvari suviše pretresaju u sekretarijatu.

Druge ozbiljna teškoća je u tome što članovi i aktivisti nekih komiteta imaju veliki broj zaduženja. Tom pitanju je na VII Kongresu posvećena veća pažnja i u tom pogledu je postignut napredak. Analize pokazuju da u nekim komitetima još ima dosta drugova sa osam, deset, a izuzetno i više dužnosti. Ima i slučajeva otpora pojedinih drugova da im se smanji broj dužnosti koje su olako primili. Pošto se ističe politička štetnost ove pojave, kaže se da je »pravilnijim rasporedom kadrova neophodno uvesti više reda u zaduživanje pojedinih drugova i omogućiti uzdizanje novih ljudi na odgovornije dužnosti«. To će omogućiti i bolje političko obrazovanje kadrova. U vezi s metodom rada rukovodstava, u referatu se kaže da su komiteti Saveza komunista, naročito opštinski, razvili praksu povremenog sazivanja raznih aktivna komunista. Ta praksa doprinosi lakšem izvršavanju zadataka i nju bi trebalo doslednije sprovoditi ne zapostavljajući razvitak društvenih organa.

Povereništva Saveza komunista stvorena u stanbenim zajednicama takođe su pomogla unapređenju rada opštinskih komiteta i objedinjavanju rada teritorijalnih osnovnih organizacija. Iskustvo pokazuje da takve oblike rada sada treba uvesti i na drugim mestima gde je to korisno.

»Treba još više učiniti, — kaže se u referatu — da u rukovodstvima, naročito opštinskim, bude više radnika i drugih ljudi iz proizvodnje, kao što su inženjeri i tehničari.« Pošto se dešava da se inženjeri, tehničari i visokokvalifikovani radnici teško primaju političkih dužnosti, u referatu se ističe da bi trebalo razmotriti da li da se »tamo gde je to moguće s obzirom na veći broj uzdignutih kadrova, ide na obaveznu rotaciju, tj. da se posle izbornog perioda bira drugi«. To bi doprinelo boljem izboru kadrova.

IDEOLOŠKI RAD. Porast interesovanja komunista i ostalih građana za savremena pitanja teorije i prakse socijalizma pokazuje podatak da je Program SKJ izdat u preko 300.000 primeraka, a pored toga je štampan i u prilogu »Komunist«. Povećano je interesovanje i za dela Marksa, Engelsa i Lenjina, kao i jugoslovenskih autora. Oko 30.000 aktivista u aktivima predavača neposredno pomažu u ideološkom radu. U 160 većeršnjih političkih škola učilo je poslednje godine blizu 8.000 političkih aktivista.

»U radu na proučavanju Programa, naročito u početku, — kaže se u referatu — bilo je izvesnih nedostataka, najviše u metodskom pogledu.« Bilo je pojava da je proučavanje svodeno na osnovnu organizaciju SKJ, da se nije uvek vodilo

računa o nivou i području delovanja pojedinih članova i da se proučavanje nije povezivalo s političkom aktivnošću i svakodnevnom idejnom borbom. Za otklanjanje tih nedostataka i za preorijentaciju u organizovanju ideološkog rada u referatu su postavljeni sledeći zadaci:

— rad na ideološkom obrazovanju treba organski vezati sa tekućom političkom aktivnošću i praktičnom idejnom borbom;

— tematika i programi ideološkog rada treba da izviru iz problema određene sredine;

— sistem i metodiku oslobađati elemenata školskog rada, šablonizma i uniformisanosti i razvijati raznovrsne forme, naročito postojeće institucije (radničke i narodne univerzitete, političke škole itd.);

— osnovne organizacije SKJ treba sve manje da budu operativni organizator teoretskih sastanaka, a sve više da se bave aktuelnim idejnim problemima; treba osamostaliti i aktivnost ostalih političkih i društvenih organizacija u ideološkom radu;

— u ideološkoj aktivnosti sve veću ulogu dobijaju komune odnosno opštinski komiteti; sreski komiteti treba prvenstveno da pomognu osposobljavanju opštinskih centara.

U cilju daljeg izgrađivanja sistema obrazovanja političkog kadra iduće godine otvoriće se i viša politička škola.

U izgrađivanje sistema opšteg, stručnog i ekonomskog obrazovanja radnika ulažu se takođe značajni napor. Radnički univerziteti u tome imaju sve veću ulogu, a potrebno je i pri preduzećima stvariti centre za stručno, ekonomsko i ideološko obrazovanje radnika i pojačati izdavačku delatnost u tu svrhu.

Na kraju referata govori se o tome da ideološki rad na selu treba dalje unaprediti, a zatim se iznose neki problemi i zadaci u razvoju radija, televizije, filma i štampe.

AKTUELNI PROBLEMI EKONOMSKE POLITIKE

U referatu o aktuelnim problemima ekonomske politike data je analiza rezultata u sprovođenju odluka VII Kongresa SKJ u oblasti privrede i ukazano je na najvažnije zadatke i probleme u ovoj oblasti.

REZULTATI PRIVREDNOG RAZVOJA. U referatu Mijalka Todorovića konstatuje se da je nacionalni dohodak od 1953 do 1959 porastao za dva puta, industrijska proizvodnja za dva i po puta, a poljoprivredna za 51%. S brzim privrednim razvitkom došlo je i do bitnih promena ekonomske strukture stanovništva. U 1953 poljoprivredno stanovništvo sačinjavalo je 60% ukupnog broja građana, a 1959 — 51%.

Za poslednjih šest godina zaposlenost u društvenom sektoru je porasla za milion lica. Naporedo sa porastom nacionalnog dohotka rastle su i investicije, gde su izvršena tri značajnija pomeranja: u investicijama u osnovna sredstva sa industrije na poljoprivredu i saobraćaj; zatim sa investicija u osnovna sredstva na investicije u obrtna sredstva; i sa investicija u osnovna sredstva na investicije u društveni standard.

Porasla je i lična potrošnja i standard u celini. Stopa godišnjeg porasta lične potrošnje iznosi za poslednje tri godine 10,1%. »Lični dohoci — kaže se u referatu — dostigli su već takav nivo kada počinju dolaziti do izražaja pozitivne tendencije u promeni strukture lične potrošnje; sve više se smanjuje učešće ishrane, a raste učešće industrijskih proizvoda, naročito trajnijih potrošnih dobara.«

Broj izgrađenih stanova u gradovima iz društvenih sredstava porastao je od 15.557 prosečno godišnje u periodu 1953 do 1956 na 39.000 u 1959. Iz ličnih sredstava podignuto je oko 30.000 stanova 1959, što sa društvenim čini ukupno oko 69.000 stanova. Slična kretanja postoje i u oblasti socijalnih davanja. Ona su u 1959 porasla sa 51% prema 1956 i iznose 9,2% ukupnog nacionalnog dohotka.

Već više godina imamo stalan porast učenika, kako u osnovnim školama tako i u raznim stručnim školama za omladinu i odrasle. Od školske 1954/55 do 1957/58 porastao je broj učenika osnovnih škola za 22%, stručnih škola za 34%, a na univerzitetima, višim školama i akademijama za 18%. Lični izdaci su u tom periodu porasli u oblasti prosvete na 199,2% a materijalni za 105,8%, što znači da u ovoj oblasti uprkos

opšteg napretka materijalna opremljenost ozbiljno zaostaje. »Sigurno je, — izneo je Mijalko Todorović, — da će se u narednom petogodišnjem planu ta oblast morati da rešava u celini mnogo odlučnije.«

Posmatrano u celini, za prve tri godine Društvenog plana ostvarena su tri bitna rezultata: sve više se učvršćuje i stabilizuje privredni sistem, znatno je smanjena veličina inostranih sredstava prema nacionalnom dohotku i ostvaren je značajan stepen stabilnosti tržišta i cena.

OSNOVNI FAKTORI PRIVREDNOG RAZVOJA. Govoreći o uslovima brzog privrednog uspona, Mijalko Todorović je rekao:

»Osnova svih naših brzih uspeha u razmatranom periodu leži u našoj privrednoj politici i u našem privrednom sistemu, odnosno u maksimalnoj usklađenosti ovih dvaju faktora.« Usklađenost između lične želje svakog pojedinca da bolje živi i više zarađuje i šireg interesa zajednice da se stalno podiže produktivnost rada učinila je da privredni sistem skladno funkcioniše. »Naši ekonomski planovi, odnosno politika i privredni sistem kao dijalektičko jedinstvo, imaju tu izvanrednu dinamičku pokretačku snagu pre svega zbog toga što računaju sa uporednim porastom životnog standarda i akumulacije (proizvodnih snaga).«

Stabilniji odnosi između proizvodnje i potrošnje, između proizvodnje sredstava za proizvodnju i proizvodnje potrošnih dobara koja služe za zadovoljenje najširih potreba građana, omogućili su uspostavljanje pravilnijih odnosa između izgradnje novih i rekonstrukcije starih pogona, između materijalne stimulacije razvijenih i povećane pomoći nerazvijenim područjima: između krupnih i sitnih preduzeća, zanatstva i ostalih usluga. Na svim područjima nisu još usklađeni svi odnosi i likvidirane nasleđene disproporcije, ali je bitno da postoji jasna orijentacija i opšta tendencija kretanja u tom pravcu.

NEKI AKTUELNI PROBLEMI. »Brzi privredni razvitak neprekidno dovodi do značajnih i često kvalitetnih promena ne samo u ekonomskom životu nego gotovo i u svim drugim oblastima društvenog života.« Pored pozitivnih rezultata javljaju se i nerealne želje, traže se veliki skokovi u ličnoj potrošnji, dolazi do pojave uskoogrudosti i lokalizma. U oblasti životnog standarda takođe ima egoističkih shvatanja i želja da se podeli i potroši sve što se zaradi, nezavisno od toga koliko je porasla produktivnost rada i svakog pojedinca i kolektiva u celini i nezavisno od sutrašnjih potreba i teškoća sa kojima se može susresti radnički savet i preduzeće.

Isto tako ima pojava precenjivanja našeg stepena razvoja, pa se preteruje u zahtevima za životni standard. Međutim, u Jugoslaviji se još uvek rešavaju neki preduslovi neophodni za savremeni industrijski razvitak uporedo sa takvim razviktom. Stanje na železnicama je, naprimer, takvo da se više nikako ne može odlagati temeljitija rekonstrukcija i obnova postojećih pruga, voznog parka, sistema veza i sl. Uporedo se moraju graditi i nove pruge. I u poljoprivredi uporedo sa izgradnjom moderne proizvodnje i rešavanjem pitanja transporta i prerade moraju se rešavati i drugi problemi: izgradnja kanala, melioracije i sl. Potrebe u elektroenergiji, metalnoj industriji i još nekim granama sve brže rastu, a posebno u hemijskoj industriji, gde bi bez hitnog razvijanja proizvodnje veštačkih masa i vlakana moglo doći do novih disproporcija.

U oblasti privrednih investicija ima još ostataka starih shvatanja. Opštinski i reski investicioni fondovi previše se orijentisu na krupne investicije, umesto da se ulažu za razvoj manjih i zanatskih radionica. Kod nas su industrijska preduzeća, prema broju radnika, u proseku veća nego u ostalim evropskim zemljama i SAD. Ostaci starih shvatanja susreću se i kada treba odvajati sredstva za izgradnju škola i za neke druge potrebe.

»U tesnoj vezi sa pomenutim tendencijama, — kaže se u referatu — jeste i pojava raznih oblika uskoogrudosti, lokalizma itd. U težnji da se dobiju investicije za svoje preduzeće, za svoj kraj, gubi se iz vida celina, ponekad se ne biraju sredstva, čak politički najosetljivija, najštetnija«. Zato dolazi do štetnih pojava da se čak i pri običnim komercijalnim poslovima poteže nacionalni problem, mere republički i lokalni interesi i poziva na nacionalna osećanja. Ima i pojava da se prilikom usvajanja nekih važnijih privrednih odluka, naprimer korektura cena, pruža otpor.

PITANJE NERAZVijenih područja. Neravnomerni razvitak bilo u odnosima između pojedinih privrednih grana i preduzeća ili krajeva i republika ima vanredno veliku važnost za socijalističku ekonomiku. U tom kompleksu pitanje raz-

vitak nerazvijenih područja ima poseban društveno-ekonomski značaj. »Sistematsko i plansko pomaganje i poticanje ubrzanog kretanja zaostalih krajeva organska je potreba socijalističke privrede, i to ne samo radi neke pravde, već radi stabilnog optimalno najbržeg razvika društveno-ekonomske celine.«

Za privrednu politiku je važno: da li se za pomoć nerazvijenim područjima odvajaju odgovarajuća optimalno mogućna i dovoljna sredstva, odnosno koliko se u svakom trenutku može investirati za izjednačenje razvika; da li su u samom sistemu obezbeđene takve forme pomoći koje garantuju najracionalniju upotrebu sredstava i najefikasniju pomoć, da one zainteresuju i nametnu obavezu svim faktorima za redovno pružanje pomoći a da ne slabe inicijativu zaostalih da vlastitim naporima ubrzavaju razvitak; i, treće, koliko se mora insistirati na sadašnjem rasporedu stanovništva, odnosno koliko se može, sme i treba računati sa lokalnim i širim migracijama.

Od ukupnih saveznih investicija za poslednje tri godine je utrošeno na razvoj nerazvijenih područja (Makedonije, Crne Gore i Kosmeta) 82,8 milijarde dinara odnosno 14% samo kao garantovane investicije, a ukupno u drugim formama 100,4 milijardi dinara odnosno 17% saveznih investicija. Za 1960 planirano je da se od ukupnih saveznih investicija, od 273 milijarde, odvoji za nerazvijene krajeve kao garantovane investicije 67 milijardi dinara ili oko 25%. To je veliki napor za Federaciju s obzirom na ostale ekonomske i druge zadatke, i verovatno je blizu granice mogućeg procenta izdvajanja za ove svrhe. Što se tiče ostalih nerazvijenih područja, činjenica je da je u nekim od tih krajeva za čitavo posleratno vreme vrlo malo učinjeno. Mada nisu raspolagali sa dovoljno materijalnih sredstava, republike i srezovi su ipak mogli više učiniti u rešavanju ovih pitanja. »Kada bi svaka narodna republika i svi srezovi — kaže se u referatu, — uložili takav napor u tom pravcu kakav čini Federacija za nerazvijena područja u celini, a morali bi i više, verovatno bi situacija u tim užim područjima bila lakša, iako sigurno ne bi bila u potpunosti svuda rešena.« Pored većeg napora koji u prvom redu treba da ulože republike i srezovi uz pomoć Federacije, potreban je sistem kojim će se takoreći automatski utvrđivati jedinice koje imaju pravo na tu pomoć, zatim forme te pomoći i sredstva koja će se ubuduće ulagati za ove svrhe.

PRIVREDNI SISTEM, NAGRAĐIVANJE I PRODUKATIVNOST RADA. »Promenama u privrednom sistemu znatno su proširena i učvršćena samoupravna prava privrednih organizacija tako da radnički saveti slobodnije vode privrednu politiku i samostalnije raspolažu čistim prihodom.« Tim promenama proširena su prava kolektiva u raspolaganju čistim prihodom, iako na daljem usavršavanju sistema raspodele ima još dosta da se radi.

Jedan od najvažnijih poslova bio je donošenje novih tarifnih pravilnika s ciljem da se unutrašnja raspodela platnih fondova prilagodi novonastalim promenama u sistemu. U celini uzevši, u privredi su u prvom polugodištu 1959 radnički saveti relativno više izdvajali za fondove nego za lične dohotke. To pokazuje da su radnički saveti vodili zrelu politiku. Najveći broj privrednih organizacija je utvrđivao nove odnose u tarifama vodeći računa o opštim kriterijima i specifičnim potrebama kolektiva. Najzad, prošireno je nagrađivanje prema individualnom učinku.

Međutim, u tarifnoj politici i dalje se u većini privrednih organizacija ostalo u okvirima starih kategorija, pojmova, sistema i odnosa. Unutrašnja raspodela i politika nagrađivanja zaostaje za razvojem radničkog samoupravljanja i principima raspodele između zajednice i radnih kolektiva. U sadašnjim pravilnicima preovlađuju oblici nagrađivanja kojima se najveći deo zarade radnika vezuje za vreme provedeno na radu, stručnost, staž itd. ili samo za individualni učinak ostvaren na radnom mestu.

Takvi oblici nagrađivanja prevaziđeni su našim sistemom i nisu više u skladu sa društvenim položajem radnika. Oni sprečavaju brže i definitivno uklanjanje psihologije najamnog odnosa. Akcija oko izrade tarifnih pravilnika predstavlja početak sistematskog i dugoročnog rada na uvođenju kvalitativno novih oblika nagrađivanja po učinku koji su adekvatni novim proizvodnim odnosima, to jest radničkom samoupravljanju. Ako se na ovom pitanju angažuju svi društveni faktori u preduzećima, komorama, udruženjima, zatim u državnoj upravi i političkim i društvenim organizacijama, onda se vrlo brzo mogu postići novi skokovi u proizvodnji, standardu i akumulaciji.

Udruživanje u privredi. Pitanje udruživanja u privredi je deo problema najracionalnije organizacije procesa proizvodnje i razmene. Rešenja se mogu tražiti jedino na temelju radničkog samoupravljanja i u skladu sa socijalističkim društvenim odnosima. Stečena iskustva su nedovoljna za ocenu svih oblika udruživanja koji su dosada nastali. Sistem raspodele još ne stimuliра dovoljno proces udruživanja odnosno specijalizacije i saradnje. Zakonski propisi pružaju uske okvire udruživanju. Uslovi privredivanja još uvek omogućuju i manje produktivnim preduzećima da egzistiraju, a ne primoravaju ih da se udružuju i specijalizuju. Komune, udruženja i komore često pribegavaju administrativnim formama udruživanja ili im se protive iz lokalističkih i drugih razloga. Komore takođe zaostaju za društvenim potrebama razvoja i većina njih ne deјstvuje u svim osnovnim pitanjima onako kako bi bilo potrebno. Sve to zahteva da se rešavanju ovih pitanja posveti najveća pažnja.

Tekuća pitanja poljoprivrede. Pošto je ukazano da se proces modernizacije poljoprivrede odvija uspešno, u referatu su istaknute neke pojave i sledeći osnovni zadaci u ovoj oblasti:

— Za 1960 je planirana proizvodnja veća nego što je ostvarena u rekordnoj 1959. To je realan, ali i smeo plan koji traži veliku odgovornost i zauzimanje svih faktora i široku političku podršku SKJ, SSRNJ, Narodne omladine i svih drugih faktora.

— Posle prvih koraka i prvih velikih uspeha na užem području uglavnom proizvodnje žitarica i još nekih kultura u sledećoj godini prelazi se na mnogo širi plan, u kome odlučujuću ulogu ima stočarstvo. U stočarskoj proizvodnji u celini planira se porast od 20% u odnosu na 1959. Akcija za visoke prinose, za više produktivnu i mnogo veću stočarsku proizvodnju proširuje se na gotovo sve krajeve zemlje. Zato je i plan za iduću godinu mnogo teži, a ekonomski i politički mnogo složeniji, pa bi i propusti i greške mogli dovesti do mnogo težih posledica nego dosad.

— Postalo je sasvim aktuelno da se istakne pitanje troškova proizvodnje i ekonomičnog poslovanja privrednih organizacija u celini.

— U toku leta, a naročito u toku poslednje setvene kampanje ispoljile su se i neke negativne tendencije administrativnog pritiska na seljake radi kooperacije. Programi kooperacije i proizvodnje su često znatno prevazilazili tehničke, organizacione i druge mogućnosti pojedinih zadruga, a bilo je i pokušaja zatvaranja lokalnog tržišta, naročito stoke i kukuruza. Međutim, »nema nikakvog razloga ni za nestrpljenje ni za preteranu žurbu, kao što i inače ova oblast zahteva opšti trajan i temeljan rad«.

— I najzad, kod nekih poljoprivrednih i zadrugnih rukovodilaca razvijala se u pogledu poljoprivrede uska i jednostrana orijentacija.

Njihove želje za investicijama postaju preterane, a potcenjuju druge zadatke u poljoprivredi: transport, uskladištenje, preradu... Međutim, zaostajanje u tome može izazvati krizu u poljoprivredi i zakočiti njen dalji uspon. Pogrešno je mišljenje da privredne organizacije treba samo da se bore za proizvodnju a ne i za plasman proizvoda.

MEĐUNARODNI ASPEKT JUGOSLOVENSKOG PRIVREDNOG RAZVOJA. U daljem izlaganju Mijalko Todorović je izneo da deficit u platnom bilansu nema više onu ulogu koju je imao ranije. Danas Jugoslavija sve obaveze prema inostranstvu uredno izvršava, a 99% svih predatnih dugova je već regulisano. S druge strane, raste kreditna sposobnost Jugoslavije, koja danas sve više kreditira izvoz u druge zemlje, što predstavlja takođe novi momenat naše međunarodne robne razmene.

Centralni organi i ceo izvozno-uvozni aparat moraju se prilagoditi mnogo široj i dugoročnijoj koncepciji spoljne trgovine. Tim više jer se i dalje očekuje sve veći porast izvoza i međunarodne robno-novčane razmene Jugoslavije s drugim zemljama.

»Ne kažen, — rekao je Mijalko Todorović — da smo tu, u međunarodnim ekonomskim odnosima, svršili sve što treba; čak smatram da smo tek na početku jednog još snažnijeg poleta i uspona na planu međunarodnih ekonomskih odnosa, a naročito ako obezbedimo dalju reformu našeg deviznog i spoljnotrgovinskog režima. Ali mislim da prednje činjenice ukazuju na bitne promene u međunarodnom položaju Jugoslavije; nije to više slika male, zaostale, prezadužene balkanske zemlje, koja izvozi samo prehranbene artikle, drvenu građu

i nešto sirovih metala.« Privredni uspon s neprekidnim podizanjem životnog standarda i socijalističkih formi upravljanja, jeste najmoćnije sredstvo za učvršćenje međunarodnog položaja Jugoslavije, za međunarodnu afirmaciju naših marksističkih koncepcija o razviku društvenog i ekonomskog sistema, kao i naše teorije privrednog razvoja.

ZAVRŠNA REČ GENERALNOG SEKRETARA SKJ JOSIPA BROZA TITA

Uzimajući reč na kraju rada II Plenuma, generalni sekretar SKJ Josip Broz Tito je govorio o nekim nedostacima u radu Saveza komunista. On je u početku istakao da je pravilno što su se komunisti u punoj meri okrenuli ekonomskim problemima, najvažnijem sektoru socijalističke izgradnje, ali ne bi trebalo da zbog toga okrenu leđa vaspitavanju članstva Saveza. Sada u Savezu komunista ima oko milion članova i pred komuniste se postavlja zadatak da podižu kvalitet članstva, tim više što slabosti u organizacijama i među komunistima nisu male.

»Kao prvu stvar pomenuo bih nedisciplinu — rekao je generalni sekretar SKJ — a tu se ne radi samo o običnim radnicima i o ljudima koji nisu članovi Partije, već u prvom redu o članovima Saveza komunista i o nekim članovima radničkih savjeta, o onima koji su na čelu kolektiva. Ja mislim na njihove greške, na njihovu nedisciplinu, na njihov nepravilan odnos prema radnicima, odnosno prema članovima kolektiva. Protiv takvih nepravilnih postupaka mi imamo sve više pritužbi. Protiv toga, drugovi, mi moramo da se borimo i ja mislim da se vi slažete da tu stvar moramo zaostrijeti, da čak i sankcije, partijske sankcije moramo primijeniti prema takvim ljudima, prema onim drugovima koji ispoljavaju svoju samovolju i slično.«

Osim toga, ima i pojava neodgovornog pričanja i kritiziranja, ne samo u redovima radnika i građana već i u redovima komunista. Ako neko od rukovodećih komunista radi nešto što nije pravilno, postoji mogućnost da se to iznese tamo gde treba, na sastancima organizacija i drugim mestima. Prema takvim pojavama koje znače rušenje autoriteta Saveza komunista i njegovih pojedinih članova odnosilo se prilično liberalno, a neophodno je postavljati ih oštro.

Često se dešava i da pojedini ljudi i komunisti na rukovodećim položajima pričaju ponekad pred strancima o takvim državnim tajnama za koje u drugim zemljama osuđuju ljude na dugogodišnju robiju. Postoji masa stvari koje se u drugim zemljama čuvaju da ne prodru u svet, a kod nas se dovoljno ne shvata potreba čuvanja privrednih i drugih tajni, niti se vodi računa o tome šta se može i treba, a šta ne može i ne treba iznositi.

»Čitav niz tih nedostataka — rekao je dalje Josip Broz Tito — treba da bude shvaćen veoma ozbiljno. Jer, nije moguće i nije dovoljno samo govoriti o tim objektivnim privrednim teškoćama, nego isto tako treba nastojati da nam subjektivni elementi koji postoje ne nanose štetu. Komunisti o tome treba da brinu. Ja sam malo prije rekao da me je začudilo što je premalo drugova diskutovalo o tim nedostacima i što su se ograničili samo na privredu. To u izvjesnom smislu već znači gubljenje onog osjećanja odgovornosti koje moramo imati kao komunisti, za izgradnju komunista i za njihov odnos prema odgovornosti komunista. Takav čovjek misli da za njega postoji samo odgovornost u tome smislu da li njegov sektor u privredi ide naprijed ili ne ide. Međutim, to nije dosta, jer će i taj njegov sektor i ostalo ići još brže naprijed ako te razne stvari, o kojima sam govorio, i druge koje se javljaju, budu likvidirane i ako se ubuduće ne ponavljaju.«

»Moram danas ovdje da se osvrnem na jedno pitanje koje je kod nas veoma prošireno. To je pitanje lokalizma. Ljudi često pitaju da li se u takvim slučajevima radi o lokalizmu, ili to već prelazi pomalo u nacionalni šovinizam. Ja mislim da je to više lokalizam, da je to ono usko gledanje na interese samo onoga čime se neposredno upravlja, a ne i na interese čitave zajednice, a zbog toga se, razumije se, od takvih slučajeva pomalo stvara i politički problem. Ja mislim da mi, komunisti, a prije svega Centralni komitet, srž našeg Saveza komunista koji broji milion članova, moramo imati i u tom pogledu jedinstveno gledište. Mislim da se to jedinstveno gledište mora iskristalirati. Niko ovdje nema ni mogućnosti ni prava da nametne svoje gledište većini. Ali, kad većina ovdje zaključuje i prihvati jednu stvar, onda se to mora i sprovesti. Onaj ko to ne bi sprovodio taj ne može ni biti član Centralnog komiteta. On može da se ne slaže sa ovim ili onim, ali odluku većine mora sprovesti. Ja mislim da takav demokratski centralizam važi i danas u Savezu komunista kao što je važio i ranije u Partiji. Bez toga mi ne možemo biti. Zato tu stvar treba uzeti veoma ozbiljno i boriti se i protiv nedostataka te vrste, tako da ubuduće i njih bude što manje.«

U daljem izlaganju Josip Broz Tito je govorio o zadacima Saveza komunista u izgradnji:

»Ja mislim, drugovi, da mi moramo, ako hoćemo da stvaramo realne planove o daljem razviku naše zemlje, voditi računa o tome da oni budu u skladu sa našim mogućnostima,

sa našim materijalnim mogućnostima. Komunisti moraju u prvom redu shvatiti te mogućnosti i ne treba da traže da idu i preko njih. Članovi Centralnog komiteta treba da nastoje i da to prenesu svim drugim komunistima, da se linija koja je ovdje data i koja je već izložena u referatu druga Todorovića, dosljedno sprovedu, a ne da se, kad se ode odavde, svako drži svoje stare linije.»

Ove godine, naprimjer, postignuti su veliki uspjesi u poljoprivredi. Josip Broz Tito je izrazio bojazan da bi se u ovoj oblasti mogle pojaviti teškoće ako bi se išlo suviše široko. Zato se mora voditi takva politika da se ono što je već postignuto ne kompromituje. Može se raspravljati o tome čemu da se da prioritet, ali se ne smeju dirati osnovne linije razvitka. U protivnom štete koje bi nastale odjeknule bi i u međunarodnoj javnosti. A Jugoslavija treba da sačuva prestiž koji je postigla i da pokaže da je naš put u izgradnji socijalizma pravilan.

»U vezi s tim postavlja se pitanje investicija — rekao je dalje Josip Broz Tito. — A kad se radi o investicijama, treba uvijek imati na umu opšti raspon investicija preko koga ne smijemo ići. U tom okviru, u okviru naših mogućnosti, u okviru naših materijalnih i investicionih sredstava, mi moramo sada vršiti i raspodjelu. Razumije se da će o toj raspodjeli biti diskusije ali ta diskusija treba da bude drugarska, komunistička. To ne treba da bude svada. Ja znam da od toga često dolazi, iako u tome ne učestvujem. Znam da to ponekad dobija i takve oblike i forme koje nisu dostojne komunisti. Zato bi to trebalo izbjegavati. Mi svi želimo svakoj republici da se što prije uzdigne, svi želimo da pomognemo u tome i zaostalim krajevima, ali moramo gledati na koji ćemo način to postići. Da li treba što je moguće više dati na razvijanje zaostalih krajeva ili prvo treba razvijati ono što može stvoriti sredstva koja su potrebna da se tim krajevima bolje pomogne? Jer, ako mi sada, u ovoj fazi kad činimo snažan napor da bismo još brže išli naprijed, previše ulažemo u razvijanje tih krajeva, to ne bi bilo dobro. To bi bilo pogrešno zato što na taj način nećemo brže dobiti nova, veća sredstva, da bismo sutra mogli i tim krajevima lakše

pomoći. Mi ćemo ta sredstva brže dobiti ovdje gdje smo već danas nešto stvorili. Ali jasno je, ja nisam protiv toga da se daje nerazvijenim krajevima, ja sam uvijek govorio da nerazvijenim krajevima treba pomagati da stanu na sopstvene noge. Mi moramo voditi računa i naša prva briga je da se više angažujemo u nerazvijenim krajevima, ali to treba da bude u srazmjeri sa našim materijalnim mogućnostima. . . I tu, razumije se, svaki komunist treba uvijek da ima pred očima cjelinu. Jasno je da on mora gledati i na ono što je neposredno pred njim, na ono svoje, ali on mora u isto vrijeme, kao komunist, da sagleda objektivno i naše opšte mogućnosti, on se mora boriti protiv tendencija onih koji govore da ih, dok oni moraju da rade, izrabljuju ova ili ona republika. Protiv toga se treba boriti. A ja moram da kažem otvoreno da nisam zadovoljan otporom koji su komunisti davali takvim tendencijama. Naprotiv, bilo je čak slučajeva da su komunisti prednjačili u tim raznim negativnim pojavama, koje su izrasle iz malogradanskih i drugih pobuda. Naša linija u tome treba da bude jasna.»

Govoreći o daljem savlađivanju onih teškoća koje su već u ovoj godini došle do izražaja, kao što je problem transporta, problem smještaja poljoprivrednih proizvoda i drugi, Josip Broz Tito je rekao: »Ja mislim da je to tako gorući problem, da pred njim ne smemo zatvarati oči, već mi moramo ozbiljno prići. Ako hoćemo da podignemo na viši stepen proizvodnju, moramo stvoriti i uslove da ti proizvodi dođu do potrošača, moramo stvoriti uslove da oni budu unovčeni. Ako to ne budemo učinili, mi ćemo destimulirati i čak rezignirati proizvođača na selu, jer ljudi neće htjeti da proizvode ako budu vidjeli da im proizvodi propadaju. A kao što znamo, takvih slučajeva je u priličnoj mjeri bilo već i u ovoj godini. Ta stvar, dakle, ima primarni značaj i mi joj moramo posvetiti najveću pažnju.»

Na kraju svoga izlaganja Generalni sekretar SKJ je rekao da II Plenum ima ogroman značaj za dalji razvitak i da komunisti treba da se drže linije određene na Plenumu u pogledu daljeg razvoja privrede i socijalističke izgradnje uopšte.

IZVOR: »Borba«, 19 i 20 novembar 1959.

D. I. — Lj. R.

AUTOPUT 1959

Ranijim omladinskim radnim akcijama¹ potpuno su izgrađene i predate saobraćaju deonice Autoputa od Beograda do Zagreba i od Zagreba do Ljubljane u ukupnoj dužini od 513 km. U 1959 građene su dve nove deonice prema jugu, i to od Paraćina do Niša u Srbiji i od Negotina na Vardaru do Demir Kapije u Makedoniji, u ukupnoj dužini od 110 km. Time je počela izgradnja i druge polovine velike jugoslovenske magistrale Ljubljana — Đevdelijska. Sa delom izgrađenim u 1959 ukupno je do sada završen 641 km. od ukupno 1.079 km, koliko iznosi predviđena dužina Autoputa od Ljubljane do Đevdelijske.

OBAVLJENI RADOVI. Da bi izgradili i predali saobraćaju 110 km modernog autoputa, omladinske radne brigade i građevinska preduzeća su, pored ostalih, obavili i sledeće radove: iskopano je i ugrađeno 1.600.000 m³ zemlje, ugrađeno 326.000 m³ šljunka u tamponski sloj, ugrađeno 35.000 m³ stabilizacije za asfalt, ugrađeno 48.000 m³ tucanika, postavljeno 465.000 m³ betonskog kolovoza, postavljeno 345.000 m³ asfaltnog kolovoza, izgrađeno 220.000 m³ ivične trake, izgrađen 281 propust, i 54 mosta od 6 do 96 m dužine.

Za obavljanje tih poslova u regularnim uslovima i sa plaćenom radnom snagom bile bi, prema proračunima stručnjaka, potrebne najmanje 3 do 4 godine. Akcija je, međutim, trajala svega 265 dana, od čega je bilo 38 nedelja i prazničnih dana, a 51 radni dan je izgubljen zbog vremenskih neprilika. Tako je 110 km modernog autoputa potpuno završeno i predato saobraćaju za svega 176 radnih dana i to 7 dana pre roka (graditelji su se, kao i obično, obavezali da će radni zadatak izvršiti do 29. Novembra, kada će izgrađenu deonicu predati saobraćaju, a ona je puštena u saobraćaj 22. novembra).

Uslovi pod kojima su izvođeni radovi u 1959 bili su bolji nego na ranijim akcijama. To se pre svega odnosi na tehničku opremu preduzeća koja su učestvovala u izgradnji Autoputa i koncentrisala 976 najsavremenijih mašina za gradnju puteva.

¹ Vidi: »Omladinske radne akcije«, »Jugoslovenski pregled« 1958, str. 61—65 (7—10); »Autoput 1958 Ljubljana—Zagreb«, str. 437—438 (41—42).

NAJTEŽI OBJEKTI. Na izgradnji Autoputa dolinom Morave i Vardara ključni objekti od kojih je zavisio rok izgradnje i uspešni završetak čitave akcije bili su Bujmirski zid, most preko Nišave, nasip kod Ražnja i Katunski zid.

Na delu trase kod Bujmira nije se moglo pristupiti izgradnji bez prethodne regulacije, jer je Morava na tom mestu stalno odronjavala zemlju i pomerala tle. Više od 1.400.000 radnih sati utrošeno je da bi se na tom terenu podigao zid u dužini od 630 m, koji bi onemogućio rušilačku snagu reke. U taj zid ugrađeno je više od 8.000 m³ kamena, a radovi su izvođeni u vrlo nepovoljnim vremenskim prilikama i teškim uslovima. Ali, kao i na ranijim omladinskim radnim akcijama, brigade su se takmičile koja će u toku jednog radnog dana postići što viši radni učinak. Katkad se radilo na terenu 4—6 m nižem od vodostaja Morave.

Most preko Nišave, dug 96 m a širok 18 m, pretstavljao je posebno težak objekt stoga što ranijim programima izgradnje nije bio predviđen. Gotovo tri meseca posle početka radova na Autoputu pristupilo se njegovom projektovanju, a zatim forsirano izgradnji. Stručni radnici i omladinske radne brigade podigli su ovaj veliki i moderni most, u koji je, između ostalog, ugrađeno 4.209 m³ betona i 288 t armature, za manje od 5 meseci.

Nasip kod Ražnja spada u red najvećih objekata te vrste u Jugoslaviji. Bilo je potrebno ugraditi oko 60.000 m³ zemlje da bi se trasa puta podigla na 13 m visine. Nekoliko desetina omladinskih radnih brigada dobilo je zvanja udarnih radeći na ovom teškom objektu.

Katunski zid je takođe pretstavljao zamašan i ranije nepredviđen objekat. Kada su radovi bili već prilično odmakli, Morava je odnela most i deo projektovane trase u dužini od oko 300 m. I na ovom mestu, kao i kod Bujmirkog zida, bilo je potrebno izvršiti korekciju toka Morave i podići nasip koji bi obezbedio sigurnost izgradnje i postojanja Autoputa.

GRADITELJI. Najveći deo radne snage za izvođenje predviđenih radova davale su omladinske radne brigade, koje su organizovale i slale na radilišta organizacije Narodne omladine iz svih krajeva zemlje. U 1959, kao i ranijih godina, interesovanje omladine za radnu akciju bilo je veoma veliko i broj prijavljenih daleko je prevazilazio mogući broj učesnika. U nekim omladinskim organizacijama, naročito u srednjim školama, predu-

zećima i na fakultetima, prosečno je samo svaki drugi prijavljeni omladinac mogao biti primljen u brigadu.

U toku osam meseci izgradnje Autoputa na radilištu je bilo ukupno 498 omladinskih radnih brigada sa 51.000 mladića i devojaka (44.688 omladinaca i 6.312 omladinki). Od ukupnog broja učesnika oko 35.000 su bili mladi od 20 godina, 13.600 između 20 i 25 godina, a samo oko 2.400 stariji od 25 godina.

Po socijalnom sastavu najbrojniji članovi omladinskih radnih brigada bili su mladi seljaci — 16.218, zatim radnici — preko 12.550, srednjoškolci — 10.690 učesnika, studenti — oko 5.000, učenici u privredi — 3.228, službenici — 1.680 i ostali — 1.700.

Brigade sastavljene od seoske i radničke omladine ostajale su na gradilištu po dva meseca, a brigade školske omladine po jedan mesec i to za vreme letnjeg školskog raspusta (jul i avgust).

TAKMIČENJE. Kako je to već tradicija omladinskih radnih akcija, i na Autoputu 1959 takmičenje je bilo stalni stil rada na izvršenju radnih zadataka i obavljanju ostalih brigadnih dužnosti u naselju. Posle svakih deset dana Glavni štab omladinskih radnih brigada donosio je odluke o davanju počasnih priznanja najboljim brigadama. Uziman je u obzir pre svega procenat ostvarenja normi i radnih zadataka u tom vremenu, a zatim rezultati ostvarenja ostalih zadataka, a prvenstveno rezultati kulturno-prosvetnog, sportskog i ostalih vidova života u brigadi. U okviru pojedinih naselja takođe se takmičilo za naziv najbolje brigade u naselju, a po brigadama su se čete ili pojedine radne grupe takmičile između sebe.

Radne norme brigada bile su iste kao i za sve radnike u građevinarstvu.

U toku akcije posebno su se, po poletu graditelja i visini premašanja radnih normi, izdvajala takmičenja organizovana u čast 40-godišnjice Komunističke partije Jugoslavije od 1 do 20 aprila, Dana mladosti i rođendana Predsednika Republike između 1 i 25 maja i u čast proslave 40-godišnjice SKOJ-a između 10 septembra i 30 oktobra.

Pohvala i dodeljivanje zvanja udarne bili su osnovna priznanja za uspešan rad brigada. U toku akcije nije bilo nijedne brigade koja bar jedanput nije osvojila naziv udarne, što znači da nije bilo nijedne brigade koja nije premašivala radne norme jer je to bio prvi uslov za dodeljivanje tog zvanja. Više puta udarnim proglašene su 434 omladinske radne brigade. Specijalne pohvale, kao viši stupanj priznanja, dobile su 332 brigade, dok je »Povelju« — najveće priznanje koje se daje za izuzetno uspešno ostvarenje svih brigadnih zadataka — dobila 61 omladinska radna brigada.

RAZVIJANJE DEMOKRATIZMA U UNUTRAŠNJEJ ŽIVOTU BRIGADA. Na akciji u 1959 ulagani su povećani napori da se unutrašnji život u brigadama i naseljima tako organizuje da se omogući i što više potiče aktivno učešće svih brigadista u raspravljanju i rešavanju problema iz svakidašnjeg života i rada. U tom cilju razvijani su i ustaljeni određeni oblici koji omogućavaju kolektivan i demokratski način rukovođenja. Brigadne konferencije, tj. sastanci svih članova brigade, postali su najviši organ rukovođenja, koji je odlučivao o svim najvažnijim pitanjima unutrašnjeg života i organizacije kolektiva, počev od prijema u brigadu, kažnjavanja pojedinaca, određivanja najboljih za zvanje udarnika itd., do izbora rukovodstva i prava da smeni komandanta brigade.

U naseljima takođe su postojali saveti sastavljeni od predstavnik svih brigada u naselju, koji su donosili odluke o svim značajnijim pitanjima života i rada u naselju.

UČEŠĆE STRANIH OMLADINACA. U julu u sastavu Međunarodne omladinske brigade boravilo je i radilo na Autoputu 85 mladića i devojaka iz Švedske, Norveške, Belgije, Danske, Izraela, Maroka, Italije, Holandije, Poljske, SAD, Cejlona. Savezne Republike Nemačke i Ujedinjene Arapske Republike.

U avgustu jedna grupa od 12 graditelja Autoputa uzvratila je posetu omladincima Ujedinjene Arapske Republike radeći tri nedelje na jednoj njihovoj akciji.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA. Svi graditelji imali su stalnu i potpunu zdravstvenu zaštitu. U svakom naselju (ukupno 22) postojale su ambulante. U njima je za 8 meseci akcije radilo 315 lekara, sanitarnih tehničara i medicinskih sestara. U svakom naselju stalno se nalazila po jedna zdravstvena ekipa sastavljena od lekara, medicinske sestre i sanitarnog tehničara, koji su se smenjivali svakog meseca. Lekari su u toku akcije obavili ukupno 110.000 pregleda. To znači da je u proseku svaki mladi graditelj bio bar dva puta lekarski pregledan. Pored toga, zdravstveni radnici održali su po brigadama i naseljima više od 2.600 predavanja iz oblasti lične i opšte higijene i medicine, što je doprinelo podizanju zdravstvenog znanja omladine.

Posebnu brigu vodila je zdravstvena služba o zaštiti mladih brigadista na radu. U toku akcije bilo je samo 250 težih povreda, od čega na povrede zadobijene prilikom bavljenja sportom otpadaju 73 slučaja. Međutim, nijedan od povredjenih nije ostao trajno nesposoban, što je poseban uspeh zdravstvene službe. Glavni štab omladinskih radnih brigada proglasio je 80 zdravstvenih radnika za udarnike, a 60 je dobilo specijalne pohvale i nagrade.

Uspešan i visok nivo zdravstvene zaštite obezbeđen je pre svega razvijanjem preventive. Iako je leto bilo dosta vlažno i pogodno za širenje raznih oboljenja i zaraznih bolesti, nije se desio nijedan slučaj epidemije. Samo za preventivne vakcinacije dato je 14,5 miliona din., a svaki graditelj je obavezno primio po 3 injekcije.

Republički zavodi za socijalno osiguranje Srbije i Makedonije i investitorske grupe koje su finansirale izgradnju Autoputa odvojili su na početku akcije 106 miliona din. za organizovanje zdravstvene službe.

Zdravstvena služba Autoputa pružila je u toku akcije veliku pomoć i okolnom stanovništvu. Lekari iz naselja obavili su 3.200 pregleda i hitnih intervencija u zaštiti zdravlja okolnog seoskog stanovništva.

Zdravstvena ispitivanja i merenje uticaja života na radilištu na mladiće i devojke pokazala su da je već posle mesec dana života i rada na akciji funkcionalna sposobnost kod najvećeg broja omladinaca bila osetno poboljšana. Pre izna ispitivanja su pokazala da se kod 70% graditelja telesna težina povećala od 0,5 do 8 kg odnosno oko 2,50 kg po jednom graditelju; 15% zadržalo je istu težinu; samo je 15% gubilo na težini između 0,5 i 1 kg. Ispitivanja su takođe pokazala da je za mesec dana života i rada na akciji obim grudih mladih graditelja narastao u proseku za 2 sm, dok se funkcionalna sposobnost srca poboljšala kod 70% graditelja.

Svi brigadisti bili su socijalno osigurani kao da su u redovnom radnom odnosu, a istovremeno su bili i osigurani kod DOZ-a za slučaj nesreća ili povreda na poslu.

ISHRANA I SNABDEVANJE. Posebna služba snabdevanja starala se da obezbedi ne samo dobru i kaloričnu već i raznovrsnu ishranu mladih graditelja. Prosečna kalorična vrednost tri dnevna obroka prelazila je 4.000 kalorija.

Svi graditelji su takođe dobili radna odelja i obuću. Sašiveno je 57.000 graditeljskih uniformi i napravljeno isto toliko pari cipela koje su podeljene učesnicima akcije.

STRUČNO I TEHNIČKO OBRAZOVANJE GRADITELJA. Graditelji su, naročito oni sa sela, pokazali veliko interesovanje za sticanje novih znanja i kvalifikacija, tako da se i pored znatnih sredstava i učila koja su bila na raspolaganju po naseljima svi nisu mogli uključiti u postojeće kurseve. U mnogim brigadama broj prijavljenih za pojedine kurseve bio je jednak ukupnom broju članova brigade.

Veliku pomoć u organizovanju tehničkog i stručnog obrazovanja omladine na akciji pružale su razne društvene organizacije i institucije zainteresovane za stvaranje novog mladog stručnog kadra. Najveći deo finansijskih sredstava za izvođenje programa stručnog obrazovanja omladine dao je Savezni fond za kadrove (oko 58.000.000), dok su ostala sredstva davale razne organizacije iz svojih fondova. Naročitu aktivnost pokazale su organizacije Narodne tehnike Jugoslavije, Auto-moto savez Jugoslavije, Savezna poljoprivredna i Savezna građevinska komora, koje su za programe iz svoje oblasti obezbedile nastavna sredstva i stručne predavače. Osim toga, i pojedine privredne organizacije učestvovala su sa svojim sredstvima. Industrija

traktora i mašina iz Beograda dala je 23 stručnjaka-nastavnika, koji su vršili celokupnu obuku na višim i nižim traktorskim kursovima, i četiri nova traktora. Industrija motora iz Rakovice takođe je učestvovala sa 5 nastavnika i 4 traktora. Vazduhoplovni savez Jugoslavije stavio je na raspolaganje jedan avion i obezbeđivao predavače na vazduhoplovnim kursovima.

Po naseljima je bilo 27 traktora sa 75 priključnih mašina, 24 motocikla, 46 mopeda, 23 foto-laboratorije, 22 radionice, 22 kinoprojektora, 22 razglasne stanice, 30 radioaparata, 50 bicikla i veliki broj drugih tehničkih sredstava koja su služila za stručno i tehničko obrazovanje mladih graditelja.

Postojale su dve vrste kurseva. Jednima je bio cilj da podignu opštu tehničku kulturu mladih graditelja, a drugima da po metodima brzog stručnog osposobljavanja daju jugoslovenskoj privredi nove polukvalifikovane radnike. Ukupno je bilo održano preko sto kurseva iz 22 oblasti, koje je sa uspehom završio 72.241 brigadist.

Stručni kursevi	Broj graditelja koji su završili kurs
Niži traktorski	6.941
Viši traktorski	955
Zidarski	1.750
Za rukovaoce građevinskim mašinama	350
Ratarski	2.000
Stočarski	574
Voćarsko-vinogradarski	923
Opšti poljoprivredni	23.000
Domaćinski	1.376

Za pojedine stručne kurseve bile su osnovane specijalne brigade. Tako su omladinci iz raznih brigada koji su pohađali zidarske kurseve sačinjavali posebnu brigadu, koja je ujedno bila i škola za zidare. Da bi kursisti u potpunosti savladali predviđeno gradivo potrebno za sticanje zvanja polukvalifikovanog radnika, te brigade su ostajale na Autoputu po 3 meseca. One su kao i ostale brigade 6 sati provodile na radilištu a ostalo vreme, uz stalnu pomoć instruktora i stručnih nastavnika, u učenju.

Kursisti koji su završili zidarske kurseve na Autoputu odmah su dobili zaposlenja u građevinskim preduzećima kao polukvalifikovani radnici i sa uspehom su se uključili u redovne poslove preduzeća.

Od posebnog značaja su kursevi iz oblasti poljoprivrede, prvi put organizovani na ovogodišnjoj akciji. Te kurseve završilo je preko 26.000 graditelja, što će znatno doprineti opštim tekućim naporima za unapređenje poljoprivrede.

Narodna tehnika Jugoslavije angažovala je veliki deo svojih sredstava i svoje najbolje kadrove da na radnoj akciji ostvari programe tehničkog vaspitanja omladine.

Kursevi tehničkog obrazovanja	Broj graditelja koji su završili kurs
Biciklistički	3.303
Voženje mopeda	12.947
Voženje motocikla	7.184
Voženje automobila	45
Fotoamaterski	3.867
Radioamaterski	1.384
Primenjena tehnika u domaćinstvu	2.324
Elektromašinski	260
Kinooperaterski	1.582
Građevinski	253
Vazduhoplovno-modelarski	226
Radiotelegrafski	44
Za aktiviste Narodne tehnike	950

Govoreći o značaju radnih akcija za stručno i tehničko obrazovanje omladine, predsednik Tito je na svečanom ručku koji je Centralni komitet Narodne omladine priredio u čast otvaranja Autoputa, između ostalog, rekao:

»Drugovi su mi ovdje pričali da su na ovoj radnoj akciji neobično došli do izražaja stremljenja i težnje mladih ljudi, naročito sa sela, da nešto nauče, da sa nečim odavde odu,

da bi bili sposobni za rad. Ti mladi ljudi željeli su, naime, da što više iskoriste razne kurseve koji su se ovdje održavali. Meni je ovdje pala na um misao da bi, u vezi sa izgradnjom naših kadrova i fondovima koji se određuju za izgradnju i vaspitanje kadrova, trebalo obratiti najveću pažnju baš na te velike radne akcije, na kojima se okuplja veliki broj omladine, tj. gdje dolaze desetine hiljada naših omladinaca i omladinki. Na taj način bi se isto tako brzim tempom mogli da izgrađuju ljudi kao što se brzim tempom izgrađuju i razni objekti. Tome bi ubuduće trebalo posvetiti više pažnje, a u vezi s tim trebalo bi obezbijediti i više materijalnih sredstava.«

IDEOLOŠKO-POLITIČKI I VASPITNI RAD. Pored izvršenja radnog zadatka izgradnje Autoputa, vaspitni rad i podizanje opšteg nivoa znanja i svesti omladine bili su osnovni ciljevi akcije. Od 1 aprila do kraja novembra, koliko je trajala akcija održano je po naseljima i brigadama 9.900 raznih predavanja i konsultacija. Postojao je takozvani minimalni program ideološko-političkog rada, putem kojeg su se mladi graditelji upoznavali sa idejnim i teoretskim osnovama socijalističkog razvika, razrađen posebno za seoske a posebno za školske brigade, zavisno od nivoa predznanja učesnika. Iz tih programa održano je 2.697 predavanja sa diskusijama. Temama iz neposredne prakse jugoslovenskog razvika, posebno društvenom i radničkom samoupravljanju i savremenim putevima razvika poljoprivrede i sela, bilo je posvećeno više od 3.000 predavanja, a istoriji Komunističke partije i SKOJ-a 150 predavanja. Takođe je održano i oko 1.500 ili u proseku po 70 predavanja u svakom naselju, posvećenih popularisanju nauke i naučnih dostignuća.

Za vreme boravka na radilištu svi graditelji su redovno pratili značajne političke događaje u zemlji i svetu. To im je pre svega omogućavala dnevna i ostala štampa, koju je dobijala svaka brigada. Uz to redovno su održavane, obično jedanput nedeljno, političke informacije na kojima se, u okviru brigadnih sastanaka, govorilo o najvažnijim događajima u zemlji i svetu. Registrovano je 5.517 takvih informacija u brigadama, što u proseku iznosi više od 10 po jednoj brigadi.

U svim omladinskim brigadama i građevinskim preduzećima postojale su organizacije Saveza komunista. Njihovim radom rukovodio je Gradilišni komitet. U svakoj brigadi bilo je prosečno oko 20 članova SKJ. Na akciji je široko bila razvijena praksa da pred završetak rada brigade i njen odlazak sa gradilišta organizacija Saveza komunista na brigadnoj konferenciji predloži najbolje omladince i omladinke za prijem u Savez komunista. Tako je teritorijalnim organizacijama upućen 6.341 predlog za prijem mladih graditelja u Savez komunista (2.463 iz redova radničke omladine, 1.749 seoske, a ostali srednjoškolski i studenti).

KULTURNI I ZABAVNI ŽIVOT GRADITELJA. Članovi radnih brigada su provodili u toku dana 6 časova na radilištu. Bilo je obavezno i 7 časova spavanja. Ostalo vreme proticalo je u raznovrsnim slobodnim i organizovanim aktivnostima brigadista, uglavnom prema njihovim željama i naklonostima.

Za akciju u 1959 je karakteristično da je izbor mogućnosti za zabavu, razonodu i učenje bio bogat i da je zadovoljavao najrazličitije individualne sklonosti. Raznovrsna predavanja, priredbe, biblioteke, štampa, radioemisije, igranke, logorske vatre, izleti i gostovanja činili su sastavni deo svakodnevnog brigadirskog života. U tim brojnim oblicima kulturne i zabavne aktivnosti učestvovao je kao izvođač ili kao posmatrač po više puta svaki učesnik akcije.

Često su gostovali istaknuti umetnici i kulturno-umetničke grupe. U svakom naselju je prosečno bilo najmanje 15 takvih priredbi. Pored ostalih, na Autoputu su gostovali Jugoslovensko dramsko, Narodno i Savremeno pozorište iz Beograda, zatim Narodno kazalište iz Zagreba, pozorišta iz Šapca, Niša, Virovitice i Kruševca, kao i veliki broj kulturno-umetničkih društava iz čitave zemlje.

Svako naselje imalo je svoju biblioteku. U njima se nalazilo oko 27.000 raznih knjiga. Svako naselje i svaka brigada bili su pretplaćeni na dnevnu i drugu štampu. U toku 8 meseci naselja su primila 819.000 primeraka raznih listova.

Pored toga, tokom čitave akcije izlazio je nedeljni list graditelja Autoputa »Mladost na Autoputu«. Između aprila i novembra otštampano je 660.000 primeraka ovog lista, ili u

proseku 20.000 po jednom broju. Praktično je svaki brigadist besplatno dobijao po jedan primerak »Mladosti na Autoputu«.

Za sve vreme akcije radila je radiostanica graditelja. Radio Autoput dao je 38.500 minuta programa.

Najobimniji je bio onaj deo kulturne i zabavne aktivnosti koji su pripremali i izvodili sami brigadisti u krugu svoje brigade i svog naselja. Prema evidenciji Glavnog štaba, tokom akcije organizovano je 1.790 priredbi po brigadama, 3.530 priredbi u naseljima i 874 priredbe brigadista za stanovništvo okolnih mesta. U programima tih priredbi učestvovalo je 6.597 članova omladinskih radnih brigada, a njihovom izvođenju prisustvovalo je više od 1.266.000 gledalaca. U isto vreme priredene su 8.782 igranke, 848 logorskih vatri, 1.430 izleta i 1.313 filmskih predstava.

U proseku svaki učesnik akcije učestvovao je, kao posmatrač ili izvođač, u preko 60 raznih kulturnih i zabavnih priredbi.

Posebno mesto u kulturnoj delatnosti zauzimala su tri festivala graditelja održana u toku avgusta, septembra i oktobra, koji su predstavljali smotru najvišeg kvaliteta kulturne i zabavne delatnosti po brigadama i naseljima. Samo u završnim priredbama učestvovalo je oko 25.000 izvođača, dok su pripreme za te festivale obuhvatile gotovo sve učesnike pojedinih smena.

SPORTSKA AKTIVNOST. Najveći deo slobodnog vremena graditelji su posvećivali sportskim aktivnostima. Prema statističkim podacima, u toku 8 meseci akcije održano je ukupno 46.585 raznih sportskih takmičenja po naseljima sa 449.500 učesnika. Prema tome, svaki graditelj učestvovao je u više od 9 raznih sportskih takmičenja.

Kao i ranijih godina, fudbal je bio najpopularnija i najprivlačnija igra mladih. Prosečno se na Autoputu svakog dana igralo 40 fudbalskih utakmica. Drugo mesto po broju učesnika i takmičenja zauzimao je stoni tenis. Zahvaljujući dovoljnom broju rekvizita, više od 86.000 takmičara, od čega preko 1.000 devojaka, takmičilo se u stonom tenisu. Streljaštvo je takođe bila omiljena sportska zabava, sa oko 6.000 takmičenja pojedinaca i reprezentacija brigada i naselja, u kojima je učestvovalo 79.000 brigadista. Od novih sportova, koji su prvi put ove godine šireni među omladinom na akciji, naročito je uspeo judo-sport, kroz čije je kurseve prošlo oko 1.200 mladića i devojaka.

Autoput je predstavljao i veliku školu fizičkog vaspitanja. Sva naselja su imala sportske instruktore iz redova trenera i studenata Državnog instituta za fiskulturu (DIF) ili nastavnika fizičkog vaspitanja po školama. Oni su, pored usmeravanja svakodnevnih sportskih aktivnosti, održali po naseljima razne kurseve i seminare, na kojima je osposobljen veliki broj novih

sportskih rukovodilaca, aktivista i sudija za sportske organizacije po selima. Specijalne kurseve iz košarke, rukometa i za fudbalske i rukometne sudije sa uspehom je završilo nekoliko stotina omladinaca i omladinki uglavnom sa sela.

Sportsku aktivnost na akciji učinili su još bogatijom razna kvalitetna gostovanja poznatih sportista i ekipa. Najbolji jugoslovenski biciklisti bili su na Autoputu tri puta — prilikom otvaranja i završetka radova, a jedna etapa velike trke »Kroz Jugoslaviju« išla je trasom Autoputa između Paraćina i Niša sa ciljem u jednom omladinskom naselju. Takođe je gostovala muška i ženska gimnastička reprezentacija Jugoslavije; olimpijski fudbalski timovi Jugoslavije i Mađarske odigrali su utakmicu; od fudbalskih timova gostovale su ekipe Hajduka, Crvene zvezde, Radničkog (Beograd) i Spartaka. Pred graditeljima Autoputa nastupila je i odbojkaška reprezentacija Jugoslavije, najbolje košarkašice Crvene zvezde, Radničkog i Jugomontaže i niz drugih kvalitetnih ekipa u rukometu, boksu, šahu, ragbiju, atletici i drugim sportovima. Sve je to doprinelo daljem popularisanju sporta među omladinom i stvaranju novih sportskih aktivista iz redova graditelja.

PRIPREME ZA 1960. Neposredno po završetku radne akcije u 1959 određeni su zadaci za saveznu radnu akciju u 1960. Predviđeno je da omladinske radne brigade, zajedno sa građevinskim preduzećima u toku 1960 potpuno završe 82 km autoputa, od čega 52 km u Srbiji, između Niša i Vladičinog Hana, i 30 km u Makedoniji, između Udova i grčke granice. Osim toga, omladinske radne brigade će u toku 1960 izvoditi radove na najtežoj deonici autoputa kroz Grdeličku Klisuru, u dužini od 22 km. Na ovom teškom i poroznom terenu u toku 1960, omladinske radne brigade će izvršiti oko 50% svih radova, jer po stručnim procenama na ovom nesigurnom tlu izgradnja Autoputa mora trajati dve godine, zbog stalnog pomeranja terena.

Određene su lokacije 26 naselja koliko će ih biti na saveznoj radnoj akciji u 1960. U njima će boraviti oko 55.000 omladinaca i omladinki, ili 35 brigada više nego u 1959.

Pripremni radovi počinju 1 marta sa 30 brigada, a svečano otvaranje akcije je 1 aprila, na Dan omladinskih radnih brigada.

U pripremama za akciju 1960 posebna pažnja se posvećuje izradi programa za kurseve tehničkog i stručnog osposobljavanja omladine.

IZVOR:

Izveštaji Glavnog štaba omladinskih radnih brigada u 1959 i podaci Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije.

R. V.

MEĐUNARODNA AKTIVNOST JUGOSLOVENSKIH SINDIKATA U 1959

U toku 1959 jugoslovenski sindikati su uložili pojačane napore da prošire postojeće i uspostave nove veze sa sindikalnim organizacijama drugih zemalja na bazi principa ravnopravnosti, nemešanja u unutrašnje stvari i međunarodne klasne solidarnosti. Cilj tih nastojanja bio je upoznavanje delatnosti i problema drugih sindikalnih organizacija u svetu, a ujedno i upoznavanje inostrane javnosti i posebno sindikalnog pokreta sa radom jugoslovenskih sindikata odnosno sa borbom i iskustvima jugoslovenske radničke klase u izgradnji socijalizma, a time i davanje doprinosa naporima za otklanjanje nepoverenja i svih pojava koje ometaju međusobne kontakte sindikata raznih zemalja i raznih idejno-političkih orijentacija i za njihovo međusobno zbližavanje i postepeno ostvarivanje boljeg razumevanja unutar međunarodnog radničkog pokreta.

Tokom 1959 u Jugoslaviji su boravila 342 pretstavnik inostranih sindikalnih organizacija, i to: 93 iz istočnoevropskih zemalja, 161 iz zapadnoevropskih i 88 iz zemalja Azije, Afrike i Latinske Amerike. U istom periodu u poseti inostranim sindikalnim i međunarodnim organizacijama bilo je 199 pretstavnik jugoslovenskih sindikata, i to: 88 u poseti sindikatima istočnoevropskih zemalja, 100 u zemljama Zapadne Evrope i 11 u zemljama Azije, Afrike i Latinske Amerike.

Kontakti, razgovori, susreti i posete delegacija i pretstavnik jugoslovenskih sindikata sa pretstavnicima i delegacijama sindikata drugih zemalja pokazali su da postoje velike mogućnosti za širu, plodniju i sadržajniju saradnju sa inostranim sindikatima koji žele tu saradnju.

Zahvaljujući intenzivnoj aktivnosti, jugoslovenski sindikati su u 1959 uspeali da povećaju veze sa sindikatima istočnoevropskih zemalja, da prošire, a sa nekim i da ojačaju, veze sa sindikatima zemalja Zapadne Evrope i da uspostave prvi put kontakt sa Generalnom konfederacijom rada Grčke.

Isto tako su produbljene postojeće veze i uspostavljene nove sa sindikatima nekih zemalja Azije, Afrike i Latinske Amerike. Prvi put su uspostavljene veze sa sindikatima Gane, Gvineje, Liberije, Severne Rodezije, Alžira, Mongolije, Bolivije, Venecuele, Kube i Meksika.

U 1959 održan je IV Kongres Saveza sindikata Jugoslavije. Na Kongresu su bile zastupljene sindikalne organizacije različitih idejno-političkih pravaca iz raznih geografskih područja sveta.

Postignut je, takođe, napredak u razvijanju saradnje sa većim brojem sindikalnih organizacija drugih zemalja na bazi razrade aktuelnih problema koji predstavljaju zajednički interes u sadašnjem periodu.

Jugoslovenski sindikati u toku 1959 su se više orijentisali na područja Afrike i Latinske Amerike u cilju uspostavljanja kontakta sa sindikalnim organizacijama tih zemalja i upoznavanja njihove delatnosti i uloge.

U održavanju svojih međusobnih veza, jugoslovenski sindikati su koristili razne forme saradnje. Naročito korisni pokazali su se diskusioni sastanci, razmene studijskih delegacija i grupa, razmene predavača i održavanje seminara. To je pojačalo radni karakter kontakta i doprinelo temeljnijem uzajamnom upoznavanju i svestranijoj razmeni mišljenja i iskustava.

Pored drugih oblika internacionalne solidarnosti, jugoslovenski sindikati su u 1959 pružali pomoć i u takvim vidovima kao što su: materijalno tehnička pomoć, pomoć u školovanju kadrova i sl.

UČEŠĆE STRANIH PRETSTAVNIKA NA KONGRESIMA JUGOSLOVENSKIH SINDIKATA

IV Kongresu Saveza sindikata Jugoslavije (održanom aprila u Beogradu) prisustvovala su, pored delegacija Među-

narodne organizacije rada i Svetske sindikalne federacije, i delegacije 35 nacionalnih sindikalnih organizacija (32 sindikalne centrale i 3 strukovna sindikata) iz 29 zemalja, i to: 7 organizacija iz zemalja Istočne Evrope, 8 iz zemalja Zapadne Evrope, 5 iz Afrike, 11 iz Azije i 3 iz zemalja Latinske Amerike. Od toga je 11 sindikalnih organizacija učlanjeno u Svetsku sindikalnu federaciju (SSF), 11 u Međunarodnu konfederaciju slobodnih sindikata (MKSS), 2 u Opšti savez radnika Crne Afrike (UGTAN) i 1 u Svearapsku sindikalnu federaciju, a 10 su autonomne. To je bio dosad najveći broj inostranih sindikalnih delegacija na jednom sindikalnom skupu u Jugoslaviji. Više tih delegacija ostale su i posle Kongresa u Jugoslaviji radi detaljnijeg upoznavanja razvika zemlje, uloge i zadataka sindikata, sistema radničkog i društvenog upravljanja i sl. Istovremeno, neki inostrani delegati održali su predavanja u preduzećima, na radničkim univerzitetima i institutima u Jugoslaviji o sindikalnim pokretima svojih zemalja.

Na kongresima jugoslovenskih strukovnih sindikata,¹ učestvovalo je takođe više pretstavnik iz drugih zemalja. Na Kongresu Sindikata železničkih radnika učestvovali su pretstavnici Sindikata železničkih radbenika Poljske, Svesrčke federacije sindikata železničara, Sindikata železničara Italije, Nacionalne federacije železničkih radnika, kadrova i tehničara Francuske. Glavne centrale javnih službi Belgije — sektor železničara; na Kongresu Sindikata saobraćajnih radnika pretstavnici Sindikata javnih službi, transporta i saobraćaja Savezne Republike Nemačke; na Kongresu Sindikata pomorskih radnika pretstavnici Sindikata pomorskih radnika SSSR, Sindikata pomoraca Finske i Sindikata pomoraca Švedske; na Kongresu Sindikata službenika i radnika PTT pretstavnici Glavne centrale javnih službi Belgije — sektor pošta i telekomunikacija. Na Kongresu Sindikata rudarskih i metalurgijskih radnika učestvovali su pretstavnici Sindikata rudara Švedske, Nacionalne federacije rudarskih radnika Indije, Sindikata metalurških radnika Poljske, Nacionalni sindikat rudarskih radnika Velike Britanije, Sindikat rudara Mađarske i Sindikat metalurga Belgije; na Kongresu Sindikata službenika i radnika hemiske industrije pretstavnici Sindikata radnika hemiske industrije Poljske, Federacije hemičara Francuske i Federacije radnika hemiske industrije Italije. Na Kongresu Sindikata radnika prehrambene i duvanske industrije uzeli su učesća pretstavnici Sindikata prehrambenih radnika Francuske, Sindikata prehrambenih radnika Poljske, Sindikata radnika prehrambene industrije Italije, Sindikata radnika prehrambene industrije Mađarske i Sindikata radnika prehrambene industrije Savezne Republike Nemačke, a na Kongresu Sindikata poljoprivrednih radnika i službenika pretstavnici Sindikata poljoprivrednih radnika Italije i poljoprivrednih radnika Poljske. Na Kongresu Sindikata tekstilnih, kožarskih i gumarskih radnika učestvovali su pretstavnici Međunarodne federacije tekstilnih, odevnih i kožarskih radnika (učlanjena u SSF), Sindikata tekstilnih, kožarskih i odevnih radnika Poljske, Sindikata kožarskih radnika Savezne Republike Nemačke, Sindikata odevnih radnika Italije, Sindikata tekstilnih i kožarskih radnika Austrije kao i pretstavnik Nacionalnog sindikata kožarskih radnika Francuske koji je predstavljao ujedno i Sindikat tekstilnih radnika Francuske i prekomorskih zemalja i Nacionalni sindikat radnika odeće i šešira Francuske, i pretstavnik Sindikata kožarskih radnika Mađarske koji je predstavljao i Sindikat tekstilnih radnika Mađarske. Na Kongresu Sindikata prosvetnih i naučnih radnika prisustvovali su pretstavnici Svetske konfederacije organizacija prosvetne struke, Međunarodne federacije udruženja učitelja i Međunarodne federacije prosvetnih radnika (učlanjena u SSF), zatim pretstavnici Fede-

¹ Održani su kongresi sledećih strukovnih sindikalnih organizacija: Sindikata železničkih radnika, Sindikata saobraćajnih radnika, Sindikata pomorskih radnika i Sindikata službenika i radnika FTT (od ovih sindikata oformljen je na Osnivačkom kongresu u martu Sindikat saobraćaja i veza Jugoslavije); Sindikata rudarskih i metalurških radnika i Sindikata radnika i službenika hemiske industrije (od ovih sindikata oformljen je na Osnivačkom kongresu u aprilu Sindikat radnika rudarstva, metalurgije i hemiske industrije Jugoslavije); Sindikata radnika prehrambene i duvanske industrije i Sindikata poljoprivrednih radnika (od ovih sindikata oformljen je na Osnivačkom kongresu u aprilu Sindikat poljoprivrednih radnika prehrambene i duvanske industrije Jugoslavije); Sindikata tekstilnih, kožarskih i gumarskih radnika u oktobru i Sindikata prosvetnih i naučnih radnika u decembru.

racije učitelja Grčke, Federacije profesora Grčke, Nacionalnog saveza učitelja Velike Britanije, Sindikata prosvetnih radnika Poljske, Nacionalne federacije prosvetnih radnika Francuske, Nacionalnog sindikata učitelja Francuske, Udruženja profesora Švedske, Udruženja učitelja Švedske i Konfederacije laičkih akcija Francuske (autonomna organizacija koja se bori za laičku školu u Francuskoj).

Kao i Kongres Saveza sindikata Jugoslavije, i kongresi strukovnih sindikata poslužili su, između ostalog, kao pogodna prilika za razmenu mišljenja o nizu aktuelnih pitanja iz delatnosti sindikata, kao i uopšte za razmenu iskustava iz različitih oblasti aktivnosti sindikalnih organizacija.

UČEŠĆE JUGOSLOVENSKIH SINDIKATA NA KONGRESIMA INOSTRANIH SINDIKALNIH ORGANIZACIJA

Pretpostavljajući jugoslovenskih sindikata takođe su 1959 više nego prethodnih godina učestvovali na kongresima sindikalnih organizacija drugih zemalja. Delegacije Centralnog veća SSJ prisustvovala su kongresima Sindikata SSSR, Mongolije, Kube, Venecuele, Maroka, Čilea, Francuske (Generalna konfederacija rada), Belgije, Demokratske Republike Nemačke i Čehoslovačke. Delegacije odgovarajućih strukovnih sindikata Jugoslavije učestvovala su na kongresima: Glavne centrale javnih službi Belgije — sektor transportnih radnika, Sindikata železničara Austrije, Sindikata kožarskih radnika Savezne Republike Nemačke, Nacionalnog sindikata radnika odeće i šešira Francuske, Sindikata radnika hemijske industrije Norveške, Sindikata službenika državnih ustanova Francuske, Sindikata metalških radnika Francuske, Sindikata radnika prehrambene industrije Francuske, Nacionalne federacije prosvetnih radnika Francuske, Sindikata šumskih i drvodeljskih radnika Poljske i Sindikata radnika ličnih usluga Austrije.

RAZMENE DELEGACIJA IZMEĐU CENTRALNIH ORGANA

Veoma zastupljena forma saradnje jugoslovenskih sindikata sa sindikalnim organizacijama drugih zemalja u toku 1959 bila je razmena delegacija, a naročito studijskih delegacija. Ovu formu međusobne saradnje, tj. razmenu studijskih delegacija, jugoslovenski sindikati su primenjivali u cilju proučavanja u drugim zemljama određenih pitanja odnosno problema, iskustava i sl.

Delegacije Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije posetile su sindikate SSSR, Bugarske, Generalnu konfederaciju rada Italije (CGIL) i Uniju rada Italije (UIL). U istom periodu Jugoslaviju su posetili kao gosti Centralnog veća SSJ delegacije Opšte unije rada Alžira, Kongresa sindikata Severne Rodezije, Nacionalne konfederacije sindikata radnika Venecuele i austrijska sindikalna delegacija, sastavljena od funkcionera i stručnjaka iz centralnog rukovodstva sindikata, koja je sa pretpostavnicima Centralnog veća SSJ vodila razgovore o međusobnoj saradnji na kulturnom polju. U leto 1959 boravila je u Jugoslaviji jedna grupa sindikalnih aktivista i članova Socijal-demokratske partije Savezne Republike Nemačke iz Frankfurta na Majni, sa ciljem da se bliže upozna sa jugoslovenskim privrednim sistemom, radničkim i društvenim upravljanjem, ulogom sindikata i sl.

Kao gosti Centralnog veća SSJ boravili su u Jugoslaviji jula generalni sekretar Unije rada Maroka Mahdžub Ben Sedik, a avgusta generalni sekretar Generalne federacije rada Belgije Luj Mažor. Oni su u razgovorima sa pretpostavnicima Centralnog veća SSJ razmotrili izvesna pitanja i probleme iz oblasti međunarodne sindikalne saradnje, kao i neke aspekte međusobne saradnje jugoslovenskih i belgiskih odnosno jugoslovenskih i marokanskih sindikata.

Sindikalni funkcioneri nekih zemalja, koji su bili na propovutanju, takođe su se zadržavali kraće vreme kao gosti SSJ. Tako su u Jugoslaviji boravili član rukovodstva Opšte unije rada Alžira Budisa Safi, rukovodilac Odeljenja za međunarodne veze Kongresa sindikata Burme San Tun Hla i rukovodilac Odeljenja za propagandu SOHYO (Japan) Kenji Nakamura. Kao stipendista Centralnog veća SSJ boravi u Jugoslaviji jedan radnik-samouki slikar iz Maroka, koji kod jugoslovenskih slikara-majstora i na Akademiji primenjene umetnosti u Beogradu izučava tehniku slikanja.

U oktobru i novembru 1959 učinili su posetu sindikatima nekih zemalja Latinske Amerike predstavnici Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije. Oni su posetili sindikate Čilea, Urugvaja, Brazilije, Argentine, Bolivije, Venecuele, Kube i Meksika.

U toku 1959 Centralno veće SSJ uputilo je tri studijske delegacije: jednu u SSSR, a druge dve u Poljsku. U novembru je u SSSR boravila jugoslovenska studiska grupa, koja je tamo proučavala stručno obrazovanje radnika. Prva studiska grupa koja je u oktobru boravila u Poljskoj proučavala je sistem radničkog obrazovanja i posebno radničke univerzitete, a druga, u novembru, ulogu poljskih sindikata, raspodelu dohotka i platni sistem. Jedna studiska grupa Centralnog veća Saveza sindikata Poljske takođe je boravila decembra u Jugoslaviji sa sličnim zadatkom. Ova međusobna razmena studijskih grupa i izveštaji koje one podnesu, poslužiće kao baza za pretpostoji diskusioni sastanak delegacija centralnih veća Saveza sindikata Poljske i Jugoslavije.

U Jugoslaviji su takođe boravile i sindikalne studijske grupe iz Maroka, Austrije i Alžira kao gosti Centralnog veća SSJ. Studiska grupa od pet marokanskih sindikalnih funkcionera provela je u Jugoslaviji dva meseca (novembar i decembar) i za to vreme na specijalno organizovanom jednomesečnom seminaru proučavala jugoslovenski zadružni sistem i razvitak poljoprivrede, a zatim se na drugom kraćem kursu upoznala sa jugoslovenskim sistemom radničkog samoupravljanja, radničkog obrazovanja i socijalnog osiguranja. U oktobru studiska grupa sindikalnih aktivista — stručnjaka-planera iz Austrije proučavala je u Jugoslaviji sistem planiranja. Jedna grupa funkcionera Opšte unije radnika Alžira proučavala je sistem socijalnog osiguranja (u maju), a druga grupa istog sindikata sistem radničkog samoupravljanja.

RAZMENE DELEGACIJA STRUKOVNIH SINDIKATA

Strukovni sindikati Jugoslavije takođe su razmenili više delegacija sa odgovarajućim sindikatima drugih zemalja. Sindikat radnika rudarstva, metalurgije i hemijske industrije primio je u goste krajem novembra delegaciju Sindikata radnika metalurgijske industrije i rudnika Čehoslovačke. Delegacije Sindikata rudarstva, metalurgije i hemijske industrije boravile su u SSSR septembra kao gosti Sindikata rudarskih radnika i Sindikata metalurgijskih radnika, u Mađarskoj u junu kao gosti Sindikata rudarskih radnika, u Norveškoj septembra i u Čehoslovačkoj novembra kao gosti odgovarajućih sindikata.

Delegacije Sindikata saobraćaja i veza boravile su juna u Italiji kao gosti Sindikata saobraćajnih radnika, u Poljskoj oktobra kao gosti Sindikata transportnih radnika, putara i PTT radnika, a zajednička delegacija Sindikata saobraćaja i veza i Sindikata komunalno-zanatskih radnika meseca jula vratila je posetu Uniji transportnih radnika Velike Britanije.

Delegacija Nacionalnog sindikata tekstilnih radnika Kube, obilazeći neke zemlje Afrike i Evrope, boravila je oktobra u Jugoslaviji kao gost Sindikata tekstilnih, kožarskih i gumarskih radnika. Ovo je bila prva sindikalna delegacija Kube, koja je posetila Jugoslaviju. Ovaj sindikat posetila je u junu i jedna delegacija Sindikata kožarskih radnika Grčke.

Delegacija Sindikata poljoprivrednih radnika i otkupa SSSR vodila je za vreme svog boravka u oktobru u Jugoslaviji diskusije sa pretpostavnicima Sindikata poljoprivrednih radnika prehrambene i duvanske industrije o problemima poljoprivrede i odnosa na selu. Ove diskusije su bile vrlo konstruktivne i sadržajne. Jedna delegacija Sindikata poljoprivrednih radnika i prehrambene i duvanske industrije boravila je u Poljskoj i učestvovala maja na proslavi 40-godišnjice osnivanja Sindikata poljoprivrednih radnika, a druga je u novembru učinila posetu Sindikatu prehrambenih radnika Poljske.

Delegacija Sindikata građevinskih radnika Jugoslavije boravila je jula u Italiji, a novembra delegacija Sindikata drvodeljskih radnika Jugoslavije. Septembra delegacija Sindikata trgovinskih, ugostiteljskih i turističkih radnika bila je u SSSR. Sve ove delegacije bile su gosti odgovarajućih sindikata tih zemalja.

Sindikat metalških radnika takođe je izvršio nekoliko razmena delegacija. Jedna delegacija ovog Sindikata boravila je maja u Poljskoj kao gost odgovarajućeg sindikata, a druga

je u novembru učestvovala na proslavi desetogodišnjice osnivanja Sindikata energetičara Poljske.

I neki strukovni sindikati su u toku 1959 izvršili studijske posete. Tako su Sindikati trgovinskih, ugostiteljskih i turističkih radnika Jugoslavije i Francuske, na osnovu zajedničkog dogovora i uz korišćenje putne stipendije UNESCO-a, obostrano razmenili u septembru i oktobru studijske delegacije koje su se upoznale sa problemima i iskustvima trgovine i ugostiteljstva obe zemlje. Osim toga, u Jugoslaviji su boravile i studijske delegacije Sindikata radnika zdravstvene službe Poljske (jul) i Sindikata javnih službi, transporta i saobraćaja Savezne Republike Nemačke (jun).

Delegacija Republičkog veća Saveza sindikata Ukrajine je u novembru vratila posetu Republičkom veću Saveza sindikata Jugoslavije za Sloveniju, čija je delegacija učinila posetu ukrajinskim sindikatima u leto 1958.

DISKUSIONI SASTANCI

Diskusioni sastanci su jedna od formi koju su jugoslovenski sindikati u toku 1959 počeli više da koriste u svojim odnosima sa inostranim sindikatima i koja se pokazala vrlo uspešnom. Cilj ovakvih sastanaka je da se određena pitanja od obostranog interesa prodiskutuju u međusobnim susretima između predstavnika jugoslovenskih sindikata i sindikata neke druge zemlje.

U toku 1959 jugoslovenski sindikati imali su nekoliko diskusivnih sastanaka. Tako je u septembru za vreme posete delegacije Centralnog veća SSJ Italiji održan diskusivni sastanak između delegacija Centralnog veća SSJ i Sekretarijata Generalne konfederacije rada Italije (CGIL). Na ovom sastanku delegacije su diskutovale o aktuelnim problemima jugoslovenskih i italijanskih sindikata, o njihovoj međusobnoj saradnji i o nekim pitanjima međunarodne sindikalne saradnje. Na sastanku je doneta Deklaracija i potpisan sporazum o daljoj saradnji između SSJ-a i CGIL-a.

Delegacija Sindikata metalških radnika Italije, boraveći u julu u Jugoslaviji, održala je u Opatiji diskusivni sastanak sa predstavnicima Sindikata metalških radnika Jugoslavije. Sličan diskusivni sastanak u junu održale su međusobno delegacije Nacionalne federacije komunalnih i bolničkih radnika Italije i Sindikata zdravstvenih radnika Jugoslavije. Na ovom sastanku predstavnici oba sindikata diskutovali su o socijalnom osiguranju, platnom sistemu i standardu.

Jedna grupa mladih rudara Jugoslavije boravila je oktobra u Švedskoj kao gost odgovarajuće švedske organizacije. Tom prilikom mladi rudari Švedske i Jugoslavije održali su sastanak na kome su diskutovali o platnom sistemu, obrazovanju rudara, radničkom i društvenom upravljanju i odnosima nacionalnih sindikalnih organizacija rudara sa Međunarodnom federacijom rudara.

RAZMENE DELEGACIJA GRADOVA I PREDUZEĆA

Razmena delegacija između gradskih sindikalnih veća u Jugoslaviji i odgovarajućih sindikalnih foruma drugih zemalja takođe se pokazala kao pogodna forma saradnje. Naročito dobra saradnja ovim putem je ostvarena između Gradskog sindikalnog veća Zagreba i sindikalnih veća Brisla i Katovica. Na jednom takvom sastanku, održanom juna u Zagrebu, predstavnici sindikalnih foruma ovih gradova razmatrali su radničko i društveno upravljanje i neka aktuelna privredna pitanja s posebnim osvrtom na produktivnost rada, tarifnu politiku i standard. Međusobnu razmenu delegacija u junu i septembru izvršili su i Sresko sindikalno veće Novog Sada i sindikalno rukovodstvo Bolonje.

I neke sindikalne organizacije pojedinih jugoslovenskih preduzeća razmenile su delegacije sa odgovarajućim sindikalnim organizacijama drugih zemalja. Sindikalnu organizaciju fabrike vagona »Duro Đaković« iz Slavenskog Broda posetila je avgusta delegacija Kirovskih zavoda iz SSSR, a u junu kao gost Brodogradilišta »3 Maj« na Rijeci boravila je sindikalna delegacija Admiralitetkog brodogradilišta iz Lenjingrada. Sindikalnu organizaciju Industrije mašina iz Rakovice (Beograd) posetila je u oktobru delegacija sindikalne organizacije Fabrike mašina »Steyr-Werke« iz Linza — Austrija, a sindikalnu organizaciju rudnika Breza krajem decembra delegacija rudnika uglja Lonea iz Rumunije.

UČEŠĆE NA SEMINARIMA

Seminari kao forma saradnje sa drugim nacionalnim sindikatima i međunarodnim organizacijama takođe su više korišćeni. Na seminaru Saveza sindikata Austrije u mesecu aprilu, čija je osnovna tema bila »Položaj radnika u kolektivnoj privredi«, učestvovala su tri jugoslovenska predstavnika, od kojih je jedan održao predavanje o radničkim savetima u Jugoslaviji. Na seminaru o položaju mladih radnika i izmenjenoj ulozi sindikata, koji je organizovalo meseca jula Svetsko omladinsko udruženje (WAY), učestvovao je i predstavnik jugoslovenskih sindikata. U Saveznoj Republici Nemačkoj održan je juna seminar za grupu jugoslovenskih mladih rudara, a za nemačke rudare ovakav seminar održan je jula u Jugoslaviji. Grupa jugoslovenskih mladih rudara učestvovala je takođe i na seminaru u Švedskoj. Ovi seminari doprineli su ne samo obostranom upoznavanju sa najaktuelnijim problemima iz rada sindikata, već i jačanju međusobne saradnje. Slične seminare organizovali su Sindikat javnih službi, transporta i saobraćaja Savezne Republike Nemačke juna u Andreasbergu i Sindikat službenika državnih ustanova Jugoslavije jula u Zagrebu.

PREDAVANJA I RAZMENA NOVINARA

Iskustva jugoslovenskih sindikata pokazala su da su razmene predavača vrlo korisna i pogodna forma saradnje.

Delegati Centralnog veća SSJ za vreme posete sindikalnim organizacijama zemalja Latinske Amerike održali su predavanja u Čileu, Urugvaju, Boliviji i Venecueli. Krajem juna jedan predstavnik Centralnog veća održao je u Frankfurtu na Majni predavanje o aktuelnim problemima društvenog razvika Jugoslavije pred većim skupom političkih, sindikalnih i privrednih aktivista.

Članovi stranih sindikalnih delegacija, koje su posećivale Jugoslaviju održali su takođe nekoliko predavanja za sindikalno članstvo i naučne institute u Jugoslaviji. Takva predavanja održali su, naprimer, članovi sindikalnih organizacija i sindikalni funkcioneri Rodezije, Maroka, Alžira, Japana i Kube.

Razmena novinara bila je takođe zastupljena. Izvršena je razmena novinara između redakcija lista »Rad«, organa Centralnog veća SSJ i lista »Glos Prac«, organa Saveza sindikata Poljske. Isto tako jedan član redakcije lista »Rad« boravio je u Maroku kao gost redakcije lista »Avantgarde«, organa Unije rada Maroka.

OSTALE FORME SARADNJE I POMOĆI

Jugoslovenski sindikati koristili su i druge forme saradnje sa sindikatima drugih zemalja: razmenu radnika na godišnjem odmoru, razmenu kulturno-umetničkih društava, pružanje materijalne pomoći pojedinim sindikatima, pomoć u obrazovanju kadrova i sl.

Na osnovu dogovora centralnih veća Saveza sindikata Jugoslavije i Saveza sindikata Bugarske grupe od po pet radnika provele su u septembru po 20 dana na godišnjem odmoru u Jugoslaviji odnosno Bugarskoj. Ti radnici iskoristili su svoj boravak da se ujedno upoznaju sa ulogom i delatnošću sindikata i sa ekonomskim, političkim i društvenim sistemom u Jugoslaviji odnosno Bugarskoj.

Između jugoslovenskih i austrijskih sindikata ostvarena je korisna saradnja na kulturnom polju. Početkom septembra radnički hor Saveza sindikata Austrije iz Beča organizovao je nekoliko koncerata u Jugoslaviji, a radničko kulturno-umetničko društvo »Vinko Jedut« iz Zagreba gostovalo je u novembru i Austriji i dalo nekoliko priredbi.

Jugoslovenski sindikati pružili su posebnu pomoć alžirskim sindikatima. Pomoć se sastojala u lekovima, odeći i obući. Od meseca maja, na osnovu dogovora jugoslovenskih i alžirskih sindikata, u Jugoslaviji boravi grupa od 20 alžirskih radnika, koji će ostati na stručnom osposobljavanju 2 do 3 godine. Pored toga, u Jugoslaviji se nalaze na dvogodišnjem školovanju i dva alžirska sindikalna funkcionera, od kojih jedan studira sistem socijalnog osiguranja, a drugi društveno i državno uređenje i privredni sistem Jugoslavije.

SARADNJA SA MEĐUNARODNIM SINDIKALNIM ORGANIZACIJAMA

Iako Savez sindikata Jugoslavije nije član nijedne međunarodne sindikalne organizacije, jugoslovenski sindikati sarađuju sa pojedinim od tih organizacija, kada je to u interesu jačanja

međunarodnog radničkog pokreta. Pretstavnici jugoslovenskih sindikata naročito su aktivni i istupaju na tim međunarodnim skupovima kada se radi o pronalaženju puteva za rešavanje onih problema i pitanja koja su u interesu radničke klase, očuvanja mira i koja obezbeđuju obostranu razmenu iskustava i mišljenja.

Saradnju sa međunarodnim organizacijama jugoslovenski sindikati ostvarivali su uglavnom učesćem na raznim sastancima. Pretstavnici Centralnog veća SSJ učestvovali su na zasjedanju Međunarodne organizacije rada (MOR), koje je održano juna 1959 u Ženevi. Ovo zasjedanje MOR-a — pored razmatranja izveštaja generalnog direktora, izveštaja o finansijama i budžetu, izveštaja o primeni konvencija i preporuka — raspravljalo je i o zaštiti radnika od radijacija, o organizaciji službe medicine rada u poduzećima, o uslovima rada ribara, o problemima nematerijalnih radnika i dr. Učešće u radu ove organizacije omogućava upoznavanje mnogih korisnih iskustava drugih zemalja iz oblasti socijalne politike i radnih odnosa. Jugoslovenski pretstavnici su se takođe aktivno angažovali u rešavanju mnogih problema koji se tretiraju na zasjedanju MOR-a a koji interesuju radničku klasu u svetu, posebno o pitanjima donošenja što povoljnijih odluka iz oblasti radnog zakonodavstva, socijalne zaštite radnika i sl.

Pretstavnici jugoslovenskih sindikata učestvovali su i na međunarodnim sindikalnim skupovima. Tako je pretstavnik Centralnog veća SSJ učestvovao na sastanku Komiteta za solidarnost sa borbom alžirskog naroda, održanom u maju u Varni (Bugarska): delegacija Sindikata prosvetnih radnika na Kongresu Međunarodne federacije udruženja učitelja i na Kongresu Međunarodne federacije udruženja profesora. Kongresi obe ove Federacije održani su jula u Parizu. Takođe je pretstavnik ovog sindikata prisustvovao i Kongresu Svetske konfederacije organizacija prosvetne struke, koji je održan meseca avgusta u Vašingtonu.

Jugoslovenski strukovni sindikati uzeli su učešća na sedam zasjedanja koja su organizovale međunarodne sindikalne strukovne centrale. Juna 1959 pretstavnici Sindikata trgovinskih, ugostiteljskih i turističkih radnika Jugoslavije prisustvovali su kao posmatrači osnivačkoj konferenciji Međunarodne unije trgovinskih i ugostiteljskih radnika u Pragu (ova strukovna centrala član je Svetske sindikalne federacije). Za vreme učešća na ovoj konferenciji jugoslovenski pretstavnici uspostavili su veze sa odgovarajućim sindikatima Japana, Mongolije, Italije i Danske, sa kojima do tada nije bilo kontakta. Pretstavnik

Sindikata radnika rudarstva, metalurgije i hemiske industrije prisustvovao je jula u Katovicama konferenciji Međunarodne unije rudara (član SSF), a pretstavnici Sindikata građevinske industrije i građevinarstva i Sindikata drvodeljskih radnika učestvovali su oktobra u Budimpešti na konferenciji Međunarodne unije radnika građevinarstva i građevinskog materijala i industrije drveta (član SSF). Na obe ove konferencije jugoslovenski pretstavnici uzeli su učešća i istupali kao posmatrači.

Novembra 1959 pretstavnici Sindikata radnika rudarstva, metalurgije i hemiske industrije prisustvovali su u Moskvi Međunarodnom savetovanju o hemisko-tehničkoj zaštiti. Savetovanje je organizovala Svetska sindikalna federacija i ono je korisno poslužilo boljoj i neposrednijoj razmeni iskustava iz oblasti hemisko-tehničke zaštite. Pretstavnici ovog jugoslovenskog strukovnog sindikata učestvovali su i na zasjedanjima Izvršnog komiteta Međunarodne federacije rudara (član MKSS) aprila u Ženevi i oktobra u Zagrebu, zatim na sastanku Odbora mladih rudara pri Međunarodnoj federaciji rudara, koji je održan meseca oktobra u Parizu.

Sindikat drvodeljskih radnika i Sindikat građevinske industrije i građevinarstva bili su članovi Međunarodne federacije građevinskih i drvodeljskih radnika (član MKSS) do februara 1959 godine.

Na sastancima sportskih i drugih međunarodnih radničkih organizacija, jugoslovenski sindikati uzimali su takođe aktivno učešće. Tako su pretstavnici Sindikata železničkih radnika u februaru u Hameenlinunu (Finska) učestvovali na zasjedanju Međunarodnog udruženja sportskih organizacija železničara, marta u Minhenu na Međunarodnoj šahovskoj olimpijadi železničara, maja u Atini na Kongresu Međunarodnih turističkih udruženja železničara i takođe maja u Moskvi na sastanku Tehničke komisije Međunarodne železničke sportske unije.

Pretstavnik Sindikata PTT radnika i službenika učestvovao je juna u Amsterdamu na sastanku Izvršnog odbora Međunarodne PTT sportske unije, a septembra u Rimu na Kongresu Međunarodne PTT unije za kulturu i turizam. U sastavu jugoslovenske delegacije, koja je učestvovala u radu II Kongresa Međunarodnog socijalnog turizma, održanom u maju u Beču, učestvovao je i pretstavnik jugoslovenskih sindikata.

IZVOR: Dokumentacija Komisije za međunarodne veze Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije.

B. K.

X PLENUM SAVEZNOG ODBORA SSRNJ

Pod pretsedništvom Josipa Broza Tita održan je 15 decembra 1959 u Beogradu X Plenum Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije sa sledećim dnevnim redom: Aktuelna organizaciono-politička pitanja i zadaci Socijalističkog saveza — referent Hasan Brkić; Saradnja SSRN Jugoslavije sa radničkim i drugim naprednim pokretima u svetu — referent Veljko Vlahović; Zakazivanje V kongresa Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

U diskusiji o referatima učestvovalo je 9 članova Saveznog odbora. Završnu reč dao je generalni sekretar SSRNJ Edvard Kardelj.

Plenum je odlučio da se V kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije održi u Beogradu u drugoj polovini aprila 1960 sa sledećim dnevnim redom:

1. Izveštaj Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije;
2. Izveštaj Nadzornog odbora;
3. Zadaci Socijalističkog saveza u borbi za dalji razvitak socijalizma u Jugoslaviji — referent Josip Broz Tito;
4. Izmene i dopune Statuta SSRNJ;

5. Izbor saveznog i nadzornog odbora Socijalističkog saveza i

6. Razno.

Plenum je usvojio pravilnik o izboru delegata za kongres, prema kome će se delegati birati na opštinskim konferencijama, i to po jedan na svakih 5.000 članova SSRNJ. O izboru i određivanju delegata društvenih organizacija — kolektivnih članova SSRNJ, Pretsedništvo Saveznog odbora doneće posebno uputstvo. Plenum je na kraju prihvatio predlog o obrazovanju sastavu komisije za izmene i dopune Statuta.

AKTUELNA ORGANIZACIONO-POLITIČKA PITANJA

U referatu Hasana Brkića kaže se da se Socijalistički savez razvijao i prilagođavao svoju organizacionu strukturu, sadržinu i metode rada prema razvoju i jačanju sistema socijalističke demokratije i ekonomskih odnosa u zemlji. U sistemu društvenog samoupravljanja težište društveno-političke aktivnosti svih organizacija, pa i Socijalističkog saveza, sve više se prenosi na osnovne ćelije društva, na organe samoupravljanja u kolektivima, zadrugama, komorama, javnim službama itd. Prihvatanje i usmeravanje inicijative radnih masa koja je dolazila do izražaja u samoupravnim organizacijama i borba za njeno realizovanje na svim sektorima društvenog života bili su odlučujući faktor u organizaciono-političkoj izgradnji i delovanju Socijalističkog saveza u dosadašnjem periodu. Socijalistički savez je doprineo razvijanju društvene kontrole, borbi protiv raznih materijalnih privilegija, birokratskih tendencija u rukovo-

vođenju, organizovanju dobrovoljnih akcija, poštovanju prava građana i pravilnijem odnosu prema njihovim predlozima.

Analiza rada osnovnih organizacija i rukovodstava Socijalističkog saveza i drugih društvenih organizacija pokazuje, međutim, da u njihovom radu radnici ne učestvuju u onoj mjeri koja odgovara njihovoj društvenoj i političkoj ulozi u Jugoslaviji. Sindikati su, kaže se u referatu, postali veoma značajan faktor u komuni, ali društvena aktivnost radnika ne treba da se iscrpljuje u sindikatu, jer radnici moraju vršiti neposredniji uticaj na život komune. Slično je i sa omladinom. Ona takođe treba da postane ozbiljan faktor u životu komune, ali nedovoljno brzo prodire u samoupravne organe, a i rad njene organizacije nije dovoljno u skladu sa radom organa u komuni, stanbenoj zajednici itd. To je jedan od razloga česte jednostranosti u radu opštinskih organizacija Socijalističkog saveza. Zbog toga će biti potrebno na pretstojećim izborima za rukovodstva osigurati veće učešće neposrednih proizvođača, a naročito omladine i žena.

U odnosima između Socijalističkog saveza i ostalih društvenih organizacija takođe su potrebna organizaciona prilagođavanja izmenjenim uslovima i odnosima. O tom pitanju detaljnije će se raspravljati na pretstojećem kongresu.

U referatu se zatim govori o organizacionim formama i naglašava da one mogu biti raznolike, ali da se osnovne organizacije mogu uspešno razvijati samo ukoliko su tesno povezane sa organima samoupravljanja, gde se i ostvaruje njihovo najneposrednije učešće u društvenom životu (stanbena zajednica, mesni odbor, selo itd.). Razvijanje stanbenih zajednica dobija poseban značaj u radu Socijalističkog saveza, a naročito u gradskim i industrijskim centrima, gde je zaposlenost žena veća. Orijentacija na brži razvoj stanbenih zajednica znači u isto vreme podržavanje svih onih inicijativa koje olakšavaju život građanima (društvena ishrana, dečja zaštita, servisi za domaćinstva i dr.). Pogrešna su gledanja na stanbene zajednice kao na neku novu formu stanbenih uprava.

Značajno područje delovanja Socijalističkog saveza predstavljaju i pitanja koja se javljaju u odnosima građana i organa uprave.

Preobražaj sela i procesi koji se pri tome javljaju takođe su deo neposredne aktivnosti Socijalističkog saveza. Pojedine komune i njihovi organi, naročito veća proizvođača, nisu se tešnje povezivali sa zadrugama i poljoprivrednim organizacijama zbog čega se i javljaju negativne tendencije u poslovanju nekih zadruga, kao što je monopolizam, nepravilno raspolaganje društvenim sredstvima, preterano visoki troškovi poslovanja.

U oblasti idejno-vaspitnog i kulturnog rada kaže se u referatu, pred Socijalistički savez se postavlja posebno odgovorni zadaci, jer ogroman broj radnih ljudi zbog brzog razvoja i menjanja društveno-ekonomske strukture stanovništva menja ili je takoreći juče promenio i način proizvodnje i način života i suočava se sa sve složenijim poslovima i zadacima u proizvodnji, u životu komune, u razgranatom sistemu društvenog samoupravljanja. Kulturno-prosvetna aktivnost ne bi smela zaostajati za ovim procesima, već mora sve snažnije podizati socijalističku svest i kulturni nivo radnog čoveka. U tome posebnu ulogu imaju štampa, radio i televizija, film i izdavačka delatnost. Dostignuti stepen opšteg razvoja, a naročito podizanje standarda građana, nameće potrebu da se i u ovoj oblasti eliminišu ostaci administrativnog poslovanja kako bi se i ona razvijala u normalnijim ekonomskim odnosima. Najaktuelniji problem u ovoj oblasti je pitanje brzog uzdizanja stručnih kadrova. Danas napredak u svim drugim oblastima života znatno zavisi od tempa kojim će se afirmirati nova shvatanja i inicijative u preobražavanju sistema obrazovanja, koliko će široku društvenu podršku dobiti mere i aktivnosti u ovom pravcu. Potrebno je da napor u cilju razvijanja novih funkcija škole i obrazovanja odraslih dobiju još veću pomoć od Socijalističkog saveza.

Aktivnost SSRN u vezi s pretstojećim kongresom, kaže se u zaključku referata, mora biti prvenstveno usmerena na mobilizaciju radnih kolektiva za dalji brzi porast industrijske proizvodnje i ostvarivanje smelog programa u poljoprivredi; njegova aktivnost mora biti usmerena u pravcu racionalnog raspolaganja sredstvima, pri čemu se mora voditi računa o potrebi stabilnosti privrede i poboljšanju standarda.

MEĐUNARODNA SARADNJA

U referatu o saradnji Socijalističkog saveza sa radničkim i drugim naprednim pokretima u svetu Veljko Vlahović je prvo istakao da je u 1959 — 110 jugoslovenskih društvenih organizacija bilo učlanjeno u razna međunarodna tela i da već sam taj podatak govori koliko je veliki broj ljudi angažovan u međunarodnim vezama, a istovremeno i kako je veliki ugled koji Jugoslavija uživa u svetu. U održavanju i razvijanju tih veza društvene organizacije su samostalne. Međutim, niz društvenih organizacija nema dovoljan uvid u međunarodne veze svojih organizacija u republičkim i lokalnim okvirima i dešava se da u isto vreme u istoj stranoj zemlji boravi veći broj delegacija.

Oblici saradnje se često moraju prilagođavati praksi i običajima koji postoje kod organizacija i pokreta sa kojima se sarađuje, istaknuto je u referatu. Jugoslovenske društvene organizacije u svojim međunarodnim vezama nastoje da u tim kontaktima što više dođe do izražaja radni karakter saradnje.

Pretezan deo društvenih organizacija još uvek se orijentiše na povezivanje sa organizacijama evropskih zemalja. Za Jugoslaviju, međutim, veliki značaj ima i povezivanje sa vanevropskim područjima koja igraju sve ozbiljniju ulogu u međunarodnim zbivanjima. U narednom periodu stavlja se zadatak još intenzivnijeg povezivanja i saradnje sa organizacijama i pokretima zemalja Azije, Afrike i Latinske Amerike.

Saradnja jugoslovenskih društvenih organizacija sa društvenim organizacijama nekih istočnoevropskih zemalja bila je u 1959 intenzivnija i sadržajnije. Najbrojnije su bile veze sa organizacijama Sovjetskog Saveza i Poljske, zatim Bugarske i Čehoslovačke. Znatno je bila slabija saradnja sa Mađarskom, Demokratskom Republikom Nemačkom i Rumunijom. Sa organizacijama NR Kine i Albanije nije bilo nikakvih kontakata.

»Sadašnje stanje odnosa između radničkog pokreta naše zemlje, čija je rukovodeća snaga Savez komunista, i drugih komunističkih partija, ne samo da je nezadovoljavajuće, već takvo stanje pokazuje da izvesne negativne pojave, koje su se ispoljile u posleratnom razvitku, još uvek deluju«, — istaknuto je u referatu. Istina, razmenjuju se materijali, dolazi do susreta i razgovora sa rukovodećim ljudima drugih komunističkih partija, ali život i praksa pokazuju da i pored ideoloških razlika problemu uzajamnih odnosa treba prilaziti sa više širine i razumevanja.

Od prvih kontakata sa socijaldemokratskim pokretima i partijama u svetu prošlo je gotovo deset godina. Proteklo razdoblje je pokazalo da uloženi napor nisu ostali bez rezultata i da treba uložiti nove.

»U vezi sa popuštanjem zategnutosti i svetu, — istaknuto je u referatu, — treba očekivati veću aktivnost svih organizacija i pokreta koji se bore za mir. Jugoslovensku ligu za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda očekuju iduće godine još veći poslovi kako u pravcu daljeg povezivanja i saradnje sa sličnim organizacijama tako isto i u pravcu izučavanja raznih aspekata savremene borbe za mir radi sopstvene delatnosti, kao i zbog pružanja pomoći ostalim našim organizacijama i institucijama koje direktno ili indirektno učestvuju u pretresanju raznih inicijativa i predloga povezanih sa pitanjem očuvanja i učvršćenja mira u svetu.«

U referatu se zatim govori o interesovanju inostranstva za Jugoslaviju. Inostrane delegacije pokazuju veće interesovanje naročito za: sistem planiranja, razvitak nerazvijenih područja, politiku na selu, rešavanje nacionalnog pitanja, ustavni sistem i ostale karakteristike narodne vlasti, i političke i društvene organizacije, a naročito Savez komunista i SSRN. Posebno interesovanje izazivaju iskustva iz Narodnooslobodilačkog rata i Revolucije. Interesovanje za Jugoslaviju karakteriše i tiraž Programa SKJ na stranim jezicima, koji je već izdat u preko 200.000 primeraka.

Broj inostranih turista koji posećuju Jugoslaviju iznosi oko milion godišnje. Jugoslovenski turisti takođe sve više putuju u inostranstvo. Samo u 1959 preko 180.000 Jugoslovena putovalo je u razne zemlje. U toku 1958 samo studenata i đaka putovalo je preko 19.000.

U inostranstvu postoji veliko interesovanje za studije na jugoslovenskim univerzitetima. Na njima već studiraju studenti iz 35 zemalja, a u 1960 doći će studenti iz još nekoliko zemalja.

U 15 zemalja Azije i Afrike radi oko 200 jugoslovenskih stručnjaka, a 1960 biće ih još toliko.

Govoreći o promenama koje sve više nastaju u savremenom svetu, Veljko Vlahović je posebno istakao potrebu temeljnijeg proučavanja promena i procesa nastalih u savremenom društvu, a posebno: problem nacionalizacije, integracione poduhvate, ulogu države i njenog aparata, uticaj pobeđe socijalizma na velikom prostoru Zemljine kugle, raspadanje kolonijalnog carstva i sl.

Osvrćući se na saradnju između zemalja Balkanskog Poluostrva i jadranskog područja Veljko Vlahović je istakao da je jugoslovenski revolucionarni pokret još u toku rata uložio ogromne napore da se postave zdravi temelji balkanskoj saradnji. Sadašnje inicijative koje dolaze iz pojedinih zemalja pokazuju da se o tom pitanju sve više vodi računa. No one mogu imati pozitivan rezultat samo ako pretpostavljaju trajnu orijentaciju za razvijanje svestrane saradnje balkanskih zemalja. »Socijalistička Jugoslavija je, kao i ranije, zainteresovana za postizanje stvarnih rezultata u toj akciji, a ne prolaznih, propagandno manifestacionih efekata.«

ZAVRŠNA REČ EDVARDA KARDELJA

Pretkongresne pripreme, rekao je Edvard Kardelj, treba da budu podrobna i temeljna analiza iskustava iz dosadašnjeg rada Socijalističkog saveza, kako bi se dalji razvitak Socijalističkog saveza mogao što bolje prilagoditi potrebama svakodnevnih prakse.

»Naš društveni život postaje iz godine u godinu sve raznovrsniji i bogatiji po društvenim inicijativama i formama, sve intenzivniji po borbi mišljenja o mnogobrojnim problemima društvenog razvitka, a u izvesnom smislu i komplikovaniji. Zbog toga je utoliko potrebniji stalni napor na prilagođavanju organizacionih formi i metoda rada Socijalističkog saveza novim potrebama društvenog života.«

Pred nama su sada, rekao je Kardelj, novi neposredni ciljevi i zadaci, kako oni koje je formulisao VII Kongres Saveza komunista i koje će, razumljivo, dalje razraditi i konkretizovati pretstojeći kongres Socijalističkog saveza radnog naroda tako i oni koje je u međuvremenu postavio na dnevni red sam život.

U prvom redu biće potrebno razvijati sistem društvene raspodele tako da bi se u njemu u punoj meri mogli odraziti socijalistički proizvodni odnosi koji se ostvaruju u radničkom samoupravljanju i bili likvidirani i poslednji ostaci najamnog odnosa između države i radnika.

Dalje razvijanje privrednog sistema i metodologije planiranja treba da omogući što stabilnije i dugoročnije opšte privredne proporcije — kao što su, naprimen, proporcije između investicija, društvene potrošnje i individualne potrošnje — što će učiniti da svaki napor u povećanju produktivnosti donosi napredak u svim pravcima.

Biće potrebno dalje razvijati investicioni sistem, tako da borba za razvitak proizvodnih snaga postane sastavni organski deo planske aktivnosti radnog kolektiva i pojedinca za postizanje veće produktivnosti rada, što će još snažnije učvrstiti materijalnu bazu komune i radničkog samoupravljanja.

Trebaće takođe uložiti nove napore za razvijanje zaostalih područja.

Život zahteva i dalje razvijanje sistema društvenog samoupravljanja u pojedinim društvenim službama. Sistem socijalnog i zdravstvenog osiguranja, zajedno s mrežom zdravstvenih službi, naprimen, treba u još većoj meri da postane stvar dobrog gazdovanja samih korisnika osiguranja zajedno sa stručnim kadrovima zdravstvene službe. Školski i uopšte obrazovni sistem treba postepeno odvojiti od godišnjih budžetsko-subjektivističkih ocena i od administrativnog potčinjavanja da bi se mogao osloniti na samostalan sistem finansiranja, odnosno na sistem društvenog upravljanja sa što samostalnijom materijalnom bazom. Mehanizam društvenog samoupravljanja u komuni, stanbenim zajednicama, ustanovama, institutima itd., a naročito u onim granama gde je samoupravljanje bilo dosad još dosta ograničeno i nedovoljno razvijeno kao, naprimen, na području železnica, pošta i telegrafa, delom u trgovini itd., zahteva takođe dalje razvijanje i usavršavanje.

Što se budu brže i svestranije ostvarivali svi ti zadaci uporedo sa razvitkom proizvodnih snaga, rekao je Kardelj, to će brže slabiti i ostaci klasnih suprotnosti i pojedinih specifičnih protivrečnosti prelaznog socijalističkog perioda, koje, u određenim uslovima, takođe mogu da dobiju antagonistički karakter.

Međutim, zato nije dovoljno samo da Savez komunista i Socijalistički savez radnog naroda imaju jasnu orijentaciju. A takođe nije dovoljno da postoje i materijalni uslovi za takav razvitak. Potrebno je da se formira i da se dalje razvija društvena svest, koja će omogućiti i nositi takav razvitak. U takvoj situaciji Socijalistički savez radnog naroda postaje bitni sastavni deo čitavog sistema društvenog samoupravljanja, a njegova uloga, pogotovo uloga njegovih osnovnih organizacija, postaje sve veća. Upravo osnovne organizacije treba da se bave svim problemima koji se tiču komune i pojedinca i društvene zajednice kao celine. One treba u većoj meri nego dosada da budu društvena kontrola nad radom društvenih samoupravnih organa, nad gazdovanjem društvenom imovinom itd. U radu osnovnih organizacija, prema tome, treba da nađe mesto kritika svih negativnih pojava u našem društvenom životu. Ta kritika ne sme da bude površno, ulično ogovaranje ili besciljno kritiziranje. Ona treba da bude bazirana na tačnim i proverenim činjenicama i da se služi jezikom koji je u proporciji sa slabostima koje se kritikui.

Uloga organizacija Socijalističkog saveza kao vaspitnog faktora u masama ukazuje na potrebu da se radnim ljudima u demokratskim organima samoupravljanja pomogne da shvate da svaki postupak pojedinca u takvom organu treba da bude učinjen sa punom odgovornošću prema interesu i dostojanstvu drugog čoveka i u saznanju da svaki pokušaj da se lični ili lokalni interes zadovolji na štetu zajedničkog neizbežno vodi razaranju samih osnova samoupravljanja. Osnovne organizacije bi trebalo da budu u većoj meri jedan od tvoraca socijalističkog morala, koji treba da se izgrađuje i na poštovanju ličnosti i na poštovanju zajedničkog društvenog interesa. U tom smislu osnovne organizacije Socijalističkog saveza treba da budu i škola demokratije.

Veoma je značajna i uloga osnovnih organizacija kao svakodnevnog informatora građana na svim područjima društvenog života, jer samo obavešteni građanin može kvalifikovano odlučivati o društvenim pitanjima.

U vezi s tako brojnim zadacima SSRNJ, Edvard Kardelj je postavio i pitanje da li je sadašnja organizacija u Socijalističkom savezu i organizaciono osposobljena za njihovo izvršavanje. On smatra da su postojeće organizacione forme SSRNJ u izvesnom zaostajanju za novim potrebama društvenog razvitka. Osnovne organizacije Socijalističkog saveza su često previše samo opšte političke organizacije. Njihova aktivnost je premalo izdiferencirana. Zato često nisu ni sposobne da budu dovoljno kvalifikovana društvena kontrola organa društvenog samoupravljanja, komuna itd. Po mišljenju Edvarda Kardenja, osnovne organizacije Socijalističkog saveza trebalo bi da se u izvesnom smislu više »specijalizuju« po sektorima rada prema određenim problemima, odnosno sektorima društvenog života. Stvaranjem grupa, pododбора, sekcija, komisija itd. (sve te forme već je pružila dosadašnja praksa) znatno bi se obogatilo sadržaj rada osnovne organizacije. Na taj način bi se aktivirao daleko širi krug građana.

Dosadašnja praksa pokazuje da osnovne organizacije Socijalističkog saveza u stanbenoj zajednici nalaze punu sadržinu za svoj rad, imaju konkretne ciljeve i zadatke, pa i materijalnu bazu, konkretne forme povezivanja sa građanima u njihovoj svakodnevnoj borbi za poboljšanje životnih uslova. U tom okviru osnovne organizacije se takođe mogu snažnije povezivati sa opštom društvenom problematikom i sa potrebama zajednice, bolje sagledavati te potrebe i bolje ih tumačiti.

Iskustva takođe pokazuju da ulogu stanbenih zajednica na selu treba da vrše mesni odbori. Zato mesni odbori nisu i ne treba da budu organi vlasti, već i po zakonu imaju iste funkcije kao stanbene zajednice. U takvim okvirima i osnovne organizacije Socijalističkog saveza na selu imale bi konkretnije zadatke i ciljeve na kojima bi mogle mobilisati radne mase.

Stoga, smatra Kardelj, treba načelno razmotriti i pitanje da li bi osnovnu organizaciju Socijalističkog saveza trebalo organizaciono prilagoditi teritorijalnom okviru stanbene zajednice.

IZVOR: »Borba«, 16 decembar 1959.

LJ. R. — Đ. Đ.